

Landskabskarakteranalyse for Ringkøbing-Skjern Kommune

**NATURENS
RIGE**

November 2019

Landskabsanalyse for Ringkøbing-Skjern Kommune er udarbejdet af NIRAS i samarbejde med Ringkøbing-Skjern Kommune. Analysen består af følgende to dele:

Introduktion

Introduktionen indeholder både introduktion af analysemetoden og den overordnede analyse af kommunen samt en introduktion af kommunens overordnede landskabstræk.

Analyse

Denne del indeholder et selvstændigt afsnit for hvert af kommunens 16 landskabsområder. Hvert afsnit har samme opbygning for at understøtte analysens funktion som opslagsværk:

Første del har en kort beskrivelse af landskabets kendetegn, et kort over landskabsområdet og eventuelle delområder samt en beskrivelse af landskabsområdets afgrænsning.

Anden del har en liste over anbefalinger til planlægning og sagsbehandling.

Tredje del er en mere detaljeret analyse og vurdering af landskabsområdets karakter og styrker, der resulterer i en strategisk målsætning for landskabsområdet.

Projektledere NIRAS

Hanne Brendstrup Nielsen og Lars Lund

Projektleder Ringkøbing-Skjern Kommune

Iben Dyrby Vestergaard

Udgiver

Ringkøbing-Skjern Kommune

Land, By og Kultur

2019

rksk.dk

Forord

Landskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune

Landskabet er under konstant forandring på grund af aktiviteter som nybyggeri, skovrejsning, gravning af råstoffer, udviklingen af nye friluftsmuligheder eller anden ændret anvendelse og pleje. Alle disse menneskeskabte forandringer ændrer i større eller mindre grad landskabets karakter og kvaliteter.

Landskabsområder, der er særligt sårbare over for forandringer, er de landskaber, der vidner om landskabets geologiske dannelse, herunder ådale, kyst- og fjordlandskaber og bakkeformationer.

Landskaberne er altså ikke uforanderlige, og områder med landskabelige værdier bør derfor beskyttes.

Formålet med landskabskarakteranalysen

Ringkøbing-Skjern Kommune har i samarbejde med NIRAS udarbejdet en landskabskarakteranalyse for hele kommunens landskab. Analysen følger landskabskaraktermetoden efter Miljøministeriets "Vejledning om landskabet i kommuneplanen" fra 2007.

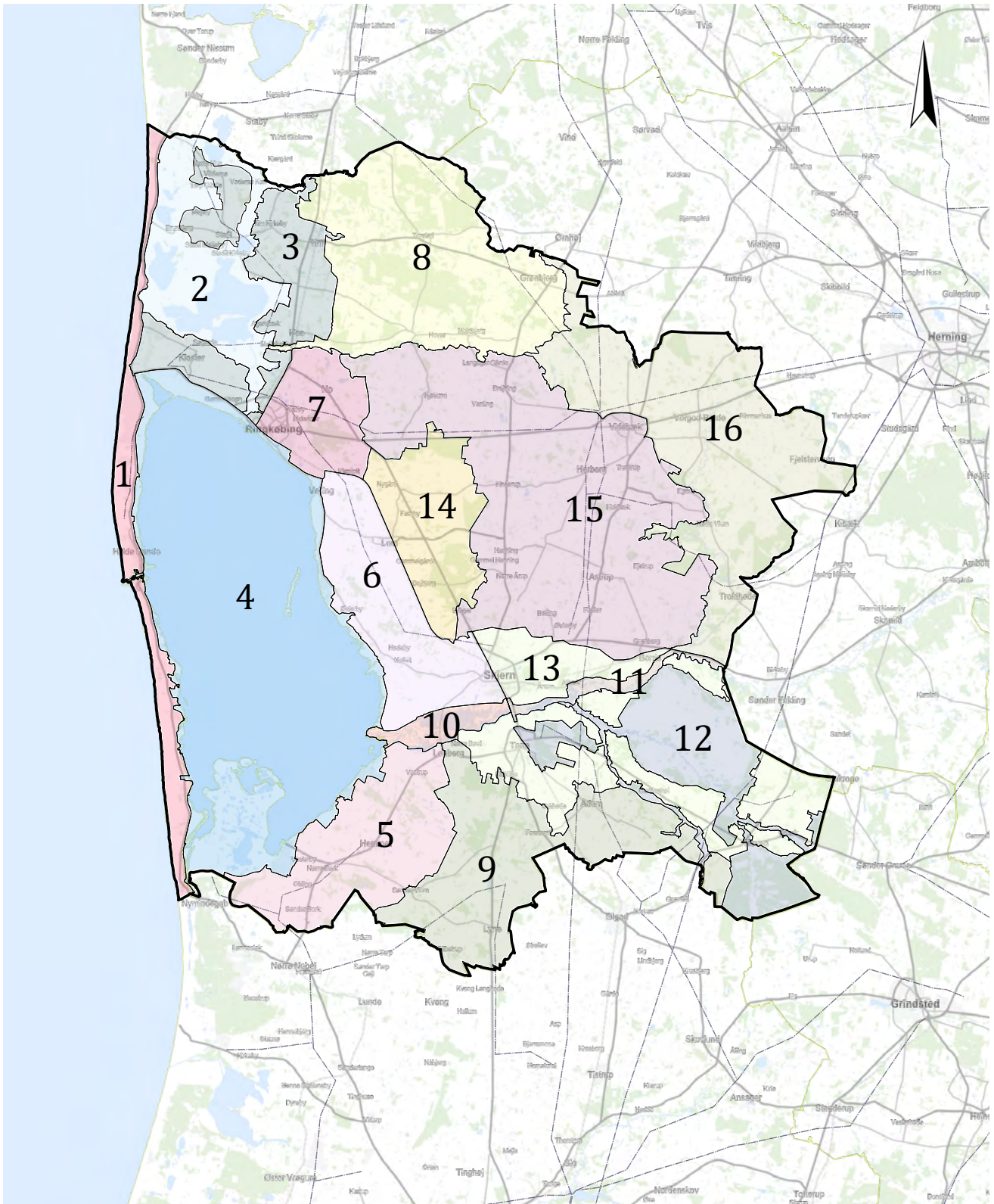
Landskabskarakteranalysen er udarbejdet med henblik på at opnå et mere målrettet og præcist forvaltningsgrundlag for kommunens planlægning og administration af det åbne land.

Landskabskarakteranalysens resultater er blandt andet et strategisk input til kommuneplanens hovedstrukturemner med målet om at fremme en helhedsorienteret og langsigtet udvikling med respekt for landskabets karakter og oplevelsesværdier, ligesom det også kan danne grundlag for en mere kvalificeret udpegning af f.eks. "Større sammenhængende landskaber", "Særligt værdifulde landskabsområder", "Positive og negative skovrejsningsområder" samt områder til "Store husdyrbrug" i kommuneplanen.

Metode

Metoden er en fladedækkende analyse, der inddeler Ringkøbing-Skjern Kommune i 16 landskabskarakterområder, der hver fremstår med en egen karakter skabt af geologiske, kulturelle og visuelle parametre.

Som en del af analysen beskrives landskabsområderne nøje og vurderes i forhold til landskabskarakterens styrke og tilstand samt landskabets særlige visuelle oplevelsesmuligheder og oplevelsesrige delområder. Vurderingen omfatter også landskabskarakterområdets sårbarhed over for en given udvikling.

Ringkøbing-Skjern Kommunes 16 landskabskarakterområder

Indholdsfortegnelse

INTRODUKTION

Indledning og metode	8
----------------------	---

Overordnede landskabstræk

Geologi, terræn og jordbund	12
Kulturhistorie og nutid	16
Analysen i hovedtræk i Ringkøbing-Skjern Kommune	22

ANALYSE

Område 1: Klitlandskabet	38
Område 2: Stadil Fjordlandskab	60
Område 3: Stadil Landbrugslandskab	84
Område 4: Ringkøbing Fjordlandskab	114
Område 5: Lønborg Landbrugsflade	146
Område 6: Skjern Landbrugsslette	174
Område 7: Ringkøbing Landbrugslandskab	202
Område 8: Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab	228
Område 9: Varde Bakkeø Landbrugslandskab	258
Område 10: Skjern Enge Deltalandskab	292
Område 11: Skjern Englandskab	314
Område 12: Borris Slettelandskab	336
Område 13: Skjern Enge Landbrugsslette	362
Område 14: Dejbjerg Skovlandskab	384
Område 15: Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab	408
Område 16: Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab	430

Begreber	460
-----------------	------------

Kilder	470
---------------	------------

Indledning og metode

Landskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune rummer store karaktermæssige variationer, store sammenhængende naturområder og landskaber af høj naturmæssig, kulturmæssig, rekreativ og visuel værdi.

Landskabet er derfor en god ramme for attraktiv bosætning og rekreative muligheder i kommunen, og samtidig er landskabet en ressource for flere erhverv.

Udfordringen

Håndtering af de landskabelige interesser i planlægningen og sagsbehandlingen kan være en diffus opgave. De landskabelige værdier kan være sårbare over for en række påvirkninger og interesser som f.eks. byudvikling, infrastruktur, tekniske anlæg, landbrugsbyggeri og rekreativ benyttelse. Det er anlæg og anvendelser, der kan påvirke landskabet negativt, hvis der ikke tages hensyn til landskabets

sårbarhed og karakter, når der skal ske ændringer. Men i mange tilfælde kan anlæggene godt indpasses i landskabet, når blot der tages de rette hensyn.

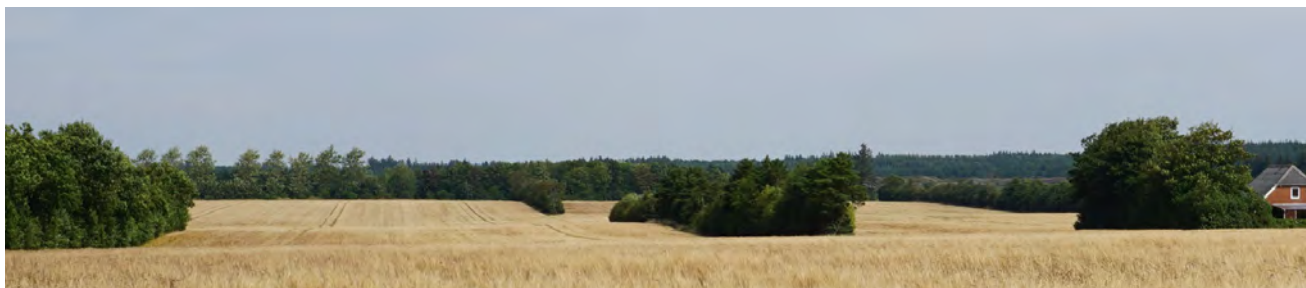
Den store udfordring er derfor at sikre, at der kan ske en fortsat udvikling samtidig med, at landskabsværdierne beskyttes og forbedres - måske endda i et positivt samspil.

Viden om landskabet

Viden om og forståelse for landskabets dannelse, karakter og kulturhistorie giver et vigtigt grundlag for at kunne planlægge i og forvalte det åbne land. Kender man landskabets værdier, sårbarhed og muligheder, kan man tage de nødvendige hensyn, når det ønskes at placere nye elementer eller skabe forandringer i landskabet. Det er netop et vigtigt indspil til at sikre balance mellem beskyttelse og benyttelse.

Opdyrkning af heden er et kulturbetinget karaktertræk. Heden findes stadig i landskabet og er en væsentlig fortælling, som knytter sig til landskabet inden opdyrkning. Øster Lem Hede ses her med dyrkede marker i baggrunden.

Plantager og hegn danner mange steder en rumlig afgrænsning af store til små marker på et ofte småbakket landskab. Her på Skovbjerg Bakkeø ved Astrup er der udsigt til Hoverdal Plantage.

Landskabskarakteren:

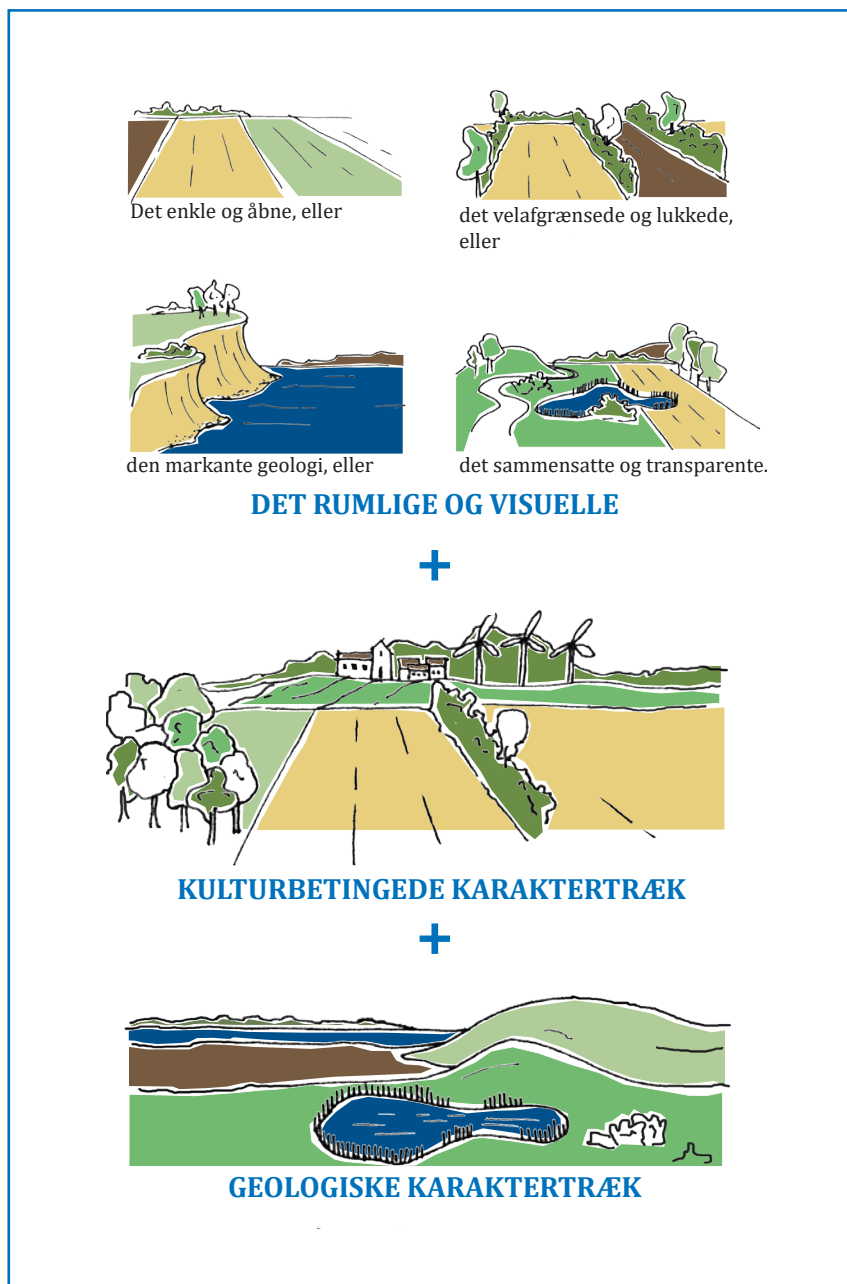
er det særlige samspil mellem geologiske og kulturbetingede karaktertræk samt de særlige rumlige og visuelle forhold, der kendetegner et landskabsområde og adskiller det fra de omkringliggende landskaber.

Hvad er landskab

Landskabet beskrives ud fra de geologiske karaktertræk, en række kulturbetingede elementer og strukturer og så "det øjet ser".

De geologiske karaktertræk defineres af landskabets geologiske dannelse og afspejles i landskabets terræn, jordart og hydrologiske forhold. De geologiske karaktertræk er det grundlag, som den kulturbetingede udnyttelse af landskabet sker på og danner samtidig de grundlæggende landskabsformer.

De kulturbetingede karaktertræk afspejler den kulturhistorie,

Figur 1. Figuren illustrerer, at landskabets karakter er bestemt af geologiske og kulturbetingede karaktertræk og "det øjet ser" - det rumlige og visuelle. Lægger man de tre lag ovenpå hinanden, har man landskabets karakter defineret.

Klitlandskabet er et afgrænset landskabsområde, som er rigt på geologiske fortællinger som for eksempel dannelse af klitterne og Ringkøbing Fjord, og kulturhistoriske fortællinger, som eksempelvis strandfogedgårdene langs klitterne indeholder. Fra klitterne er der vidtrækkende udsigter over Ringkøbing Fjord. Her ses Ringkøbing i baggrunden fra et sommerhusområde nær Holmsland Klithy.

der har været med til at skabe det udtryk eller den karakter, der opleves i landskabet i dag. Marker, enge, skove, hegn, diger, veje, jernbaner, gårde, landsbyer, byer og tekniske anlæg er alt sammen med til at fortælle kulturhistorien og give landskabet karakter.

De rumlige og visuelle forhold siger noget om, hvordan landskabet opleves.

Det kan være det enkle landskab med store marker omgivet af skov, der betyder, at landskabet opleves lukket.

Det kan være et meget bakket terræn, hvor der fra bakketoppe er vid udsigt over landskabet, mens terrænet begrænser udsigterne, når man færdes i dalene.

Det kan være et landskab, der er præget af variationen mellem dyrkede marker og afgrænsede enge, små skove og hegn omkring markerne, der giver oplevelsen af et sammensat og delvist åbent landskab.

Det kan være mange andre scenarier, der gør landskaberne unikke.

De rumlige og visuelle forhold skabes også af den skala, som landskabets elementer har, eksempelvis gårde og anlæg. De påvirker den generelle oplevelse af landskabet, landskabets elementer, og kombinationen af disse.

Bebyggelsen kan være af lille skala, som omfatter små gårde, eller store landbrugsbyggerier med store siloer, som repræsenterer stor skala. Markerne kan være fra små hobbylandbrug med små marker til store produktionsmarker uden mange hegn. Bevoksningen kan opleves som små samlinger af krat, og derved i lille skala, til store sammenhængende plantager, som kan opleves i stor skala.

Landskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune rummer store variationer. Nogle landskaber er småbakkede, mens andre er næsten helt flade. Landskaberne kan være præget af store skove, mens andre næsten ingen skov har. Nogle landskaber rummer mange landsbyer, mens andre landskaber kun har få. Landskaberne kan være værdifulde i kraft af deres uberørte og uforstyrrede karakter, mens

andre har deres styrke i den måde, de bebos og bruges.

På de følgende sider er nogle af kommunens overordnede landskabstræk beskrevet.

Her er der udsigt over Skjern Enge, som blandt andet formidler den geologiske dannelse af Skjern Ådal og kulturbetingede karaktertræk med afgræssede vådområder. Den visuelle karakter opleves åben uden megen bevoksning og består af store sammenhængende vådområder, som derfor fremstår i stor skala.

Geologi, terræn og jordbund

De overordnede landskabstræk

Det geologiske udgangspunkt for landskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune er et resultat af flere geologiske perioder, der går tilbage til næstesidste istid kaldet Saale og de efterfølgende perioder. Det kan aflæses i landskabets terræn med bakkeøer, fjorde, ådale, sletter og kystlandskabets markante klitter.

Bakkeøerne

I Ringkøbing-Skjern kommune er *bakkeøernes* eroderede morænelandskaber en væsentlig del af den geologiske fortælling. Skovbjerg Bakkeø og Varde Bakkeø strækker sig gennem store dele af kommunen og ind i de tilstødende kommuner.

Skovbjerg Bakkeø er en væsentlig del af Ringkøbing-Skjern Kommune og er Danmarks største bakkeø (se landskabskort s. 13 og 15, samt billede til højre). Bakkeøernes geologiske dannelse fandt sted

under næstsidste istid, Saale, hvor hele Danmark lå under et tykt lag is. Efter afsmeltningen af indlandsisen lå et kuperet morænelandskab tilbage med markante dale og småsøer - et kuperet landskab som det, Østjylland eksempelvis har i dag. I perioden efter næstsidste istid, mens landskabet lå frit for is, har flere periglaciale processer som permafrost, vind og nedbør udjævnet overfladen af bakkeøen og skabt de let bølgede bakker, som ses i dag. I og efter den efterfølgende og sidste istid Weichsel blev bakkeøerne omgivet af smeltevandssletter, der opstod, hvor smeltevandet fra isen over Østjylland strømmede gennem landskabets laveste dele. Skjern Å-systemet er en del af en sådan stor smeltevandsslette.

Smeltevandssletter og -dale

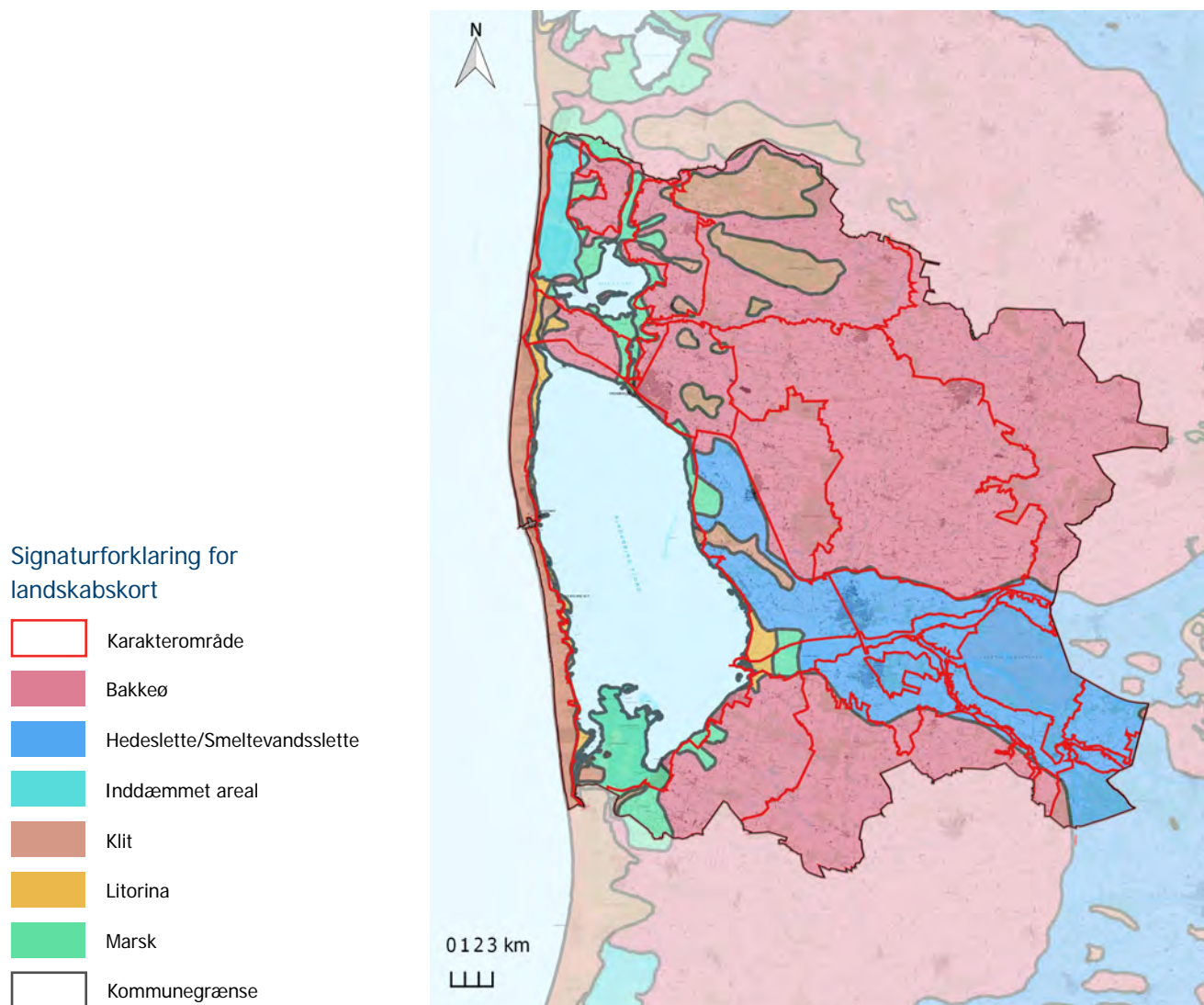
Ringkøbing-Skjern Kommunes mest markante *smeltevandsslette/hedeslette* ligger mellem Skovbjerg Bakkeø og Varde

Bakkeø, og gennemløbes af Skjern Å (se kort på højre side).

Efter Saale istid lå landskabet som nævnt hen med et markant kuperet terræn, og det var først under sidste istid (Weichsel), at landskabet begyndte at tage den form, der karakteriserer geologien i kommunen i dag. Sidste istid varede tidsmæssigt fra 115.000 til 10.000 år før nu og bestod af flere nedisninger. Sent i sidste istid (for 18.000 år siden) lå det vestlige Jylland frit for is, mens resten af Danmark var dækket af is. En skandinavisk gletsjer bevægede sig fra nordøst, og hvor den stoppede centralt i Jylland dannedes israndslinjen (se landskabskort s. 15). Da isen øst og nord for israndslinjen begyndte at smelte, strømmede store mængder af smeltevand mod vest og sydvest fra israndslinjen. Smeltevandet eroderede bakkeøerne og skabte blandt andet den store smeltevandsslette og hedeslette, der ligger imellem

Fra Øster Lem Hede kan den vestlige del af Skovbjerg Bakkeø opleves, da terrænet falder tydeligt mod vest til et fladt slettelandskab og Ringkøbing Fjord. I højre side af billedet ses vindmøllerne ved Lem Kær.

Ringkøbing Fjord ses her fra klitterne.

Varde og Skovbjerg Bakkeø.

Mindre strømme af smeltevand løb også over bakkeøerne og eroderede bakkeøerne. De ses som mindre smeltevandsdale, herunder Hover Ådal, Tim Ådal og Vorgod Ådal.

Fjordene

Ringkøbing-Skjern Kommune har flere *fjorde*. Fjordene omfatter Ringkøbing, Stadil og Vest Stadil fjorde. Ringkøbing Fjord er på trods af sit navn geologisk set en strandsø, som er en tidligere havbugt, der senere er blevet aflukket. Ringkøbing Fjord har en lukket karakter mod Vesterhavet og er med sine 300 km² den største i Danmark (se billede på denne side). Alle fjordene er generelt meget lavvandede med brakvand. Fjordene har sammen en særlig fortælling, da de er forbundet via lavbundsområder og vandløb. Vandløbene, der danner den hydrologiske forbindelse mellem fjordene, strækker sig langs vestkysten og ind i tilgrænsende kommuner, både mod nord og syd.

Fjordenes dannelse går tilbage til flere geologiske perioder, hvor de indirekte eller direkte har

været med til at danne de fjordlandskaber, der ses i landskabet i dag.

Efter sidste istid (Weichsel) medførte smeltevandet fra store ismasser en havstigning, som ledte til dannelse af Stenalderhavet (Litorinahavet). Store dele af Danmark blev dækket af hav, og en ny kystlinje blev dannet.

Ved Stenalderhavet toppede havstigningen, og havstrømninger medførte sedimenttransport og dannede de kystskrænter langs fjordene, som i dag står markant i landskabet (Vedersø Klit samt Holmsland Klit, som ses på billedet øverst til højre). Fjordene var også forbundet efter afgrænsningen mod Vesterhavet, men kulturbetingede processer som afvanding har lukket forbindelserne og gjort fjordene endnu mere lavvandede.

I tilknytning til fjordene findes flere steder *marskdannelser* som ved Tipperne i den sydlige del af Ringkøbing Fjord. Marsk er et marint forland som er fladt, lavtliggende og ofte dækket af græs. Disse marsklandskaber viser derfor yderligere, at Ringkøbing

Fjord tidligere har været en åben havbugt, da de geologiske kort viser, at de består af marine sedimenter. Marsk er som regel påvirket af tidevandet og er derfor overskyttet af højvande og stormfloder. Tipperne er dog et eksempel på en marsk, der er reguleret af et sluseanlæg. Nogle af marsklandskaberne er inddiget som ved Fuglsand og bliver derfor ikke overskyttet med havvand.

Kystlandskabet

Kystlandskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune er opstået ved sedimenttransport fra Stenalderhavet (Litorinahavet). Før Stenalderen, for 5.000 til 6.000 år siden, lå kystlinjen helt inde ved Skjern og Ringkøbing med en meget bugtet kyst, som er en stor kontrast til nutidens meget lige Vesterhavskyst (se billede på højre side).

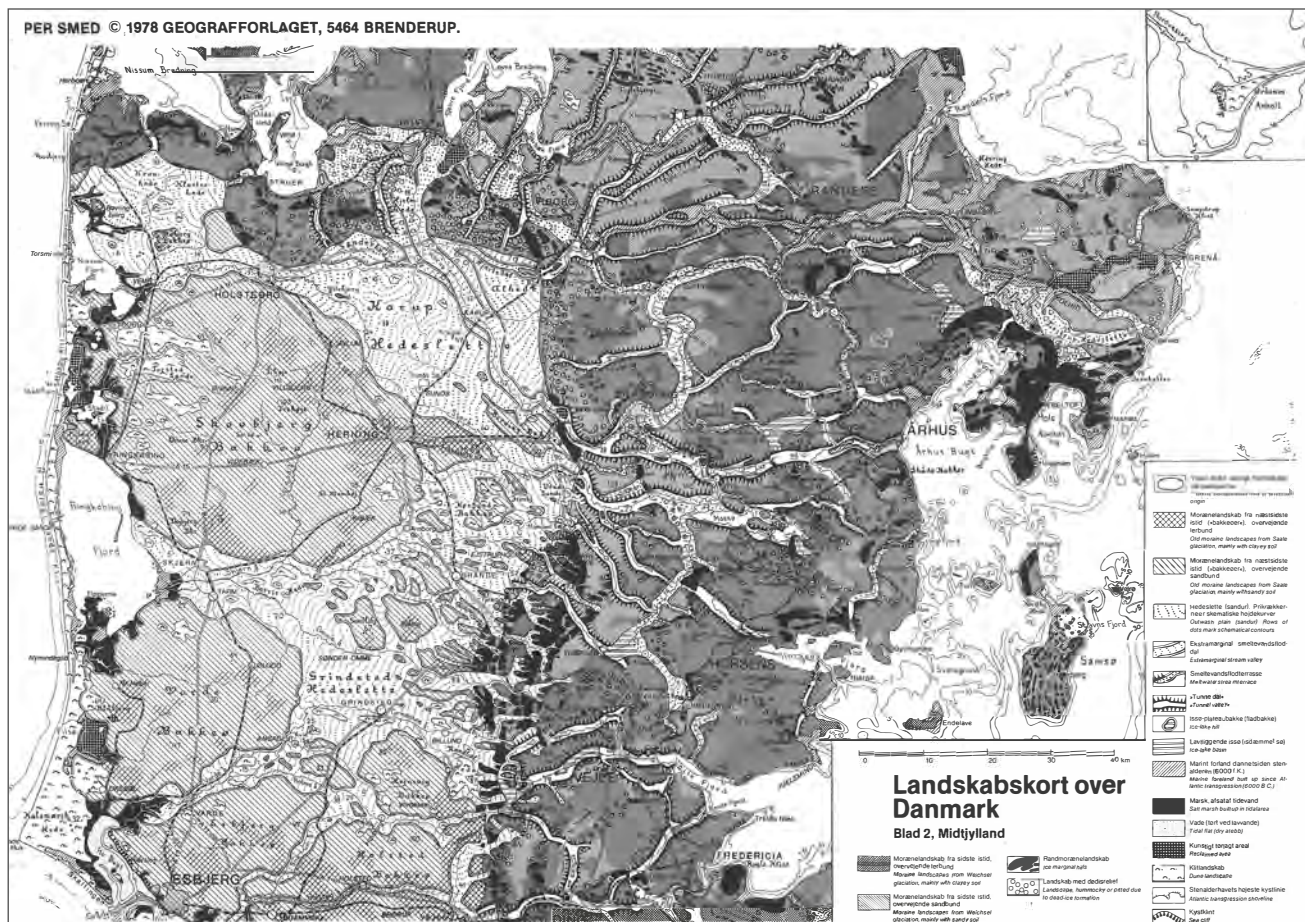
Kystlandskabet er altså et resultat af århundreders kraftige kystdannelsesprocesser og aflejringer, som stadig sker i dag og konstant forandrer kysten. De kraftige havstrømme fra isens afsmeltning og stenalderhavet formede de langstrakte landtanger foran fjordene. Herefter

Kystlandskabet er et ungt landskab og i konstant forandring. Her er der udsigt over Holmsland Klit, hvor kystlinjen kan ses til venstre i billedet.

har den kraftige vestenvind i området blæst det opskyllede og finkornede sand op i de særprægede *klitformationer*, som man ser ved Vedersø og Holmsland Klit. Den kraftige vind har også skabt *indlandsklitter* inde i landet, som blandt andet kan ses omkring Tipperne med

marskdannelser og klitdannelser.

På landskabskortet over Midtjylland ses forskellen mellem Øst- og Vestjyllands geologiske strukturer tydeligt. Ned gennem Midtjylland ligger israndslinjen, som er, hvor den lysegrå og mørkegrå signatur deler sig. © Kort- og Matrikelstyrelsen (A-497-93).

Kulturhistorie og nutid

De overordnede landskabstræk

Landskabet er konstant under en kultur­mæssig udvikling. Overalt i landskabet findes spor fra tidligere tiders anvendelse af landskabet, ligesom anvendelsen i dag vil sætte spor i fremtidens landskab både i form af enkelte elementer og de strukturer, en given anvendelse har skabt i landskabet.

Gravhøje og fortidsminder

Ringkøbing-Skjern Kommune er rig på gravhøje og andre fortidsminder. Særligt løber et 20 km langt bredt bælte igennem landskabet fra Hoverdal Plantage til Dejbjerg Plantage mod syd, hvor mere end 150 gravhøje fra bondestenalderen og bronzealderen ligger. Dette forløb markerer en gammel færdselsvej kaldet Oldtidsvejen. Flere gravhøje ligger yderligere spredt i Ringkøbing-Skjern Kommune. Gravhøjene opleves i forskellig grad i landskabet, da de til dels ligger frit på markerne og

hederne eller skjult i skove og plantager. Særligt på hederne og på bakketoppe er gravhøjene synlige, som de ville have været, da de blev skabt. Det ses blandt andet på Øster Lem Hede og Dejbjerg Hede samt Ravnsbjerg Høje, Momhøje og Muldhøje.

Andre væsentlige fortidsminder er bønders boliger og tilhørende skel- og studevolde

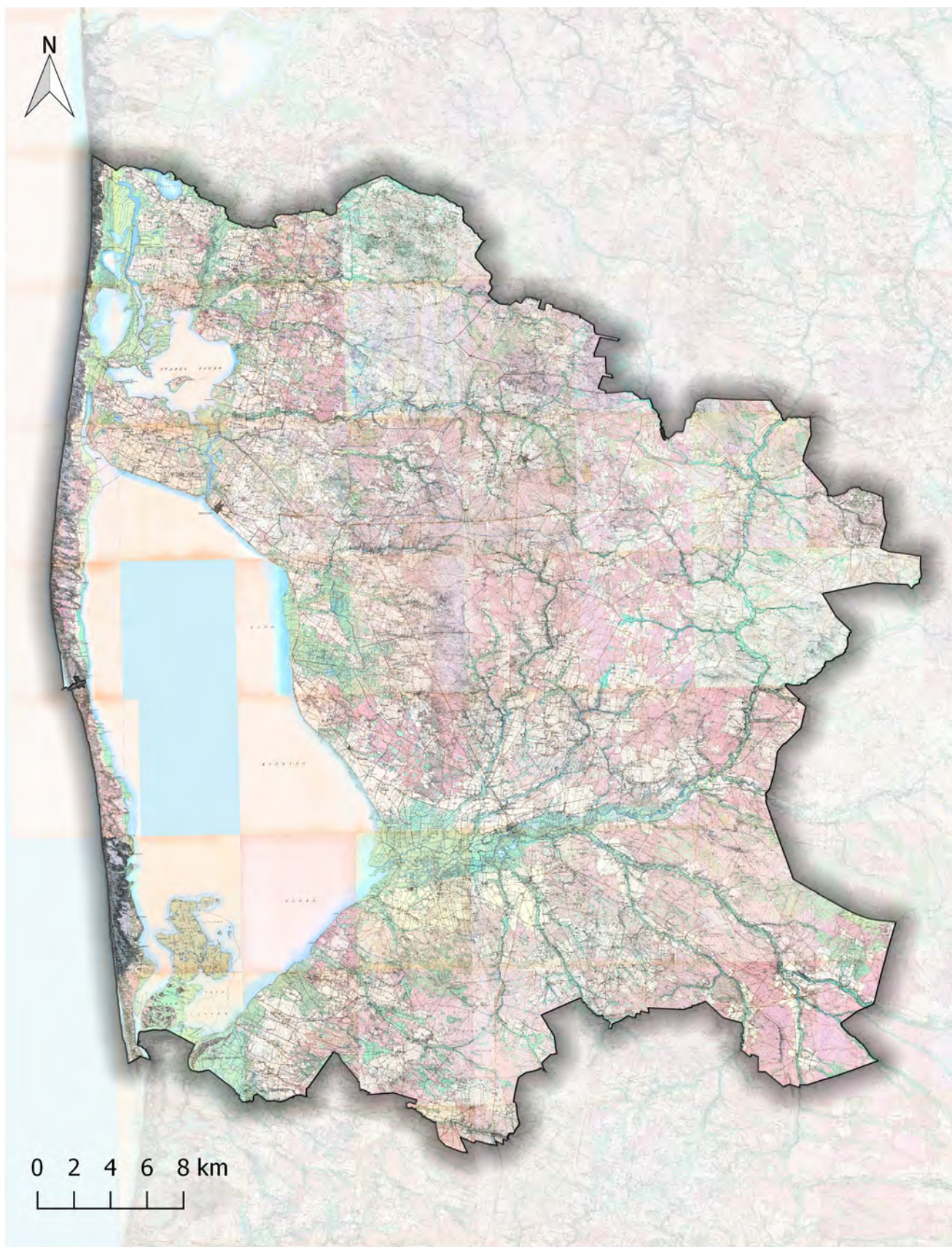
fra jernalderen. Studevolde er cirkulære jordvolde, der har indhegnet stude, som blev brugt af bønderne på deres jorde. Skel- og studevolde kan ses på Øster Lem Hede og i Løvstrup Plantage.

Hederne og plantagerne

I hele Ringkøbing-Skjern Kommune har hede været særligt udbredt på de sandede jorde (se kort på højre side). Heden

Signaturforklaring til højt målebordsblad. Det er tydeligt at se på kortet s. 17, at der er mange heder/lyng (lyserøde arealer) til stede i Ringkøbing-Skjern Kommune i slutningen af 1800-tallet.

Det høje målebordsblad viser Ringkøbing-Skjern Kommune i perioden omkring 1842-1899. Det lyserøde areal repræsenterer hede, mens de grønne arealer viser henholdsvis eng, mose og marsk. En detaljeret signaturforklaring kan ses på venstre side, s. 16 © Kortforsyningen.

På Dejbjerg Hede er det muligt at opleve de kulturbetingede fortællinger om tilplantning af heden på den ene side af Lem Vej og opdyrkning af heden på den anden af vejen samt flere gravhøje på selve heden.

er i Danmark et kulturprodukt, som er et resultat af udpining af jorden som følge af dyrkning. Kombinationen af de sandede jorde og landbrugets udnyttelse har skabt heder i store dele af det vestlige Jylland. I denne del af landet var skov ligeledes udryddet, og lyngen på hederne blev derfor en vigtig ressource for bønderne, hvor den blev brugt både som byggemateriale og brændsel. Ved afbrænding af hede blev den magre jord tilført næring, som kunne udnyttes ved efterfølgende opdyrkning.

Med tiden er hederne dog i høj grad fortrængt af opdyrkede marker og tilplantning med skov og plantage (se figur s. 19). Udvikling af landbrugets værktøjer og metoder gjorde det muligt at opdyrke de ellers sandede jorde, som hederne lå på. I kommunen ligger større og mindre heder tilbage både i bakkelandskabet og i de store slettelandskaber som rester af tidligere tiders kulturlandskab.

Borris Hede er et særligt stort hede- og moselandskab på 55 km² og er Danmarks største og fladeste hede. Heden ligger i den store hedeslette,

som Skjern Å-systemet er en del af. Flere mindre heder ligger tilbage i kommunen, blandt andet Dejbjerg Hede, Øster Lem Hede og Lønborg Hede (se billede øverst på denne side).

Samtidig med at dele af heden blev opdyrket, blev andre dele tilplantet med skov. Tilplantningen og opdyrknin-gen tog først fart i 1800-tallet efter så småt at være begyndt i midten af 1700-tallet i andre dele af landet. Det skete blandt andet som følge af ny teknologi

og jordreformer, samt den voksende nationalfølelse efter tabet af Slesvig-Holsten i 1864. Efter tabet startede Hedeselskabet kampagnen "Hvad udad tabes, skal indad vindes", som opfordrede Danmark til at plante skov. Tilplantningen med skov havde flere formål. Ét var at få kontrol over flyvesand og dermed bekæmpe sandflugten i landskabet. Et andet formål var at øge mængden af træer i det vestlige Jylland, efter at det meste af skoven var blevet ryddet til brug for flådens skibe.

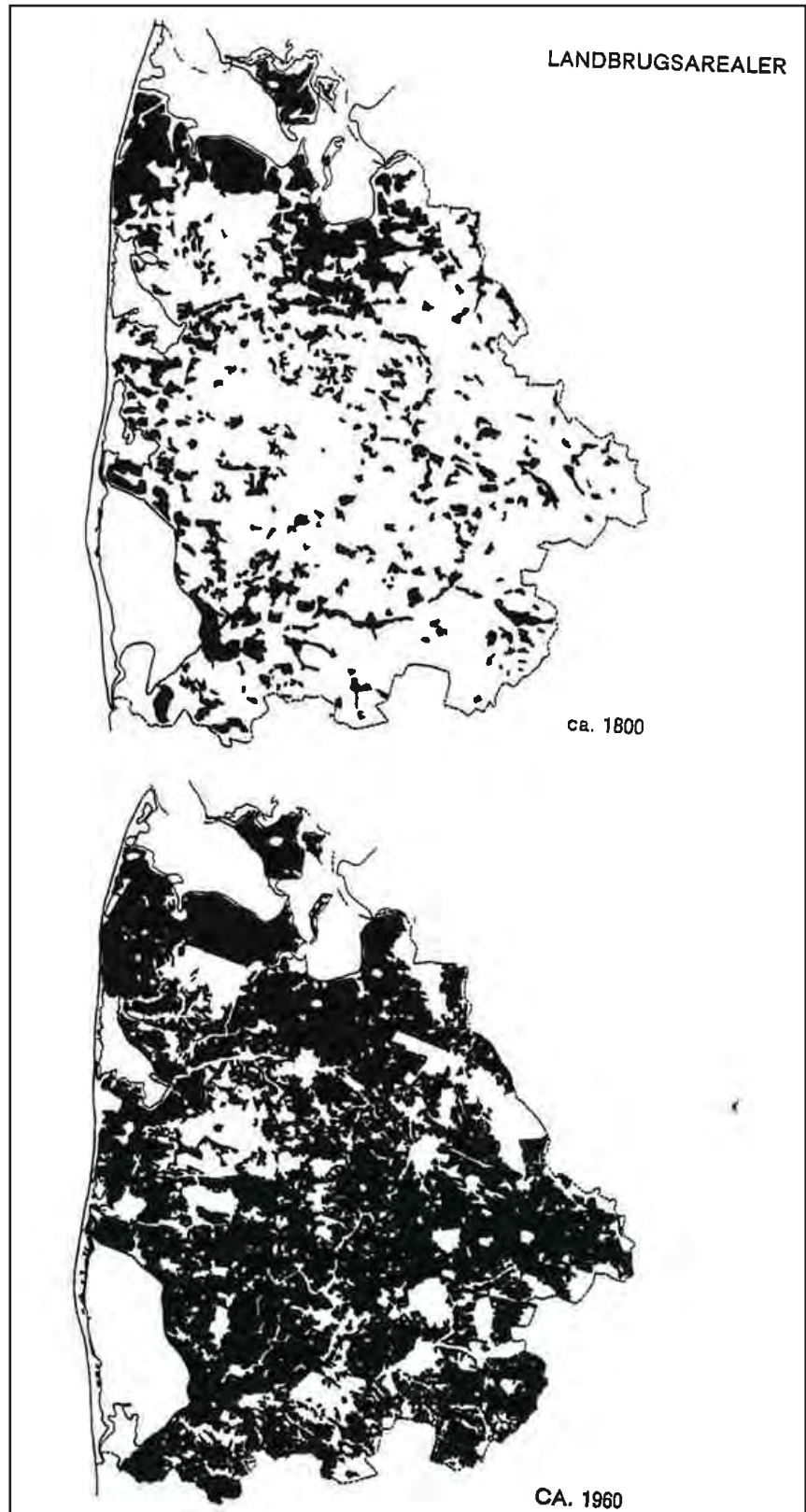
Afvanding og dræning var en anden nødvendighed for udnyttelse af heden til landbrug.

I Ringkøbing-Skjern Kommune findes der både store og små plantager, der fremstår som en samlet enhed eller individuelle mindre plantager. Hoverdal Plantage er én af de største plantager i kommunen, og syd for Hoven findes flere plantager samlet som ét større sammenhængende skovareal. Her findes Tirsbjerg Plantage, som har stor tilknytning til udnyttelsen af heden til opdyrkning og tilplantning til gavn for befolkningen (se billede nederst på denne side).

I Tirsbjerg Plantage står en mindesten dedikeret til Frederik Weis og de undersøgelser, som bidrog til opdyrkning af heden. "Professor Dr. Phil. Født 1871 Død 1933. Frugtbar Muld Afdøde Hede". Plantagen formidler en særlig historie om hedeopdyrknin-gen og -tilplantningen, som skulle være til gavn for egnens befolkning.

I udsnit fra opslagsværket "De Vestjyske Fjorde" ses det vestlige Jylland, herunder Ringkøbing-Skjern Kommune og agerjordens udvikling fra ca. 1800 til ca. 1960. Der er en tydelig forskel, som er et resultat af både opdyrkning af heden og afvanding af engarealer. © Ringkøbing Amtsråd 1980.

Nær Klegod på østsiden af "Kystvejen" ses én af de mange oprindelige gårde, som lå i overgangen mellem klitheden og agerjorden ved Ringkøbing Fjord og klitlandskabet.

Landbrugslandskabet

Landskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune er især et landbrugslandskab som følge af opdyrkningen af heden og afvandingen af de våde engarealer til fordel for agerbrug. Der fandtes kun få gårde og næsten ingen landsbyer i dette golde landskab, da heden dominerede, og de få gårde var oftest placeret i nærheden af ådale eller lavbundsområder. Her blev enge med græs og hø brugt til afgræsning for kreaturer. Landsbyerne har udviklet sig relativt sent i sammenligning med landsbyer i det østlige Danmark og er derfor i mindre grad præget af de landboreformer, som fandt sted i slutningen af 1700-tallet.

Mange af kommunens landsbyer ligger i tilknytning til dalstrøg eller nær og langs større lavbundsområder som ved Skjern Å og Hover Ådal, da disse lavbundsområder var udnyttet til kvægbrug. I slutningen af 1800-tallet tog opdyrkningen fart, og bønderne begyndte at flytte væk fra ådalene for at udnytte heden og de lavtliggende arealer til landbrug. Udnyttelsen af heden har blandt andet skabt

de stukturer, landsbyerne og bebyggelsen har, da metoder og teknologi til opdyrkning af heden blev udviklet. Dette har resulteret i, at mange af gårdene ligger langs eller trukket tilbage fra vejene.

Udnyttelsen af landskabet til landbrug skete ikke kun i forbindelse med opdyrkning af heden. I Ringkøbing-Skjern Kommune har især afvanding af lavbundsområder præget landskabet. Mange marsklandske som Velling Mærsk, Fuglsand nær Ringkøbing Fjord og Sønder Bork Mærskenge nær Værnengene er kraftigt drænet og afvandet og dermed udnyttet til agerbrug (se figur s. 19).

En større afvanding startede i 1864 i den nordvestlige del af kommunen omkring Vest Stadil og Stadil fjorde. Inden afvandingen og sænkningen af vandstanden var Vest Stadil, Stadil og Ringkøbing Fjorde forbundet af åbne vandforbindelser eller åer (se øverste figur på højre side). Ringkøbing Fjord og Stadil Fjord var forbundet af en bred å og lavbundsområder. Vonå og Ringkøbing Fjord var også forbundet med Vest Stadil

Fjord af "Sandene", som forbindelsen hed, der flød hele vejen mellem fjordene. I 1860'erne blev området inddiget og vandstanden sænket, så størstedelen fremstod som eng og rørskov. Efterfølgende, i 1950'erne, blev vandet sænket yderligere og dermed tørlagt til agerbrug (se nederste figur på højre side). De tørlagte områder ved Vest Stadil Fjord var i 1993 del af et større naturgenopretningsprojekt, hvor vandstanden blev hævet, men den bliver stadig holdt på 0,5 meter under havets overflade.

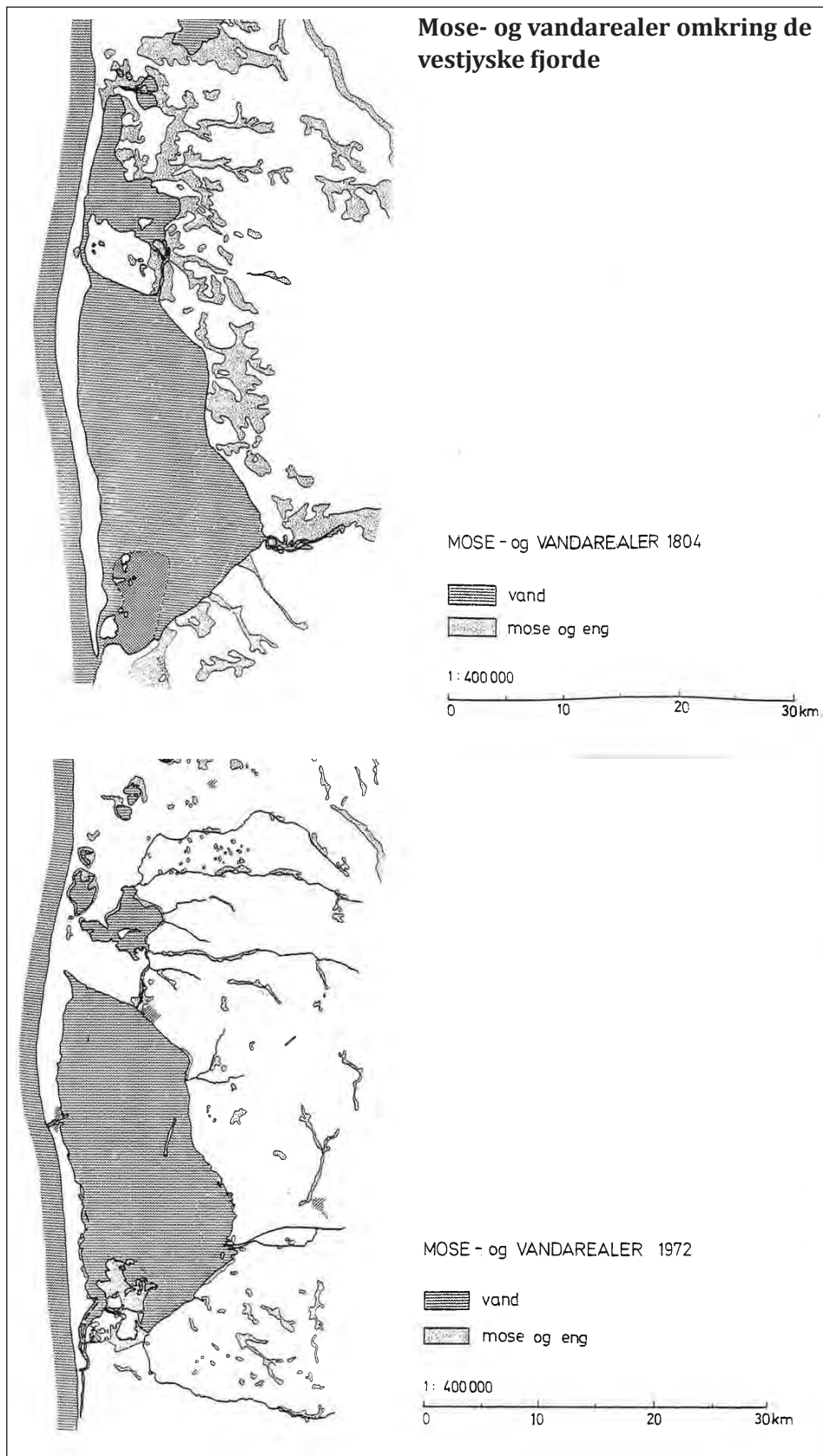
Et andet større afvandings- og genopretningsprojekt fandt sted i Skjern Ådal. Afvandingsprojektet startede i 1960'erne og blev Danmarks største. Skjern Å og en række mindre åer blev udrettet og inddiget til lige kanaler, og 4.000 ha eng og lavbundsområde blev til agerjord (se figur på højre side). Denne udnyttelse varede indtil slutningen af 1990'erne, indtil det store naturgenopretningsprojekt blev gennemført i starten af 2000'erne. Her blev 2.200 ha af ådalen omdannet til sø, vådområder, enge og slyngede vandløb. Det nordlige dige og flere pumpehuse er stadig aktive

og inddiger det store Fuglsand Marskområde, som fortsat er et stort agerbrugsområde.

Kystlandskabet

Kystlandskabet i Ringkøbing-Skjern Kommune er i dag særligt præget af sommerhusbebyggelse, der er kommet til siden 1930'erne. Inden da lå kun få gårde på østsiden af klitterne, som klitgårde. Gårdene var placeret i overgangen mellem klitheden og ager/eng, og var placeret højt nok i terrænet til, at bebyggelsen var i sikkerhed for stormfloder (se billede på venstre side). Klitterne er blevet beplantet med marehalm og hjælme siden 1700-tallet for at bekæmpe sandflugten og fremstår derfor grønne.

På kysten ligger slusebyen Hvide Sande midt på Holmsland Klit. Byen er udviklet, efter at sluse- og indsejlingsanlægget blev etableret i 1930 for at gøre indsejling til fjorden og Ringkøbing mulig igen, efter den tidligere indsejling ved Nyminde Strømsandede til. Sluseanlægget regulerer desuden Ringkøbing Fjords vandstand.

Udsnit af mose- og vandarealerne i henholdsvis 1804 og 1972. Der er en tydelig forskel både på land og fjordenes størrelse. Det er ligeledes muligt at se åbningen ved Hvide Sande mellem Ringkøbing Fjord og Vesterhavet. © Ringkøbing Amtsråd 1980 (modificeret).

Analysen i hovedtræk

Et sammenhængende billede af analysen

Landskabskaraktermetoden handler om at beskrive og vurdere landskabets bærende karaktertræk i velafgrænsede områder - de karaktertræk, der gør landskabet særligt og adskiller det fra det omkringliggende landskab.

I Ringkøbing-Skjern Kommune er landskabet inddelt i 16 karakterområder, der hver især har en landskabskarakter, der adskiller sig fra de andre (se kort på højre side). Inddelingen af karakterområder er lavet på baggrund af kortanalyser samt analyse af landskabets rumlige og visuelle forhold foretaget i felten. Analysen sætter ord på, hvordan landskabet opleves: stor eller lille skala, enkel eller sammensat karakter, åben eller lukket karakter mv.

Landskabet i hvert karakterområde er beskrevet i forhold til de særligt karaktergivende strukturer og elementer, samt

Landskabskarakteren er et udtryk for landskabets unikke "ansigtstræk": Ligesom alle ansigter har øjne, ører, næse og mund, har landskaber også mange af de samme elementer - marker, enge, hegn, gårde, landsbyer og lignende. Det er samspillet mellem disse, der definerer det unikke ansigt eller den unikke landskabskarakter.

de rumlige og visuelle forhold, der tilsammen definerer landskabets bærende karaktertræk. Ofte er der i et karakterområde afgrænset mindre delområder, hvor landskabets karaktertræk adskiller sig væsentligt fra den beskrevne karakter og derfor beskrives særskilt som delområde.

Der er lagt vægt på, at landskabskarakteren i de enkelte områder beskrives relativt kortfattet og med en ensartet opbygning af beskrivelsen. Landskabskarakteren er

efterfølgende vurderet i forhold til landskabskarakterens styrke, tilstand og sårbarhed, ligesom der er afgrænset områder, hvor landskabet er vurderet særligt oplevelsesrigt. Vurderingerne er lavet med udgangspunkt i konkrete vurderingsparametre, der skal sikre en ensartet vurdering af hele kommunens landskab. Vurderingsparametrene beskrives nærmere på de følgende sider.

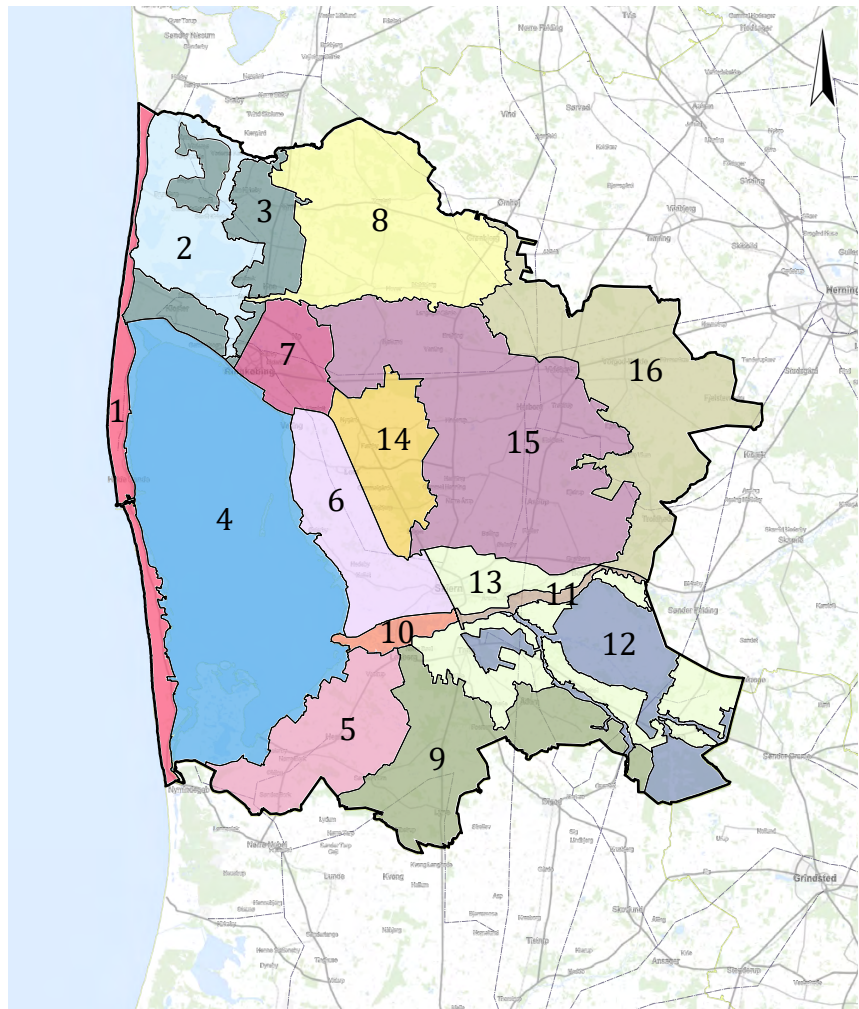
Stadil Fjord er sammen med Vest Stadil Fjord og de tilgrænsende lavbundsområder vurderet som ét landskabsområde.

Middelstore marker med fragmenterede hegn og småbevoksninger er her i landskabsområde 15, Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab, en del af landbrugslandskabets karaktertræk.

Signaturforklaring

- 1 Klitlandskab
- 2 Stadil Fjordlandskab
- 3 Stadil Landbrugslandskab
- 4 Ringkøbing Fjordlandskab
- 5 Lønborg Landbrugsflade
- 6 Skjern Landbrugslandskab
- 7 Ringkøbing Landbrugslandskab
- 8 Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab
- 9 Varde Bakkeø Landbrugslandskab
- 10 Skjern Enge Deltalandskab
- 11 Skjern Englandskab
- 12 Borris Slettelandskab
- 13 Skjern Enge Landbrugslette
- 14 Dejbjerg Plantagelandskab
- 15 Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab
- 16 Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab

Vest for Hover ses små gårde og marker samt Hover Kirke. Dette skaber en lille skala.

Når vi kender landskabets særlige karaktertræk, kan vi forholde os til, hvilke konsekvenser eventuelle ændringer vil få på landskabet. Dermed kan vi også træffe beslutninger om, hvordan vi bedst kan tilpasse de ønskede ændringer i landskabets karaktertræk og strukturer. Det kan være byudvikling, nyt landbrugsbyggeri, skovrejsning, naturgenopretning, vindmøller og lignende.

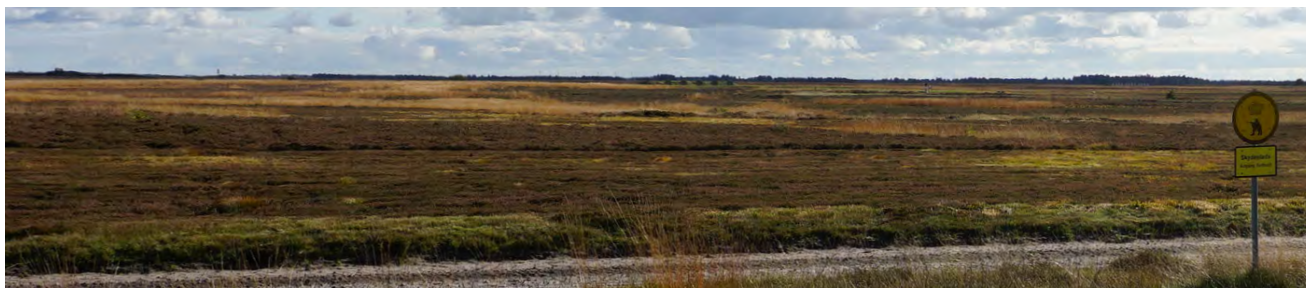
På følgende sider er landskabsvurderingerne kort gennemgået, herunder de kriterier, der ligger

Når vi planlægger ændringer i landskabet, kan vi betragte det som at indrette vores hjem: Når vi vælger en ny sofa til stuen, sørger vi for, at den passer i størrelse og form til stuen og i øvrigt passer til det, der er i stuen i forvejen. Vi stiller sofaen der, hvor den fungerer bedst sammen med de andre møbler, og hvis der er en særlig udsigt fra stuen, sørger vi for, at sofaen ikke forringer udsigten.

til grund for vurderingerne samt, hvad vurderingerne betyder.

Skjern Enge har været igennem flere ændringer de sidste hundrede år. Ved at kende de særlige karaktertræk kan der træffes beslutninger om ønskede fremtidige ændringer.

Borris Sønderland er et stort hedeområde, som her ses fra Borriskrogvej. Landskabet er åbent med stor skala.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Vurderingen af landskabskarakterens styrke handler om at sammenveje, hvor stærkt landskabets geologiske grundlag, kulturbetingede oprindelse og strukturer fremstår, og hvordan det indbyrdes samspil er.

Vurderingen af styrken er baseret på tre vurderingsparametre (se den blå boks).

Vurderingen tager altid udgangspunkt i de bærende karaktertræk, der er defineret for det enkelte karakterområde. Det kan være både geologiske og kulturbetingede bærende karaktertræk.

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til den kulturhistoriske periode eller begivenhed, der senest har sat et markant præg på landskabets karakter. Ofte er det omfattende opdyrkning af heden eller landboreformers gennemførelse. Det kan også være store

landvindingsprojekter eller store naturgenopretningsprojekter. Fælles er, at ændringerne markant har ændret landskabets karakter.

Samspillet mellem de geologiske karaktertræk og kulturbetingede karaktertræk går på, om den kulturbetingede udnyttelse af et givent område "passer" til det naturgrundlag, landskabet har (se billede på højre side).

Et landskab kan vurderes *særligt karakteristisk*, *karakteristisk* eller *karactersvagt*. I delområder kan landskabskarakteren være helt anderledes end selve karakterområdets karakter og vurderes derfor *kontrasterende* (se kort på højre side).

Særligt karakteristisk

De landskaber, der er vurderet *særligt karakteristisk*, er typisk landskaber, hvor enten den geologiske eller kulturhistoriske fortælling fremstår særligt

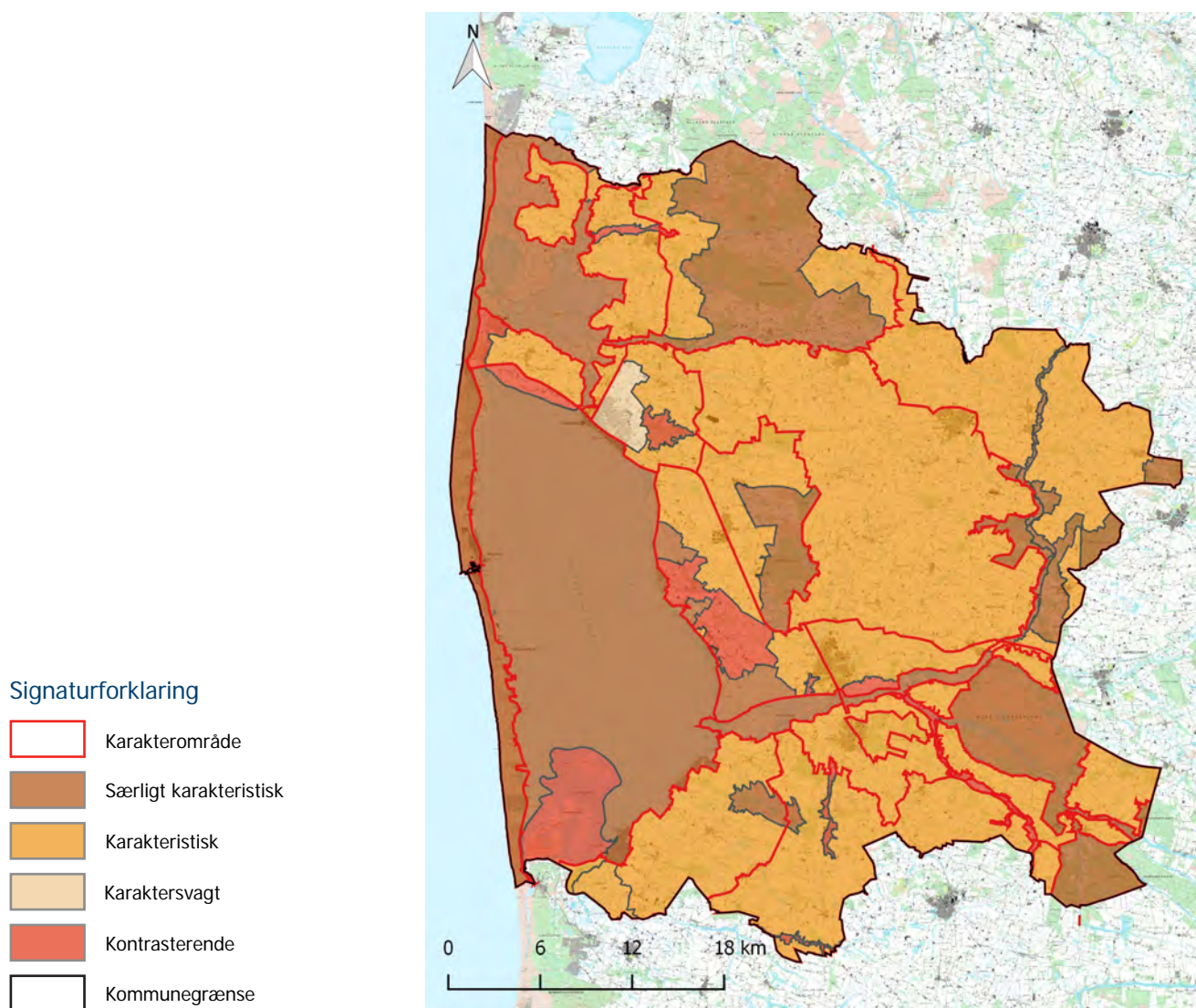

I plantagerne nord for Hoverdal Plantage ses et særligt karakteristisk landskab med hede og plantager.

Vonå er en større smeltevandsdal, som er vurderet særligt karakteristisk blandt andet på grund af det tydelige samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk og tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse som græsningsareal.

Området omkring Søndervig i Holmsland landbrugslandskab er vurderet kontrasterende, da det skiller sig ud ved at være et lavbundsområde og er udpræget ferielandskab.

tydeligt i landskabet, eller hvor samspillet herimellem er særligt tydeligt (se billede s. 26).

Eksempler på landskaber med en særlig tydelig og spændende geologisk fortælling er Skjern Ådal og de tilknyttede slettelandskaber. Denne type landskab afspejler de store strømme af smeltevand, der har formet det vestlige Jylland både i Ringkøbing-Skjern Kommune og på tværs af kommuner.

Eksempler på landskaber med en særlig tydelig kulturhistorisk fortælling er statshusmandsbrugene ved Østerhede, som er en af de sidste udstykninger til opdyrkning af hede, eller Fuglsand-området, som er præget af store dyrkede markflader, der er resultat af et stort afvandingsprojekt.

Karakteristisk

Langt de fleste landskaber er vurderet *karakteristisk* i forhold til den definerede karakter. Det afspejler et fint samspil mellem de tre vurderingsparametre, men betyder også, at landskabet ikke skiller sig ud som noget særligt (se billede nederst på denne side og på højre side).

Karaktersvag

Landskabet er vurderet *karaktersvagt*, hvis de bærende karaktertræk er slørede eller svækkede i større områder af eksempelvis byudvikling.

Kontrasterende

Når en del af et karakterområde fremstår med en landskabskarakter, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra det øvrige karakterområde, er landskabet vurderet *kontrasterende*. Det er de landskaber, der i karakterbeskrivelsen/analysen er beskrevet som delområder.

Et *kontrasterende* område kan være en plantage, der på grund

af sin store skala og kulturmæssige udnyttelse adskiller sig fra det omkringliggende landbrugslandskab. Det kan også være områder, hvor landskabets geologi eller rumlige afgrænsning er så markant anderledes, at det giver landskabet en anderledes karakter (se billede øverst på denne side).

På Varde Bakkeø er landbrugslandskabet vurderet karakteristisk.

Vest for Ringkøbing ved Holmsland ses et karakteristisk landbrugslandskab. Tilstedeværelsen af hegn er tydelig, men fremstår nogle steder fragmenteret, hvilket kan svække tydeligheden.

Vurdering

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

Vurdering af landskabskarakterens tilstand handler om at sammenveje, hvor stærkt landskabets kulturbetingede oprindelse fremstår, den vedligeholdelsesmæssige tilstand af landskabets bærende karaktertræk, samt hvor påvirket landskabet er af tekniske anlæg som eksempelvis vindmøller, højspændingsledninger og industri.

Vurderingen tager altid udgangspunkt i de landskabstræk, der er defineret som de bærende i det enkelte karakterområde, samt landskabskarakterens oprindelse.

Landskabskarakterens intakthed i forhold til dens oprindelse siger eksempelvis noget om, hvorvidt naturlige lavbundsområder fremstår opdyrkede eller som vådområder, eller hvor intakte hegn og diger fremstår i forhold til opdyrkning af heden.

Vurderingen af graden af den visuelle påvirkning er knyttet til metoden fra "Vejledning om VVM i planloven" fra Miljøministeriet, 2009. Den visuelle påvirkningsgrad kan være *væsentlig*, *moderat*, *mindre* eller *ubetydelig*.

Landskabskarakterens tilstand kan vurderes *god*, *middel* eller *dårlig* (se kort på højre side).

God

De landskaber, hvor landskabskarakterens tilstand er vurderet *god*, er ofte landskaber, der opleves relativt upåvirkede, og hvor de bærende karaktertræk fremstår overvejende intakte. Ofte er det sammenfaldende med de landskaber, der er vurderet særligt karakteristiske i forhold til den beskrevne landskabskarakter.

Eksempler på landskaber med *god* tilstand er *Klitlandskabet*, *Skjern Enge Deltalandskab* og området omkring Værneengene.

Middel

En stor del af kommunens landskab er vurderet i *middel* tilstand, hvilket især er et udtryk for, at samfundsudviklingen kan aflæses i landskabet og i nogen grad har sløret de bærende karaktertræk.

Især har udviklingen i landbrugserhvervet generelt medført, at mange vådområder er blevet drænet til fordel for agerbrug, som derved har ændret anvendelse fra græsningsareal til dyrkede marker. Flere steder er hegn blevet fjernet til fordel for større marker. Det betyder, at dyrkningsmønstre er svækkede og landskabets skala øget.

Landsbyer er i forskellig grad præget af ny bebyggelse. Mange steder er den oprindelige struktur af bebyggelse langs veje i forbindelse med opdyrkning af heden stadig tydelig som ved Øster Lem. Andre landsbyer som Skjern er massivt udbygget og

Ved Knudsgårde står hegnene parallelt og er hele. Hegnene repræsenterer en god tilstand i de bærende karaktertræk og de kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse.

fremstår som egentlige byer.

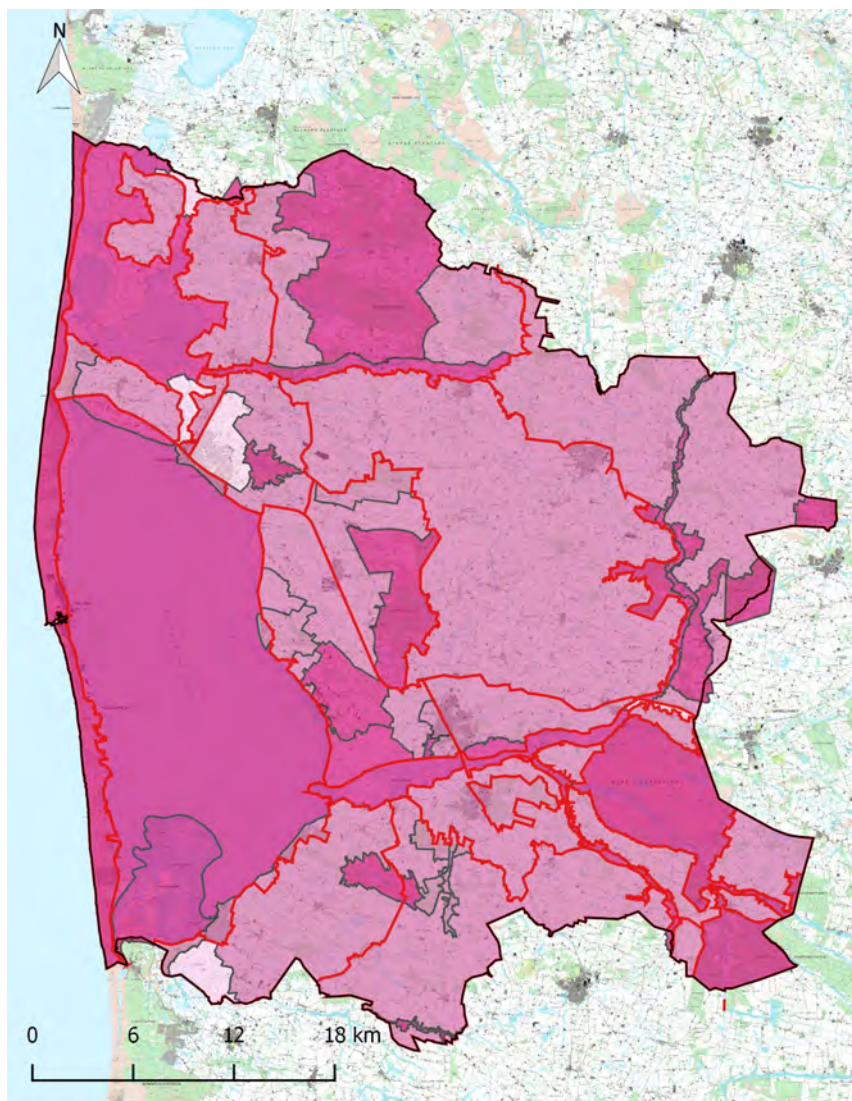
Endelig har landskaberne ofte en grad af teknisk påvirkning i form af vindmøller, højspændingsledninger, master og lignende.

Dårlig

De landskaber, hvor landskabskarakterens tilstand er vurderet *dårlig*, er ofte de landskaber, der opleves væsentligt påvirket af tekniske anlæg. Andre steder er landskabskarakterens tilstand vurderet *dårlig*, da intaktheden af de bærende karaktertræk er væsentligt forringet. Dette ses eksempelvis ved Vonå, som i høj grad er reguleret og påvirket af tekniske anlæg.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- God tilstand
- Middel tilstand
- Dårlig tilstand
- Kommunegrænse

Vurdering

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Element: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Vurderingen af oplevelsesrige landskaber handler om at afgrænse de landskaber, der på grund af deres karakter rummer en særlig fortælling om landskabet og dermed en særlig oplevelsesværdi.

Oplevelsesrige landskaber kan være landskaber med (se kort til højre):

- Særlig tydelige kultur-betingede helheder eller enkeltelementer
- Særlige naturarealer
- Særlige geologiske strukturer eller enkeltelementer
- Særlige udsigtsmuligheder

Stedbunden

Vurderingen af *oplevelsesrige landskaber* handler om at afgrænse de landskaber, der på grund af deres karakter rummer en særlig fortælling om landskabet og deraf en *særlig oplevelsesværdi*.

De særlige landskabsoplevelser,

der knytter sig til et sted, omfatter i Ringkøbing-Skjern Kommune ofte fjorde og vådområder, der har en spændende geologi og ofte også et rigt naturindhold, samt en kulturhistorisk fortælling (se billede til højre). Oplevelsen kan også knytte sig til et område, der særligt tydeligt afspejler en kulturhistorisk fortælling som for eksempel større plantagelandskaber som Hoverdal Plantage.

Udsigter

Landskabet er flere steder præget af udsigter på tværs af landskabsområder, fordi et bakket terræn, ådal eller fjord giver gode udsigtsmuligheder. De landskaber, der er vurderet at have særlige udsigtsmuligheder, er dem, hvor udsigten generelt er upåvirket og har noget særligt at byde på. Eksempelvis har udsigterne over Vest Stadil og Stadil fjorde og *Skjern Enge Deltalandskab* en *særlig oplevelsesværdi*.

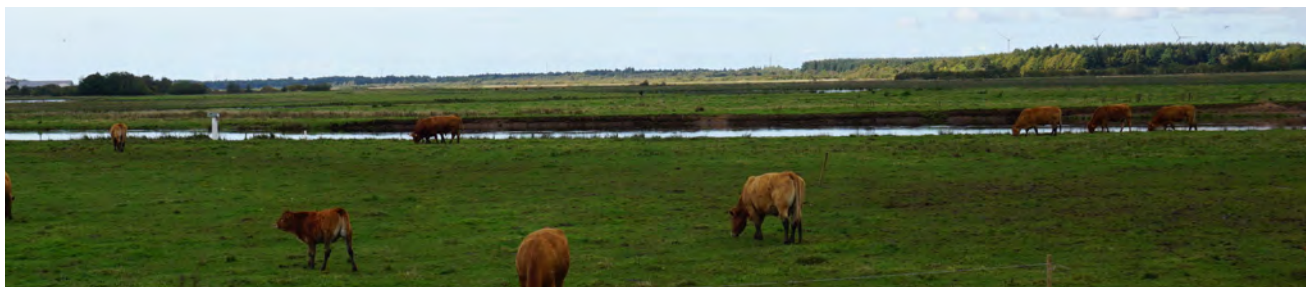
Afgrænsningen af landskaber med særlige udsigtsmuligheder er ikke veldefineret, idet udsigtens omfang ikke altid er klart afgrænset i landskabet. Derfor er udsigtsudpegningerne afgrænset som polygoner, hvor grænsen ikke skal opfattes eksakt.

I forbindelse med udsigtsudpegningen er der udpeget udvalgte udsigtspunkter. Udpegningen er dog ikke fuldstændig, idet der også mange andre steder kan opleves særlige udsigter.

Enkeltelementer

I landskabet kan enkeltelementer fremstå særligt oplevelsesrige på grund af deres placering i landskabet som orienteringspunkt og/eller som kulturhistorisk element, der formidler en historie.

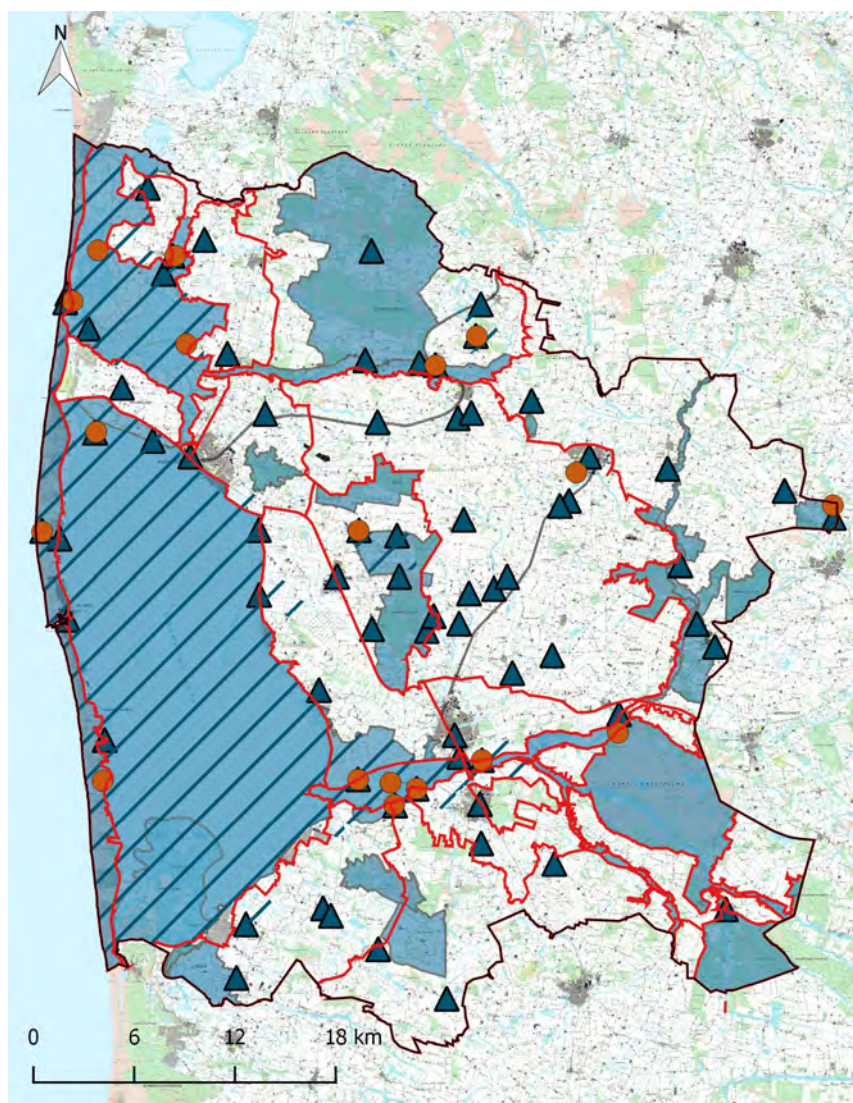
De udpegede elementer er overvejende kommunens kirker, der ofte er placeret i kanten af landsbyer. Særligt i landsbyerne beliggende ovenfor en dal ligger

Skjern Enge har en særlig oplevelsesværdi i form af store engarealer, som her ses afgræsset af kvæg ved Borris.

kirkerne ofte ud mod dalen, så de tydeligt opleves fra dalen og i udsigterne på tværs af dalen.

Andre elementer, der er udpeget, er gamle vandmøller, pumpehuse eller særligt markante gravhøje som Muldhøje.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Oplevelsesrigt landskab
- Oplevelsesrigt element
- Særlige udsigter
- Udsigtspunkt
- Kommuneegrænse

Vurdering

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Vurdering af landskabets sårbarhed handler om at vurdere, hvor påvirkeligt landskabets karaktertræk vil være over for ændringer.

Vurderingen tager derfor udgangspunkt i, hvilke funktioner samt rumlige og visuelle forhold, der er nødvendige for at opretholde landskabets bærende karaktertræk eller oplevelsesmæssige kvaliteter. Herved kan landskabskarakterens sårbarhed i forhold til en række aktuelle eller potentielle ændringer vurderes.

Landskabelig tilpasning

Ofte er det muligt at tilpasse ønskede ændringer i landskabet, når der tages hensyn til landskabets bærende karaktertræk i form af karaktergivende strukturer, skala samt de rumlige og visuelle forhold.

Netop viden om landskabets karakter medvirker til at

kunne træffe de gode beslutninger for landskabet og giver viden om, hvordan ændringer i vid udstrækning kan indarbejdes i landskabets eksisterende karaktertræk.

Et landskabs sårbarhed er ofte specifik på en given type ændring, da påvirkningen af landskabet vil variere afhængig af, om ændringen består i skovrejsning, landbrugsbyggeri, byudvikling eller tekniske anlæg. Derfor er sårbarhedsvurderingen opdelt, så den forholder sig til de enkelte vurderingsemner.

Landskabet vurderes sårbart over for en given ændring, hvis den vil ændre landskabskarakteren, væsentligt påvirke oplevelsen af landskabet eller bryde særlige strukturer, der er karaktergivende for landskabet. Ofte er landskaber, der er vurderet særligt oplevelsesrige, sårbare.

Sårbare udsigter

I landskaber, der rummer særlige udsigtsmuligheder, er udsigterne vurderet særlig sårbare.

Sårbarheden knytter sig især til landbrugsbyggeri eller andet markant byggeri samt nye tekniske anlæg, fordi disse ændringer vurderes at ville påvirke udsigterne negativt og dermed forringe udsigterne væsentligt. Desuden er udsigterne ofte vurderet sårbare over for skovrejsning, da ny skov kan begrænse udsigtsmulighederne og sløre de landskabstræk, der er med til at definere de *særlige udsigter*.

Landskabet kan være sårbart over for ændringer eller styrkes gennem ændringer. Dette landskab er i høj grad påvirket af vindmøllerne ved Vedersø Kær.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

På baggrund af landskabsvurderingerne opstilles strategiske mål for landskabet.

Målsætningen siger noget om,

- i hvilke landskaber der bør lægges særlig vægt på at understøtte og bevare den karakter, landskabet har i dag,
- hvilke landskaber der er mere robuste over for ændringer,
- i hvilke landskaber der er mulighed for at definere en ny landskabskarakter.

Målsætningerne for hele kommunen kan ses på kortet til højre.

Mål: Beskyt landskabskarakter

De landskaber, der er vurderet *særligt karakteristiske* eller *særligt oplevelsesrige*, har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer

i landskabet, når det kan ske på en måde, der bevarer eller styrker landskabets karakter, herunder de bærende karaktertræk, samt de rumlige og visuelle forhold, der er karakteristiske for landskabet og giver det særlig værdi.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

De landskaber, der er vurderet *karakteristiske* og ikke rummer særlige landskabelige oplevelsesmuligheder, har fået målsætningen *vedligehold*.

Den målsætning betyder, at udvikling i landskabet i videst muligt omfang skal ske med hensyn til landskabets karaktergivende elementer og strukturer, så landskabskarakteren så vidt muligt opretholdes.

Mål: Forbedr landskabskarakter

Landskaber, hvor landskabskarakterens tiltand er vurderet

dårlig, har ud over et mål om enten at beskytte eller vedligeholde landskabskarakteren også fået målsætningen *forbedr*.

Det betyder, at de forhold, der ligger til grund for vurderingen, bør forbedres. Forbedringen kan ligge i at reducere den negative påvirkning af landskabet fra eksempelvis stort byggeri, vindmøller eller højspændingsledninger. Forbedringen kan også være at styrke intaktheden af de karaktergivende strukturer, eksempelvis genopretning af lavbunds- eller vådområder. Endelig kan forbedringen ligge i at forbedre den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk.

Mål: Ændr landskabskarakter

De områder, hvor landskabet er vurderet *karactersvag*, har i dag ikke en bærende landskabskarakter. Derfor har områderne fået en målsætning, der betyder,

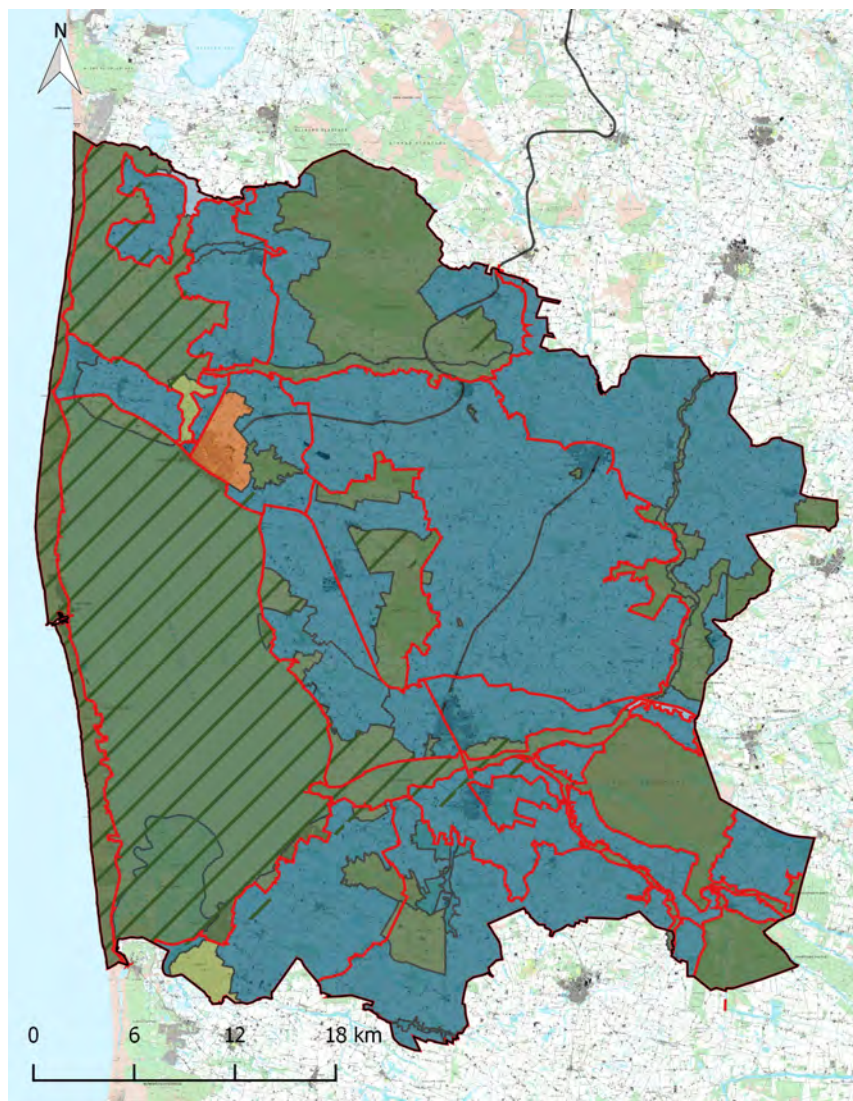

I landbrugslandskabet på Skovbjerg Bakkeø kan der ske ændringer, hvis der tages hensyn til den nuværende karakter, herunder de ofte vide udsigter.

at den karakter, der er i dag, *kan* ændres. Målsætningen betyder ikke, at den karakter, områderne har i dag, *skal* ændres, men at der ud fra et landskabeligt synspunkt kan ske ændringer i området, der definerer en ny landskabskarakter. Den nye landskabskarakter skal være tilpasset det omgivende landskab, så dette ikke påvirkes negativt.

Signaturforklaring

	Karakterområde
	Beskyt udsigt
	Beskyt karakter
	Beskyt og forbedr karakter
	Vedligehold karakter
	Vedligehold og forbedr karakter
	Ændr karakter
	Kommunegrænse

NATURENS RIGE

Klitlandskabet

Område 1

Område 1

Klitlandskabet

Område 1

Landskabets kendetegn

Vestkystens klitlandskab ligger i den vestlige del af kommunen og strækker sig langs hele Vestkysten.

Landskabsområdet er et stort klitlandskab, der består af klitter, klithede og en bred sandstrand (billede 1).

Bevoksningen består af marehalm og hjælme, der skaber "grønne klitter". Klit- og strandgårde ligger karakteristisk langs den østlige side af klitterne, og sommerhusområder ligger spredt i hele klitlandskabet (billede 2). Havnebyen Hvide Sande ligger sammen med et sluse- og indsejlingsanlæg centralt i landskabet. Anlægget forbinder Vesterhavet med Ringkøbing Fjord.

Hele landskabsområdet har vidtrækkende og særlige udsigter over klitterne, Vesterhavet og landskaberne mod øst, samt Ringkøbing Fjord. (billede 3).

Landskabsområdet rummer kun få tekniske anlæg og er i mindre grad påvirket af tekniske anlæg i de omgivende landskabsområder, idet afstanden til anlæggene er stor.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den vestligste del af kommunen og strækker sig langs hele Vestkysten.

Områdegrensen er lagt i overgangen mellem et klitdomineret landskab i vest og landskabsområderne i øst, hvor klitter og klitheder ikke er dominerende.

Mod syd danner Nyminde Strøm grænsen mellem klitlandskabet og Bjålum Klit, som er en del af *Ringkøbing Fjordlandskab*.

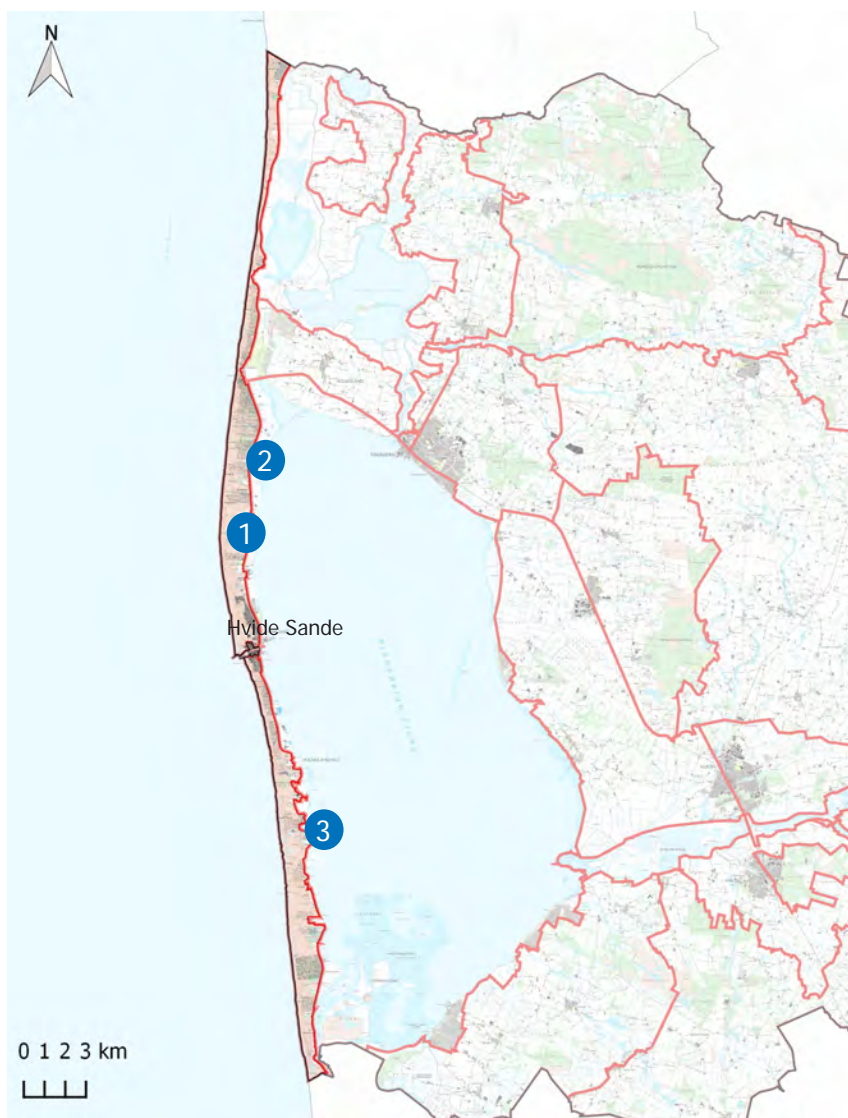
Udsigt over klitterne og den brede sandstrand (billede 1).

Udsigt over en sommerhusklynge med Ringkøbing Fjord i baggrunden (billede 2).

Udsigt fra Vinterleje Bjerg mod syd med Ringkøbing Fjord mod øst (billede 3).

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- Kommunegrænse
- 1 Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Fra klitterne, her nær Klegod, ses terrænets variation skabt af klitterne. En skarp "kant" ses mod Vesterhavet til venstre i billedet.

Bærende karaktertræk:

De geologiske karaktertræk er høje klitter, der rejser sig markant langs hele Vestkysten. Bredden af klitlandskabet varierer.

Landskabsområdet har overvejende ingen lavbundsområder. Klitlandskabet er brudt ved Hvide Sande af en Sluse, som forbinder Vesterhavet med Ringkøbing Fjord.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabets geologiske karaktertræk omfatter et langstrakt klitlandskab med et småbakked terræn. Den østlige del af klitlandskabet fremstår som en mindre bakket klithede.

Klitlandskabet er et ungt landskab, da det er dannet igennem de sidste årtusinder og århundreder som et resultat af havets og vindens påvirkning. Inden Klitlandskabet blev dannet var de tilstødende fjorde, Ringkøbing,

Stadil og Vest Stadil fjorde, en åben havbugt. Klitterne lukkede kysten til og dannede fjordene, som ses i dag.

Dannelsen af klitterne begyndte efter sidste istid, hvor store mængder smeltevand medførte en direkte havstigning, der kulminerede i stenalderen. Stenalderhavets strømninger langs kysten medførte sedimenttransport og dannelse af strandvolde og klitter, der

afgrænsede fjordene (se billede nederst til venstre). Klitterne er fortsat i konstant bevægelse og omformning under påvirkning af hav og vind. Vesterhavets vinde og vejr gør, at klitterne vandrer mod øst, men i bestræbelsen på at standse sandflugten er klitterne beplantet med hjælme og marehalm. Klitterne fremstår dermed grønne og står generelt "stille" (se billede øverst til venstre).

Her ses klitlandskabet til venstre og et lavbundsområde nu golfbane til højre. Lavbundsområdet, her nord for Søndervig, var inden klitternes dannelse åbent hav.

Klitterne kan her fra Holmsland rejse sig over det flade lavbundsområde ved Vest Stadil Fjord.

Jordart

Flyvesand og klitsand er jordarter, som dominerer landskabsområdet. Langs kysterne består jordarten af saltvandssand, som er aflejret af havstrømmene. Mod syd består jordarten især af saltvandsgrus.

Hydrologiske forhold

Klitlandskabet grænser op til lavbundsområder mod øst. Størstedelen af lavbundsområderne er drænede (se billede øverst til højre).

I Hvide Sande brydes klitlandskabet af et sluse- og indsejlingsanlæg, der forbinder Vesterhavet med Ringkøbing Fjord.

Kyst

Kystlinjen mod Vesterhavet er let bugtet med en bred sandstrand (se billede nederst til højre). En høj klitrække afgrænser kysten og markerer overgangen til den mere

småkuperede bagvedliggende klithede. Klithederne grænser ned til lavbundsområder omkring Vest Stadil og Ringkøbing fjorde (se billede øverst til højre).

Den brede sandstrand strækker sig nord og syd langs Vestkysten og er under konstant forandring af kraftige processer.

Kulturbetingede karaktertræk

Klitterne og klitheden fremstår uden opdyrkning og generelt uden bevoksning. Klitterne ses med marehalm og hjælme og fremstår grønne.

Bærende karaktertræk

Klitlandskabet er kendetegnet af naturprægede områder med marehalm og hjælme samt lysåben klithede med hede- og græsvegetation. Bebyggelsen ses i form af sommerhus- og feriebebyggelse og kystbyen, Hvide Sande. Der er kun få tekniske anlæg i landskabet.

Karaktertrækkene har deres oprindelse i sandflugtsbekæmpelse og den senere rekreative udnyttelse af kysten.

Landskabskarakterens oprindelse

De bærende kulturbetingede karaktertræk ses i sandflugtsbekæmpelsen, den senere udvikling af ferie og fritidsboliger og tilknyttede områder, samt sluse- og indsejlingsanlægget ved Hvide Sande.

Sandflugtsbekæmpelsen har stor betydning for landskabskarakterens oprindelse, og

den ses i form af tilplantning med marehalm og hjælme, hvilket har skabt ”grønne klitter” (se billede på denne side). Sandflugtsbekæmpelsen startede for alvor i 1700-tallet, men først omkring 100 år senere havde man fået bugt med sandet.

Landskabskarakterens oprindelse ses også i den senere udvikling af ferie- og fritidslandskaber i form af sommerhusområder. Inden da lå kun få strand- og klitgårde langs ”klitvejen” i overgangen mellem klithede og ager eller eng. Klitgårdene blev placeret højt i terrænet i sikkerhed for stormfloder. Sommerhusbyggeriet tog først fart i 1930'erne, men de første enkelte stråttækte sommerhuse kom allerede til i slutningen af 1800-tallet. Sommerhusområder findes på klitheden og i klitterne langs hele klitlandskabet.

Sluse- og indsejlingsanlægget i

Hvide Sande blev etableret i 1931 og ligger til grund for udviklingen af byen, men havde også betydning for, at Ringkøbing Havn fik en ny opblomstring.

Dyrkningsmønster

Klitlandskabet er friholdt for dyrkede marker, og der findes kun få afgræssede marker på klitheden.

Bevoksningsstruktur

Lysåbne klitter og klithede dominerer klitlandskabet (se billede på denne side). Bevoksningen består altovervejende af marehalm på klitterne og klithede som et resultat af sandflugtsbekæmpelsen. Områderne mod fjordene på østsiden er præget af hede- og græsvegetation. Kun få steder ligger der små områder med plantager i form af lav klitplantage (se billede nederst på højre side).

Bebyggelsesstruktur

Landskabsområdet har som et

Nord for Nr. Lyngvig ses Lyngvig Fyr, de tre vindmøller ved Hvide Sande Nordhavn, master i Hvide Sande, samt højspændingsledninger.

kraftigt vind- og vejrpåvirket landskab kun i meget begrænset omfang været bebygget, idet bosætninger i højere grad har været knyttet til landskaberne længere mod øst.

I dag er landskabsområdet kendetegnet af sommerhusområder, der i høj grad ligger på den østlige side af klitterne fordelt langs "klitvejen". Nogle steder er sommerhusene særligt tydelige i landskabet. Særlig udtalt er udbredelsen af sommerhuse omkring Søndervig. Andre steder er sommerhusområder afgrænset i mindre enheder med kort afstand til de store klitter. Enkelte ældre sommerhuse ligger spredt i landskabet, og gårde, som lå i landskabet inden sommerhusudviklingen fra 1930'erne og frem og ligger langs "Klitvejen" som strand- og klitgårde.

Hvide Sande ligger som den eneste by i klitlandskabet midt på

Holmsland Klit og er en havneby og hovedcenterby. Her forbindes kanalen Vesterhavet og Ringkøbing Fjord. Efter sluse- og indsejlingsanlæggets etablering i 1931 begyndte byen at udvikles.

Tekniske anlæg

Klitlandskabet rummer enkelte tekniske anlæg. En vindmøllegruppe står ved Hvide Sande Nordhavn, og mellem Sønder Lyngvig og Tyvemose findes en højspændingsledning, der

forløber mod nordøst (se billede øverst på denne side).

Landskabsområdet er generelt friholdt for bevoksning. Få steder findes der klitplantage som her ved Haurvig Kirke.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Overgangen mellem sommerhusområderne og klitterne varierer. Her ved Klegod står sommerhusene spredte, men skaber et enkelt udtryk på grund af husenes ensartethed. Landskabet er ligeledes åbent.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et enkelt udtryk og stor skala med et småbakket terræn, lysåbne klitter og klithede og sommerhusbebyggelse. Klitlandskabet har en åben karakter.

Hele landskabsområdet er præget af vidtrækkende udsigter. Den visuelle påvirkning er lav.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har en stor skala og en enkel karakter, da de bærende karaktertræk omfatter få bærende karaktertræk: et småbakket terræn, lysåbne klitter og klithede, samt sommerhusbebyggelse.

Kompleksiteten af landskabet er bestemt af klitter og klitheder uden bevoksning, der brydes af bebyggelse i form af sommerhuse. Disse dele skaber en simpel kompleksitet. Sommerhusområderne fremstår nogle steder som velafgrænsede

enheder eller "firkanter", som skaber en "skarp" overgang til klitterne og dermed en enkel karakter. Andre steder er sommerhusene mere spredte i overgangen til klitterne, som kan, afhængig af sommerhusenes forskellighed i udtryk, skabe en let sammensat karakter (se billede på denne side). Særligt nær Hvide Sande og Søndervig er kompleksiteten let sammensat, da der er flere elementer som industri og bebyggelse og ikke kun sommerhuse i overgangen til Klitlandskabet. Generelt fremstår karakteren dog enkel, da landskabsområdet indeholder få elementer (se billede øverst på højre side).

Den store skala er et resultat af den brede sandstrand og klitterne, som flere steder fremstår som store strukturer i det åbne landskab. Højdeforskellen fra sandstranden mod vest til de høje klitter understreger den store skala i landskabet.

Rumlige afgrænsning

Klitlandskabets rumlige afgrænsning er generelt åben og bestemmes af klitternes store bakker og klitheden, som er friholdt for bevoksning.

Oplevelsen af landskabets rumlige afgrænsning er præget af de høje klitter langs Vestkysten, som også er medvirkende til at skabe en visuel barriere for andre landskabsområder som *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Holmsland Landbrugslandskab* mod øst (se billede øverst s. 43).

Den åbne karakter er forstærket af de store vandflader, Vesterhavet mod vest og fjordene mod øst.

Flere steder er klitlandskabet mod øst afgrænset af sommerhusområder.

Udsigter

I hele klitlandskabet findes der vidtrækkende udsigter. På

Klitlandskabet fremstår med en enkel kompleksitet og stor skala. Udsigterne opleves især fra klitterne. Nord for Lyngvig er der udsigter over klitterne, klithede og Ringkøbing Fjord samt sommerhusområder.

toppen af klitterne er der mulighed for 360 graders udsigter (se billede nederst på denne side).

Vest for klitterne er udsigterne præget af Vesterhavets store vandflade og ubrudte horisont samt samspillet mellem kysten og vandet. Øst for klitterne er udsigterne præget af de meget karakteristiske klitheder, der på grund af den åbne karakter ofte byder på vidtrækkende udsigter over fjordene og de tilknyttede lavbundsområder. Oppe fra klitterne er der udsigt over både klitlandskabet og det omgivende landskab. Mod øst ved Vest Stadil Fjord er der udsigt på tværs af fjordlandskabet med bakkeøerne i horisonten.

Visuel påvirkning

Fra klitlandskabet er der generelt udsigter til flere tekniske anlæg både i dette landskabsområde og andre landskabsområder, men på grund af de lange afstande fremstår påvirkningsgraden

generelt lav (se billede nederst på denne side).

Lokalt optræder vindmøller ved Hvide Sande og en mindre højspændingsledning. Vindmøllerne fremstår dog som en velafgrænset gruppe og påvirker ikke landskabsbilledet i høj grad.

Fra Vinterleje Bjerg er der 360 grader udsigt. Her er der udsigt over Ringkøbing Fjord til de bagvedliggende landskaber.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K01-1: Klitlandskabet

Landskabsområdet er en del af et større sammenhængende klitlandskab, der strækker sig langt mod både nord og syd langs Danmarks vestkyst. Klitlandskabet ses i en stor del af kommunen, og klitterne, klitheden og den brede sandstrand er særlig tydelige i landskabsområdet (se billede på højre side). Det småbakkede terræn af klitter indeholder små klynger af sommerhuse, der hovedsagelig ligger skjult i terrænet. Enkelte steder er ferie- og fritidslandskaberne dog mere tydelige i klitlandskabet end klitterne, hvilket svækker de bærende karaktertræk, som klitter og klithede. Dette ses eksempelvis nær Bjerregård.

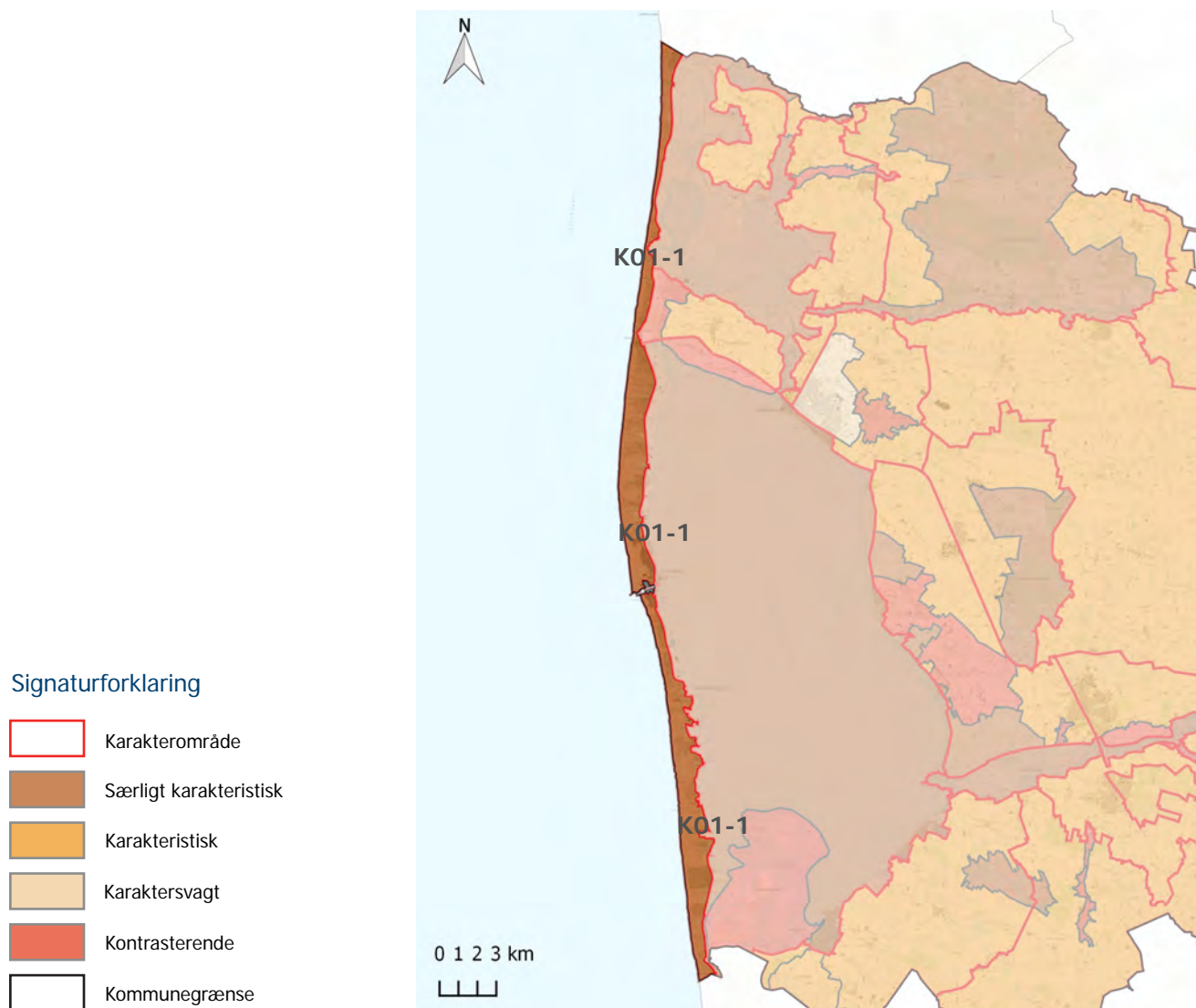
Sandflugten og klitdannelserne har gjort landskabet vanskeligt at dyrke, og den kulturbetingede oprindelse knytter sig derfor til sandflugtsbekæmpelsen og den

senere udvikling af sommerhusområder og Hvide Sande. Den kulturbetingede oprindelse er derfor tydelig.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er godt, idet klitter og klithede ikke har været opdyrkede og kun få steder tilplantet med planter. Samspillet kan dog være svækket af tilplantningen med marehalm og hjælme i et ellers bevoksningsfrit og "levende" klitlandskab. Tilplantningen har muliggjort sommerhusudvikling i et ellers barsk landskab.

Fra toppen af klitterne ved Holmsland Klitby ses Vesterhavet, den brede sandstrand og klitterne. I baggrunden ses vindmøllerne ved Hvide Sande Nordhavn og master.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T01-1: Klitlandskabet

Klitlandskabets kulturbetingede karaktertræks intakthed er *god* i forhold til, at klitterne og klitheden fremstår som lysåbne landskaber. Sommerhusområderne er som et senere karaktertræk stadig intakte. Hvide Sande har som en mindre by udviklet sig til en større havn med industri, hvad der i nogen grad svækker intaktheden omkring byen.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk er i nogen grad svækket og vurderes *middel* til *god*. Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af klitterne og klitheden svækkes flere steder af sommerhusområderne, idet udviklingen har fjernet klitterne og klitheden (se billede nederst s. 57). De fleste steder fremstår klitlandskabet dog i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Landskabsområdet opleves generelt at have en *mindre* visuel påvirkningsgrad fra tekniske anlæg (se billede på højre side). Den lange afstand til vindmøllegrupperne mod øst i andre landskabsområder som *Skjern Landbrugsslette* og vindmøllegrupperne ved Rindum Enge og Vognkær resulterer i en *mindre* til *moderat* påvirkningsgrad (se billede på denne side). Lokalt påvirkes landskabet af sommerhusområderne,

da sommerhusenes fremtræden kan være for forskellig og usammenhængende i forhold til udtryk og farver. Det kan svække det simple udtryk.

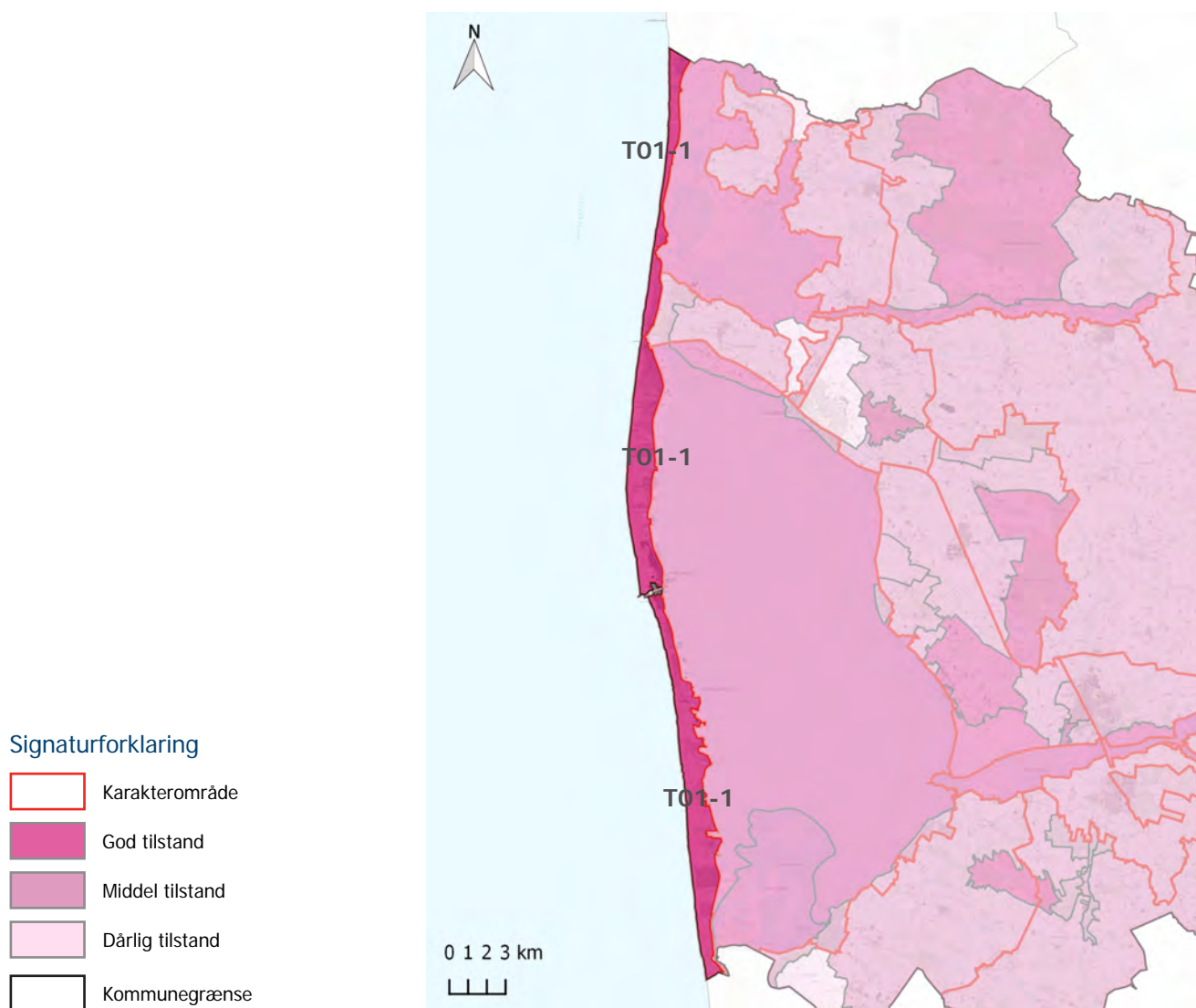

Vindmøller er generelt kun synlige fra toppen af klitterne, men flere steder - som her fra Holmsland Klit - gør de lange afstande vindmøllerne svære at se.

Den visuelle påvirkning er lav fra de lavtliggende områder, veje og sommerhusområder. Her nord for Hvide Sande er vindmøllerne ved Hvide Sande Nordhavn skjult af klitter og bevoksning. Her er kun dele af vingerne synlige i højre side af billedet. Den visuelle påvirkning set fra stranden er ubetydelig.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V01-1: Klitlandskabet og strandbredden

Hele klitlandskabet og den brede strandbred på den vestlige side af landskabsområdet er vurderet som et *særligt oplevelsesrigt* landskab, da hele landskabsområdet er præget af både geologiske, kulturbetingede og naturmæssige oplevelsesværdier. Dette landskabsområde er under konstant forandring, og især strandbredden er påvirket af bølger og andre kraftige processer, hvilket giver et stærkt stigende terræn fra stranden til de høje klitter (se billede s. 55).

Klitlandskabet er som et ungt landskab også vigtigt for tilgrænsende landskabsområders fortælling, da dannelsen af strandvoldene og klitterne har aflukket den tidligere åbne havbugt og dannet fjordene. Disse landskabsområder er blandt andet *Stadil Fjordlandskab* og *Ringkøbing Fjordlandskab*.

Klitterne markerer sig også i de dele af kommunen, hvor de kan ses på store afstande over fjorde og lavbundsområder.

Den kulturhistoriske fortælling opleves særligt langs den østlige side at klitlandskabet grænsende op til Ringkøbing Fjord i forbindelse med gårdene. Langs "Klitvejen" ligger klitternes oprindelige gårde og er placeret i overgangen mellem klithede og ager/eng. Gårdene er akkurat også placeret i terrænet, så de lå i sikkerhed for stormfloder.

Den store skala i landskabet skaber en særlig visuel oplevelse, som bidrager til den samlede oplevelsesværdi (se billede på højre side).

Særlige udsigter

V01-2: Klitlandskabet og strandbredden

Hele klitlandskabet er præget af *særlige udsigter*, der opleves på langs og på tværs af landskabet.

Den åbne karakter og det kupe-rede terræn skaber særlige udsigter over klitterne, og på stranden er der lange kig langs hele kysten. Fra klitterne er der også mulighed for vidtrækkende udsigter mod øst over fjordene og områderne længere mod øst som *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab*, *Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab* og *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*.

Enkeltelementer

Lyngvig Fyr

Centralt i klitlandskabet står Lyngvig Fyr som et særligt orienteringspunkt både i dette landskabsområde, men også for de omkringliggende landskabsområder. Fyret har en flammehøjde på 53 meter og er et velbesøgt udflugtsmål (se billede nederst s. 54 og s. 55).

Sømærker

Sømærker står spredt i klitlandskabet og er særlige orienteringspunkter i landskabet.

Klitterne og klitheden ses fra toppen af Vinterleje Bjerg.

Sidselbjerg Strand sømærke ses her fra Sidselsbjerg. Sømærket står tydeligt i klitlandskabet og ses over store afstande fra de omkringliggende landskabsområder.

Sømærkerne har en vigtig funktion for søfolkene på Vesterhavet, men fungerer også som pejlemærker i dag fra klitterne og på østsiden af klitterne (se billede øverst på denne side).

Udsigtspunkter

Lyngvig Fyr

Fra Lyngvig Fyr kan man bestige trapperne til toppen af tårnet, som er 53 meter over havets overflade. Her er der en 360 grader udsigt, hvor den brede sandstrand og de bølgede klitter kan ses over store afstande. Ringkøbing Fjord indgår også i udsigterne.

Vinterleje Bjerg og Sidselbjerg

Vinterleje Bjerg og Sidselbjerg ligger henholdsvis i den sydlige og nordlige del af klitlandskabet. Disse klitter ligger højt i landskabet og giver vidtrækkende udsigter over de andre klitter. (Se billede nederst s. 47 og øverst på denne side)

Lyngvig Fyr kan ses i hele klitlandskabet. Det er i dag et populært udflugtssted.

Den brede sandstrand, klitterne og Lyngvig Fyr ses her fra Holmslands Klit.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren er sårbar over for ændringer og tiltag, der kan påvirke landskabets bærende karaktertræk. Selv små ændringer kan have stor negativ påvirkning.

Landskabet i dette område rummer store landskabsværdier, der er tilknyttet en række geologiske og kulturhistoriske fortællinger, der er noget unikt både i et lokalt og nationalt perspektiv. Der bør værnes om klitterne, klitheden og sandstranden (se billede s. 55).

Skovrejsning

Landskabsområdet er sårbart over for enhver form for skovrejsning, da det vil bryde den åbne og enkle karakter i form af klitter og klithede. Selv små områder med skovrejsning vil medføre en markant ændring af landskabsområdets bevoksningsfrie karakter og vidtrækkende udsigter.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Klitlandskabet er generelt sårbart over for landbrugsbyggeri, da stort byggeri ikke er en del af landskabskarakteren.

Landskabets eksisterende byggeri ligger som mindre klitgårde og sommerhuse i overgangen til de tilstødende landskabsområder (se billede øverst på højre side). Det er vigtigt, at nyt byggeri placeres i tilknytning til eksisterende bebyggelse, og at den samlede bygningsmasse fremstår ensartet og harmonisk i landskabet (se billeder nederst til venstre og til højre).

De visuelle landskabskvaliteter er særligt sårbare over for stort og markant byggeri, som også kan påvirke de omgivende landskabsområder som *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Stadil Fjordlandskab*.

Byrand

Hvide Sande er en kystby i dette landskabsområde, som sammen med flere sommerhusområder er en del af klitlandskabet. Landskabskarakteren er sårbar over for byudvikling eller ændringer i sommerhusområderne og i Hvide Sande, hvis der ikke tages hensyn til landskabets *særlige karakter*.

Hvide Sande fremstår velafgrænset. Den nordlige byrand er

Sommerhusene ved Klegod fremstår med stråttækte tage og ensartethed.

Klitgårde ligger i nærheden af "Klitvejen" og skaber en særlig kulturhistorisk værdi.

præget af industri, som påvirker det omkringliggende landskab. Det er væsentligt, at byen forbliver velafgrænset.

Søndervig ligger som et større sommerhusområde i dette landskabsområde med bymidten i det tilstødende område. Det er væsentligt, at Søndervigs udvikling af bymidten tager hensyn til klitlandskabets *særlige karakter*, da bymidtens udvikling kan påvirke dette landskabsområde både visuelt og karaktermæssigt.

Det er væsentligt, at sommerhusområderne forbliver velafgrænsede enheder. Det er ligeledes væsentligt, at sommerhusene indpasses i landskabet og fremstår ensartet i udtryk, herunder i en ensartet farvesætning. Et eksempel på dette ses ved Husby Klit i den nordlige del af klitlandskabet og ved Klegod (se billede på venstre side).

Tekniske anlæg

Landskabsområdet er sårbart over for nye tekniske anlæg. Landskabet er særligt kendetegnet af det åbne og enkle klitlandskab og strandbred samt de *særlige udsigter*. Der bør derfor ikke tilføres tekniske anlæg til klitlandskabet.

Yderligere industrianlæg i Hvide Sande kan etableres som lave anlæg eller skjult af eksisterende bebyggelse, så anlæggene

ikke medfører yderligere visuel påvirkning.

Landskabsområdet er i dag i mindre grad påvirket af tekniske anlæg fra de omgivende landskabsområder mod øst på grund af den store afstand. Nye anlæg i dette landskabsområde eller i kortere afstand i det omgivende landskabsområde kan ændre den enkle karakter og oplevelsesværdien.

Sommerhusområderne fremstår flere steder usammenhængende og forskelligartede i deres karakter som her ved Bjerregård syd i landskabsområdet.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M01-1: Klitlandskabet

Hele klitlandskabet har fået målsætningen *beskyt*. Landskabet fremstår *særligt karakteristisk* og rummer særlige landskabelige *oplevelsesværdier*.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk. Dette gælder særligt de geologiske fortællinger om et åbent klitlandskab, der har dannet fjordene, som tidligere var åben havbugt. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel forstyrrelse både i og uden for området.

Mål: Beskyt udsigt

M01-2: Særlige udsigter

Hele klitlandskabet er præget af *særlige udsigter*. Udsigterne er præget af et særligt samspil med fjordene mod øst og Vesterhavet

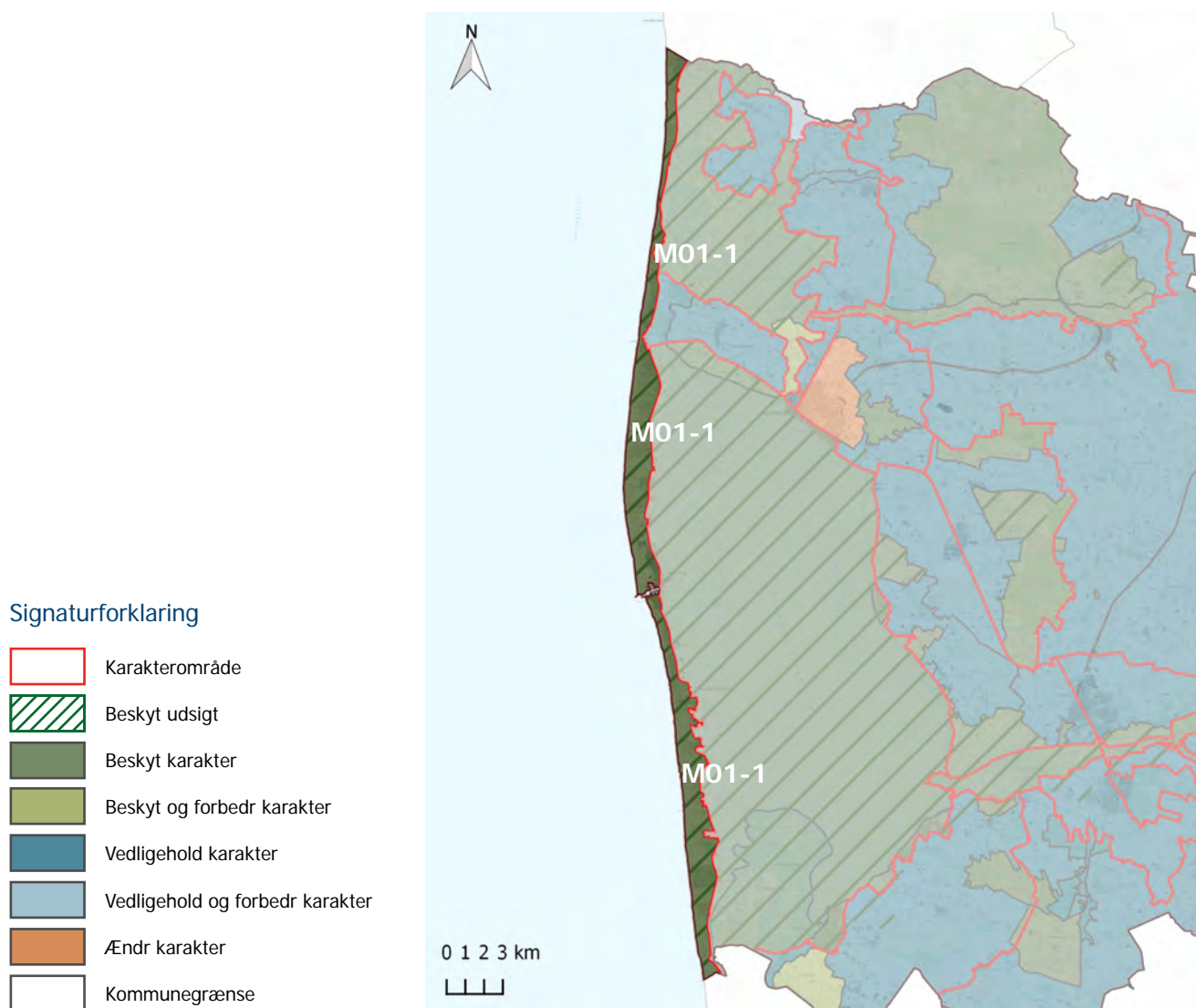
mod vest. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigtsmulighederne.

Hele klitlandskabet har fået målsætningen beskyt. I bunden af Vinterleje Bjerg ses en cykelsti, som er en del af en større rute rundt om hele Ringkøbing Fjord.

NATURENS RIGE

Stadil Fjordlandskab

Område 2

Område 2

Stadil Fjordlandskab

Område 2

Landskabets kendetegn

Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord samt de omgivende lavbundsområder udgør tilsammen Stadil Fjordlandskab, som ligger i det nordvestlige hjørne af kommunen.

Landskabsområdet er kendetegnet af et fladt terræn med en meget åben karakter (Billede 1).

Landskabet fremstår i høj grad uden bevoksning og med sparsom bebyggelse. Lavbundsområderne omfatter især afgræssede enge og naturprægede arealer (Billede 3).

Dræningskanaler går på kryds og tværs af landskabet. Den kulturhistoriske fortælling om afvanding og naturgenopretning opleves derfor tydeligt i landskabet i dag. Flere aktive pumpehuse er beliggende ved de større kanaler.

Vidtrækkende udsigter over vand- og lavbundsarealerne præger særligt landskabsområdet (Billede 1). Klitter rejser sig mod vest og rammer landskabet ind, hvilket skaber særlige oplevelsesværdier. Mod nord hæver Vedersø sig svagt i terrænet. Holmsland landbrugslandskab afgrænser fjordlandskabet mod syd.

Landskabet rummer få tekniske anlæg, men er generelt visuelt påvirket af tekniske anlæg i de omgivende landskaber (Billede 1 og Billede 2).

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den nordvestlige del af kommunen. Det omfatter et fladt område, der strækker sig langs Vestkysten bag ved *Klitlandskabet* og rundt om fjorden. Landskabsområdet er en del af Stadil og Vest Stadil Fjorde.

Mod syd afgrænses landskabsområdet af *Stadil Landbrugslandskab* og følger Vonå til Ringkøbing Fjord. Mod øst følger afgrænsningen ligeledes det tilstødende landbrugsprægede landskab *Stadil Landbrugslandskab*. Den nordøstlige afgrænsning følger til dels Madum Å og lavbundsfladen. Den vestlige afgrænsning er bestemt af overgangen til *Klitlandskabet*.

Generelt er grænsen bestemt af det højereliggende terræn omkring lavbundsområderne, samt de landbrugsprægede landskaber.

Udsigt over Vest Stadil Fjord og tilknyttede lavbundsarealer mod Ringkøbing set fra klitterne (billede 1).

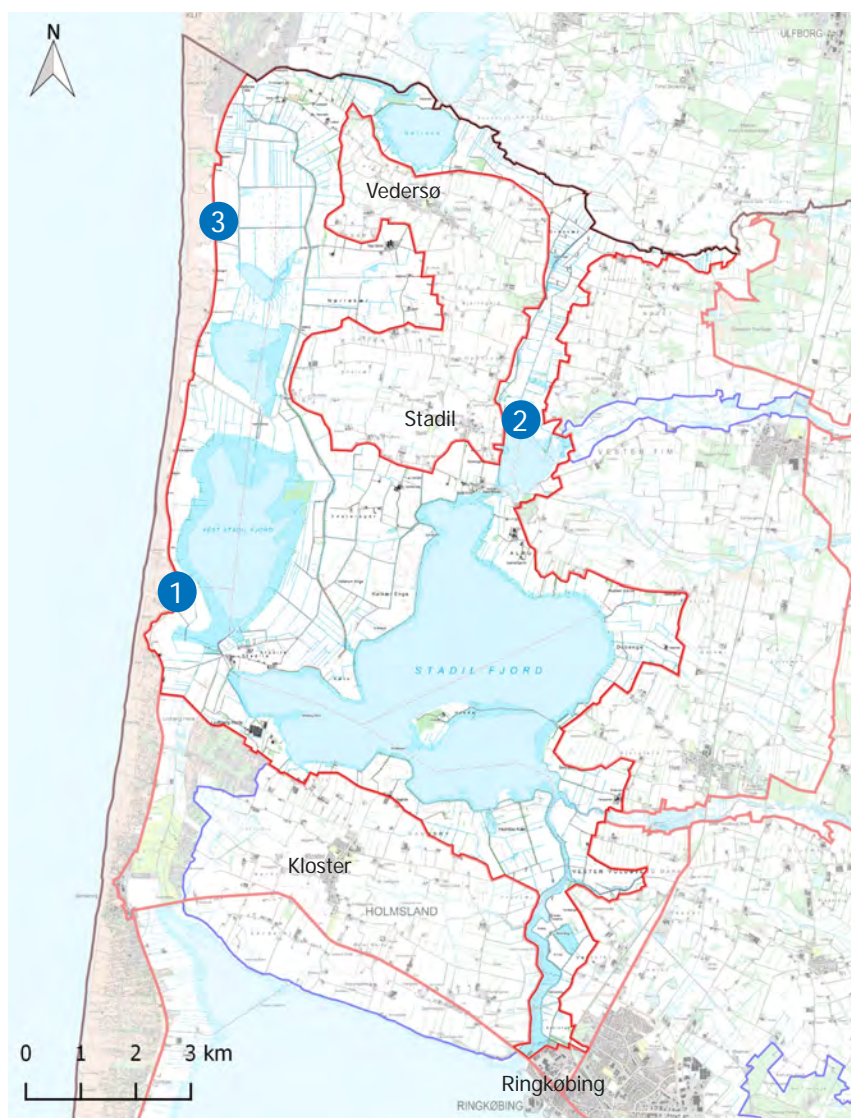
Udsigt nær Spangvig Bro syd (billede 2).

Udsigt nær Odbjerg (billede 3).

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- Kommunegrænse
- Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Lavbundsområderne udgøres af marsk og et større inddæmmede areal. Her nær Odbjerg ses et inddæmmede lavbundsområde.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af en stor lavbundsflade samt fjordene Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord. Lavbundsfladerne omfatter både marsk og inddæmmede areal.

Ådale mod nord og syd indikerer, at fjordene tidligere har været forbundet med Nissum Fjord mod nord og Ringkøbing Fjord mod syd.

Geologisk dannelse og terræn

De geologiske karaktertræk omfatter lavbundsområder samt fjorde.

Fjordlandskabet er en del af en række fortællinger, der rækker tilbage til næstsidste istid (Saale) og de efterfølgende geologiske perioder. Næstsidste istid har skabt de små hævede bakkeøer, der til dels afgrænser fjordlandskabet, mens det er den sidste istid (Weichsel) og perioden under Stenalderen, der især har

været medvirkende til at skabe det fjordlandskab der ses i dag.

Under Weichsel istid var denne del af Danmark ikke dækket af is. Da isen i slutningen af istiden smeltede, medførte de store smeltevandmasser en direkte havstigning, der kulminerede i Stenalderen. Inden stenalderhavets strømninger var fjordlandskabet åbent mod vest med åbne kystbugter. Stenalderhavets strømninger langs kysten medførte sedimenttransport og dannelse af strandvolde, der afgrænsede fjordene. Klitter på strandvoldene ses tydeligt i landskabet som en afgrænsning af fjordene mod vest.

Havstigningen medførte, at dele af området var oversvømmet af havvand, der fra nord trængte ind fra Nissum Fjord og fra syd fra Ringkøbing Fjord. Fjordlandskabet opleves i dag "pandekagefladt" i relation til

det let hævede terræn på bakkeøerne, der ligger rundt om i området (se billede på denne side og øverst s. 66).

Fjordene bag klitterne, har efter afgrænsningen fra Vesterhavet, været forbundne - Nissum Fjord, Stadil Fjord og Ringkøbing Fjord. Forbindelserne mellem fjordene har været åbne forbindelser, som enten har været vandfyldte eller i lavtliggende engarealer (se billede på denne side).

I nyere tid har især de skiftende tiders afvandings- og genopretningsprojekter ændret på landskabet og har i dag lukket de åbne forbindelser mellem fjordene. Det omgivende landbrugslandskab har eksempelvis også sløret den sydøstlige forbindelse mellem Stadil Fjord og Ringkøbing Fjord. Her er det Vonå og de tilstødende lavbundsområder, der engang har været en større å og engareal. Afvandingen ses også i

Afgrænsningen af fjordene er sket efter dannelsen af klitterne, som ses her. Vest Stadil Fjord ses her og var tidligere en åben havbugt.

dag ved Søndervig, som førhen var en større åben vandforbindelse mellem Vest Stadil Fjord og Ringkøbing Fjord. I dag er forbindelsen sløret af sommerhusområder og rekreative anlæg i det tilstødende landskabsområde *Holmsland Landbrugslandskab*.

Jordart

Jordarten afspejler den komplekse geologiske dannelse. Det lavtliggende terræn er domineret af saltvandssand, og området langs Madum Å er præget af en kombination af ferskvandstørv og vekslende tynde ferskvandslag. Marskdannelser dominerer vest for den lille bakkeø ved Vedersø i form af ferskvandssand og vekslende tynde saltvandslag.

Hydrologiske forhold

Fjordlandskabet er domineret af store vandflader. Dele af fjordlandskabet er dog drænet og opdyrket, så de hydrologiske forhold består også af mange små,

åbne drækanaler.

Kyst

Stadil Fjord er oprindeligt en havbugt, der siden blev afsnøret. Fjordene Nissum, Stadil, Vest Stadil og Ringkøbing var forbundne som følge af havstigningen fra Stenalderhavet. I dag er Stadil Fjord stadig forbundet med Vest Stadil Fjord og afgrænset mod Vesterhavet af de store klitter (se billede på denne side). I fjordene er vandstanden lav og bølgepåvirkningen generelt lille. Dette har resulteret i flade fjordkyster og en meget bugtet kystlinje i fjordene.

På grund af det flade terræn omkring fjorden opleves fjorden kun tæt på fjordkysten. Enkelte steder fra det svagt hævede terræn omkring fjorden og i landbrugslandskabet er der udsigter til fjorden. Det er dog ikke karakteristisk for området.

De store lavbundsflader og

fjordene er afgrænset uden kystforland, og det er muligt at se til de modsatte sider ved fjordene, som visse steder er præget af strandeng.

Kulturbetingede karaktertræk

Ved Odbjerg er der udsigt over Vest Stadil Fjord og afgræssede lavbundsområder. Den mindre bakkeø omkring Vedersø hæver sig svagt i horisonten.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdets karakter er defineret af store enge, der omgiver fjorde og åer. Området er sparsomt bevokset og fri for bebyggelse. Fjordlandskabet indeholder få tekniske anlæg.

Disse landskabstræk har oprindelse i tidligere tiders afvanding og inddæmning af fjordlandskabet samt nyere tids genopretning af vådområder.

Landskabskarakterens oprindelse

De kulturbetingede landskabstræk i *Stadil Fjordlandskab* udspringer dels af tidligere tiders omfattende arbejde med at afvande og opdyrke landskabet og dels af nyere tids arbejde med at genoprette fjordlandskabet som vådområde.

Afvandingen har resulteret i mere eller mindre lukkede forbindelser mellem Ringkøbing Fjord, Stadil og Vest Stadil Fjorde,

mens den senere naturgenopretning ved Vest Stadil Fjord har genskabt flere vådområder (se kort på højre side).

Dræningskanaler er stadig tydelige i dag, og de løber igennem vådområderne på tværs af landskabet med flere aktive pumpehuse. Pumpehusene ses blandt andet ved Spangvig Bro og regulerer vandstanden i fjordene (se billede s. 77).

Dyrkningsmønster

Dyrkningsmønsteret er domineret af afgræssede enge (se billede øverst og nederst på denne side).

Der er kun få dyrkede marker i fjordlandskabet, og de ligger i tilknytning til landbrugslandskaberne i det omkringliggende hævede terræn som *Holmsland Bakkeø*.

Lavbundsområderne er generelt afgræssede og sparsomt bevoksede. Fra Alrum Bro ses vindmøllerne ved Tim, som ligger i det tilstødende landskabsområde, Stadil Landbrugslandskab.

Den sparsomme bebyggelse i landskabsområdet ligger overvejende lavt i landskabet og i overgangen mellem de flade lavbundsområder og svagt hævede små bakkeøer som her øst for Vedersø Klit

Bevoksningsstruktur

Bevoksning er næsten fraværende i fjordlandskabet. Uden bevoksning er landskabsområdet defineret som en stor, vidt åben flade, der er karaktergivende for oplevelsen.

Ved Madum Å og Vonå er landskabet dog præget af små og lave bevoksninger, der lokalt slører landskabsområdets ellers åbne karakter.

En højspændingsledning forløber på tværs af den nordøstlige del af området. Enkelte vindmøller fra to grupper vindmøller står i dette landskabsområde: den ene vindmøllegruppe ved Vedersø Kær og den anden vindmøllegruppe ved Rindum Enge og Vognkær. Dertil ses enkelte husstandsvindmøller spredt i landskabet.

Bebyggelsesstruktur

Størstedelen af landskabet er fri for bebyggelse.

Overgangen mellem de store lavbundsområder og de svagt hævede bakkeøer er markeret af få gårde (se billede øverst på denne side). Dette ses blandt andet ved Alrum og nord for Holmsland.

Tekniske anlæg

Området indeholder kun få tekniske anlæg.

Vest Stadil Fjord har tidligere haft direkte forbindelse til både Ringkøbing og Stadil fjorde. Fjordlandskabet har i lang tid været under forandring gennem afvanding og inddæmning. Kortene viser fjordene fra henholdsvis 1803, 1872 og 2001.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Udsigt mod Klitlandskabet over lavbundsarealerne ved Stadilø. Klitlandskabet skaber en afgrænsning mod vest.

Bærende karaktertræk:

Fjordlandskabet har et enkelt udtryk på grund af enge og vandflader, en åben karakter og en overvejende stor skala.

Centralt for landskabsområdets rumlige og visuelle karakter er de vidtrækkende udsigter på tværs af landskabet. Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg er moderat.

Skala og kompleksitet

Landskabet opleves med en overvejende stor skala og et enkelt udtryk. Dette ses i de store flader af vand, eng og mark.

Landskabsområdet består i høj grad af fjordene, der skaber store åbne flader. De tilstødende lavbundsområder forlænger de store åbne flader, og tilsammen skaber de en stor skala med en enkel kompleksitet.

Områderne omkring Vonå, Madum Å og de tilstødende

lavbundsflader, som ligger mellem fjordene, har områderne mindre skala. Dette skyldes til dels, at bredden af de tilstødende lavbundsflader er lille og tilstødes af landbrugslandskaber, som hæver sig svagt. Til dels skyldes det også, at lavbundsområderne i mindre grad er præget af krat, som ellers ikke er en del af de store lavbundsflader. Landskabsområdet i disse områder fremstår dog stadig med et enkelt udtryk (se billede s. 72).

Rumlig afgrænsning

Landskabet har en meget åben karakter på grund af det flade terræn, fraværet af høj bevoksning og den meget sparsomme bebyggelse.

Klitlandskabet skaber en afgrænsning af landskabsområdet mod vest, mens *Holmsland Bakkeø* skaber en rumlig afgrænsning i det øvrige fjordlandskab (se billede øverst på denne side). Den

Landskabsområdet har få dyrkede marker, men her ses der dyrkede marker ved Vollerum Enge nord for Stadilø, som fremstår uden bevoksning, hvilket stadig skaber store åbne rum.

Generelt er tekniske anlæg som vindmøller en del af landskabsbilledet, som har en visuel påvirkning af landskabet. De ligger overvejende i de omgivende landskaber, men ses også nær Vonå i den sydlige del af landskabsområdet

mindre terrænstigning til landbrugslandskabet, som mindre bakkeøer har, er forstærket af bakkeøernes mere bevoksningsprægede landskab. Den rumlige afgrænsning medvirker derfor til at skabe et fokus på den åbne karakter og oplevelsen af landskabet på fjorden og lavbundsområderne.

Udsigter

Hele landskabet er præget af vidtrækkende udsigter på tværs af landskabet, der er en central oplevelse i landskabsområdets karakter. De særlige udsigter knytter sig til vådområderne, de store vandflader og enge.

De tilstødende landskabsområder danner baggrund i udsigterne og er derfor centrale for landskabsoplevelsen og udsigterne på tværs af fjordlandskabet (se billede øverst på venstre side).

Mod vest indgår klitterne især

i udsigterne, der hæver sig fra fladen og danner baggrund i udsigterne i denne del af fjordlandskabet.

Særligt ved Hjelmbakker er der udsigter, som rækker langt både mod nord og syd (se billede s. 77 og nederst på venstre side).

Visuel påvirkning

De vidtrækkende udsigter og den åbne karakter gør, at vindmøller kan ses rundt om i de omgivende landskabsområder. Disse står i grupper eller adskilt og varierer i afstand, hvor end man står i fjordlandskabet.

Eksempelvis kan flere grupper af vindmøller ses fra Vest Stadil Fjord både nord, øst og syd. Mod syd kan vindmøllerne ved Hvide Sande Nordhavn ses, og vindmøllegrupper kan ses i kortere afstand ved Ringdum Enge og Vognkær. Vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose ligger i en større afstand, men

skaber stadig en visuel påvirkning i dette landskabsområde (se billede øverst på denne side). Vindmøller opleves derfor i udsigterne. Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg er moderat.

Nær Vedersø Klit er forskellen mellem klitterne og lavbundsområderne tydelige, hvilket skaber en ramme for fjordlandskabet.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk.
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse.
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Særligt Karakteristisk

K02-1: Den centrale og nordvestlige del

De bærende karaktertræk er særligt tydelige i størstedelen af fjordlandskabet. Karaktertrækkene i og omkring Vest Stadil og Stadil Fjorde er tydelige, da de store lavbundsflader med fladt terræn med enge og sparsom bevoksning fortsat fremhæver de geologiske karaktertræk (se billede på højre side). Disse karaktertræk er suppleret med klitlandskabet mod vest og de små bakkeøer med landbrugslandskab. Afvandingen og afgræsningen som kulturbetinget karaktertræk ses også stadig i blandt andet drækanaler.

Landskabskarakterens kulturbetingede oprindelse kan aflæses i afvandingen og også genopretningen af vådområder. Engene samt de åbne drækanaler er intakte strukturer i forhold til landskabskarakterens oprindelse.

Arealanvendelsen i form af afgræsning og fraværet af bebyggelse og bevoksning er i høj grad påvirket af terrænet og geologiens historie. Den bugtede fjordkystlinje danner derved en sammenhæng mellem de geologiske og de kulturbetingede karaktertræk.

Karakteristisk

K02-2: Nordlige del af Madum Ådal

Den nordlige del af Madum Ådal nær kommunegrænsen er vurderet karakteristisk. De bærende karaktertræk er fortsat tydelige, men den rumlige og visuelle oplevelse af området svækkes af dyrkede marker og tekniske anlæg i form af vindmøller.

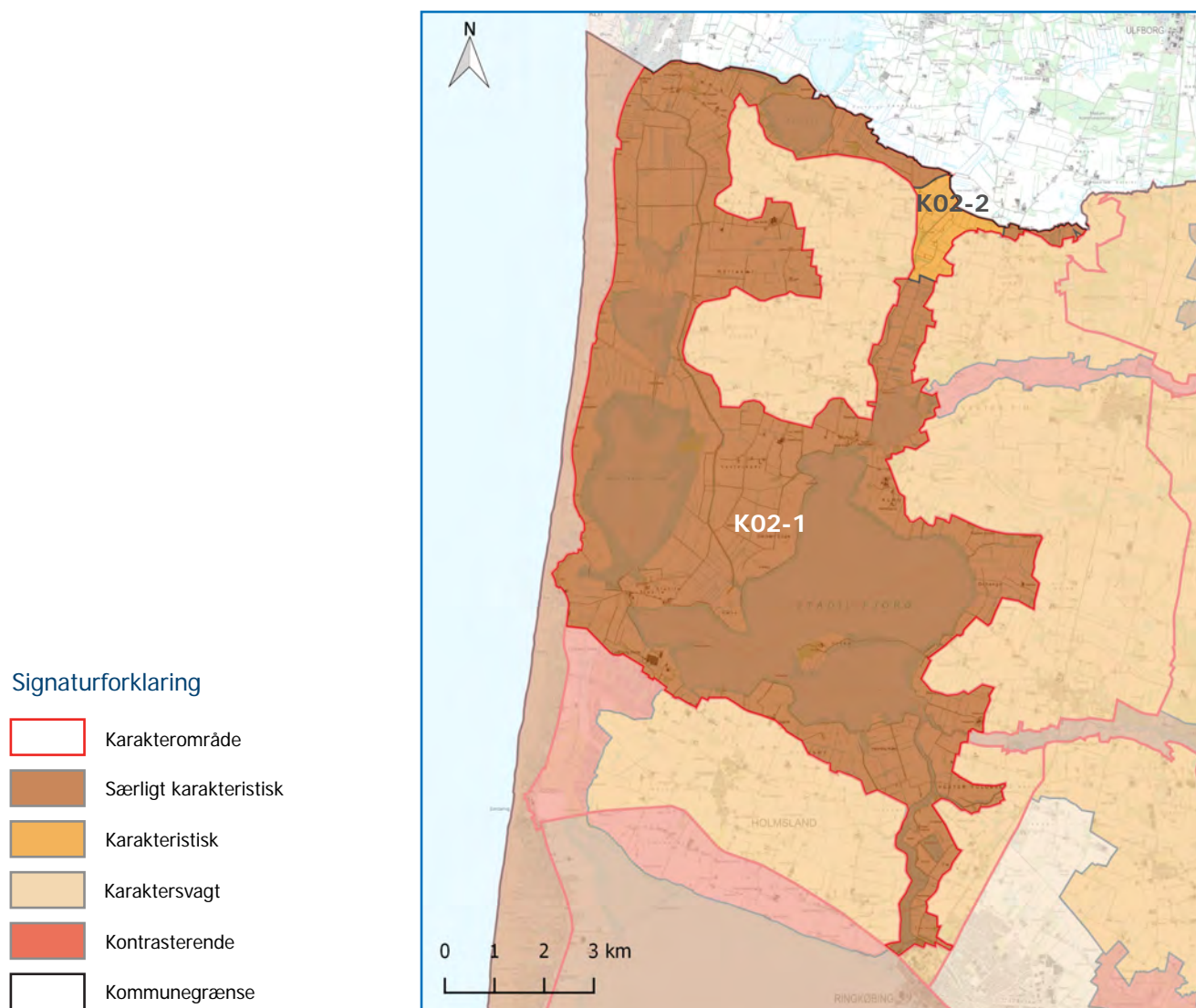
Forbindelsen mellem områdets fjorde er mindre tydeligt her, da de tilstødende engarealer til Madum Å er reduceret, bevokset og åen udrettet.

Samspillet mellem de

kulturbetingede og de geologiske karaktertræk er svækket af de dyrkede marker og mange drækanaler.

Fjordene udgør en stor del af landskabsområdet og er særligt karakteristisk. Stadil Fjord ses her med vindmøllegrupperne ved Rindum Enge og Vognkær i baggrunden.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse.
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk.
- Graden af visuel påvirkning.

God tilstand

T02-1: Den centrale og nordvestlige del

I størstedelen af områderne, der er vurderet særlig karakteristiske, vurderes intaktheden af de bærende karaktertræk at være *god*. Området har været under flere kulturbetingede processer, men også geologiske processer. En del af landskabsområdet har den kulturbetingede oprindelse i afvandingen, mens en anden del er blevet naturgenoprettet og hævet vandstand. Intaktheden i forhold til disse forskellige kulturbetingede oprindelser er begge *gode*.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes generelt *god*. De geologiske karaktertræk er stadig intakte i form af enge og vådområder, som ikke er tilvokset af krat eller omfatter bebyggelse.

Landskabet vurderes generelt *moderat* påvirket af tekniske

anlæg. I hovedparten af området præges landskabsbilledet af vindmøller, der står i de omkringliggende landskabsområder (se billede på højre side). Set mod nord indgår tekniske anlæg i *mindre* grad i landskabsbilledet.

Dårlig tilstand

T02-2: Vonå

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk er i hovedparten af Vonå vurderet *dårlig* til *middel*. Oprindelsen er

sløret af krat og sivbevoksning, og dyrkede marker ligger ned til vandløbskanten. Kun åen har stadig sit oprindelige forløb (se billede på denne side).

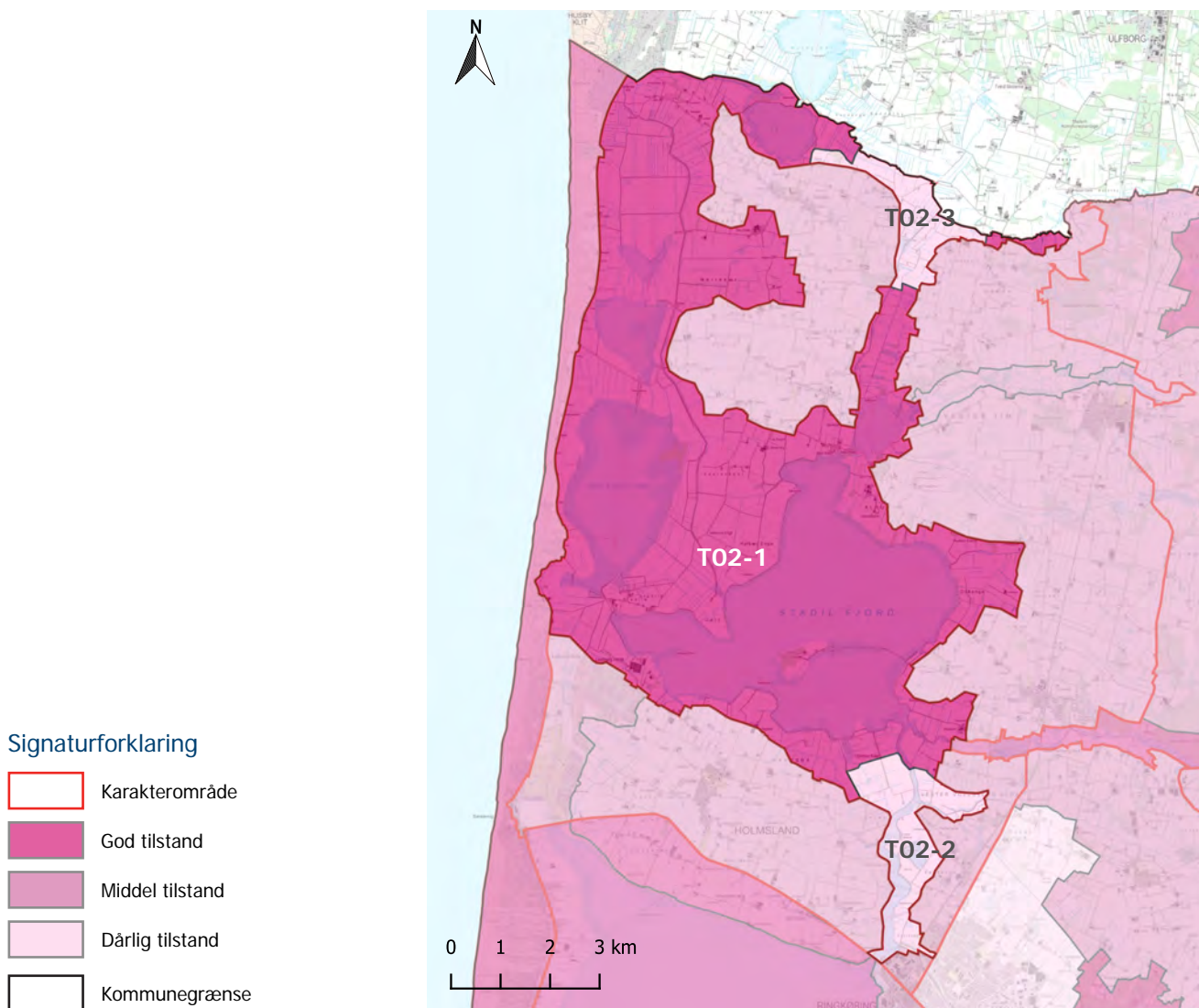
Den vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes ligeledes *dårlig* til *middel*, da de bærende karaktertræk er svækkede. De geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er svækket som lavbundsområde, da lavbundsområderne er

I den sydlige del af området ved Vonå er der flere tekniske anlæg og dyrkede marker helt ned til åen, som svækker tilstanden af området.

Den visuelle påvirkning er i store dele af landskabsområdet moderat. Her fra Spangvig Bro mod sydøst ses vindmøllerne ved Tim.

I landskabet omkring Madum Å er landskabet præget af afgæssede marker, småbevoksninger, hvor Vedersø danner rammen for landskabsbilledet i baggrunden.

opdyrkede og afvandede.

Denne del af landskabsområdet er i højere grad end det øvrige landskabsområde påvirket af tekniske anlæg, da der både er visuel påvirkning fra vindmøller i selve området samt tekniske anlæg fra Ringkøbing. Vindmøllegrupperne ved Rindum Enge og Vognkær opleves især ved Vonå, og området er også præget af de større veje Vestre Ringvej og Søndervigvej og flere højspændningsledninger, der løber på tværs af åen. De tekniske anlæg skaber en moderat til væsentlig visuel påvirkning på området omkring Vonå.

T02-3: Nordlige del af Madum Å
Den nordlige del af Madum Å og de tilstødende lavbundsområder er vurderet at have en dårlig til middel intakthed af de kulturbetingede karaktertræk. Landskabskarakterens oprindelse som afgæsset eng er sløret af tilgroning og dræning (se

billede på denne side).

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *dårlig*. De geologiske karaktertræk er i dag i *dårlig* vedligeholdelsesmæssig tilstand, da området i høj grad fremstod som lavbundsområde eller vandflade inden afvanding og udretning af åen.

Landskabsområdet er påvirket af vindmøllerne ved Vedersø Kær samt enkelte husstandsvindmøller. De tekniske anlæg skaber en væsentlig visuel påvirkning (se billede på denne side).

Lavbundsarealerne er også flere steder præget af krat og lav bevoksning, som er tilknyttet fjordlandskabet og kanaler som her ved Alrum Bro nær Stadil Kirkeby.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V02-1: Fjordlandskabet

Fjordlandskabet og de tilknyttede lavbundsområder giver landskabet en *særlig karakter og oplevelsesværdi*. Oplevelsen er både knyttet til de geologiske karaktertræk og de kulturbetingede oplevelser.

De geologiske karaktertræk som tidligere åben kyst og tilknytning til små bakkeøer samt den lave vandstand og engarealer, skaber den samlede særlige oplevelse af fjordlandskabet.

De kulturbetingede oplevelser er tilknyttet den tidligere afvanding samt den nyere tids naturgenopretning af vådområder. Afvandingen fandt sted allerede i 1860'erne og blev intensiveret i 1950'erne. Afvandingen er stadig synlig, da pumpehuse stadig er tilstede og aktive (se billede på denne side). I 1990'erne blev dele af fjordlandskabets vådområder

genoprettet ved at hæve vandstanden. Naturgenopretningen har skabt en *særlig oplevelsesværdi* for området (se billede på højre side).

Landskabsoplevelsen er også tilknyttet de store vandflader med vide udsigter. Udsigterne over vandfladen er forstærket af de afgræssede enge med sparsom bevoksning, da fladen fortsætter over disse.

Landskabsområdets oplevelsesværdi understreges af rekreative ruter samt markerede fugletårne.

Særlige udsigter

V02-2: Vest Stadil og Stadil fjerde

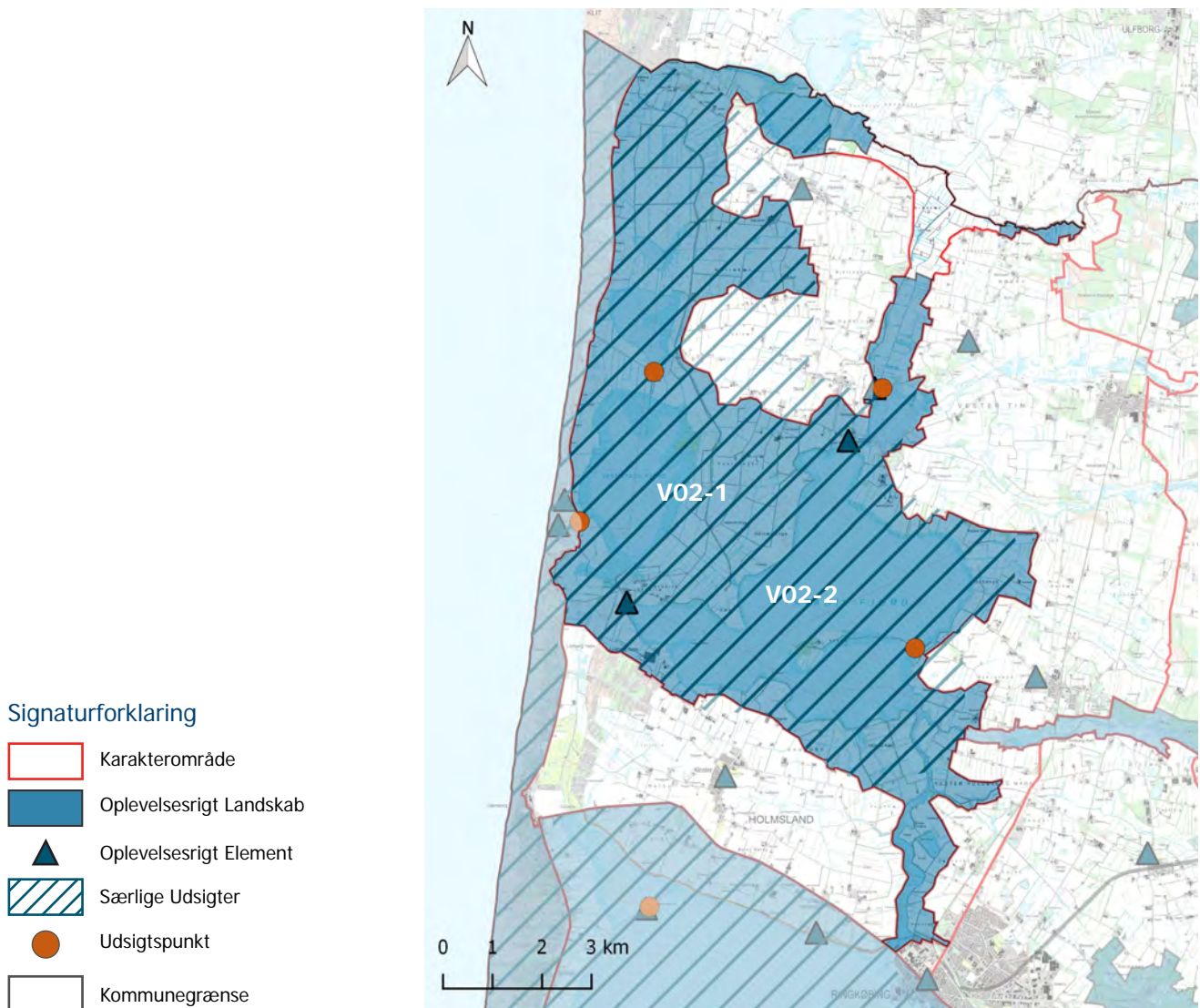
I det kystnære landskab omkring fjordene har landskabet særlige udsigter på tværs af fjorderne. Afstanden til de modstående fjordkyster varierer, men mod vest er der udsigter til Vestkystens klitlandskab.

Pumpehuse er aktive flere steder i landskabsområdet og regulerer vandstanden i fjordlandskabet og de tilstødende lavbundsarealer. Her ses pumpehuset ved Spangvig Bro, der pumper vandet fra Madum Å's lavbundsområder.

Som en del af naturgenopretningsprojektet er en større del af fjordlandskabet beskyttet og er et populært område for fuglekiggeri. Her ved Bjerg-Thomsens jagthytte er det muligt at se mange fuglearter og opleve den kulturhistoriske fortælling ved den gamle jagthytte.

Fra Hindø Bro er der vide udsigter mod vest, hvor klitter rejser sig og danner en ramme til fjordlandskabet.

Fjorden er derfor særligt rammet ind mod vest, mens udsigterne mod de øvrige kyster har en blødere overgang til de andre landskaber.

Enkeltelementer

Kirkerne

Kirkerne i landskabet repræsenterer kulturhistoriske elementer, som stadig er en særlig del af landskabet. Stadil Kirke er synlig fra en stor del af fjordlandskabet. Kirken ligger forholdsvist højt i terrænet ved den nordlige spids af Stadil Fjord og er også synlig fra den nordlige del af landskabet. Kirken virker derfor som et orienteringspunkt i landskabet.

Få kirker i de omkringliggende landskaber er synlige fra fjordlandskabet. Vedersø Kirke i landbrugslandskabet kan ses fra den vestlige del af fjordlandskabet.

Sømærkerne

Mod vest rejser klitterne sig og

markerer overgangen mellem fjordlandskabet og klitlandskabet. Sømærkerne er placeret på toppunkterne i klitterne, så de kan ses fra Vesterhavet. De indgår også som en betydelig oplevelse i fjordlandskabet. Sømærkerne er synlige over de store lavbundsflader fra øst og er særlige orienteringspunkter i landskabet (se billede på denne side).

Pumpehusene

Pumpehusene er stadig en aktiv del af fjordlandskabet og regulerer vandstanden. Ét af pumpehusene ligger i den sydligste del af Vest Stadil Fjord ved Stadilø og pumper vand ud i Stadil Fjord. Et andet pumpehus ligger ved Spangvig Bro og Madum Å (se billede s. 76).

Udsigtspunkter

Bjerg-Thomsens jagthytte

Bjerg-Thomsens jagthytte, der ligger ved Hjelmbakker på Skelmosevej, er et udsigtspunkt,

hvorfra der er vid udsigt over Vest Stadil Fjord både mod nord og syd.

Mod nord er der udsigter over det lavvandede fjordområde, som også er et mekka for mange fuglearter.

Mod nordøst er fodertårnet i Vedersø synligt over hegnsstrukturerne.

Mod vest rejser klitterne sig i landskabet og forløber hele vejen mod syd, hvor Vest Stadil Fjord spreder sig. Udsigten over Vest Stadil Fjord med klitterne mod Vesterhavet giver et godt billede af landskabets bærende karakter.

Bro til Hindø

Vest for Hee fører en bro til en ø i Stadil Fjord, Hindø. Broen gør det muligt at se på tværs af Stadil Fjords store vandflade. Mod nord strækker udsigten sig til Stadil Kirke, og mod sydvest

Hindø Bro forbinder Stadil Fjordlandskab med Hindø, hvor der findes vide udsigter over Stadil Fjord.

er Holmslands landbrugslandskab en del af udsigten. Mod vest danner klitterne en baggrund for udsigten, hvor sømærkerne også er synlige. (Se billede øverst på denne side)

Spangvig Bro

Ved Spangvig Bro åbner landskabet sig op mod fjorden mod et lavbundsområde, som har et rigt fugleliv. Herfra er det også muligt at opleve et pumpehus og Stadil Kirke.

Sidselsbjerg

Fra Sidselsbjerg er der vide udsigter over Vest Stadil Fjord samt klitterne nord og syd (se billede nederst på denne side).

Fra klitterne i vest er det især muligt at opleve det særlige landskab, som Vest Stadil Fjord og Stadil Fjord tilbyder. Vest Stadil Fjord og de tilknyttede afgræssede lavbundsområder skaber tilsammen en særlig oplevelsesværdi, som ses her fra Sidselsbjerg.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderede emner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren vurderes generelt sårbart overfor ændringer i landskabets bærende karaktertræk. Selv små ændringer kan have stor betydning.

Landskabskarakteren er defineret af de store åbne flader med eng, græsmarker og fjorde. Det er især i høj grad denne naturprægede og enkle karakter, der bør værnes om. Her er fortællingen om afvandingen og naturgenopretning tydelig, og landskabsområdet har generelt *en særlig oplevelsesværdi*.

Skovrejsning

Landskabet er generelt sårbart over for skovrejsning, da skov eller anden bevoksning ikke er en del af landskabskarakteren. Selv små områder med skovrejsning vil medføre en markant ændring af landskabets helt åbne karakter.

Der findes få steder med

bevoksning i overgangen mellem fjordlandskabet og det omgivende landbrugslandskab, hvilket forstærker synligheden af den rumlige og visuelle overgang mellem landskabsområderne. Langt de fleste steder er der dog en åben overgang mellem landskaberne, som vurderes at være karaktergivende for området. Derfor vurderes landskabet også sårbart over for skovrejsning eller anden

Den sparsomme bebyggelse er overvejende skjult i landskabet, som her mellem Vest Stadil og Stadil fjorde.

bevoksning i overgangen mellem landskabsområderne.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabet er generelt sårbart overfor landbrugsbyggeri, da stort byggeri og anden bebyggelse ikke er en del af landskabskarakteren. Der bør derfor værnes om landskabets ubebyggede karakter.

Landskabets eksisterende byggeri ligger i tilknytning til anden bebyggelse og/eller i overgangen til landbrugslandskabet. Det er derfor vigtigt, at nyt byggeri placeres i tilknytning til eksisterende bebyggelse, og at den samlede bygningsmasse fremstår ensartet og harmonisk i landskabet. Dette er især vigtigt, da byggeriet kan påvirke udsigterne på tværs af landskabet.

De visuelle landskabskvaliteter er særligt sårbare over for stort og markant byggeri ikke kun i

Landskabet er især påvirket af tekniske anlæg fra de omgivende landskabsområder, hvor særligt vindmøller præger landskabsbilledet. Nye tekniske anlæg i eller omkring området kan have en kumulativ effekt.

fjordlandskabet, men også i de omgivende landskabsområder. De omgivende landskabsområder hæver sig svagt i landskabet og er med sparsom bevoksning. Derfor vil stort byggeri være særligt markant fra det flade fjordlandskab og påvirke den visuelle oplevelse i landskabet.

Byrand

Der ligger ingen landsbyer eller byer indenfor landskabsområdet, men flere landsbyer ligger tilstødende *Stadil Fjordlandskab* i andre landskabsområder og indgår dermed i udsigterne og oplevelsen af dette landskabsområde.

Landskabskarakteren kan være sårbar over for byudvikling eller ændringer i disse landsbyer, hvis der ikke tages hensyn til fjordlandskabet.

Det er væsentligt, at ny eller ombygget bebyggelse i byranden ikke virker markant i

fjordlandskabet, og at byen fremstår harmonisk i forhold til byens udtryk set fra landskabet. Dette er også beskrevet for de specifikke tilstødende landskabsområder.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet er vurderet sårbart over for alle former for nye tekniske anlæg. Tekniske anlæg vurderes at være i konflikt med landskabets naturprægede karakter og de særlige udsigter, som er centrale i landskabsområdets karakter og oplevelsesværdi.

Landskabet er i dag visuelt præget af tekniske anlæg stående i de omgivende landskabsområder. Især vindmøller er en del af landskabsbilledet. Nye tekniske anlæg både i dette landskabsområde og de omgivende landskabsområder kan derfor medføre en betydelig merpåvirkning. Der bør værnes om, at landskabet i og omkring

fjordlandskabet generelt ikke tilføres tekniske anlæg, der forringer de *særlige udsigter* eller bidrager til den tekniske prægning af landskabet.

Der bør desuden være opmærksomhed på, at også mindre tekniske anlæg som eksempelvis husstandsvindmøller kan medvirke til en betydelig merpåvirkning, selv om der ikke er tale om store anlæg. Vindmøller i stort antal og/eller forskellig størrelse kan medføre en kompleks teknisk påvirkning af landskabet, der påvirker landskabets *særlige oplevelsesværdi* og *særlige karakter*. Derfor vurderes landskabet også sårbart over for selv små eller middelstore tekniske anlæg.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M02-1: De oplevelsesrige landskaber

De *oplevelsesrige landskaber* har fået målsætningen *beskyt*. Landskaberne fremstår *særligt karakteristiske* og rummer *særlige landskabelige oplevelsesværdier*.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, der medvirker til at beskytte eller styrke både de geologiske og kulturbetingede karaktertræk. Dette gælder særligt for de karaktertræk, som naturgenopretningen har skabt. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for området.

Mål: Beskyt og forbedr landskabskarakter

M02-2: Vonå

Vonå er vurderet *særligt karakteristisk*, da den danner en

geologisk forbindelse mellem Ringkøbing Fjord og Stadil Fjord. Forbindelsen skal der værnes om, og landskabsområdet har derfor fået målsætningen *beskyt*. Området er dog også vurderet i *dårlig tilstand*, da den oprindelige lavbundskarakter med eng i dag er sløret af opdyrkning og bevoksning samt påvirket af tekniske anlæg. Landskabet har derfor også fået målsætningen *forbedr*.

Målsætningen betyder, at ændringer i området kun bør ske, hvis de medvirker til at styrke landskabets særligt karaktergivende elementer og medvirker til at forbedre landskabskarakterens tilstand. Særlig opmærksomhed bør være på at styrke lavbundskarakteren og en synlig sammenhæng mellem de to fjorde.

Mål: Vedligehold og forbedr landskabskarakter

M02-3: Madum Ådal

Madum Ådal er vurderet *karakteristisk*, da området i højere grad end det øvrige landskabsområde er reguleret, hvilket har svækket lavbundskarakteren. Området har derfor fået målsætningen *vedligehold*. Området er vurderet i *dårlig tilstand*, da det oprindelige karaktertræk som eng i dag er sløret af dræning og bevoksning. Samtidig er graden af visuel påvirkning høj på grund af tekniske anlæg. Området har derfor også fået målsætningen *forbedr*.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn til landskabsområdets karakter. Ændringer bør ligeledes ske, så den naturlige lavbundskarakter og anvendelse som eng styrkes, og landskabskarakterens tilstand forbedres.

Mål: Beskyt udsigt

M02-4: Særlige udsigter

H o v e d p a r t e n a f

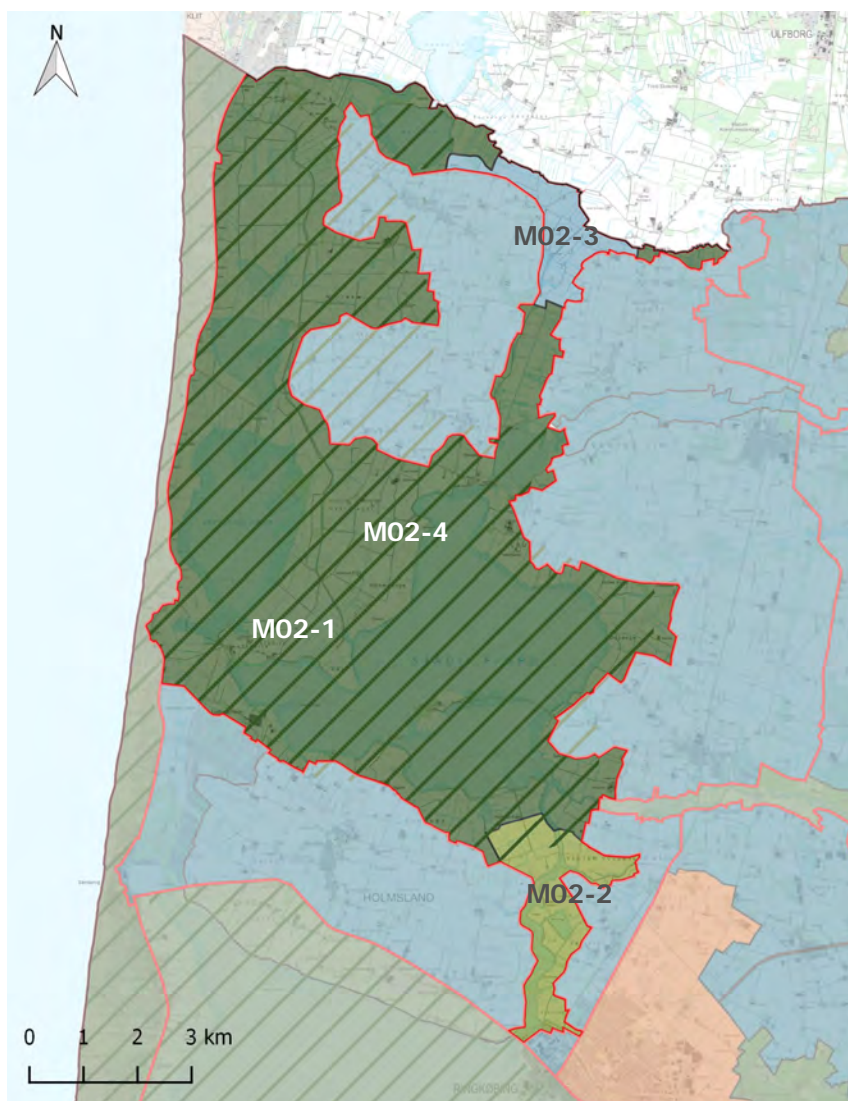
Afgræssede enge og lavbunde præger særligt landskabet, som tidligere har været afvandet og opdyrket.

landskabsområdet har *særlige udsigter* på tværs af fjorden og lavbundsområder, og samspillet med landskabet på modstående fjordkyster er også en del af de *særlige udsigter*. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Signaturforklaring

	Karakterområde
	Beskyt udsigt
	Beskyt karakter
	Beskyt og forbedr karakter
	Vedligehold karakter
	Vedligehold og forbedr karakter
	Ændr karakter
	Kommunegrænse

NATURENS RIGE

Stadil landbrugslandskab

Område 3

Område 3

Stadil Landbrugs- landskab

Område 3

Landskabets kendetegn

Dette landskabsområde ligger i den nordvestlige del af kommunen på små bakkeøer. Fjorde og åer omgiver de fleste steder de små bakkeøer (billede 1), hvilket deler landskabsområdet op i fire underområder: blandt andet Holmsland Bakkeø (A), Vedersø Bakkeø (B) og to dele mindre områder (C og D), der ligger i overgangen til Skovbjerg Bakkeø mod øst. Tilsammen udgør de fire underområder ét samlet landbrugslandskab.

Landskabsområdet er generelt tegnet af fragmentere og enkeltrækkede hegn, som afgrænser middelstore dyrkede marker, der er drænet (billede 2). Lavbundsområder ligger i små smeltevandsdale, men er overvejende afvandet. Bebyggelsen ligger samlet i landsbyer og langs vejene ud fra landsbyerne. Gårde ligger i nærheden af lavbundsområder, som oprindeligt var afgræssede enge.

Terrænet og bevoksningerne skaber åbne landskabsrum, som også åbner sig op mod de omkringliggende fjordlandskaber (billede 3).

Landskabsområdet er påvirket af tekniske anlæg i form af vindmøller, højspændingsledninger og industri (billede 3).

Der er afgrænset to delområder, som adskiller sig væsentligt i karakter fra landskabsområdet. Disse er Søndervig Ferielandskab og Tim Ådal. Delområderne er beskrevet særskilt.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den nordvestlige del af kommunen og består af fire underområder, som betegnes med **A-D**. Tilsammen udgør de ét landskabsområde. Fjorde og åer omkranser flere af underområderne, og mod øst danner underområderne en terrænmæssig overgang til landskabsområdet *Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab*.

Det sydlige underområde (A) er en rest af en bakkeø og en del af Holmsland. Mod vest er underområdet afgrænset af klitterne. Underområde A's øvrige afgrænsning er som udgangspunkt lagt ved overgangen til fjordlandskaberne omkring Stadil og Ringkøbing fjorde, hvor terrænet falder til et lavbundsområde.

Det nordlige underområde (B) er en rest af en bakkeø og fremstår som en ø. Her ligger afgrænsningen i overgangen

Udsigt til den svagt hævede bakkeø ved Holmsland (billede 2).

Enkeltrækkede hegn afgrænser delvist dyrkede marker (billede 2).

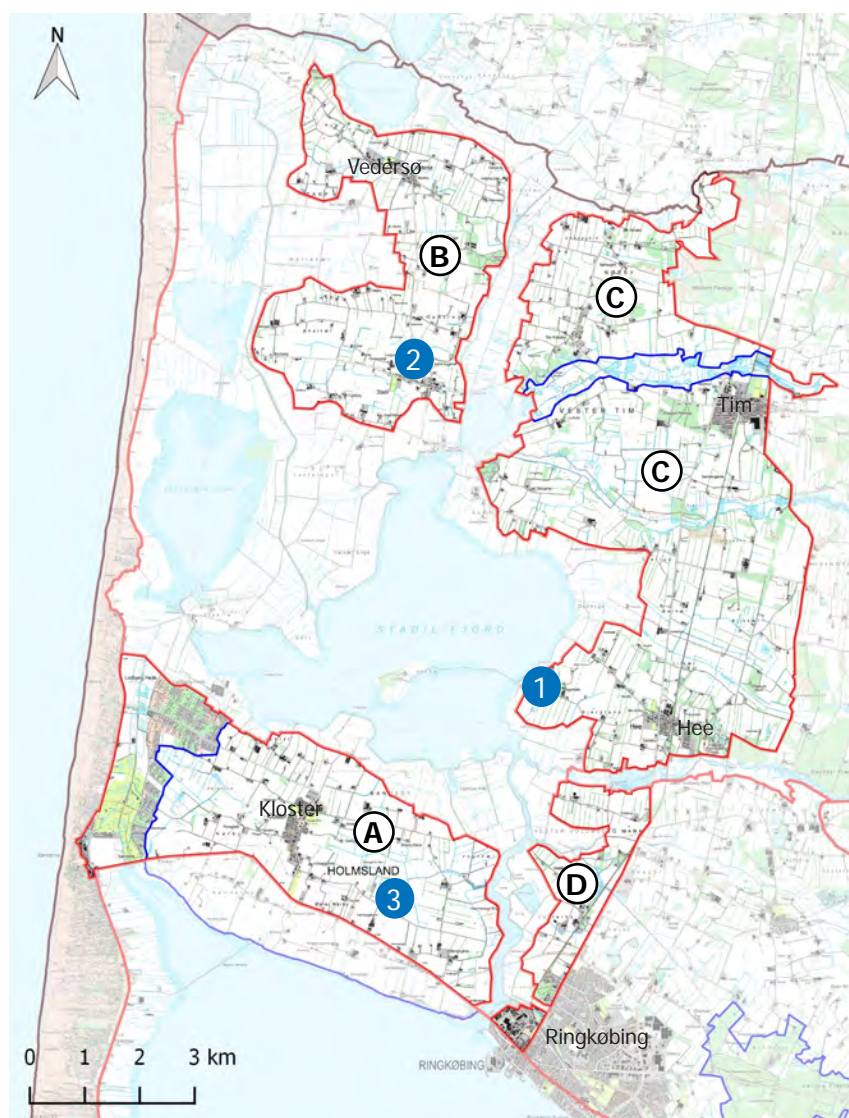
Udsigt til middelstor dyrkede marker vindmøllerne ved Rindum Enge og Vognkær (billede 3).

til det mere åbne og ubevoksede lavbundsområde og fjord. De østlige underområder (C og D) strækker sig imellem fjordlandskabet og Skovbjerg Bakkeø mod øst. Afgrænsningen er lagt, hvor terrænet stiger og bevoksning af hegn og plantage er mere udbredt.

Der er afgrænset to delområder. Delområdet *Søndervig Ferielandskab* ligger nordøst for Søndervig og er præget af sommerhuse og ferieaktiviteter som golfbane. Delområdet *Tim Ådal* er afgrænset som en ådal, der på grund af den udbredte lavbunds karakter adskiller sig fra det øvrige landbrugslandskab.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- Kommunegrænse
- Billedereferencer
- Underområder

Analyse

Geologiske karaktertræk

Fra Vester Tim ses underområde B til højre i billedet og underområde A til venstre i billedet. De fremstår med svagt hævet terræn og bevoksning.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af små rester af bakkeøer, som er hævet svagt over det tilstødende fjordlandskab. Bakkeøerne har et fladt terræn.

Underområderne har mange drænkanaler, og underområdet tilstødende Skovbjerg Bakkeø har mange små vandløb og lavbundsområder.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabsområdets geologiske karaktertræk omfatter et fladt terræn, som er svagt hævet over de omkringliggende lavbundsområder og fjorde (se billede på denne side). Landskabsområdet fremstår som usammenhængende "øer" og underområder, der er tilgrænsede *Skovbjerg Bakkeø* mod øst.

Landskabsområdet er geologisk set en del af *Skovbjerg Bakkeø*, men fremstår som "rester" af bakkeøer på grund af flere

geologiske perioders påvirkning på landskabet. Den geologiske fortælling går tilbage til næstsidste istid (Saale), da landet lå under is. I sidste istid (Weichsel) lå Vestjylland, herunder dette landskabsområde, frit for is og blev påvirket af flere processer. Det østlige Jylland lå i sidste istid under is, og da isen smeltede herfra strømmede smeltevand ud over de lavtliggende områder i Vestjylland. De små bakkeøer, som dette landskabsområde omfatter, stak op som små øer mellem de flade smeltevandsletter, som det omkringliggende fjordlandskab er en del af. Landskabsområdets aflejringer er i høj grad blevet "slidt", udjævnet og nedbrudt af processer som permafrost og vind, som har skabt et fladere landskab end for eksempel *Skovbjerg Bakkeø* (se billede øverst på højre side). Vinden har også bragt aflejringer til landskabsområdet og skabt indlandsklitter, der dog i dag er utydelige.

Terrænet på de små bakkeøer er svagt hævede højderygge, der er orienterede øst-vest. Den østlige del af landskabsområdet, underområde C og D, er præget af små terrænlavninger, der skaber mindre variationer i terrænet.

Jordart

Jordarten i landskabsområdet varierer.

I det sydlige underområde A består den centrale del af moræneler og smeltevandssand. Disse jordarter er rester af bakkeøen. Mod øst og vest på Holmsland, i de lavere liggende områder (se landskabskort s. 13), består jordarten af saltvandsaflejringer/deltaaflejringer. Dette afspejler fortællingen om at dette landskabsområde tidligere lå ud til åbent hav (se geologiens overordnede landskabstræk s. 12). Ved overgangen til *Klitlandskabet* er flyvesand den dominerende jordart.

Underområde A omfatter små højderygge i øst-vestlig retning. Det svagt hævede terræn ses her fra Søndervig Landevej vest for Kloster.

Jordarten i underområde C tilstødende *Skovbjerg Bakkeø* består i nord af klitaflejringer, centralt af ferskvandsaflejringer og i den sydlige del af smeltevandssand. I underområde D tættest på Ringkøbing består jordarten af morænesand og saltvandsaflejringer/deltaaflejringer. I terrænlavningerne er jordarten ferskvandssand og ferskvandslag.

I det nordvestlige underområde B er jordarten domineret af flyvesand med rester af indlandsklitter. I den nordlige del af underområdet er terrænet i overgangen til lavbundsområder, og jordarten er her domineret af ferskvandssand. Mod syd er terrænlavningerne tilstødende fjorden domineret af smeltevandsler og morænesand.

Hydrologiske forhold

Alle underområder er præget af drækanaler. Det østlige underområde omfatter i højere grad

vandløb, da det er tilknyttet *Skovbjerg Bakkeø*, der har flere mindre smeltevandsdale fra øst.

I underområde A nær Randby kan Stadil Fjordlandskab ses mod nord, og terrænet falder svagt fra de små højderygge.

Kulturbetingede karaktertræk

I underområde A består landskabet af intensivt dyrkede marker. Gårdene ligger spredt med enkeltrækkede eller fragmenterede hegn. Vest for Vognkær er hegn mindre udbredt.

Bærende karaktertræk

Landskabsområdet er kendetegnet af dyrkede marker, spredt beliggende gårde og landsbyer i overgangen til lavbundsområder. Små bevoksninger og enkeltrækkede hegn tegner et ustruktureret mønster. I det østlige underområde findes afgræssede enge i små terrænlavn timer. Landskabsområdet rummer flere tekniske anlæg.

Karaktertrækkene har oprindelse i afvanding af lavbundsområder og opdyrkning af hede.

Landskabskarakterens oprindelse

De kulturbetingede karaktertræk stammer fra den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet med opdyrkning af heden og dræning af lavbundsområderne.

Denne del af kommunen er opdyrket tidligere end den øvrige del, og landbrugslandskabet og

landsbyerne har derfor været etableret i længere tid. Denne del af kommunen har været mere attraktiv at bosætte sig i på grund af nærheden til havet og fjordene. Landskabsområdet har også været præget af hovedgårde.

I løbet af 1800-tallet tog opdyrkingen af heden fart, og de resterende heder i landskabsområdet blev derved opdyrket (se figur s. 19). Bedre værktøjer til udnyttelse af heden blev udviklet og betød at bønderne begyndte at flytte ud i landskabet langs vejene for at opdyrke heden. Opdyrkingen af heden ses derved i vej-, hegns- og bebyggelsesstrukturen. I underområde A og B ses strukturen af bebyggelse langs vejene.

En anden væsentlig landskabsmæssig ændring, som fandt sted for at øge den landbrugsmæssige udnyttelse, var afvanding og dræning.

Afvandingen startede omkring 1860'erne og blev intensiveret i 1950'erne. Holmsland fremstod engang som en ø og dermed omgivet af vand med åbne forbindelser mellem Ringkøbing Fjord, Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord. Fjordene udgjorde sammen et sammenhængende farvand. I dag er området vest for Holmsland afvandet, og Vonå Ådals tilknyttede lavbundsområder er betydeligt reduceret. Underområde C's vådområder er markant reduceret i perioden frem til 1972 (se figur s. 21), så området i dag er et mere intensivt dyrket område.

Dyrkningsmønster

Dette landskabsområde er domineret af intensivt dræned, dyrkede marker (se billede på denne side), mens afgræssede arealer generelt er begrænset til lavbundsområder i den østlige del af landskabsområdet i underområde C og D (se billede øverst på højre side).

Vest for Tim i underområde C ses hegn mere ustrukturerede, men afgrænser markerne i højere grad end i underområde A og B.

Underområde A og B har været opdyrket i længere tid end hovedparten af de øvrige underområder. Underområde D ved Ringkøbing har været opdyrket samtidig med underområde C og D på grund af nærheden til Ringkøbing (se billede s. 93). Først da afvandingen af landskabsområdet tog til omkring midten af 1900-tallet, blev underområde C mere intensivt dyrket. Underområde C og D var inden afvandingen præget af afgræssede enge. I dag omfatter terrænlavningerne kun i mindre grad afgræssede enge og i højere grad dyrkede marker helt ned til vandløbene.

Bevoksningsstruktur

Enkeltrækkede hegn tegner en stor del af bevoksningsstrukturen. I underområderne A og B fremstår hegnene ofte fragmenterede (se billede nederst på denne side). Små bevoksninger ses spredt i hele landskabsområdet. Bevoksningerne fremstår

lave i lavbundsområderne. Af historiske kort fremgår det, at hegn først blev etableret forholdsvist sent, efter at opdyrkningen fandt sted, da der på topografiske kort fra 1930 kun er få hegn tilstede i landskabsområdet. I andre dele af kommunen blev hegnene etableret samtidig med opdyrkningen af heden.

Hegnene fremstår med en karakteristisk parallel struktur og er

orienteret nord-syd. Hegnene står derfor vinkelret på højderyggen og smeltevandsdalene. Dette ses særligt i den nordlige del af underområde B og centralt i underområde C.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsesstrukturen er generelt tegnet af landsbyerne Kloster, Vedersø, Stadil, Hee, Tim, Tim Kirkeby og byen Ringkøbing, samt spredt beliggende gårde (se billede nederst på denne side).

Bevoksningen ses her øst for Kloster som småbevoksninger, fragmenterede hegn samt bevoksning nær gårde. Gårde ligger spredt i landskabet.

Vindmøllegrupper er en væsentlig del af den visuelle påvirkning i landskabsområdet. I underområde A kan vindmøllerne ved Rindum Enge og Vognkær ses tydeligt i landbrugslandskabet.

Landsbyerne ligger i overgangen mellem det dyrkbare landbrugslandskab og lavbundsområder. Placeringen har historisk set haft afgørende betydning for driften af gårde og landsbyer, hvor de vådere områder har været udnyttet til afgræsning. I dag er landsbyerne i forskellig grad udviklet omkring vejene, men de fleste steder kan landsbyernes oprindelige struktur fortsat fornemmes.

Gårde ligger spredt i alle underområder langs vejene, der udgår fra landsbyerne. Gårdene ligger langs vejene nær landsbyerne som et resultat af opdyrkning af heden. Da værktøjer og metoder til opdyrkning af heden blev forbedret, begyndte beboerne at flytte ud fra landsbyerne, og gårde spredte sig langs vejene og langs engarealer. Bebyggelsen ligger strukturmæssigt i øst-vestlig retning, som er samme struktur som de små bakkeøers højderygge i underområde

A og B. Bebyggelsesstrukturen er tydelig eksempelvis nord for Stadil, nord for Kloster og også ved Hee, som ligger mellem to smeltevandsdale.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet indeholder flere tekniske anlæg i form af vindmøller, højspændingsledninger, jernbane og industribygninger.

Fire vindmøllegrupper står spredt i landskabsområdet ved Rindum Enge, Vognkær, Vedersø Kær og Tim (se billede på denne side). Flere husstands-vindmøller står også spredt i landskabsområdet.

Én højspændingsledning forløber langs området øst om Stadil Fjord til Station Søndervig, der ligger mellem Søndervig og Kloster. Herfra forløber en ledning i øst-vestlig retning til Ringkøbing. Enkelte steder optræder også luftledninger på

små master, eksempelvis i landskabet vest for Hee.

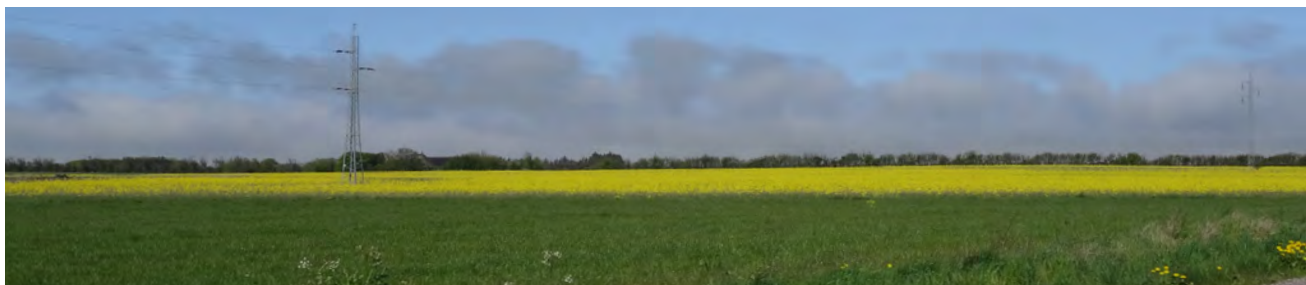
Jernbanen mellem Ringkøbing og Holstebro løber på tværs af den østlige del af området.

I Ringkøbing står flere industribygninger (se billede på højre side).

I underområde D nær Ringkøbing ses middelstore marker med større gårde. I baggrunden ses tekniske anlæg i form af industribygninger og master.

Rumlige og visuelle karaktertræk

I underområde B fremstår markerne og bebyggelsens skala middelstor og nogle steder lille. Her ses en middelstor mark med et enkelt udtryk, da hegn står med længere afstand, men skaber en rumlig afgrænsning af landskabsrummene.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et let sammensat udtryk, middel skala med en åben karakter i de vestlige underområder, mens de østlige underområder fremstår lukkede.

Der er en variation af udsigter over fjordene og lavbundsområderne. Den visuelle påvirkning fra elementer både i og uden for landskabsområdet opleves i moderat grad.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har en let sammensat karakter og middel skala, hvor både kompleksitet og skala knytter sig til bebyggelses-, bevoksnings- og markstrukturer samt terræn. Landskabsområdets skala og kompleksitet adskiller sig i nogen grad imellem de østlige underområder C og D og de to øvrige underområder A og B.

I underområde A og B skaber

de øst-vest orienterede højderygge en enkel struktur af hegn, marker og bebyggelse, og kompleksiteten i hovedparten af bakkeøerne er derfor enkel (se billede denne side). Hvor store landbrugsbygninger og tekniske anlæg ses, fremstår landskabet med en let sammensat karakter. Dette er suppleret med drænkkanaler, der løber på tværs af landskabet.

Den let sammensatte karakter knytter sig i højere grad til de østlige underområder C og D. I underområde C ligger flere små bevoksninger spredt, og smeltevandsdale med afgræssede enge ses i højere grad i området. Hegn, veje og bebyggelse opleves også mere ustrukturerede end i underområde A og B.

Skalaen er overvejende middel, men den varierer i de fire underområder. Det er især markstørrelserne og tætheden i hegnstrukturen, der i

samspil med bebyggelsen definerer landskabområdets skala. I underområde A er skalaen større end i underområde B og de østlige underområder C og D. I underområde C står flere hegn (se billede s. 96) med kortere indbyrdes afstand. Underområde C og D er præget af at være et overgangslandskab med flere terrænlavninger og flere småbevoksninger, hvilket skaber en mindre skala end i underområde A og B.

Rumlig afgrænsning

Den rumlige afgrænsning varierer i landskabsområdet. Landskabsrummene er især bestemt af et svagt hævet terræn, der er orienteret mod fjordlandskabet. Bevoksningen bestemmer også den rumlige afgrænsning, da bevoksningen nogle steder skaber udsigtskiler og andre steder begrænser udsigterne. Hegn, småbevoksninger, drænkkanaler og de dyrkede markers skala skaber en rumlig

Fra Vedersø Kirke er der udsigt mod det lavere liggende terræn, hvor parallelle hegn åbner op for landskabsrummene.

afgrænsning, som nogle steder kan opleves åben og andre steder mere lukket.

Den åbne karakter opleves især på den nordlige og sydlige side af underområde A og B. Det er på grund af terrænet og hegnsstrukturene, der står vinkelret på lavbundsområderne og fjordene, at landskabet åbner sig til et fladt lavereliggende landskab med vide udsigter (se billede på denne side).

Underområde C er præget af øst-vest orienterede terrænlavninger med flere vandløb og småbevoksninger. Småbevoksningerne begrænser udsigterne i landskabet og skaber flere steder en lukket karakter. Hegnsstrukturene står ligesom i underområde B med kort afstand til hinanden, og hegnet nord-sydlig retning begrænser udsigterne mod vest til fjordlandskabet og forstærker den lukkede karakter.

Udsigter

Landskabsområdet er præget af udsigter, der hvor underområderne møder de omgivende fjordlandskaber. Her giver hegnsstrukturene, som er parallelle i nord-sydgående retning, åbne udsigter til fjordene.

Visuel påvirkning

Den visuelle påvirkning i landskabsområdet vurderes moderat. Underområderne er påvirket af vindmøllegupper, der ligger spredt i dette landskabsområde og i de omkringliggende landskabsområder.

Flere steder er den visuelle påvirkning en kombination af flere anlæg som højspændingsledninger og industrianlæg i Ringkøbing og Hee. Den visuelle påvirkning opleves både lokalt, men også fra lange afstande i det flade landskab.

Større landbrugsbyggeri i landskabsområdet er generelt

indpasset i landskabet, men kan lokalt fremstå markant. Bevoksning er udnyttet som skærmende elementer.

I underområde A er det især transformerstationen *Station Søndervig* og de højspændingsledninger, der udspringer her fra, der skaber en visuel påvirkning. I underområde B og C er det i højere grad vindmøller og højspændingsmaster, der præger landskabet.

Landsbyerne har flere steder en lukket byrand, hvor bevoksninger skjuler den lave bebyggelse. Hegnsstrukturen er ligeledes medvirkende til, at landsbyerne ikke påvirker landskabsoplevelsen.

Delområder

Udsigt til den vestlige del af delområdet Søndervig Ferielandskab fra den østlige sommerhusbebyggelse, hvor klitterne rejser sig i baggrunden.

Der findes to delområder i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra landskabsområdet.

D03-1: Søndervig Ferielandskab

Landskabsområdet i den vestlige del af underområde A, på Holmsland, adskiller sig fra det øvrige landbrugslandskab, da området i høj grad er præget af sommerhuse, golfbane og Søndervig bymidte, der giver landskabet karakter af ferielandskab (se billede øverst på denne side).

Delområdet ligger i overgangen mellem *Klitlandskabet* mod vest og Holmsland, der er en mindre bakkeø. Delområdet er geologisk set en del af terrænlavningen, som tidligere har været vandfyldt og forbundet Vest Stadil Fjord med Ringkøbing Fjord, men har været præget af den kulturbetingede udnyttelse

af landskabet i forbindelse med afvandingen i området (se figur s. 21). Afvandingen tør-lagde den åbne vandforbindelse mellem fjordene, som dermed kunne udnyttes til afgræsning og opdyrkning.

Delområdets karakter ses i den kulturbetingede oprindelse, der er et ferielandskab. I den nordlige del af delområdet ligger afgræssede enge med drænkanaler og enkelte hegn, som giver

en reference til udnyttelsen af landskabet inden udviklingen af ferielandskabet.

Sammenhængende sommerhusbebyggelse ligger langs den østlige grænse på et svagt hævet areal, hvilket er præget af hede og lav bevoksning. Dette afgrænser delområdet mod øst. Mod vest skaber sommerhusbebyggelse i det tilstødende *Klitlandskab* en ramme om delområdet. I terrænlavningen

Den nordlige del af Søndervig Ferielandskab fremstår med afgræssede engarealer. Fra klitterne ses underområde B ved Vedersø i baggrunden.

Syd for Tim Kirkeby ses delområdet Tim Ådal, som fremstår med afgræsset eng i hovedparten af landskabet.

ligger en større golfbane, der skaber en åben karakter i det lavereliggende terræn (se billede nederst på venstre side).

Landskabets visuelle karakter er i høj grad præget af sommerhuse og Søndervig bymidte, der påvirker oplevelsen af landskabet og udsigterne på tværs af delområdet. Dette har betydning for, at landskabet er defineret som et ferielandskab.

D03-2: Tim Ådal

Tim Ådal delområde ligger i den nordøstlige del af landskabsområdet og er defineret af en smeltevandsdal. Karakteren af delområdet adskiller sig fra det øvrige landskabsområde, da det omfatter et lavbundsområde og i høj grad er præget af afgræsede enge samt friholdt for hegn og bebyggelse (se billede øverst på denne side).

Delområdet er en svagt markeret smeltevandsdal, som forløber

fra Skovbjerg Bakkeø og er skabt under sidste istid (Weichsel), da smeltevand løb fra Østjylland. Tim Å løber i dalbunden, hvor de tilstødende arealer fremstår med afgræsede enge, mose og søer. Den kulturbetingede oprindelse knytter sig derfor til ådalen som en vigtig ressource for de tilstødende gårde og landsbyer, der ligger langs ådalen. Drækanaler inddeler dalbunden i små til middelstore enge. Bevoksningen er sparsom og fremstår lav nær

moser og småsøer (se billede nederst på denne side).

Der er udsigter på langs af åen, men få udsigter på tværs af dalen, da bevoksning i det tilstødende område mod nord og syd begrænser udsigterne. Delområdet er derfor også generelt uden visuelle påvirkninger fra de omgivende områder, da bevoksning og terræn afskærmer udsigterne. Der er i mindre grad visuel påvirkning i ådalen.

Nord for Tim ved Mølgård Bro ses Tim Ådal, som her i nogen grad fremstår tilvokset.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk.
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse.
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Karakteristisk

K03-1: Landbrugslandskabet

I hele landbrugslandskabet er de kulturbetingede bærende karaktertræk i form af middelstore dyrkede marker, hegn i en parallel struktur og bebyggelse langs veje tilstede. De kulturbetingede karaktertræk er dog nogle steder utydelige og svækket tydeligheden af de bærende karaktertræk. Hegn fremstår især på Holmsland og Vedersø fragmenterede (se billede på højre side), og i de østlige underområder er hegnene overvejende ustrukturerede. De kulturbetingede karaktertræks tydelighed er vurderet *middel*. De geologiske bærende karaktertræk i form af små bakkeøer er kun tydelige, hvor det svagt hævede terræn i *Stadil Fjordlandskab* og *Ringkøbing Fjordlandskab* kan opleves. Bevoksning begrænser tydeligheden af de geologiske karaktertræk i hovedparten af landskabsområdet og tydeligheden.

Det landbrugsdominerede landskabsområde viser tydeligheden af opdyrkningen af heden og lavbundsområderne som den kulturbetingede oprindelse. Bøndernes udflytning ses tydeligt i alle underområderne. Dræningen af lavbundsområder ses fortsat tydelig med flere åbne drækanaler. Generelt ses den kulturbetingede oprindelse fortsat i landskabets karakter og er i mindre grad svækket.

Afvandingen betyder, at de naturlige udbredelser af lavbund fortrænges til fordel for opdyrkningen af markerne. Det naturlige samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er derfor svækket i landskabet.

Kontrasterende

K03-2: Søndervig Ferielandskab
Delområdet i overgangen mellem landbrugslandskabet på Holmsland og *Klitlandskabet* mod

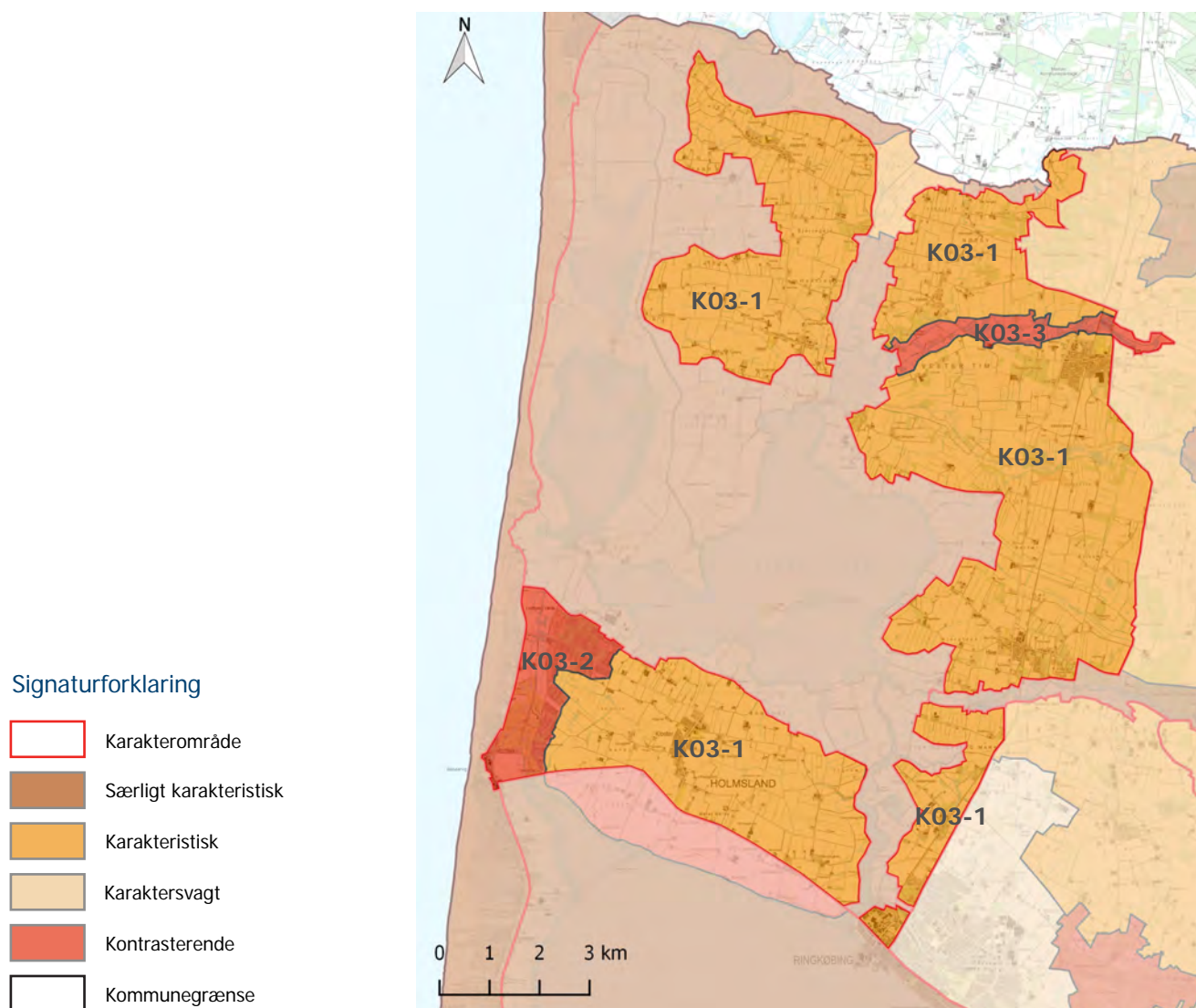

I underområde A ved Holmsland ses et karakteristisk landbrugslandskab med marker i middelstor skala. Markerne er afgrænsede af fragmenterede hegn eller fremstår uden bevoksninger.

Hovedparten af landskabsområdet er vurderet karakteristisk med dyrkede marker i middelstor skala og hegn, som helt eller delvist afgrænser markerne. Nord for Stadil ses en middelstor mark med enkeltrækkede hegn.

I underområde B står mange hegn, som er et væsentligt karaktertræk. I baggrunden ses vindmøllerne ved Vedersø Kær.

vest adskiller sig fra det øvrige landskabsområde og er vurderet *kontrasterende*. Området er en del af et ferielandskab og omfatter sommerhusbebyggelse, dræning af lavbundsområder, samt rester af hede.

Den kulturbetingede oprindelse er knyttet til områdets omdannelse til ferielandskab. Denne omdannelse er stadig i høj grad tydelig i landskabet.

I den vestlige del af området strækker den drænede lavbund sig, hvor der er påbegyndt udvikling. Her er samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk mindre tydelig, da de lavbundsprægede karaktertræk er fraværende, og bebyggelse finder sted på våde områder. Samspillet er vurderet bedre i det øvrige landskab i delområdet, som er på det svagt hævede terræn med bebyggelse placeret på det mere tørre landskab.

K03-3: Tim Ådal

Tim Ådal er vurderet *kontrasterende*, da delområdet er domineret af eng og derfor adskiller sig fra det øvrige dyrkede landskab. De geologiske karaktertræk er stadig tydelige i landskabet i form af smeltevandsdal.

Den kulturbetingede oprindelse er knyttet til dalens funktion som græsningslandskab med eng og overdrev. Dette karaktertræk er fortsat tydelig i hovedparten af

åдалen. Tydeligheden er til dels svækket, da engen få steder er drænet og opdyrket.

Området har et fint samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk med afgræssede enge på de våde jorde. De få steder, hvor engene fremstår opdyrkede og drænede, er samspillet svækket.

Den centrale del af Søndervig Ferielandskab ses her med golfbane og ferieboliger. Samspillet er i lavbundsområdet svækket af dræning.

I underområde A fremstår skalaen større end de øvrige områder, da hegn nogle steder ikke er tydelige og fragmenterede. Nord for Øster Nørby ses en stor skala mark som er karakteristisk for underområde A.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse.
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk.
- Graden af visuel påvirkning.

Middel tilstand

T03-1: Landbrugslandskabet

Intaktheden af landbrugslandskabets kulturbetingede karaktertræk i forhold til landskabskarakteren er vurderet *middel*. Intaktheden knytter sig til opdyrkningen af heden, som kan ses i gårde langs vejene og landsbyer langs ådalene samt marker indrammet af hegn. Da der i dette landskab kun er få eller ingen heder, er intaktheden svækket, da referencen til landskabet inden opdyrking kan være svær at se ude i landskabet. Lavbundsområder findes især i de østlige underområder, men fremstår oftest som dyrkede marker på grund af afvanding og dræning. Dette svækker intaktheden.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*. Hegnene fremstår fragmenterede, men overordnet struktureret i et parallelt

mønster som ved etableringen af beplantningen. Mod øst er lavbundsområderne præget af tilgroning eller dyrkede marker helt ned til vandløbene.

Landskabsområdet vurderes *moderat* visuelt påvirket. Mange vindmøllegrupper er synlige i landskabsområdet. Især mod øst er landskabsbilledet generelt præget af tekniske anlæg i form af industri, højspændingsledninger og vindmøllegrupper ved Nørhede til Hjortmose (se

billede øverst til højre). Gårde og øvrig bebyggelse ligger generelt skjult af bevoksning og lavt i terrænet og præger kun i *mindre* grad landskabet.

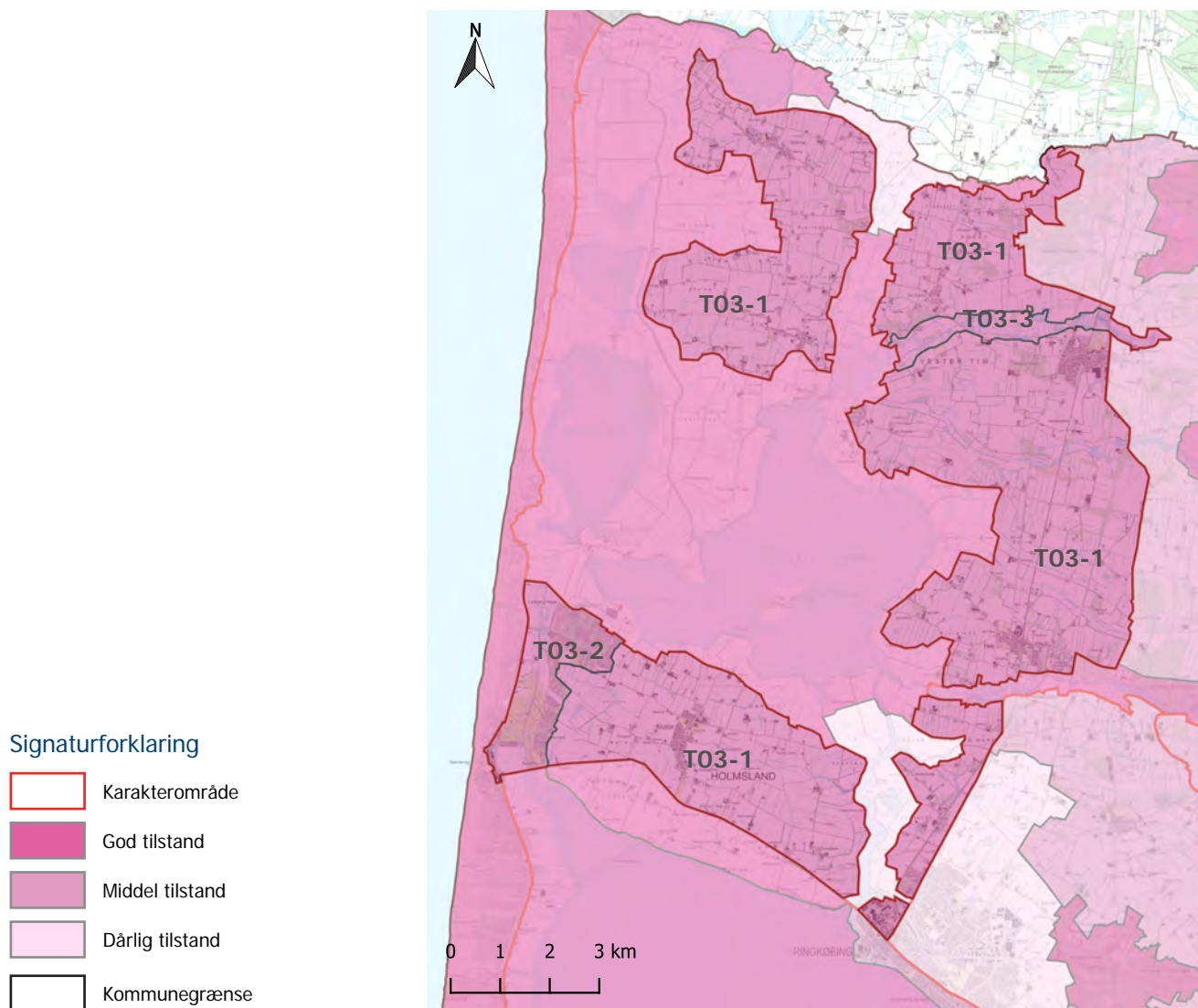
T03-2: Søndervig Ferielandskab
Området nær Søndervig fremstår som et ferielandskab, hvilket er et af områdets kulturbetingede karaktertræk. Omdannelsen til ferielandskab er derfor vurderet intakt i forhold til landskabskarakteren. Den vedligeholdelsesmæssige

En jernbane løber igennem underområde C og D, men er generelt skjult i landskabet, som ses her.

I hele landskabsområdet er den visuelle påvirkning generelt vurderet moderat. I underområde A nær Bøndergårde mod øst ses flere vindmøllegrupper i landskabsbilledet.

Lavbundsområdet i Søndervig Ferialandskab fremstår drænet og her med golfbane.

tilstand af de bærende karaktertræk er i *middel* tilstand. De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand ses i udviklingen af sommerhusbebyggelse, der fremstår usammenhængende. Den vedligeholdelsesmæssige tilstand for de geologiske karaktertræk i form af lavbundsområde er svækket på grund af dræning til blandt andet golfbane (se billede øverst på denne side).

Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg er mod øst begrænset af bevoksning og bebyggelse. Hvor landskabsområderne åbner sig op til det lavere liggende terræn, er den visuelle påvirkning højere, da terræn og bevoksning ikke skjuler de tekniske anlæg. Vindmøllegrupper ses generelt i udsigterne som ved Vognkær, Tim, Vedersø Kær og Nørhede til Hjortmose. Landskabsområdet vurderes i *mindre* til *moderat* grad visuelt påvirket.

T03-3: Tim Ådal

Ådalens kulturbetingede karaktertræks intakthed er *middel*, da de oprindelige græsningslandskaber er forringet af stadig tilgroning. Ådalen fremstår dog hovedsagelig som afgræsset eng (se billede på højre side), og bebyggelsen ligger langs dalsiderne, som er en del af landskabskarakterens oprindelse.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*.

Dalbunden fremstår overvejende som lysåben natur og afgræsset eng, men er i nogen grad svækket af stigende tilgroning.

Ådalen har en *ubetydelig* påvirkningsgrad. Jernbanen forløber på tværs af området, men ligger forholdsvist lavt. Dambrug i området fremstår forholdsvist skjult af bevoksning og påvirker derfor i nogen grad den visuelle oplevelse af landskabet.

Ringkøbing industribygninger og øvrige tekniske anlæg ses fra store dele af underområde D. Fra Vester Voldbjerg Mark mod syd ses Ringkøbings tekniske anlæg i baggrunden.

Udsigt over Tim Ådal syd for Tim Kirkeby. Ådalen fremstår med afgræssede enge.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Særlige udsigter

V03-1:Udsigt over fjord- og klitlandskabet

De dele af området, hvorfra der er udsigter over fjord- og klitlandskabet, er vurderet at have *særlige udsigter* på grund af de fine vidtrækkende udsigter, der er på tværs af fjordene. Dette opleves især vest for Vedersø og Stadil, hvor terrænet er forholdsvist fladt og med få hegn. (se billede på højre side).

landskabsområdet. Kirkerne kan flere steder ses over lang afstand og er derfor orienteringspunkter i landskabet.

Enkeltelementer

Kirker

Kirker optræder flere steder i landskabsbilledet som en kulturhistorisk reference. Kirkerne markerer sig generelt kun i de landsbynære landskaber, men er stadig en vigtig del af landskabets kulturhistoriske fortælling. Inden for landskabsområdet er der fire kirker: Vedersø Kirke, Tim Kirkeby Kirke, Hee Kirke og Kloster Kirke (se billede på denne side). Derudover er Stadil Kirke synlig fra store dele af

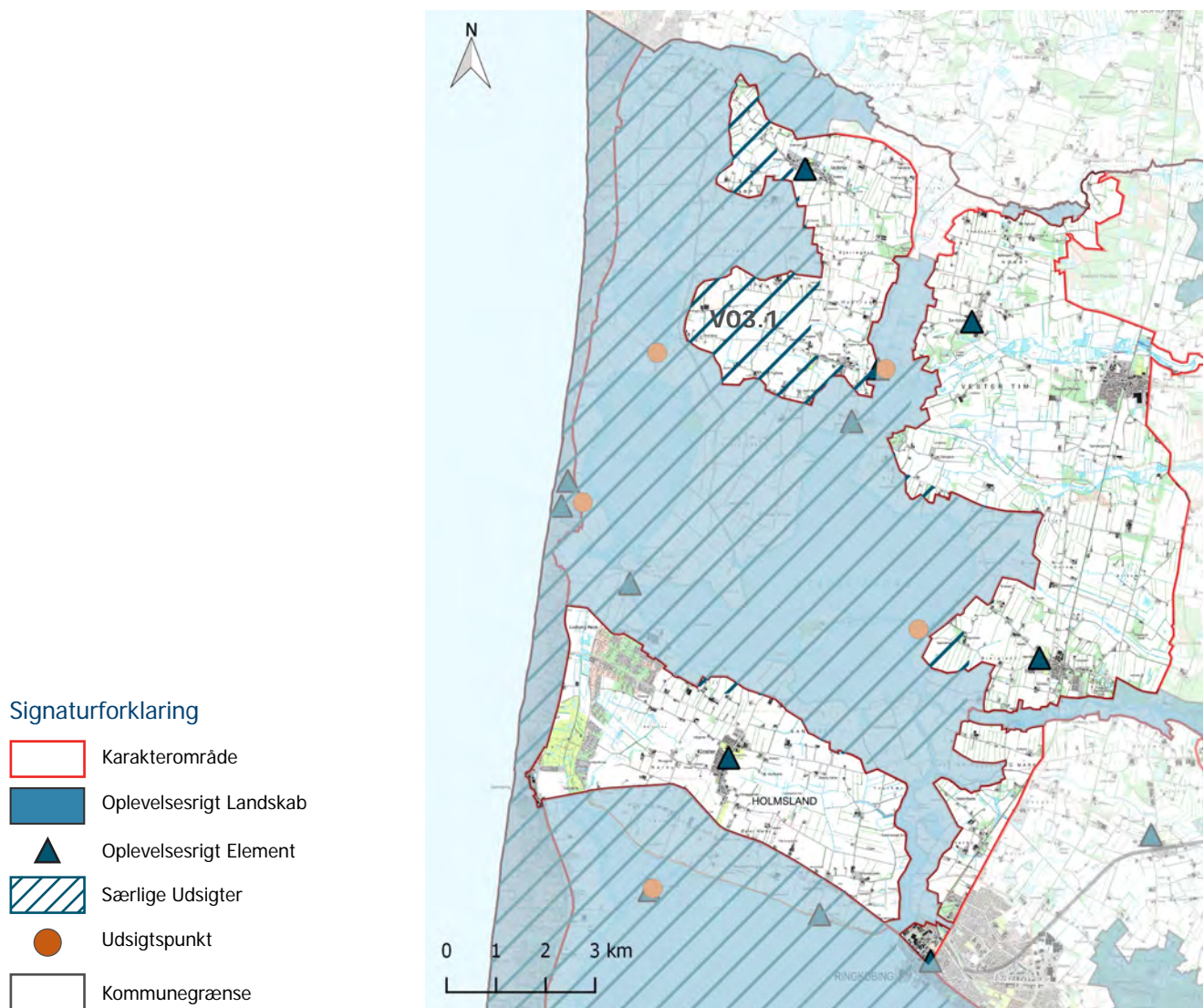

Kloster Kirke ses fra hovedvejen mellem Søndervig og Ringkøbing.

Fra Vedersø Kirke ses klitterne mod vest, som også er en del af de særlige udsigter, der er tilknyttet Stadil Fjordlandskab.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabsområdet vurderes generelt ikke sårbart over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensyn til de bærende karaktertræk og den middelstore skala.

Mest sårbare er de *særlige udsigter*, der især opleves i den vestlige del af landskabsområdet, og skal ses i sammenhæng med de særlige udsigter, der præger de omgivende fjordlandskaber. Disse udsigter kan blive påvirket negativt af ændringer, der sker i andre dele af landskabsområdet.

Delområdet *Tim Ådal* er sårbart over for ændringer, der bryder landskabets afgræssede og lysåbne karakter eller tilfører delområdet en yderligere teknisk prægning.

Delområdet *Søndervig Ferielandskab* vurderes i sig selv robust over for ændringer, men her er der et væsentligt hensyn

i, at ændringer i området kan medføre en betydelig visuel påvirkning af de omgivende fjordlandskaber.

Skovrejsning

Landskabsområdet er generelt sårbart over for skovrejsning, da skov i dag ikke er et bærende karaktertræk, og omfattende skovrejsning vil kunne ændre landskabskarakteren.

Den østlige del af landskabet rummer flere småbevoksninger end det øvrige område, men skov er ikke en del af landskabsbilledet. Hvis der rejses skov i denne del af området, vil karakteren gradvist ændre sig og landskabskarakteren med tiden tilnærme sig den bevoksningsstruktur, der i dag kendetegner *Skovbjerg Bakkeø* øst for landskabsområdet.

I underområderne A og B er småbevoksninger ikke en del af landskabet. I dag er den

bærende bevoksningsstruktur defineret af hegn. I disse dele af landskabsområdet vil selv mindre skovrejsning medføre en betydelig ændring i landskabskarakteren.

Tim Ådal er sårbar over for skovrejsning, da det vil bryde landskabets lysåbne karakter og skjule de geologiske karaktertræk som smeltevandsdal.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabsområdet vurderes egnet til indpasning af landbrugsbyggeri i overvejende middel skala, som er den skala, der i dag kendetegner landskabsområdets bebyggelsesstruktur.

Der findes få større gårde i området, og det vurderes muligt at indpasse nyt stort byggeri, når det sker med særlige hensyn til, at de *særlige udsigter* i og omkring de tilstødende fjordlandskaber ikke

Den nordlige byrand af Stadil fremstår her med en fragmenteret grøn byrand.

påvirkes negativt. De større byggerier i det åbne land findes især i underområde A, men da bakkeøen er lille, og terrænet hælder nord og syd, er en stor del af underområdet visuelt tilknyttet fjordlandskaberne mod nord og syd, herunder *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Stadil Fjordlandskab*. Dette gør underområde A's landskab sårbart overfor stort eller på anden måde markant byggeri. Byggeri her er synligt over meget store afstande.

Af hensyn til de særlige udsigter er det en forudsætning, at byggeri i området fremstår samlet, ensartet og harmonisk i landskabet.

Byrand

Det er karakteristisk, at landskabsområdets landsbyer, Kloster, Hee, Tim, Tim Kirkeby, Vedersø, Stadil og byen Ringkøbing har en grøn byrand, der delvist skjuler byggeriet,

og med en tilknytning til enten fjordlandskabet eller områdets dale. Det gør på samme tid det omgivende landskab sårbart over for ændringer i landsbyerne, hvis de påvirker oplevelsen af fjordlandskab og dale, men det giver også mulighed for delvist at afskærme nyt byggeri.

Det er især oplevelsen af fjordlandskaberne, der kan være sårbare over for ændringer i landskabsområdets landsbyer,

i byranden til Ringkøbing og i ferielandskabet ved Søndervig. På grund af byernes beliggenhed indgår de i udsigterne på tværs af fjordlandskaberne, og det har derfor betydning, hvordan byggeri i byerne og især i byranden påvirker udsigterne. Derfor kan landskabet omkring byerne være sårbart over for byudvikling eller andre markante ændringer i bygningsmassen, hvis der ikke tages hensyn til landskab og de *særlige visuelle oplevelsesmuligheder*.

På nordsiden af underområde A kan Stadil Fjordlandskab opleves. Ændringer og tiltag er synlige over store afstande, og områderne nær fjorden er derfor sårbare over for tiltag eller ændringer.

Vest for Hee er der udsigt til vindmøllegrupper ved Rindum Enge og Vognkær. Tekniske anlæg i dette landskabsområde og fra de omkringliggende landskabsområder påvirker alle underområderne.

Der skal være særlig opmærksomhed på udviklingen i byrandene ved Hee og Tim der grænser ned til ådale. Her er ådalene sårbare overfor ændringer i byrandene. Der bør derfor ikke byudvikles i dalene.

I byranden ved Ringkøbing og i ferielandskabet ved Søndervig skal der være særlig opmærksomhed på, at stort eller på anden måde markant byggeri kan ses på meget lang afstand over fjordene og lavbundsområderne. Det gør landskabet særligt sårbart over for ændringer, der kan forringe udsigternes kvalitet.

Tekniske anlæg

Området vurderes ikke at have kapacitet til høje tekniske anlæg ud over dem, der allerede er i området.

Der bør desuden være opmærksomhed på mindre tekniske anlæg, som eksempelvis husstandsvindmøller og master, der kan medvirke til en betydelig kumulativ effekt. Tekniske anlæg i forskellig størrelse kan medføre en kompleks teknisk påvirkning af landskabsområdet. I dette landskabsområde ligger mindre tekniske anlæg forholdsvis skjult, og nye mindre tekniske anlæg bør også ligge skjult i landskabet.

Ligeledes skal der være varsomhed med placering af tekniske anlæg i overgangen til fjordlandskaberne, da de kan påvirke de *særlige udsigter og oplevelsesværdier* tilknyttet disse.

Stort landbrugsbyggeri ligger i alle områder. I underområde A ligger landbrugsbyggeriet lavt og delvist eller helt skjult af bevoksning.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Vedligehold Landskabskarakter

M03-1: Landbrugslandskabet

Landsbrugslandskabet har fået målsætningen *vedligehold*, da denne del af landskabsområdet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn til landskabets karakter. En landskabelig tilpasning af elementer bør således understøtte karaktertrækkene, eksempelvis de parallelle hegn og bebyggelsesstrukturen. Det er også væsentligt, at det sikres, at ingen yderligere visuel påvirkning sker i landskabsområdet.

M03-2: Søndervig Ferielandskab
Ferielandskabet er vurderet uden særlige værdier og i middel tilstand. Området knytter sig til omdannelsen til ferielandskab og har fået målsætningen *vedligehold*.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn til landskabsområdets karakter, herunder de geologiske bærende karaktertræk som lavbundsområde og tidligere åben vandforbindelse mellem fjordene og de kulturbe-tingede bærende karaktertræk som ferielandskab. Det er yderligere væsentligt, at *Søndervig Ferielandskab* ikke visuelt påvirker de omkringliggende områder i dette landskabsområde eller påvirker de tilstødende landskabsområder, som har målsætningen beskyt.

M03-3: Tim Ådal

Ådalen har fået målsætningen *vedligehold*. Området er vurderet *karakteristisk* og uden oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men det bør ske med hensyn til karakteren, så det understøtter

området som afgræsset eng uden bevoksning og dyrkede marker. Ændringer skal ligeledes ske med hensyn til de geologiske karaktertræk som smeltevandsdal.

Mål: Beskyt udsigt

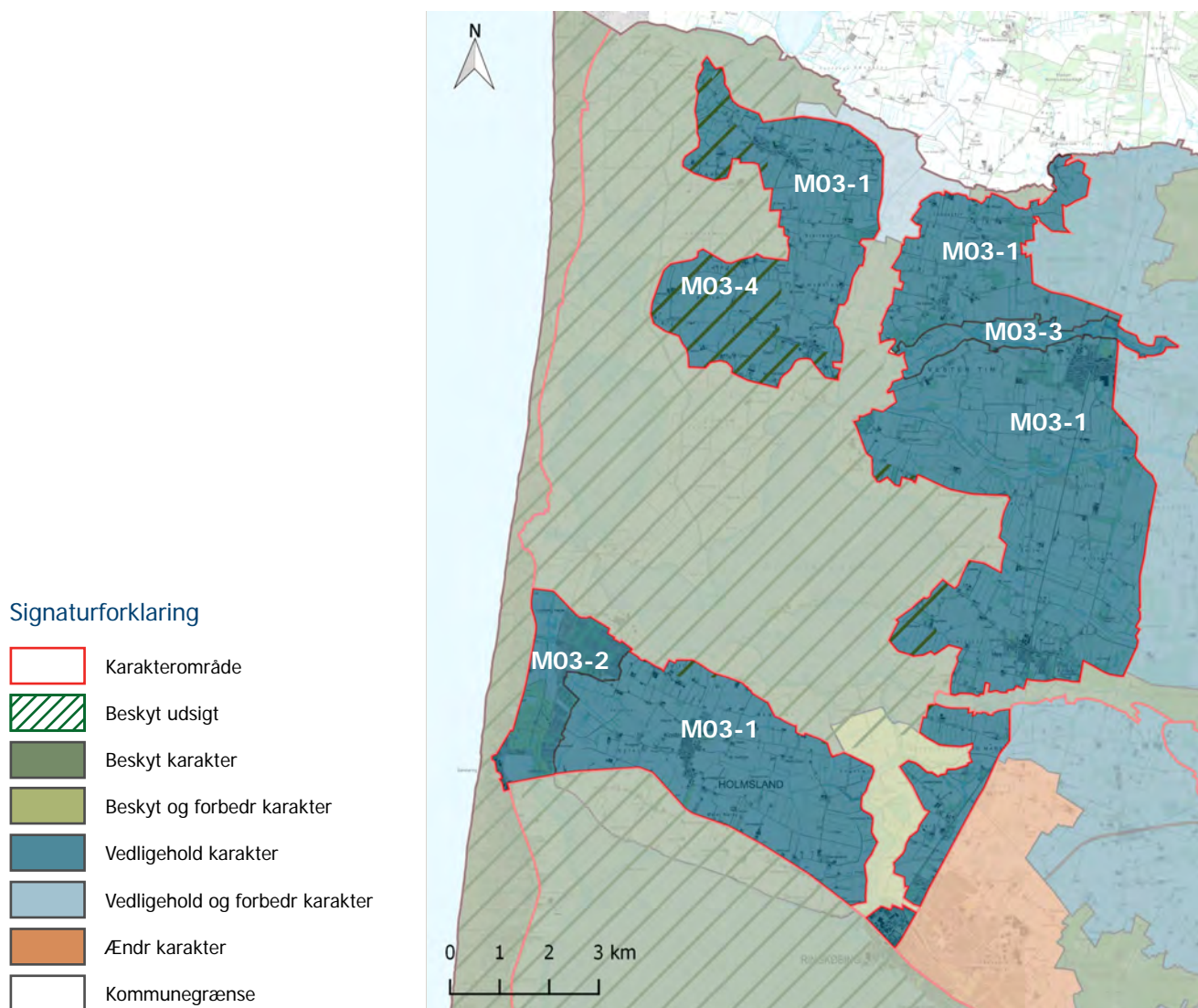
M03-4: Landskaber tilknyttet de særlige udsigter

Områderne, som er præget af *særlige udsigter*, knytter sig til det store lavbundsområde vest for Vedersø og til landskaberne ved Stadil, Vest Stadil og Ringkøbing fjorde. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Tim Ådal er en smeltevandsslette, og i denne del af ådalen er der sparsom bevoksning. Bevoksning på siderne eller på kanten af ådalen rammer området ind.

NATURENS RIGE

Ringkøbing fjordlandskab

Område 4

Område 4

Ringkøbing Fjordlandskab

Område 4

Landskabets kendetegn

Ringkøbing Fjord samt de tilstødende lavbundsområder skaber tilsammen Ringkøbing fjordlandskab og udgør en stor del af det vestlige Ringkøbing-Skjern Kommune.

Landskabsområdet er kendetegnet af et fladt terræn med en meget åben karakter ud over vandfladen (billede 1).

Fjordlandskabets bebyggelse omfatter klitgårde, der ligger karakteristisk langs "Klitvejen" i overgangen til Klitlandskabet mod vest (billede 2). En anden væsentlig bebyggelse er sommerhusområder, der er et resultat af en senere udvikling i fjordlandskabet. Ringkøbing ligger som en større by mod nordøst og præger fjordlandskabet visuelt. Bevoksningen er sparsom og ligger i den vestlige del af fjorden som få lave hegn vinkelret på fjordkysten omkring afgræssede enge. I nordøst ligger dyrkede marker mellem de afgræssede enge.

Hele fjordlandskabet er kendetegnet af vidtrækkende udsigter over vandfladen. Klitterne rejser sig mod vest.

Fjordlandskabet rummer få tekniske anlæg, men fjorden er i moderat grad visuelt påvirket fra de omgivende landskaber (billede 3).

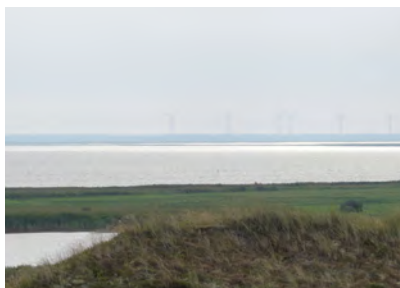
Der findes to delområder i landskabsområdet, der adskiller sig væsentligt fra fjordlandskabet. Mod nord ligger delområdet Holmsland Sønderby, og mod syd er Tipperne, Værneengene og Bjålum Klit afgrænset som et delområde.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet *Ringkøbing Fjordlandskab* ligger i den syd-vestlige del af kommunen og strækker sig i nord-sydlig retning. Landskabet er domineret af Ringkøbing Fjord, der er en stor del af kommunen.

Områdegrænsen er lagt, hvor landskabet er orienteret mod kysten, og ligeledes hvor en naturpræget karakter dominerer frem for dyrkede marker, som i de tilstødende landskabsområder.

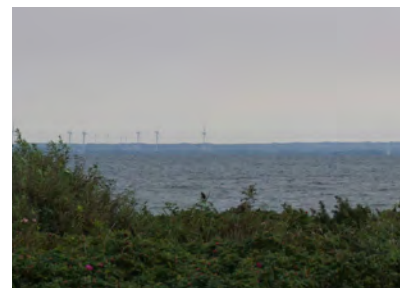
Mod øst er området afgrænset af overgangen til slettelandskaberne *Skjern Landbrugslette* og *Lønborg Landbrugsflade*, som er uden relation til fjorden. Afgrænsningen er bestemt af terræn og bevoksningsstruktur. Mod vest skaber klitterne en naturlig grænse, der adskiller fjordlandskabet fra det vestlige klitlandskab. Mod nord er afgrænsningen bestemt af

Udsigt over Ringkøbing Fjord fra den vestlige kyst (billede 1).

Klitgårde ligger langs Holmsland Klitvej (billede 2).

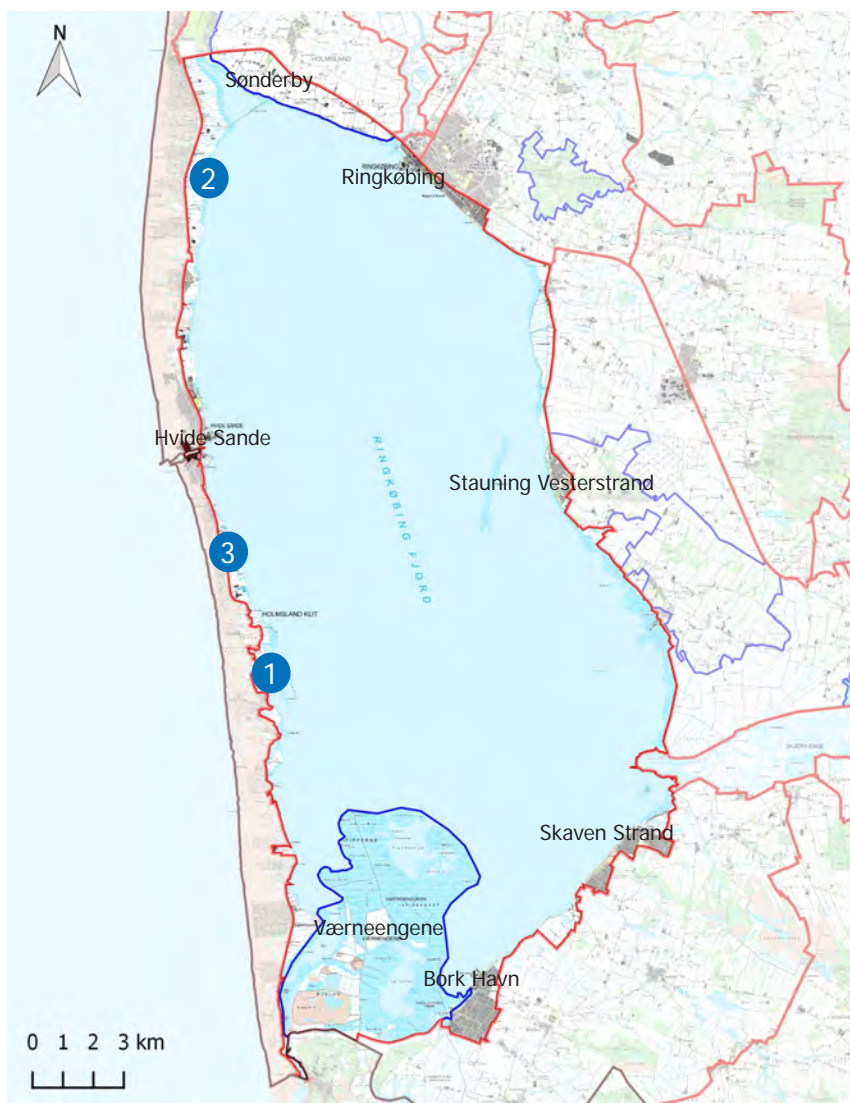
Hele fjordlandskabet er påvirket af tekniske anlæg. Set fra vest præger flere vindmøllegrupper udsigterne bl.a. ved Højmark (billede 3).

terræn, som følger hovedvejen mellem Ringkøbing og Søndervig. Tipperne og Bjålum Klit indgår som en del af fjordlandskabet.

Der er afgrænset to delområder inden for landskabsområdet. *Holmsland Sønderby* er afgrænset nord for fjordkystlinjen og syd for Søndervig Landevej og omfatter den del af den mindre bakkeø ved Holmsland, der falder mod fjordkysten og er præget af landbrug samt hegn. *Tipperne, Værneengene og Bjålum Klit* er sammen afgrænset som et delområde med lavbundspræget strandenglandskab, hvor Bjålum Klit danner afgrænsningen til *Klitlandskabet* mod sydvest.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- Kommunegrænse
- 1 Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Fra klitterne nær Vinterleje Bjerg ses Ringkøbing Fjord mod øst. Terrænet mod øst hæver sig svagt ved Varde Bakkeø og Skovbjerg Bakkeø. Den store vandflade strækker sig langt mod nord og syd og er et væsentligt geologisk karaktertræk.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet omfatter Ringkøbing Fjord. Fjordkystlinjen er bugtet, hvilket er et resultat af at have været en åben havkyst. De tilstødende arealer til fjorden er lavtliggende og hæver sig svagt.

Fjorden er en central vandflade, og de tilstødende arealer er lavbundsområder med drækanaler.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabsområdets geologiske karaktertræk omfatter fjorden og fortællingen om tilblivelsen af den. Dannelsen af arealerne mod vest adskiller sig fra fjordens tilstødende arealer mod nord, øst og syd.

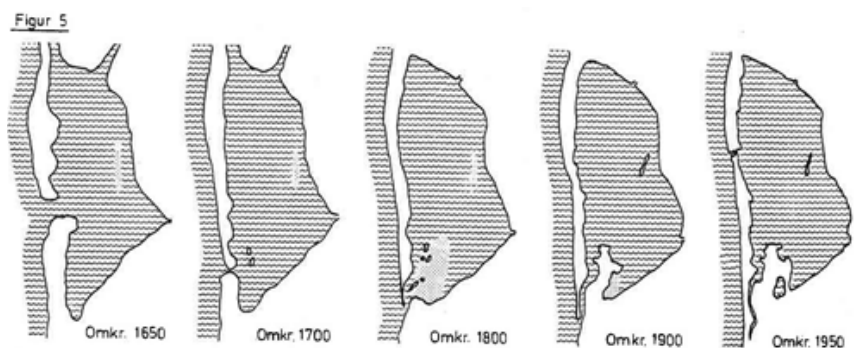
Fjordlandskabet startede som en åben havbugt, der senere er blevet afgrænset fra Vesterhavet af klitter. Klitterne er skabt efter århundreders voldsomme kystdannelsesprocesser. En

lignende geologisk fortælling er også gældende for mange af de omkringliggende fjorde, herunder Stadil Fjord og Nisum Fjord, langs Vestkysten.

Ringkøbing Fjord er den største af de vestjyske fjorde og er dannet efter den store tange, *Holmsland Klit*, blev til. Klitterne afskar den meget bugtede kystlinje, som den østlige del af fjorden fremstår med, fra Vesterhavet. Dannelsen af klitter er sket ved omfattende bølge- og strømpåvirkninger, som har skabt

aflejringer ved Vesterhavskysten (se figur nederst på denne side). Materialevandring fra nord og syd har resulteret i udvikling af Holmsland Klit, og den oprindelige åbne havbugt ved Skjern Å blev omdannet til Ringkøbing Fjord.

Skjern Ås udløb, herunder *Skjern Enge Deltalandskab*, har også medvirket til en fjord i forandring, da Skjern Å har transporteret store mængder smeltevand og dermed sedimentter og aflejringer til deltaet.

Ringkøbing Fjords udvikling i løbet af 300 år. Tegnet på grundlag af Rambusch (1900) og Geodætisk Instituts kort.

Ringkøbing Fjords dannelse. © Ringkøbings Amtråd.

I baggrunden nær Skaven Strand ses udløbet fra Skjern Å og de aflejringer, som har skabt en lille tange, og som er under konstant forandring

Denne proces foregår stadig i dag og forandrer derved landskabet nord og syd for deltaet, da åen fortsat aflejrer sedimenter (se billede på denne side). Geologisk set er det vestjyske fjordlandskab dermed et ungt landskab og er under konstant forandring.

Terrænet er fladt med svagt hævede arealer langs den østlige kyst (se billede øverst på venstre side). Dette landskab er til dels tilknyttet et større slettelandskab omkring Skjern Å-systemet og til dels bakkeøerne *Varde Bakkeø* mod syd og *Skovbjerg Bakkeø* mod nord. Bakkeøerne er morænelandskaber skabt i næstsidste istid (Saale).

Jordart

Jordarten varierer, da de tilstødende landskaber er skabt på forskellig vis (se landskabskort s. 13). Fjordlandskabet på *Holmsland Klit* består hovedsagelig af flyvesand. Ved

lavbundsområderne ses saltvandssand. Ved Skjern Ås udløb består jordarten af deltasand. I resten af landskabsområdet afspejler jordarten resterne af bakkeø og består af smeltevandssand og morænesand.

Hydrologiske forhold

Landskabsområdet er domineret af Ringkøbing Fjord, som er det bærende element. Fjorden er lavvandet med brakvand. Drækanaler og strandenge præger arealerne langs kysten. Skjern Å har sit udløb til fjordlandskabet på den østlige fjordkyst, mens vandstanden i fjorden er reguleret via slusen ved Hvide Sande.

Kyst

Ringkøbing Fjord var oprindeligt en havbugt, der siden blev afsnøret ved, at tanger lukkede helt eller delvist af til havet. Ringkøbing Fjord er derfor i dag afgrænset mod Vesterhavet af *Holmsland Klit*. Der er dog

forbindelse til Vesterhavet ved slusen i Hvide Sande, som blev etableret i 1931 for at regulere vandet, der lukkes ind i fjorden. En indsejlingssluse blev også etableret. Indsejlingen fandt tidligere sted i den sydlige ende af fjorden ved Nymindegab, som ofte sandede til. Reguleringen af vandstanden har skabt kontrol over oversvømmelser og de saltholdige enge, oversvømmelserne medførte. Reguleringen har i dag også særlig fokus på de naturprægede og beskyttede områder.

Fjorden kan umiddelbart kun opleves tæt på fjordkysten. Dette er overvejende på grund af det flade terræn, der omgiver fjordlandskabet. Afstanden til modstående kyster er på det smalleste sted omkring 12 km, mens afstanden i nord-sydlig retning er omkring 28 km.

Kulturbetingede karaktertræk

Fjordlandskabet er i høj grad uden bevoksning. Kun få lave hegn står langs drænkkanaler på de afgræssede lavbundsområder. Nær Gammelhus Bjerger ses afgræssede marker uden hegn.

Bærende karaktertræk:

Fjordlandskabet er kendetegnet af afgræssede lavbundsområder, små dyrkede marker samt klitgårde, der ligger langs "Klitvejen". Sommerhusområder ligger spredt, og enkelte tekniske anlæg påvirker landskabsområdet.

Karaktertrækkene har oprindelse i afgræsning af lavbundsområder og regulering af vandstanden.

Landskabskarakterens oprindelse

De bærende kulturbetingede karaktertræk udspringer fra den landbrugsmæssige og ressourcemæssige udnyttelse af landskabet. Dette afspejles i de gamle klitgårde på den vestlige fjordkyst ved *Holmsland Klit* og reguleringen af vandstanden i fjorden.

De gamle klitgårde på *Holmsland Klit* blev opført omkring midten

af 1800-tallet og ligger langs "Klitvejen" i overgangen mellem klitheden og arealerne tilstødende fjorden. Arealerne ved fjorden blev udnyttet til græsning for gårdenes kreaturer.

I mindre grad præger den landbrugsmæssige udnyttelse i form af dyrkede marker fjordlandskabet. Den landbrugsmæssige udnyttelse ses i størst grad på den nordøstlige fjordkyst, hvor dyrkede marker ligger imellem afgræssede enge.

Den kulturbetingede oprindelse er også tilknyttet reguleringen af vandstanden via slusen ved Hvide Sande samt indsejlingen ved Hvide Sande. Indsejlingen startede omkring 1930, fordi indsejlingen ved Nymindegab ofte sandede til. Vandstanden i fjorden reguleres derfor ved Hvide Sande i dag, men var inden da under indflydelse af det kraftige Vesterhav og Skjern Å, der har sit udløb til fjorden centralt

i den østlige kystlinje.

Omkring store dele af fjorden har turismeudviklingen også sat sit præg på karakteren i form af blandt andet sommerhusbebyggelse. Denne udvikling er derfor en del af den senere kulturbetingede udnyttelse af landskabet.

Dyrkningsmønster

Dyrkningsmønsteret varierer fra den vestlige fjordkyst til den østlige. Den vestlige fjordkyst er tilknyttet overgangen til klitlandskabet, mens den østlige kyst knytter sig til det bagvedliggende landbrugsprægede landskab.

Mod øst er arealerne drænet og består af dyrkede marker helt ned til fjordkysten samt få afgræssede enge spredt mellem de dyrkede marker. Mod vest er drænede afgræssede enge den generelle udnyttelse af lavbundsområderne med få spredte dyrkede marker.

Langs "Klitvejen" ligger klitgårde som en særlig bebyggelsesstruktur. Syd for Søndervig nær Tyvmose ses en klitgård omkranset af dyrkede marker.

Fjordkystarealerne er alle påvirket af vandstandsreguleringen ved Hvide Sande. I dag er vandstanden mere konstant, hvilket har muliggjort en større udnyttelse af arealerne nær fjorden.

Bevoksningsstruktur

Fjordlandskabet er generelt sparsomt bevokset og fremstår hovedsagelig med få enkelttrækkede og lave hegn langs drænkanaler (se billede på venstre side). Bevoksningen fremstår lav i form af krat i de lavbundsområder, som i mindre grad er drænet og præget af strandeng.

I nogle tilfælde virker småbevoksninger skærmende for sommerhusområderne.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsesstrukturen omfatter gamle klitgårde på Holmsland Klit og sommerhusbebyggelse. Enkelte gårde ligger spredt i landskabet.

Klitgårdene ligger langs Holmsland Klitvej og er orienteret mod fjorden i overgangen mellem klitlandskabet og fjordlandskabet. Klitgårdene ligger overvejende på den nordvestlige del af fjordkysten i overgangen til klitterne (se billede på denne side). Andre større gårde ligger spredt langs "Klitvejen" i den vestlige del af landskabet.

Sommerhusbebyggelse er en væsentlig del af bebyggelsesstrukturen i hele fjordlandskabet. Sommerhusene ligger overvejende samlet i klynger, men spreder sig også langs "Klitvejen" på den vestlige fjordkyst. Sommerhusområderne ligger nogle steder i forbindelse med små landsbyer med ferieboliger, som danner et ferielandskab. Disse steder er eksempelvis Søndervig, Stauning og Velling.

Ringkøbing og Hvide Sande ligger i landskabsområdet, hvor begge har en større havn. Ringkøbing

ligger mod nordøst og helt ned til kystlinjen. Hvide Sande ligger langs "Klitvejen" centralt i den vestlige del af fjordkysten.

Tekniske anlæg

Landskabet er i nogen grad præget af tekniske anlæg. I Hvide Sande står én vindmølle på Nørby Hage, og sydøst for Søndervig krydser et højspændingstracé landskabet ved Bagges Dæmning mellem Tyvmose og Kloster. En mindre vindmøllegruppe ved Holmen står i den sydlige del af landskabet mellem sommerhusområderne.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Fjordlandskabets store åbne skala opleves langs "Klitvejen", hvor sommerhusområder og anden bebyggelse ikke begrænser udsigterne. Her ses fjorden nær Lyngvig Kirke.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har en hel åben og enkel karakter. Vandfladen fremstår i en stor skala, mens der i de tilstødende arealer er en lille til middel skala.

Der er vidtrækkende udsigter på tværs af fjorden tæt på kysten. Udsigterne begrænses i nogen grad af bebyggelse og bevoksning.

Skala og kompleksitet

Landskabet har en stor skala og et enkelt udtryk, som især er bestemt af fjordens store vandflade, terræn og landskabets få elementer.

Skalaen er overvejende stor og knytter sig til Ringkøbing Fjords vandflade. I de afgræssede arealer, der i højere grad er præget af lave hegn, er skalaen mindre, da klitterne mod vest kan afgrænse markerne til små og middelstore rum med en åben karakter mod

fjorden. Den åbne vandflade er afgørende for den rumlige og visuelle opfattelse af landskabet, samt landskabets store skala (se billede på denne side).

Landskabsområdets store skala suppleres af et enkelt udtryk. Det flade terræn, strukturerede drækanaler og et enkelt dyrkningsmønster, der overvejende er dyrkede marker mod øst og afgræssede enge i vest, resulterer i en enkel karakter. Bebyggelsen fremstår også primært som velafgrænsede sommerhusområder og klitgårde, der har en enkel bebyggelsesstruktur.

Rumlig afgrænsning

Den rumlige afgrænsning af landskabsområdet bestemmes i høj grad af fjorden og det omkringliggende terræn og bevoksningsstruktur. Fjordlandskabet fremstår generelt som ét stort rum (se billede øverst på højre side).

Mod vest skaber klitterne en afgrænsning mod Vesterhavet og en veldefineret ramme omkring fjorden. Mod syd rejser Bjålum Klit sig i landskabet og skaber en ramme i den sydlige retning. Mod nord og øst skaber bevoksningen af hegn en afgrænsning mellem landskabsområderne. Terrænet i det tilstødende landskabsområde *Lønborg Landbrugsflade* mod øst er fladt, og bevoksningsstrukturen har derfor stor betydning for den rumlige afgrænsning, mens det nordlige terræn på Holmsland stiger svagt og supplerer den rumlige afgrænsning mod nord.

Udsigter

Hele fjordlandskabet rummer særlige udsigter, der skifter i udtryk i forhold til de modstående fjordkysters geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Fra den østlige fjordkyst er der udsigter til det vestlige klitlandskab, hvor klitterne hæver sig

Syd for Hvide Sande opleves tekniske anlæg i form af vindmøller mod øst ved Lem Kær. Fra store dele af fjorden er vidtrækkende udsigter en del af landskabsbilledet.

over vandfladen og danner baggrund for udsigterne (se billede nederst på denne side). Mod syd rejser Bjålum Klit sig i landskabet og danner ligesom de vestlige klitter en særlig baggrund for fjordlandskabets udsigt.

Fra den vestlige fjordkyst er der udsigter til Skjern Enge samt et mere bevoksningspræget landskab.

Visuel påvirkning

Der er en visuel påvirkning fra tekniske anlæg i hovedparten af landskabsområdet, overvejende fra anlæg i de omkringliggende landskabsområder.

Fra *Holmsland Klit* påvirker større vindmøllegrupper mod øst og nord landskabsbilledet. Dette er blandt andet vindmøllegrupperne ved Vognkær og Rindum Enge, ved Lem Kær og Velling Mærsk (se billede øverst på denne side). Afstanden til vindmøllerne er dog stor,

hvilket formindsker den visuelle påvirkning. En mindre vindmøllegruppe ved Hvide Sande Nordhavn påvirker også det vestlige fjordkystlandskab.

Set fra den østlige kyst mod vest opleves færre tekniske anlæg, som i mindre grad påvirker den visuelle oplevelse af landskabet (se billede nederst på denne side).

Fra øst opleves den visuelle påvirkning i mindre grad. Her er der udsigt til Klitlandskabet nord for Skaven Strand.

Delområder

I delområdet Holmsland Sønderby ligger gårdene spredt langs vejene. Terrænet er orienteret mod fjorden. Her ses en række af gårde ved Sønderby.

Der findes to delområder i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra landskabsområdet.

D04-1: Holmsland Sønderby

Syd for Søndervig Landevej i den nordlige del af fjordlandskabet er landskabet afgrænset som et delområde, som *Holmsland Sønderby*, da de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra det øvrige landskabsområde og ligger i relation til fjorden. Delområdet fremstår som et landbrugslandskab på et svagt hævet terræn med mange hegn. Området følger fjordkystlinjen/cykelstien mod syd og vest, og mod øst er grænsen bestemt af Vonå.

Delområdet ligger i overgangen til den mindre rest af bakkeø ved Holmsland og er geologisk set en del af den mindre bakkeø, der udgør området mellem Ringkøbing og Stadil Fjord.

Landskabet er i høj grad kendetegnet af landbrug og dyrkede marker, der indrammes i mindre rum af hegn, som skaber en lille skala med et enkelt udtryk. Bebyggelsesstrukturen er særligt præget af en øst-vest gående række af gårde. Disse udgør et særligt kulturlandskab ved landsbyen Sønderby på højderyggen (se billede på denne side). Gammel Sogn Kirke opleves som et orienteringspunkt i fjordlandskabet. Lavbundsområder grænser ned til fjorden og er præget af eng.

Delområdets visuelle karakter er i høj grad præget af udsigterne over fjorden, da det svagt hævede terræn er orienteret mod fjorden og flere steder skaber rum, der åbner op til fjorden. Samtidig kan de mange hegn begrænse udsigterne både mod nord og syd. Nær Bagges Dæmning er området ofte i høj grad præget af rekreative aktiviteter.

D04-2: Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit

I den sydlige del af fjorden breder et stort lavbundsområde og klit sig ud i fjorden. Lavbundsområderne er *Værneengene* og *Tipperne*, mens klitterne betegnes *Bjålum Klit*. Området adskiller sig fra det øvrige fjordlandskab med klitter og store afgræssede lavbundsområder. Delområdet adskiller sig også fra *Klitlandskabet*, da Nyminde Strøm tydeligt adskiller det fra det øvrige klitlandskab.

Delområdet fremstår med et småbakked klitlandskab samt store afgræssede strandenge og naturområder (se billede øverst på højre side). Denne del af fjorden er dannet i løbet af de sidste 400 år som følge af sandflugt og ændrede vandstrømme. For 400 år siden var forbindelsen fra Ringkøbing Fjord til Vesterhavet lige nord for Tipperne, men da udløbet sandede til og sand føg mod øst, dannedes Tipperne og

Delområdet Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit har med strandengene og de store naturprægede områder en stor rekreativ værdi. Nordladen er et naturligt pitstop for cyklister.

Værneengene. I læ for sandet forekom marskdannelser. I dag er områdets vandstand styret af slusen ved Hvide Sande.

De afgræssede enge og strandenge har i historisk perspektiv været et væsentligt indtægtsgrundlag for beboerne på *Holmsland Klit*, idet høl herfra blev skibet ud som handelsvare. Inden reguleringen af vandstanden var lavbundsområderne ofte under vand og særligt saltholdige. Området er sparsomt bebygget, men tre steder på Værneengene er der gennem tiden anlagt områder med små, primitive jagt- og fiskehytter, der i dag har karakter af fritidsboliger.

Delområdet visuelle karakter er i høj grad præget af de flade engarealer, der udgør Værneengene (se billede nederst på denne side). Den åbne karakter skaber vide udsigter over fjorden mod nord. Mod syd og vest skaber Bjålum Klit og *Klitlandskabet*

en naturpræget afgrænsning af landskabet, der begge rejser sig markant i landskabet.

Værneengene og Tipperne er præget af store strandenge, som opleves i forlængelse af fjorden.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K04-1: Ringkøbing Fjordlandskab

I hovedparten af landskabsområdet optræder de bærende karaktertræk særligt tydelige i form af et åbent fjordlandskab med tilstødende flade til svagt hævede arealer med afgræssede enge. Lavbundsområderne er i høj grad friholdt for bevoksning, og bebyggelsen ligger spredt langs vejene. Sommerhusområderne er et senere kulturbetinget karaktertræk, hvilket er en del af de bærende karaktertræk.

Fjordkysten er præget af en naturlig dynamik, hvor lavbundsområderne fremstår med afgræssede enge eller høstet (se billede på højre side). Klitgårdene ses stadig tydeligt i landskabet og afspejler i høj grad den kulturbetingede oprindelse. Sommerhusområderne er en del af den senere kulturbetingede fortælling, men kan nogle steder svække den tidligere

kulturbetingede oprindelse, da den oprindelige gårdstruktur nær fjorden kan være utydelig.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er overvejende god, da de afgræssede enge i vest præger lavbundsområderne (se billede på denne side). Flere steder har drækanaler muliggjort dyrkede marker, som kan svække samspillet.

Kontrasterende

K04-2: Holmsland Sønderby

Delområdet på Holmsland adskiller sig fra det øvrige landskabsområde og er vurderet *kontrasterende*. Området har en landbrugspræget karakter med en struktureret bevoksning af hegn. Bebyggelsesstrukturen består af spredte gårde, som danner en tydelig struktur.

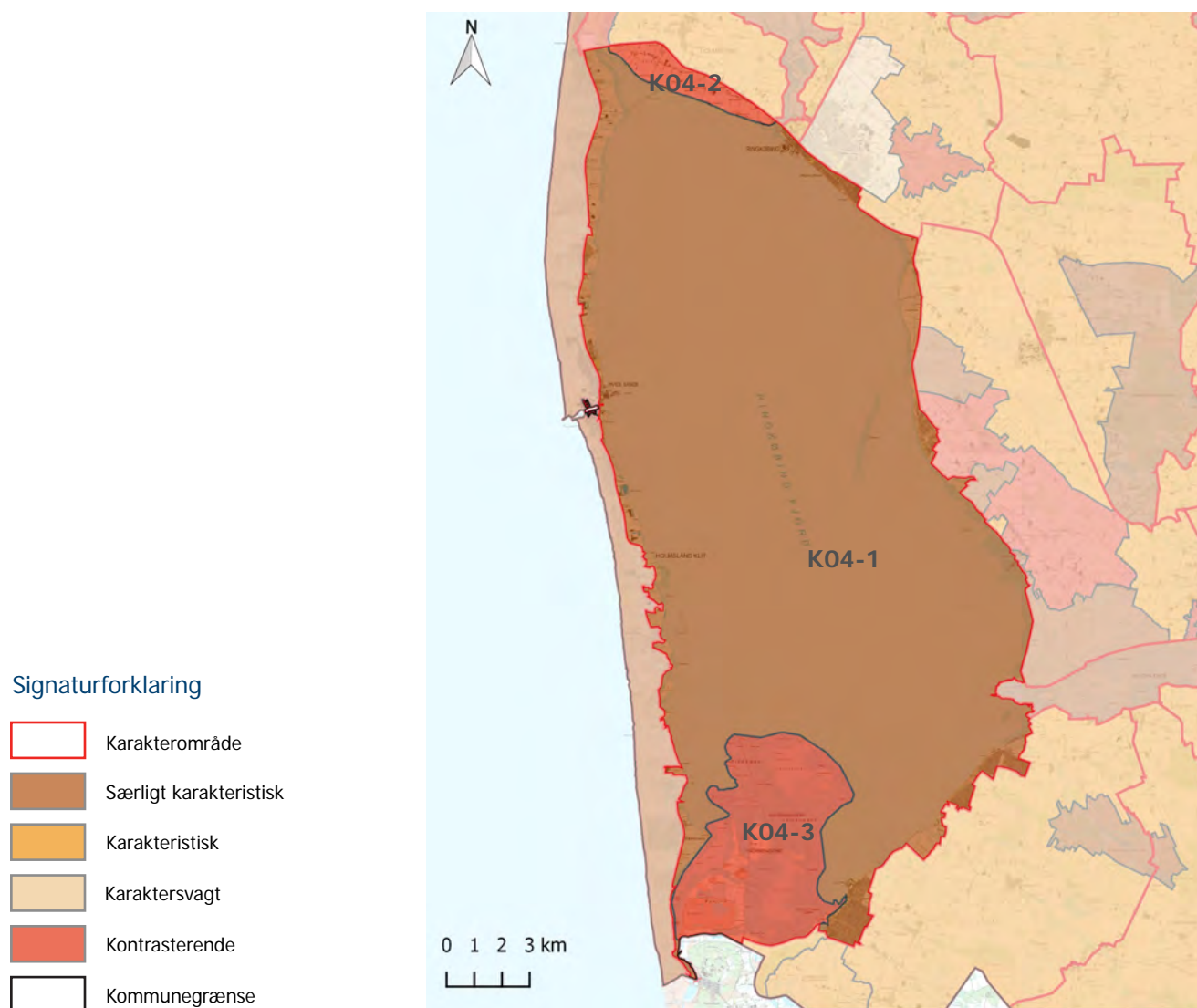
Den kulturbetingede oprindelse ses i form af dyrkede marker

De afgræssede enge er særligt tydelige på den vestlige kyst, som her ses nær Sønder Lyndvig.

De vestlige lavtliggende arealer er særligt karakteristiske med afgræssede enge eller høslet, som ses her nær Bjerregård i den sydvestlige del af fjorden.

I delområdet Holmsland Sønderby ligger gårde langs vejene. Her ses en gård nær Gammelsogn.

med en tydelig hegnstruktur og bebyggelsesstruktur med placering af gårde langs vejene (se billede på denne side). Markstørrelserne er også i høj grad som på opdyrkningspunktet og repræsenterer derfor en høj tydelighed af den kulturbetingede oprindelse.

Samspejlet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er god, da dyrkede marker præger de mere tørre jorde på den hævede bakkeø.

K04-3: Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit

Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit er vurderet *kontrasterende*, da områdets geologiske karaktertræk og skala med afgræssede enge adskiller sig fra det øvrige landskabsområde.

Tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse ses i nogen grad

i dag, da en stor del af området fremstår som afgræsset strandeng (se billede på højre side). Området er i dag også en del af et større naturbeskyttelsesområde. Området er overvejende friholdt for bebyggelse, og kun små jagthytter er etableret og knytter sig til den kulturhistoriske oprindelse.

De afgræssede enge og naturområdet afspejler et godt samspil mellem de geologiske karaktertræk, herunder de lavtliggende vådområder, og de kulturbetingede karaktertræk med afgræssede enge eller områder henlagt som naturområde.

Værneengene fremstår med store strandenge, som er præget af græsning eller ligger hen som naturområder.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T04-1: Ringkøbing Fjordlandskab
Hovedparten af de kulturbetingede karaktertræk i *Ringkøbing Fjordlandskab* har *god* intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Arealerne mod vest er defineret som lysåbne græsningsarealer, og bebyggelsen er stadig tydelig langs "Klitvejen".

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand er vurderet *god*, da lavbundsområderne fremstår afgræssede.

Fjordlandskabet vurderes generelt *moderat* visuelt påvirket af tekniske anlæg, da området er påvirket af vindmøller, især i de omkringliggende landskabsområder mod øst og nord. Få store landbrugsbyggerier påvirker fjordlandskabet. De landbrugsbyggerier, der ligger i landskabsområdet, er lave og delvist skjult af bevoksning (se billede på højre side). Fjorden

er *mindre* påvirket af tekniske anlæg mod Vesterhavet.

T04-2: Holmsland Sønderby
I delområdet *Holmsland Sønderby* er intaktheden af landskabskarakterens oprindelse vurderet *god*. Det ses i landbrugets udnyttelse af landskabet i form af små dyrkede marker indrammet af hegn.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk er *god*, da strukturerne af hegnene er god, og markstørrelserne vurderes som på dyrkningstidspunktet. Bebyggelsesstrukturen bestående af små gårde langs vejene afspejler ligeledes en *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg er generelt *moderat*. Flere vindmøllegrupper i de omgivende landskabsområder ved Lemkær, Vognkær, Rindum Enge og Holmen påvirker

landskabsområdet visuelt. Afstanden mellem fjordkysterne og dermed udsigten til de tekniske anlæg er dog så lang, at den visuelle påvirkningsgrad mindskes.

T04-3: Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit

De store enge og Bjålum Klit fremstår med en *middel* til *god* intakt strandengskarakter. Bebyggelsesstrukturen af små jagtthytter og fritidsboliger er intakt i forhold til landskabskarakterens oprindelse (se billede nederst side 132).

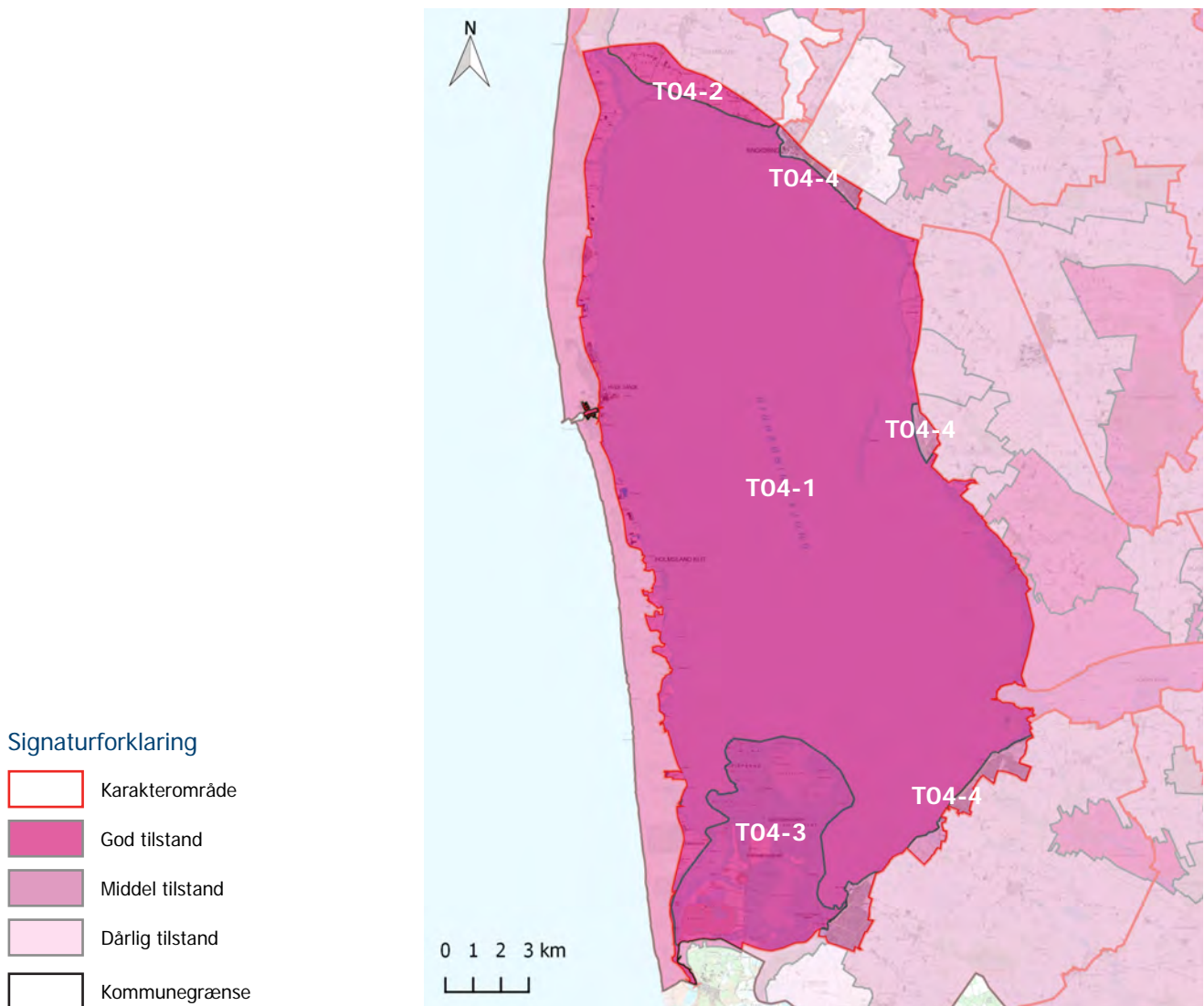
Hovedparten af strandengene ligger naturligt hen, er ikke drænet og er overvejende friholdt for bevoksning. Dette resulterer i en *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Landskabet er i *mindre* grad visuelt påvirket. Påvirkningen er fra de omkringliggende landskaber mod nordøst.

Landbrugbyggeri nær Gammelhus Bjerg ses i baggrunden og ligger lavt i landskabet og delvist skjult af bevoksning.

Hovedparten af den østlige fjordkyst er præget af sommerhuse og ferielandskaber som her ved Kosig sydøst for Værneengene.

Middel tilstand

T04-4: Sommerhusområder og Ringkøbing

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet i *middel* tilstand på den østlige fjordkyst. Dette skyldes, at denne del af landskabsområdet i høj grad er præget af sommerhusbebyggelse, og de afgræssede enge er blevet fortrængt af dyrkede marker og udvikling af ferielandskab (se billede øverst på denne side). Intaktheden er derfor svækket.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk fremstår i *middel* tilstand.

Sommerhusområderne har ofte en grøn karakter med grønne områder og bevoksning. Bebyggelsesranden har også en grøn kant, som resulterer i, at sommerhusområderne optræder mindre i landskabsbilledet og har en

mindre visuel påvirkningsgrad.

Den visuelle påvirkning fra de omkringliggende landskabsområder vurderes *moderat*, da vindmøller generelt ses i landskabsbilledet.

Nær Nordladen ses de afgræssede enge og de gamle jagthytter, der nu er fritidsboliger.

Fra klitterne nær Nymandsbjerg er der vide udsigter over fjorden med vindmøller, som påvirker landskabsbilledet. På billedet ses vindmøllerne ved Holmen.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V04-1: Fjorden

Fjorden og hovedparten af de tilstødende lavbundsarealer giver landskabet en *særlig karakter og oplevelsesværdi*.

Oplevelsesværdien er særligt tilknyttet Ringkøbing Fjords geologiske fortælling om udviklingen fra en åben havkyst til en nu lukket fjord. Vandreguleringen af fjorden har indflydelse på de geologiske strukturer som vandstand og kystlinje, og de geologiske oplevelsesværdier er derfor i konstant udvikling. Nær Skjern Å's udløb er fjorden også i konstant forandring, idet aflejringer fra åen resulterer i en fjordkystlinje, der ændrer sig.

Oplevelsesværdien knytter sig også til den kulturhistoriske fortælling om indsejlingen og vandreguleringen, hvilket har haft stor indflydelse på, hvordan fjorden ser ud i dag. Inden

gennemsejlingsslusen i Hvide Sande blev gennemført, var Ringkøbing og Ringkøbing Havn påvirket af, at indsejlingen ved Nymindegab konstant sandede til, og skibe kunne derfor ikke sejle til Ringkøbing. Regulering af vandstanden i fjorden blev etableret, og i dag ser man effekterne i de særlige naturområder, især ved Tipperne. De afgræssede lavbundsområder og klitgårdene ses også stadig tydeligt i landskabet og formidler den kulturhistoriske fortælling.

Ringkøbing Fjord har som den største fjord på Jyllands vestkyst vide udsigter, hvor landskabsoplevelsen især er tilknyttet den store vandflade (se billede på højre side). Landskabets oplevelsesværdi suppleres også af rekreative stier, som gør det muligt at komme fjorden rundt.

V04-2: Holmsland Sønderby

Holmsland Sønderby ligger i den nordlige del af fjordlandskabet

på Holmsland og har en *særlig oplevelsesværdi*, der knytter sig til det særlige kulturmiljø ved Sønderby. Bebyggelsen ligger som gårde på række i et taktfast mønster langs vejen på højderyggen i øst-vestgående retning.

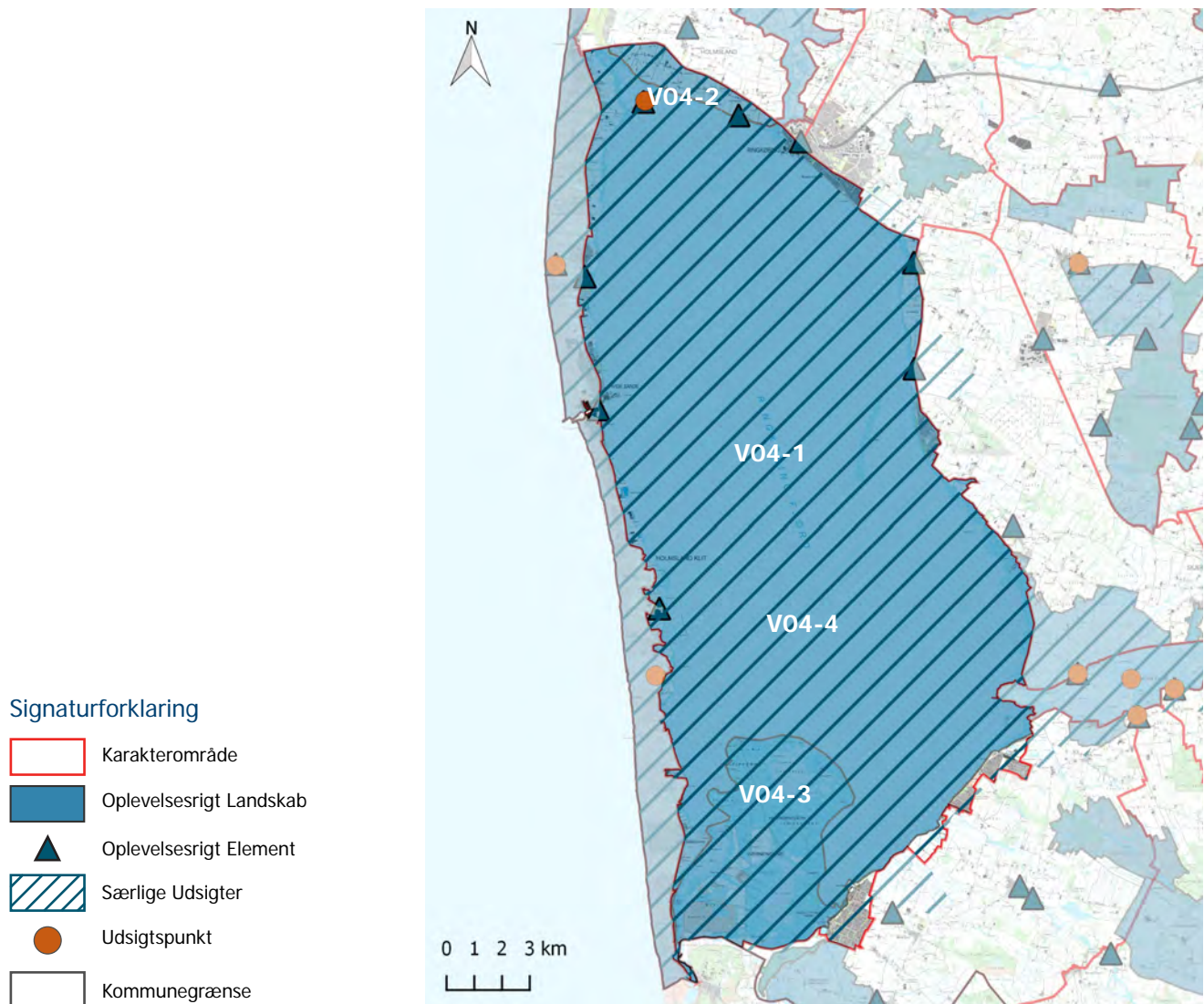
V04-3: Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit

Værneengene og Tipperne omfatter store områder af strandenge, som sammen med Bjålum Klit skaber en *særlig oplevelsesværdi*, der både knytter sig til den geologiske og kulturhistoriske fortælling.

Den geologiske fortælling går 200-300 år tilbage, hvor området blev dannet ved en kombination af sandflugt og marskdannelser. Den kulturhistoriske fortælling ses stadig i form af mange diger, kaldet "værn", der blev opført omkring år 1800 af beboerne i Sønder Bork for at standse sandflugten. Jagt og høslæt var også en vigtig del af

Imellem sommerhusområderne på den østlige fjordkyst er der vide udsigter ud over fjorden mod syd, vest og her mod nord nær Hemmet Strand, som i mindre grad er visuelt påvirket af tekniske anlæg.

Bjålum Klit ses i baggrunden og danner sammen med Værneengene og Tipperne en særlig oplevelsesværdi.

lokalbefolkningens udnyttelse af området inden området blev fredet.

Landskabskvaliteterne knytter sig til naturen. Her er den nordlige del af området, Tipperne, udpeget fuglereservat, der kan opleves fra flere fugletårne. Den sydlige del af området, Værneengene, blev fredet i 1974. Strandengene indgår i udsigterne, og på grund af deres flade ubevoksede karakter forstærkes den store skala, som fjorden skaber.

Særlige udsigter

V04-4: Fjorden og det tilknyttede flade terræn

I hele fjordlandskabet er *særlige udsigter* en del af landskabsområdets kvaliteter. Den store vandflade skaber lange kig på tværs af fjorden og til de tilstødende landskabsområder *Klitlandskabet* og slettelandskaberne mod øst. Klitterne indrammer udsigterne mod vest.

Udsigtspunkter

Bagges Dæmning

Bagges Dæmning ligger i den nordøstlige del af fjorden. Her er det muligt at få lange kig over hele fjorden, samt Søndervig mod nord og Ringkøbing mod øst. Bagges Dæmning er et tidligere forsøg på at inddæmme og afvande fjorden yderligere til landbrug, men det mislykkes efter en stormflod ødelagde dæmningen. I dag går der en bro ved dæmningen, og broen er del af en 10 km cykelrute langs kysten og gennem Søndervig.

Enkeltelementer

Kirker

Gammel Sogn Kirke og Lyngvig Kirke står tæt på fjordkysten og er synlige i størstedelen af fjorden. Begge kirker fungerer derfor som et orienteringspunkt i landskabet og repræsenterer et kulturhistorisk element.

Gammel Sogn Kirke har siden 1200-tallet stået ved Ringkøbing

Fjord og er bygget på et område, der har været bebygget i vikingetiden. Kirken har tidligere været anvendt som sømærke (se billede øverst på højre side).

Hvide Sande sluseanlæg

Hvide Sande opstod rundt om slusen i 1930'erne, og etableringen af både gennemsejlingsslusen og afvandingssslusen har været væsentlig for, hvordan fjordlandskabet ser ud i dag.

Flytningen af gennemsejlingen til Ringkøbing Fjord var længe undervejs, og forslaget til gennemgravningen midt på klittangen går helt tilbage til 1779. Inden da foregik gennemsejlingen ved Nymindegab (se billede nederst på højre side). Hvide Sande var allerede på dette tidspunkt navnet på klitten på grund af det karakteristiske hvide sand. I 1931 åbnede slusen endeligt, hvilket også betød, at sejladsen til Ringkøbing atter blomstrede.

Udsigt til Gammel Sogn Kirke fra Gammel Sogn mod syd. Kirken ligger nær fjorden, hvor den er et tydeligt orienteringspunkt i fjordlandskabet.

Afvandingsslusen hjælper med at regulere vandmængden i fjorden, der ellers i høj grad har været påvirket af Vesterhavet. Tidligere har højvande i havet presset vand ind i fjorden og sat engarealerne under vand og samtidig forhøjet saltholdigheden i fjorden i perioder. Slusen har dermed gjort opdyrkning af engarealerne muligt.

I dag er sluse-praksissen i høj grad også præget af målsætningen om at forbedre fjordens miljøtilstand. Sluse-praksissen har gennem årenes løb forbedret sig, og en større udskiftning af vand har genskabt et mere robust økosystem. Saltindholdets forøgelse har også medvirket til flere marine arter af planter og dyr. Dette har forbedret de store strandenge, som ses i den sydlige del af området.

Den tidligere indsejling til fjorden ses her ved Nyminde Strøm.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren vurderes generelt sårbar over for ændringer og udviklingstiltag, da det kan ændre den meget enkle og åbne karakter. Selv små ændringer kan påvirke landskabet og blive meget synlige og/eller bryde den enkle karakter.

De *særlige udsigter* er sårbare over for ændringer og opleves fra hele fjordlandskabet. Det er væsentligt, at de omgivende landskabsområder ses i sammenhæng med fjordlandskabets udsigter. Ændringer i de omgivende landskabsområder kan påvirke dette landskabsområde negativt.

Delområdet *Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit* er sårbart over for ændringer, der bryder strandengenes åbne karakter, der er friholdt for bebyggelse og tekniske anlæg.

Delområdet *Holmsland Sønderby*

vurderes i nogen grad sårbart over for ændringer, da området har en særlig kulturhistorisk fortælling. Dette ses især i bebyggelses- og hegnstrukturerne. Der bør derfor tages væsentlige hensyn til delområdets lille skala, særlige bebyggelsesstruktur og udsigtskiler. Det er her også vigtigt, at ændringer i området ikke medfører betydelig visuel påvirkning på fjorden og de omgivende landskabsområder, som *Klitlandskabet*, der har en visuel forbindelse til delområdet.

Skovrejsning

Landskabet er generelt sårbart over for skovrejsning, da skov og anden bevoksning ikke er en del af landskabskarakteren, og selv små områder med skovrejsning vil ændre landskabskarakteren markant.

Nogle steder findes bevoksninger i overgangen mellem fjordlandskabet og det omgivende landbrugslandskab

som ved Stauning mod øst og Anerbjerge Plantage mod syd. Omkring sommerhusområderne findes også småbevoksninger. Disse steder forstærker det den rumlige og visuelle overgang mellem landskabsområderne.

Holmsland Sønderby er sårbart over for skovrejsning, da den bærende bevoksningsstruktur er defineret af hegn. I denne del af fjordlandskabet vil selv mindre skovrejsning medføre en betydelig ændring i landskabskarakteren.

Ved *Tipperne, Værneengene og Bjålum Klit* vurderes området sårbart over for skovrejsning, da det vil bryde landskabets særligt åbne karakter og vidtrækkende udsigter.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Fjordlandskabet vurderes generelt sårbart over for nyt landbrugsbyggeri, da

Sommerhusområderne og de tilknyttede campingspladser og bygninger som badelandet der ses her ved Årgab, fremstår nogle steder markant i fjordlandskabet. ,

landskabsområdet i høj grad er friholdt for landbrugsbyggeri og kun med få klitgårde.

Lavbundsområderne har en særlig åben karakter, og i tilknytning til det flade terræn, betyder det, at nyt byggeri vil være særligt tydeligt på tværs af fjorden og præge udsigterne. Karakteren er ligeledes kendetegnet ved sparsom bebyggelse, som betyder, at alene tilførsel af byggeri kan bryde karakteren. Fjordlandskabet er derfor sårbart over for nyt byggeri selv i mindre skala.

De visuelle landskabskvaliteter er særlig sårbare over for markant byggeri, ikke kun i fjordlandskabet, men også i de omgivende landskabsområder. De omgivende landskabsområder hæver sig svagt i landskabet, hvilket gør, at landbrugsbyggeri i de omkringliggende landskabsområder kan være synlige i fjordlandskabet. Dette kræver

en konkret vurdering.

Bevoksning kan medvirke til at skjule byggeri i de tilgrænsende landskabsområder, men kun til dels, da bevoksning ikke er en del af karakteren. Derfor kan stort byggeri være særligt markant set fra fjordlandskabet og påvirke den visuelle oplevelse.

I området *Holmsland Sønderby* er det især de kulturhistoriske strukturer, som afspejler

en karakter af lille skala med udsigtskiler til fjorden. Denne karakter bevirker, at området vurderes sårbart over for nyt byggeri. Nyt byggeri vurderes kun muligt, når det sker med særlig hensyn til den kulturhistoriske reference og struktur, og at udsigtskilerne til fjordlandskabet ikke påvirkes negativt.

Langs *Klitlandskabet* er landskabet kendetegnet af klitgårde i lille til middelstor skala. Nyt byggeri

Holmsland Sønderby er en del af et særligt kulturmiljø, og delområdet fremstår med en særlig oplevelsesværdi, som er understøttet af rekreative ruter og andre aktiviteter.

Fra den nordøstlige fjordkyst er der udsigt til Ringkøbing, som fremstår med en fragmenteret grøn byrand.

skal placeres i tilknytning til eksisterende og fremstå ensartet og harmonisk i landskabet.

Af hensyn til de *særlige udsigter* er det en forudsætning for ovenstående vurdering, at byggeri fremstår samlet, ensartet og harmonisk.

Byrand

I fjordlandskabet ligger Hvide Sande og Ringkøbing samt flere sommerhusområder. Landsbyerne og ferielandskaberne Søndervig, Stauning og Velling grænser ned til landskabsområdet og indgår i udsigterne og oplevelsen af landskabet.

Landskabskarakteren kan være sårbar over for byudvikling eller ændringer i både landsbyerne og sommerhusområderne, hvis der ikke tages hensyn til det omgivende landskab.

Det er væsentligt, at ny eller

ombygget bebyggelse i randen af sommerhusområderne, ferielandskaberne og byerne ikke virker markant set fra det øvrige landskabsområde, og at byen dermed har et ensartet og harmonisk møde med landskabsområdet. Sommerhusområder og ferielandskaber bør ikke medvirke til yderligere visuelle påvirkninger i fjordlandskabet.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurderes sårbart over for nye tekniske anlæg både i og uden for landskabsområdet og ligeledes i både stor til lille skala. Landskabet er særligt kendetegnet ved vidtrækkende udsigter, som kan blive påvirket af tekniske anlæg.

Landskabsområdet er visuelt påvirket af tekniske anlæg i de omgivende landskabsområder, hvor især vindmøller er en del af landskabsbilledet. I den nordlige del af fjorden påvirker industri i Ringkøbing i høj grad

fjordlandskabet. Nye anlæg, både i fjordlandskabet og de omkringliggende landskabsområder, kan medføre en betydelig kumulativ effekt. Der bør på denne baggrund værnes om, at landskabet ikke tilføres tekniske anlæg, der forringer fjordlandskabets særlige kvaliteter.

Der bør være opmærksomhed på, at mindre tekniske anlæg som mindre master og husstandsvindmøller kan medvirke til en yderligere teknisk påvirkning. Det kan også medvirke til en kompleks teknisk påvirkning på landskabet, som vil påvirke oplevelsesværdi og udsigter. Derfor vurderes landskabsområdet også sårbart over for små eller middelstore tekniske anlæg.

Ligeledes skal der være varsomhed med placering af tekniske anlæg i overgangen til fjordlandskabet i de omgivende landskaber, som kan påvirke dette landskabsområde.

Fjorden er præget af tekniske anlæg, som blandt andet står i Ringkøbing. Fra Holmsland Klitvej nær Holmsland Klitby ses Ringkøbing og industribygninger til højre i billedet. Til venstre i billedet står vindmøllegrupper ved Rindum Enge og Vognkær.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M04-1: Ringkøbing Fjord

Hele Ringkøbing Fjord og hovedparten af de tilknyttede lavbundsområder har fået målsætningen *beskyt*. Dette er fordi fjordlandskabet fremstår *særligt karakteristisk*, og hovedparten af landskabsområdet med undtagelse af sommerhusområderne i sydøst desuden rummer *særlige landskabelige oplevelsesværdier*.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk. Dette er eksempelvis at bevare eller fremhæve den åbne karakter, det flade terræn og de særlige udsigter. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at området i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for landskabsområdet.

M04-2: Værneengene, Tipperne og Bjålum Klit

Den sydlige del af fjorden har fået målsætningen *beskyt*. Her rummer landskabet *særlige oplevelsesværdier* og er i *god tilstand*.

Målsætningen betyder, at ændringer/tiltag i området kun bør ske, når det medvirker til at bevare eller styrke karakteren eller de udpegede særlige oplevelsesmuligheder. Tipperne skal beskyttes som en tydelig geologisk og kulturhistorisk struktur i Fjordlandskabet. Målsætningen betyder ligeledes, at der bør tilføres mindst mulig visuel påvirkning både i og uden for dette område. Dette omfatter både dette landskabsområde og de omgivende landskabsområder.

M04-3: Holmsland Sønderby

Holmsland Sønderby er vurderet at være *særligt oplevelsesrigt* med en særlig kulturhistorisk fortælling og har derfor fået

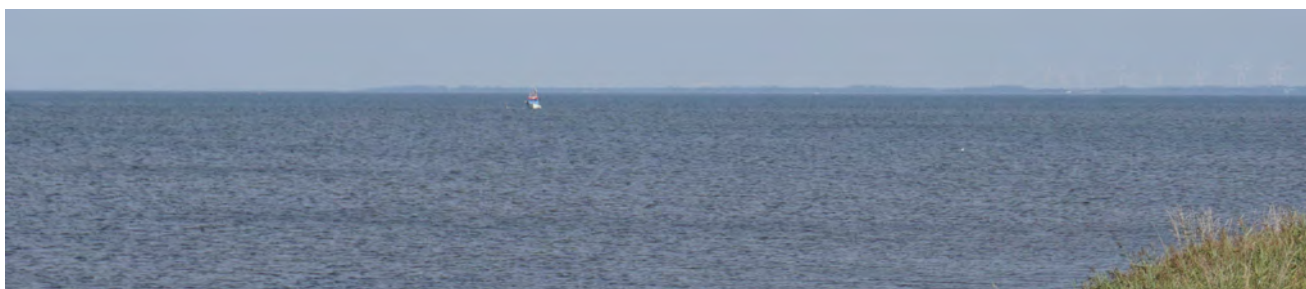
målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk og ikke sløre eller forringe de særlige fortællinger, som delområdet rummer. Målsætningen betyder ligeledes, at der bør tilføres mindst mulig visuel påvirkning både i og uden for delområdet.

M04-4: Sommerhusområder

Sommerhusområderne, som hovedsagelig ligger på den østlige fjordkyst, har fået målsætningen *beskyt*. Sommerhusområderne er vurderet *særligt karakteristiske*, da de er en del af de bærende karaktertræk og vurderet i *middel tilstand*. Sommerhusområdernes særlige karakteristik knytter sig også til fjorden.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer i

Fjordlandskabet er særligt oplevelsrigt. Udsigterne opleves eksempelvis her nær Skaven Strand på den østlige fjordkyst.

Værneengene og Tipperne er rig på oplevelsesmuligheder og har fået målsætningen beskyt. Her ses et udflugtssted kaldet Nordladen på Værneengene.

områderne, der ikke forringer eller slører de særlige karaktertræk og oplevelsesværdier, som fjordlandskabet rummer. Ændringer i sommerhusområderne bør derfor i mindst muligt omfang påvirke det tilknyttede fjordlandskab.

Mål: Beskyt udsigt

M04-5: Særlige udsigter

Hele Fjordlandskabet er præget af *særlige udsigter* på tværs af fjorden. Udsigterne går på tværs af landskabsområderne. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne. Målsætningen betyder ligeledes, at der bør være opmærksomhed på, at visuelle påvirkninger både i dette landskabsområde og i de omgivende landskabsområder ikke påvirker udsigterne.

Den vestlige fjordkyst ses her fra klitterne fra Vinterleje Bjerg, hvor der er mulighed for vidtrækkende udsigter.

**NATURENS
RIGE**

Lønborg landbrugsflade

Område 5

Område 5

Lønborg Landbrugsflade

Område 5

Landskabets kendetegn

Lønborg Landbrugsflade er et landbrugslandskab med små terrænlavninger, som løber på tværs af et fladt terræn (billede 1).

Opdyrkning og tilplantning af heden samt afvanding af lavbundsområder er en del af landskabsområdet. Et større tidligere marskområde er drænet og opdyrket ved Sønder Bork Mærskenge (billede 3), mens et større hedeområde, Lønborg Hede, ligger tilbage som en reference til landskabet inden opdyrkingen.

Bebyggelsen ligger som spredte gårde og landsbyer langs vejene. Landskabsområdet rummer flere små til middelstore plantager samt hegn, der ligger i en parallel struktur (billede 2).

Kombinationen af mange bevoksninger og det flade lavtliggende terræn begrænser udsigterne på tværs af landskabsområdet og skaber lukkede landskabsrum.

Landskabsværdierne findes i heden, marskkarakteren og en række særlige kulturmiljøer. Ved Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Deltalandskab er der særlige udsigter.

Landskabsområdet rummer flere tekniske anlæg, som kun lokalt påvirker landskabet visuelt, idet hegn og anden bevoksning medvirker til at skjule tekniske anlæg (billede 1 og 2).

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den sydlige del af kommunen og omfatter et fladt landskab med dyrkede marker.

Den nordvestlige afgrænsning er lagt, hvor landskabet på den ene side åbner op mod vest og er præget af sommerhusområder og dermed er orienteret mod Ringkøbing Fjord, og på den anden side mod øst er lukket af bevoksning og præget af landbrug.

Mod nord skaber *Skjern Enge Deltalandskab* en naturlig grænse, der er et lavtliggende og sparsomt bevokset engareal, hvorimod dette landskabsområde er svagt hævet med dyrkede marker og bevoksning. Den østlige afgrænsning følger overgangen til et mere småbakket og hævet terræn på *Varde Bakkeø* og landskabsområdet *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*.

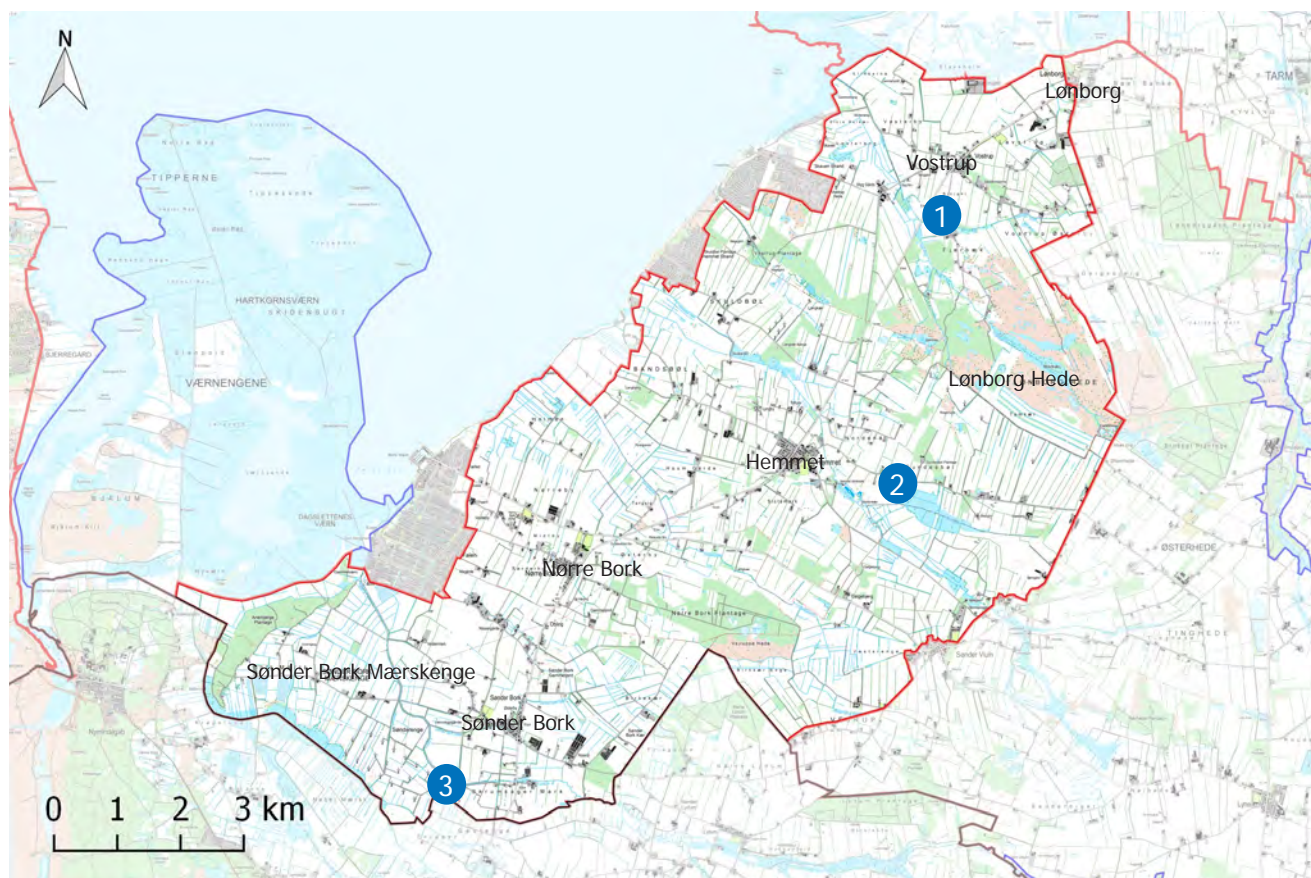
Udsigt til Vostrup Plantage over det flade terræn (billede 1).

Udsigt nordøst for Hemmet over dyrkede marker mod vindmøllerne ved Lønborg Hede (billede 2).

Udsigt over Sønder Bork Mærskenge (billede 3).

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Øst for Sønder Bork ses et fladt terræn.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af et fladt terræn, der falder svagt mod Ringkøbing Fjord i vest. Landskabsområdet er geologisk set en del af Varde Bakkeø og er mod vest grænsende ned til et fladt landskab omkring Ringkøbing Fjord.

Landskabsområdet indeholder mange mindre vandløb, der løber i små smeltevandsdale. Mod vest er marsk og lavbundsområder overvejende drænet og opdyrket.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabsområdets geologiske karaktertræk omfatter et fladt til svagt stigende terræn, hvor dannelsen af landskabet går tilbage til næstsidste istid (Saale).

Landskabsområdet er en del af et større morænelandskab, *Varde Bakkeø*, men ligger i overgangen mellem den højereliggende del af bakkeøen mod øst og et

særligt fladt landskab mod vest. Landskabsområdet er i højere grad fladt og udjævnet end den centrale del af *Varde Bakkeø* (se billede på denne side). Bakkeøen er formet under næstsidste istid, da hele landet lå under is. Under sidste istid (Weichsel), hvor den vestlige del af Jylland lå frit for is, påvirkede kraftige processer som vind og permafrost det ellers bakkede landskab, og udjævnede terrænet på bakkeøen.

Landskabsområdet blev under sidste istid også påvirket af større strømme af smeltevand, som strømmede fra øst, da isen smeltede. Smeltevandet erode rede dele af bakkeøen og skabte det slettelandskab *Skjern Enge Deltalandskab* og *Ringkøbing Fjordlandskab* er en del af.

Igennem den sidste istid varierede klimaet meget. Det førte til aflejring af sand og flydejord, der blæste omkring i det åbne

arktiske landskab og aflejrede sig i lavninger og som indlandsklitter. Sandaflejringerne er som indlandsklit områder med sandede jorde som Lønborg Hede, der er den mest tydelige i landskabsområdet (se billede nederst på højre side).

Terrænet fremstår fladt og svagt stigende mod den centrale del af *Varde Bakkeø*. Mindre smeltevandsdale skaber små variationer i terrænet, men er ikke markante i landskabet (se billede øverst på højre side).

Jordart

Der er stor variation af jordarter i landskabsområdet. Dette skyldes til dels, at området ligger mod et slettelandskab og marsklandskab og til dels de processer, landskabsområdet har været igennem som is- og vindaflejringer gennem flere istider. Dette beskrives i det følgende.

Ved Sønder Bork Mærskenge

Terrænlavninger er mindre defineret i det lavtliggende flade landskab. Her ses Hemmet Bæk nord for Sønder Vium.

består jordarten af saltvandssand, hvilket fortæller den geologiske historie om Ringkøbing Fjordlandskabs dannelse som tidligere åben havkyst (se s. 118 om Ringkøbing Fjords dannelse).

Mod syd i landskabsområdet domineres området af flyvesand med en mosaik af ferskvands-sand og morænesand.

Den nordlige del af landskabsområdet består af smeltevandssand og morænesand, og flyvesand ses også i denne del af landskabsområdet.

I terrænlavningerne ses ferskvandstørv som jordart.

Hydrologiske forhold

Der ligger flere lavbundsområder i landskabsområdet, og de er oftest drænet og opdyrket. Drænkkanalerne findes i hele landskabsområdet, men er kun få steder tydelige. Ved Sønder

Bork Mærskenge er der store drænkkanaler, som afvander marsklandet.

Flere vandløb som Hemmet Bæk, Geddegrøft, Drækær Grøft og Styg Bæk løber på tværs af landskabsområdet fra det højereliggende terræn mod øst.

På Lønborg Hede har sandaflejring resulteret i en indlandsklit, som her ses som et småbakket og sandet terræn. I baggrunden ses vindmøllerne ved Lønborg Hede.

Kulturbetingede karaktertræk

Dyrkede marker, hegn og plantager ses i hele landskabsområdet. Her en udsigt fra Fjerbæk med vindmøllerne ved Lønborg Hede i baggrunden.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet omfatter dyrkede marker, små til større sammenhængende heder, hegn og spredte plantager. Bebyggelsen ligger som spredt beliggende gårde og landsbyer langs vejene. Der er flere tekniske anlæg i landskabsområdet.

Landskabstrækkene har deres oprindelse i den landbrugs-mæssige udnyttelse i form af opdyrkning og tilplantning af heden og afvanding af de våde områder.

Landskabskarakterens oprindelse

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til opdyrkingen af heden, dræning af lavbundsområderne og plantning af plantager i forbindelse med sandflugtsbekæmpelsen (se billede på denne side).

Landskabsområdet er især præget af opdyrkingen af heden.

Dele af heden blev i dette område opdyrket tidligere end i den østlige del af kommunen, som det ses på historiske kort. Allerede inden 1870 var store områder opdyrkede, men opdyrkingen tog for alvor fart i slutningen af 1800-tallet. Der findes dog fortsat flere større heder bevaret i landskabsområdet (se billede nederst s. 151 af Lønborg Hede).

En anden stor landskabsmæssig ændring var afvanding, dræning og opdyrkning af lavbundsområder. Store mose- og engarealer var tidligere udbredt i terrænlavninger, men mellem 1804 og 1972 blev omfanget kraftigt reduceret (se figur s. 21). Afvandingen fandt sted senere end de første opdyrkingen af heden. Indtil da blev lavbundsområderne anvendt som græsningsarealer og var en væsentlig ressource for de omkringliggende gårde.

Den tidligere udnyttelse af

lavbundsområderne til græsning kan stadig aflæses i bebyggelsesstrukturen i området, da bebyggelsen mange steder ligger parallelt med lavbundsområderne, så der var let tilgængelighed til både græsning på den ene side og marker på den opdyrkede hede på den anden side.

Som led i sandflugtsbekæmpelsen i et ellers bevoksningsfrit og godt landskab blev der etableret en række plantager, som fortsat ses i landskabet (se billede øverst på højre side).

Dyrkningsmønster

Dyrkede marker dominerer dyrkningsmønsteret, og kun få græsningsarealer ses rundt omkring i terrænlavningerne. Afgræssede enge er således ikke så almindelige i området, som de tidligere har været. Ved Hemmet Bæk er der dog fortsat græsningsarealer.

Vostrup Plantage er en af flere middelstore plantager, som ligger spredt i landskabsområdet.

Dyrkningsmønsteret er mange steder præget af drækanaler, der ligger vinkelret på terrænlavningerne. Dræn og diger indrammer de dyrkede marker ved Sønder Bork Mærskenge i et struktureret mønster. Falen Å er en større drækanal, som løber igennem Sønder Bork Mærskenge og munder ud i Lydum Å.

Bevoksningsstruktur

Bevoksningen omfatter hegn og plantager. Heder er også et karakteristisk element i landskabsområdet.

Nørre Bork Plantage og Vostrup Plantage er større sammenhængende plantager (se billede øverst på denne side). Vostrup Plantage ligger i tilknytning til Lønborg Hede, som er en af de største sammenhængende heder i kommunen. Anerbjerge Plantage er en større sammenhængende plantage i den sydvestlige del af

landskabsområdet. Plantagen er etableret på en indlandsklit og ligger derfor højere i terrænet end de øvrige plantager og det omkringliggende lavtliggende terræn.

Hegnsstrukturerne er hovedsagelig parallelle og ligger vinkelret på terrænlavningerne, som følger en øst-vestlig retning. Hegnene blev etableret i forbindelse med opdyrkning af heden for at beskytte markerne i det bevoksningsfrie landskab.

Hegnene tegner dermed en karakteristisk struktur i hovedparten af området (se billede s. 155). Enkelte steder er hegn sparsomme, hvilket resulterer i middelstore marker (se billede nederst på denne side).

I marskområdet ved Sønder Bork er der kun få hegn, men de mange dræn og diger danner en tydelig struktur i landskabet.

Lønborg Hede er et stort sammenhængende hedeområde, der

Sydøst for Sønder Bork ses bebyggelse delvist skjult af bevoksning og hegn omkring markerne.

Bebyggelsen ses her langs vejen ved Fjerbæk. Vindmøllerne ved Lønborg Hede ses i baggrunden.

strækker sig ind i det tilstødende landskabsområde *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*.

Bebyggelsesstruktur

De middelstore gårde ligger hovedsagelig langs øst-vestgående veje, som ligger parallelt med de mange terrænlavninger.

Landsbyerne er opstået omkring gårde, der ligger på en tydelig række langs vejene. Dette ses eksempelvis ved landsbyerne Nørre Bork og Sønder Bork. Hemmet landsby er en vejby udviklet omkring Hemmet kirke, en lille romansk landsbykirke. Landsbyen Vostrup er opstået omkring stationen, som lå ved jernbanen mellem Tarm og Nr. Nebel, der blev åbnet i 1913. Landsbyerne fremstår i høj grad velafgrænsede og flere steder med en grøn byrand.

Mod nord ligger en større hovedgård, Lønborggård (se billede nederst s. 167). Her fremstår den

gamle hovedgårdsstruktur tydeligt i form af hegnsstrukturerne og de store marker. Selve gården er fortsat en del af landskabsbilledet og er især tydelig fra de omgivende landskabsområder mod nord. Hovedgårdens arealer strækker sig langt mod både nord og øst, hvor Lønborg Hede og Lønborggård Plantage hører til hovedgården.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet rummer flere større tekniske anlæg i form af vindmøller og højspændingsledninger.

To højspændingsledninger forløber fra en transformerstation ved Hemmet mod sydvest.

Vindmøller står enkeltvis og i grupper i landskabsområdet. I sydvest står vindmøllerne ved Sønder Bork, og vindmøllerne ved Lønborg Hede står centralt i landskabsområdet (se billede på denne side). Der står yderligere

to mindre vindmøllegrupper ved Holmen og ved Skuldbøl. Husstandsvindmøller findes spredt i hele landskabsområdet.

Vest for Nørre Bork ses hegsstrukturerne vinkelret på vejen og parallelle. Hegnene står i en øst-vest-gående retning.

Rumlige og visuelle karaktertræk

De dyrkede marker er de fleste steder afgrænset af hegn og anden bevoksning.

Bærende karaktertræk:

Landbrugsletten har en middelstor skala og enkel karakter og omfatter strukturerede hegn, bebyggelse og et fladt terræn. Landskabsområdet har generelt velafgrænsede landskabsrum.

Der er få udsigter, som er over de lavtliggende lavbundsområder. Lokalt opleves den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg i moderat grad.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har en lille til middelstor skala og en enkel karakter, på trods af at landskabsområdet omfatter flere bærende karaktertræk som landbrug, plantager, heder og terrænlavninger. Den enkle kompleksitet er et resultat af det flade terræn.

Landskabsområdets lille til middelstore skala ses i dyrkede marker, gårde, plantager og heder. Marker, gårde og

plantager fremstår generelt i middelstor skala, mens Lønborg Hede har en stor skala. I terrænlavningerne er markernes størrelse mindre og med flere hegn.

Området omkring Sønder Bork Mærskenge er af væsentlig større skala på grund af det særligt flade terræn med dyrkede marker og sparsom bevoksning.

Landskabsområdet er omfattet af flere bærende karaktertræk, men det flade terræn og velafgrænsede, middelstore landskabsrum giver landskabet et enkelt udtryk (se billede på denne side). I de små terrænlavninger er kompleksiteten i nogen grad let sammensat, idet vandløb, lav bevoksning, marker og enge er tydelige i de enkelte landskabsrum. Det ses eksempelvis nær terrænlavningerne øst for Hemmet.

I plantagerne, på hederne, i

marskområdet ved Klinkerne (se billede øverst på højre side) og ved Sønder Bork Mærskenge er karakteren enkel.

Rumlig afgrænsning

Landskabsområdet har overvejende en lukket karakter, idet hegn og bevoksninger afgrænser markerne på det flade terræn.

Den parallelle hegnsstruktur skaber en klar rumlig afgrænsning omkring de middelstore dyrkede marker (se billede på denne side). Den rumlige afgrænsning forstærkes af bevoksningerne, som ligger spredt i landskabsområdet og flere steder med et struktureret mønster.

Terrænlavningerne er ikke veldefinerede i landskabsområdet, men fordi hegnene står på tværs af lavningerne, åbner landskabsrummet op på tværs. Enkelte steder nær lavningerne er landskabet også i højere grad friholdt

Mod nord ved Klinkerne ses et langt mere åbent landskab mod Skjern Enge Deltalandskab.

for hegn, så der dannes større rum end i hovedparten af landskabet. Dette ses eksempelvis øst for Hemmet og syd for Vostrup (se billede øverst s. 151).

Lønborg Hede er friholdt for bevoksning og opleves som ét stort landskabsrum. Heden har en åben karakter og er rammet ind af de omkringliggende plantager.

Sønder Bork Mærskenge er omfattet af få hegn, der fremstår enkeltrækkede eller fragmenterede, og hegnene skaber derfor ikke velafgrænsede landskabsrum. I dette område er den rumlige afgrænsning derfor åben.

Udsigter

Landskabsområdet indeholder kun få udsigter, da bevoksningen begrænser udsigterne i det flade landskab. Ved Sønder Bork Mærskenge findes udsigter på tværs af marsklands-kabet. Mod

nord, ved "Klinkerne", er der færre hegn op til det tilstødende landskabsområde *Skjern Enge Deltalandskabs* lavere liggende terræn, så der opstår udsigter på tværs af ådalen (se billede øverst på denne side). Mod vest begrænser bebyggelse i form af sommerhusområder en stor del af udsigten, men enkelte steder åbnes der op til udsigter mod Ringkøbing Fjord.

Visuel påvirkning

Den visuelle påvirkning fra vindmøller og højspændingsledninger opleves i mindre til moderat grad. Den forholdsvist lave påvirkningsgrad skyldes, at hegn og anden bevoksning begrænser udsigterne til anlæggene i de velafgrænsede landskabsrum, men hvor rummene er større og mindre velafgrænsede kan især vindmøller ses over bevoksningen. Især vindmøllerne ved Lønborg Hede kan ses i store dele af landskabsområdet. I Lønborg Hede

påvirker flere tekniske anlæg på længere afstand landskabsbilledet, da heden har en åben karakter.

I det tilstødende landskabsområde mod øst, *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*, stiger terrænet svagt. Tekniske anlæg i det tilgrænsende landskabsområde er derfor synlige fra dette landskabsområde og kan i lav grad påvirke landskabsbilledet.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K05-1: Lønborg Hede

Lønborg Hede er en stor sammenhængende hede og udgør et særligt karakteristisk område. Heden er en samlet helhed, der går på tværs af landskabsområdet og fortsætter mod øst til det tilgrænsende landskabsområde *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*. Heden ligger på en indlandsklit og omfatter flere lavbundsområder, hvilke er tydelige som geologiske karaktertræk, mens heden er et kulturbetinget karaktertræk, som ses tydeligt i området (se billede på højre side).

Den kulturbetingede oprindelse referer til opdyrkning og tilplantning af heden. I Lønborg Hede ligger små dyrkede marker og plantager spredt i hedelandskabet. Kombinationen af hede, dyrkede marker og små plantager referer til den kulturbetingede fortælling, som starter fra da lavbundsområderne lå hen

som våde områder. Efterfølgende blev jorden udpint, hvilket resulterede i dannelsen af heden. Heden var efter udpiningen spredt i hele landskabsområdet, som efterfølgende blev opdyrket, da bedre metode og værktøj til opdyrkning af heden fandt sted. Heden blev også tilplantet med plantage. Både lavbundsområder, hede, dyrkede marker og plantager findes i dette område, som derfor fortæller en kulturbetinget historie, der går langt tilbage i tiden.

Samspelet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk ses i form af hede på de sandede jorde og fortsat lavbundsområder uden afvanding i terrænlavninger.

Karakteristisk

K05-2: Landbrugsletten

I det øvrige landbrugslandskab ses de kulturbetingede karaktertræk i form af middelstore marker afgrænset af hegn på

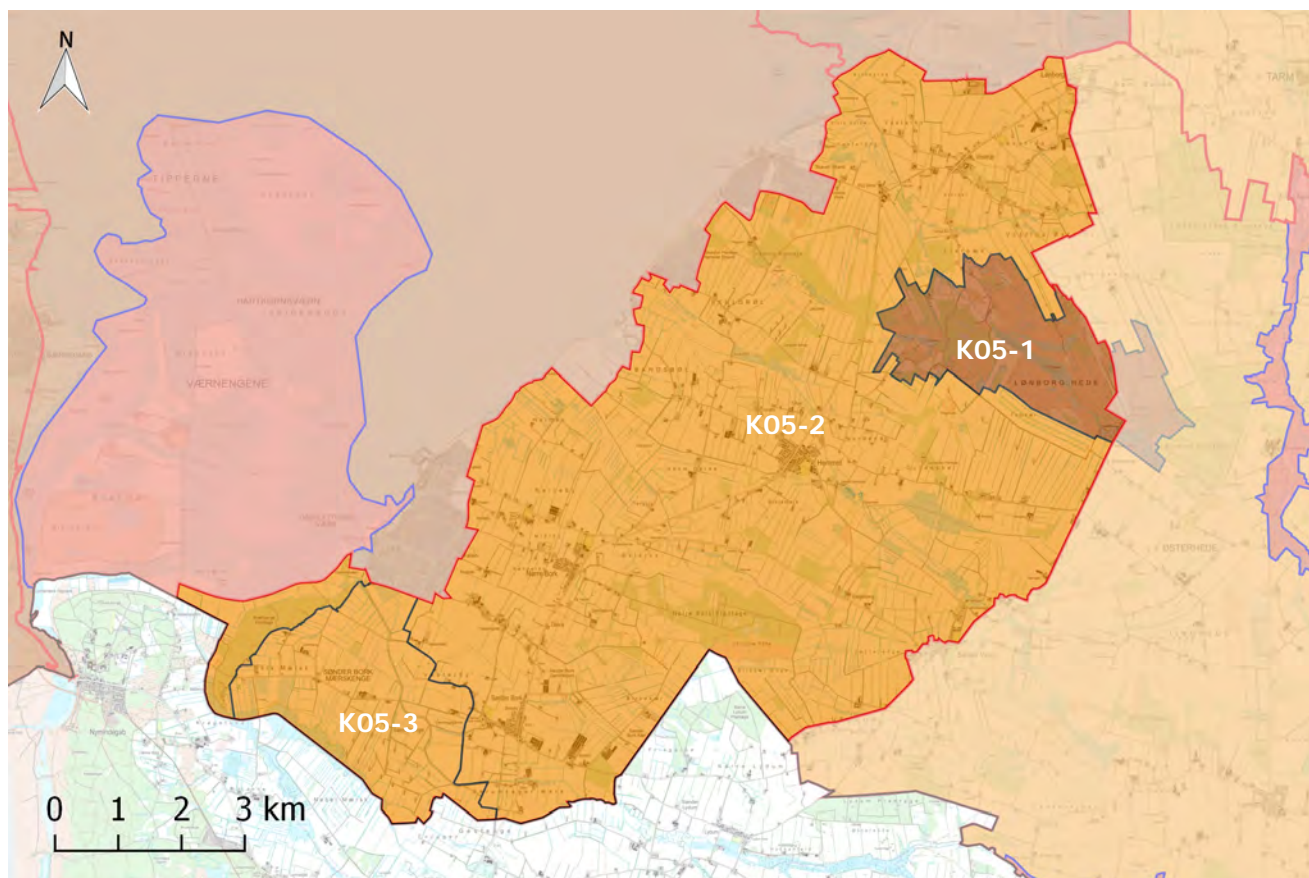
et fladt terræn. Hegnene mangler enkelte steder, og det kan svække tydeligheden af de kulturbetingede karaktertræk, da de oprindeligt blev etableret i forbindelse med opdyrkning af heden (se billede s. 161). De geologiske karaktertræk som terrænlavninger med mose- og engarealer er ikke tydelige i landskabsbilledet, da lavbundsområderne flere steder er drænet eller tilgroet.

Tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse knytter sig til opdyrkning og tilplantning af heden, afvanding af lavbundsområderne, samt bebyggelsesstrukturen. Bebyggelsesstrukturen med gårde langs vejene er tydelige i landskabsbilledet. Dræning af lavbundsområderne er tydelig med flere åbne drækanaler.

Afvandingen af lavbundsområderne fortrænger den naturlige udbredelse af lavbund til fordel

Udsigt over Lønborg Hede. Områdets småbakkede og sandede terræn referer til indlandsklitten, som er skabt af vind og vejr efter sidste istid.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Den nordlige del af landskabet fremstår med færre hegn, drænet og opdyrket.

for dyrkede marker. Dette svækker sammen med tilplantning af indlandsklitterne det naturlige samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

K05-3: Sønder Bork Mærskenge

I den sydvestlige del af området er det store lavbundsområde Sønder Bork Mærskenge vurderet karakteristisk. De bærende kulturbetingede karaktertræk omfatter drænet og opdyrket lavbundsområde, og disse fremstår tydeligt. Dette betyder

dog, at de bærende geologiske karaktertræk som et stort åbent sammenhængende marskareal er utydelige og i mindre grad til stede.

Inden området blev drænet, var Sønder Bork Mærskenge et afgræsset engareal. Afvandingen er et senere kulturbetinget karaktertræk, og afvandingen er derfor vurderet som den bærende kulturbetingede oprindelse.

Dræning og afvanding er omfattende, hvor én stor drænkanal, et aktivt pumpehus og mange små kanaler løber i lavbunden (se billede nederst på denne side).

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er i høj grad svækket, da det har krævet store geologiske forandringer så som dræning for at anvende området til landbrug i form af dyrkede marker. Samspillet er derfor vurderet lav.

Sønder Bork Mærskenge har store drænkanaler løbende på tværs af marsklandskabet.

Ved Hemmet Bæk findes større marker, da hegn mangler. I terrænlavningen i baggrunden løber Hemmet Bæk med lav bevoksning.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T05-1: Lønborg Hede

Hedens kulturbetingede karaktertræks intakthed vurderes *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Inden landskabsområdet blev opdyrket, var det meste af landskabet hede. Denne fortælling ses i Lønborg Hede, da heden er intakt, og enkelte dyrkede marker ligger i overgangen til de tilstødende områder som en reference til opdyrkingen.

Hovedparten af de bærende karaktertræk er vurderet i *god* tilstand. Plantagen og heden er sammenhængende enheder, og hederne er uden tilgroninger. Tilstanden af indlandsklitten er i nogen grad svækket, mens lavbundsområderne fremstår åbne uden megen tilgroning.

Lønborg Hede vurderes *moderat* visuelt påvirket af tekniske anlæg, hovedsagelig fra vindmøllerne ved Lønborg Hede.

Middel tilstand

T05-2: Landbrugssletten

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk vurderes at være *god*, idet markerne fortsat tydeligt afgrænses af strukturerede hegn. Bebyggelsen ligger fortsat langs vejene som på etableringstidspunktet.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*. Hegnene fremstår generelt intakte, men enkelte steder som nord for Hemmet Bæk og Styg Gårde (se billede på højre side) mangler hegnene. Lavbundsområderne er flere steder tilgroet med krat, hvilket svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de geologiske karaktertræk. Plantagerne fremstår de fleste steder som sammenhængende enheder og i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Graden af den visuelle påvirkning vurderes *moderat*. Selv

om der er flere tekniske anlæg i landskabsområdet, påvirker de kun landskabet lokalt.

Dårlig tilstand

T05-3: Sønder Bork Mærskenge

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *god*, idet afvandingen og opdyrkning af marsken fortsat er intakt.

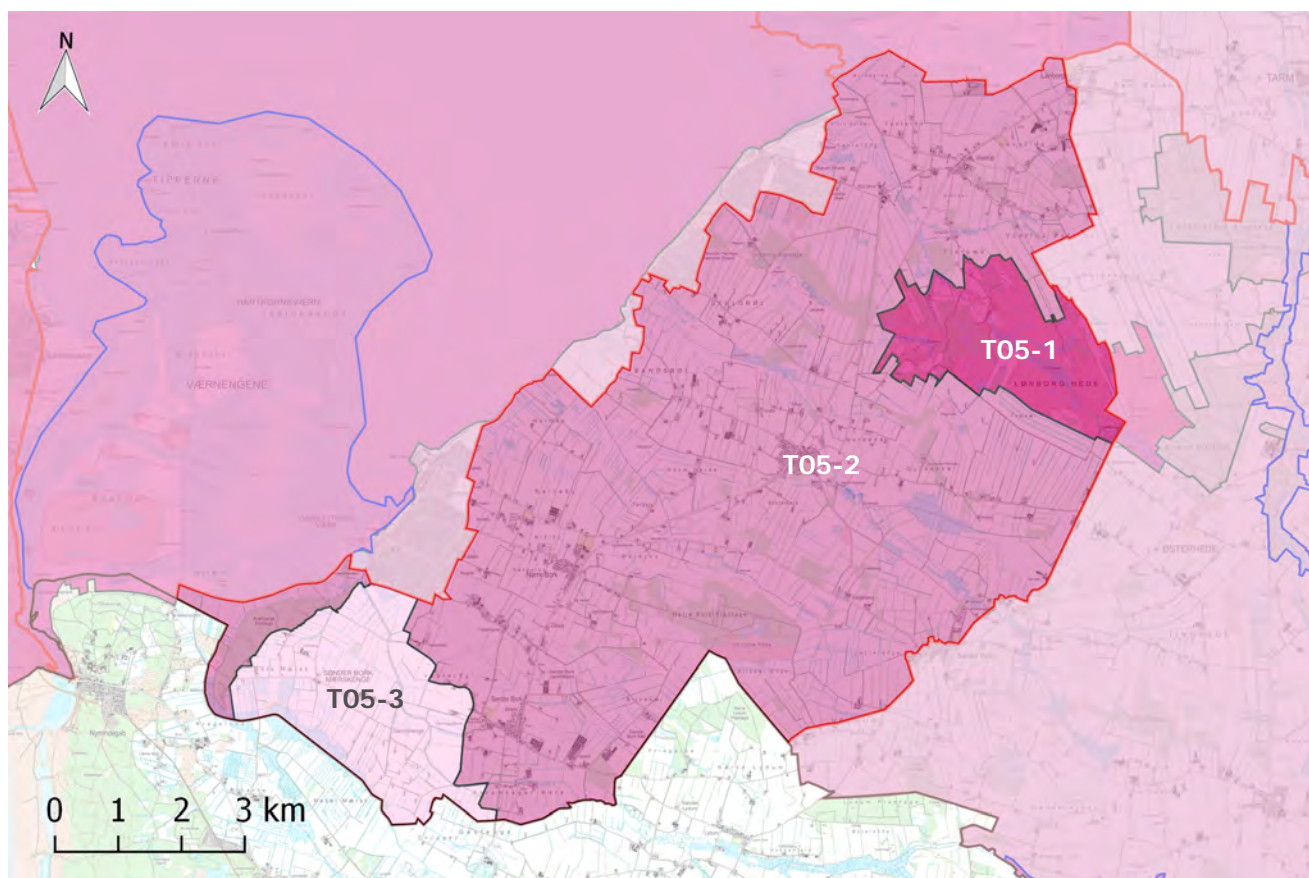
Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de geologiske karaktertræk er *dårlig*, marsk og lavtliggende terræn er i høj grad svækket af mange og store dræningskanaler og diger. De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er dog *god*, da diger og dræn er godt vedligeholdt.

Graden af visuel påvirkning er *væsentlig*, da vindmøllerne ved Sønder Bork står i området og omfatter mange vindmøller, som er tydelige i hele området.

Nogle steder findes der ikke mange hegn som her nær Styg Gårde. Det svækker oplevelsen af hegnstrukturen som et bærende karaktertræk.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V05-1: Sønder Bork Mærskenge
Sønder Bork Mærskenge ligger i den sydlige del af landskabsområdet og indeholder både geologiske og kulturhistoriske fortællinger, der sammen skaber et *oplevelsesrigt landskab*. Marsklandskabet har været bebygget siden jernalderen og senere været en vigtig ressource for de omkringliggende gårde i form af græsning til kreaturer. Der har længe været kanal anlæg ved Bork Mærsk, som har tjent som afløb for Anerå. I dag ses store kanal anlæg og pumpe anlæg. Det flade landskab repræsenterer den geologiske fortælling som marsk, men fortællingen er i dag svækket af afvanding og opdyrkede marker (se billede øverst s.156).

V05-2: Lønborggård Hovedgård
Lønborggård Hovedgård ligger ned til landskabskarakterområdet *Skjern Enge Deltalandskab*, som tidligere var et væsentligt

græsningslandskab for hovedgården. Ejerlavets strukturer er fortsat tydelige især på kort, og i dag kan de tidligere hegn og grøfter, der har holdt kreaturer indhegnet, fortsat anes. Til gården hørte også Lønborggård Plantage. I det vestlige Jylland fandtes der kun få herregårde, og Lønborggård havde store jordbesiddelser. Gården er derfor en del af en særlig fortælling i landskabsområdet og kommunen.

V05-3: Østerhede

I den østlige del af landskabsområdet går et særligt kulturmiljø på tværs af landskabsområderne. Kulturmiljøet omkring Østerhede er et *særligt oplevelsesrigt landskab*, der referer til kulturhistorien om husmandsudstyknings og særligt en af de sidste udstyknings, der blev foretaget i midten af 1950'erne i forbindelse med opdyrkningen af heden i Danmark. Mindre gårde ligger langs vejene med hegn, der afgrænser markerne

og gårdene.

V05-4: Lønborg Hede

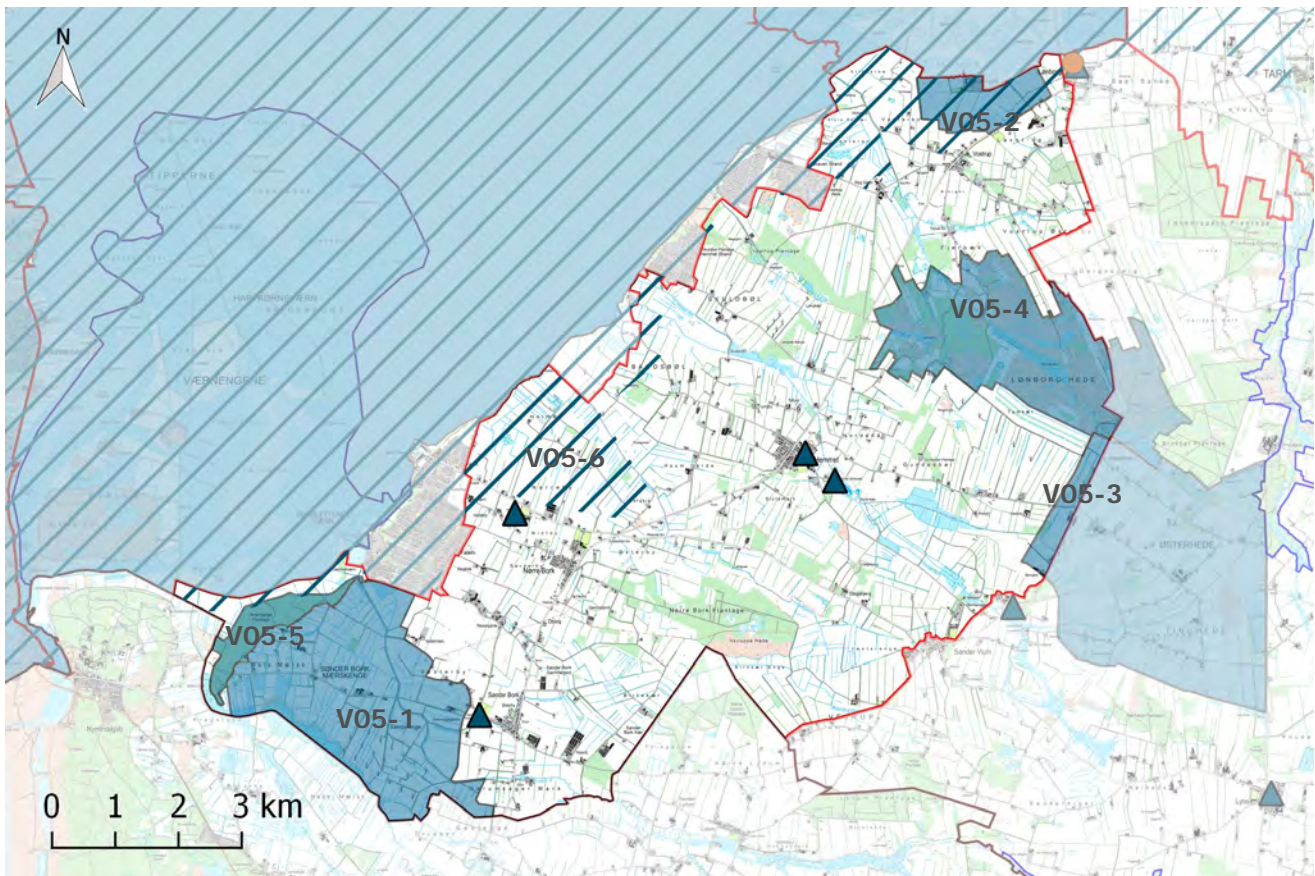
Lønborg Hede har en *særlig oplevelsesværdi*, da den ligger tilbage som et område med få dyrkede marker og tilgroninger. Det er et af de større sammenhængende hedelandskaber i kommunen og skaber en tydelig reference til, hvordan landskabet så ud, inden opdyrkningen fandt sted. Lønborg hede er derfor en særlig del af den kulturhistoriske fortælling i landskabet (se billede øverst s. 167).

V05-5: Anerbjerge Plantage

Anerbjerge Plantage ligger imellem Værneengene og Sønder Bork Mærskenge og er anlagt i 1897 på indlandsklitler. Sandaflejringerne er skabt af sandflugten omkring 1720, og plantagen blev anlagt som led i sandflugtsbekæmpelsen. Plantagen fremstår derfor markant i et ellers fladt landskab mellem strandengene

Sønder Bork Mærskenges oprindelse som marsk kan i dag stadig opleves i det store lavtliggende terræn med få hegn.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Særlige Udsigter
	Oplevelsesrigt Landskab		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse

Hemmet Vandmølle ligger skjult i landskabet, men bygningen står tydeligt ved Hemmet Bæk.

på Værneengene og det flade marsklandskab ved Bork Mærsk.

Særlige udsigter

V05-6: Udsigter mod Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Delta

De dele af landskabet, der grænser ned til og har en visuel relation til lavbundsområderne ved Ringkøbing Fjord og *Skjern Enge Deltalandskab*, er vurderet *særligt oplevelsesrige* på grund af udsigterne til de åbne lavbundsområder og på tværs af deltaet og fjorden (se billede nederst på højre side).

Enkeltelementer

Kirker

I landskabsområdet står kirkerne Nørre Bork Kirke, Sønder Bork Kirke og Hemmet Kirke, mens Lønborg Kirke og Sønder Vium Kirke ligger tilgrænsende i landskabsområdet *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*. Kirkerne udgør en særlig kulturhistorisk reference i landskabet. I dette landskabsområde er kirkerne

ofte ikke tydelige, da bevoksninger begrænser indsigten til kirkerne i det flade terræn. Hemmet kirke er fra omkring 1200-tallet og er en af de ældre kirker i landskabet.

Hemmet Vandmølle

Hemmet Vandmølle ligger ved Hemmet Bæk øst for Hemmet landsby og er fortsat en del af landskabsoplevelsen. Historien om Hemmet Vandmølle går tilbage til 1521, da selve vandmøllen ved præstegården opstod. Møllen har været anvendt til at male korn, og de tilknyttede bygninger som skænkestue og købmandshandel. Fra 1922 producerede møllen strøm til Hemmet By. Møllen og de tilknyttede bygninger opleves tydeligt og formidler en særlig kulturhistorie (se billede på denne side).

Lønborg Hede har en særlig karakteristisk oplevelsesværdi med den store sammenhængende hede, der er rammet ind af plantager.

Udsigt til Lønborg Kirke til venstre og Lønborggård Herregård til højre i billedet. Herregården ligger helt ned til Skjern Enge Deltalandskab.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabsområdet vurderes generelt ikke sårbart over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensynstagen til de bærende karaktertræk og middelstore skala. Ændringerne/tiltagene bør holdes under bevoksningshøjde, så de ikke dominerer de enkelte landskabsrum.

Mest sårbare er landskabets *særlige udsigter*, der opleves mod *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Skjern Enge Deltalandskab*, hvor landskabet fremstår med sparsom bevoksning og derved åbner sig op. Udsigterne skal ses i sammenhæng med den *særlige oplevelsesværdi*, der præger hovedparten af *Skjern Ådal* og *Skjern Enge Deltalandskab* samt *Ringkøbing Fjordlandskab*. Disse udsigter kan blive påvirket negativt af ændringer, særligt i form af byggeri, tekniske anlæg eller beplantning.

Sønder Bork Mærskenge vurderes sårbar over for ændringer som bebyggelse og yderligere bevoksning, der yderligere bryder den flade marskkarakter,

Lønborg Hede har særlige værdier, der er sårbare over for ændringer. Heder er særligt sårbare over for ændringer, der kan skabe usammenhængende hedelandskaber. Hede er udpeget som beskyttet natur.

Skovrejsning

Plantage og skov er et bærende karaktertræk og findes spredt i landskabsområdet som små til middelstore enheder. Det vurderes muligt at indpasse ny skov i landskabsområdet i lille til middelstor skala.

Sønder Bork Mærskenge vurderes sårbar over for skovrejsning, da skov i marsken vil sløre de geologiske karaktertræk. Skov vil også sløre dræn og diger, som

Markerne er af middelstor skala, hvor gårdene ligger delvist eller helt skjult af bevoksning. Her ses en middelstor mark nær Nørre Bork.

Landbrugsbyggeri fremstår i lille til middelstor skala, lavt og delvist til helt skjult af bevoksning. Her ses Styg Gårde, en større gård vest for Vostrup.

er en væsentlig del af de kultur- betingede karaktertræk.

Lønborg Hede er sårbar over for skovrejsning, da det vil sløre den åbne karakter. Skovrejsning vil desuden være i strid med opretholdelse af området som beskyttet naturtype.

Der bør være opmærksomhed på, at ny skov ikke slører oplevelsen af landskabsområdets kulturmiljøer og kulturhistoriske fortællinger, herunder gravhøje, kirker, heder, rækkelandsbyer og husmands-udstyknings ved Østerhede. De særlige udsigter i den vestlige og nordlige del af landskabsområdet er ligeledes sårbare over for skovrejsning, da det kan begrænse de særlige udsigter og oplevelsesværdier i de omkringliggende landskabsområder.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Det vurderes muligt at indpasse

landbrugsbyggeri i lille til middelstor skala, som også kendetegner bebyggelsesstrukturen i dag.

Generelt skal der være opmærksomhed på, at nyt byggeri ikke virker markant i de enkelte landskabsrum, og at nyt byggeri ikke påvirker de *særlige udsigter* til Ringkøbing Fjord og *Skjern Enge Deltalandskab*. Stort eller på anden måde markant byggeri kan være synligt over store afstande, og selv byggeri uden for området med særlige udsigtsmuligheder kan på grund af størrelse og placering have betydning for udsigterne.

Omkring terrænlavningerne med mindre skala er landskabet mere sårbart over for nyt landbrugsbyggeri i middel eller stor skala, da byggeri let kan komme til at dominere landskabets rum og den visuelle oplevelse.

Hederne og Sønder Bork

Mærskenge er sparsomt bebygget eller helt fri for bebyggelse og er derfor sårbare over for nyt byggeri.

Byrand

Byudvikling i landsbyernes byrand, herunder Sønder Bork, Nørre Bork, Hemmet og Vostrup, vurderes ikke at påvirke landskabet væsentligt, hvis der tages hensyn til det omgivende landskab.

Landsbyen Lønborg ligger i det tilstødende landskabsområde *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*, og byudvikling vest for Lønborg kan påvirke dette landskabsområde. Vest for Lønborg er landskabet derfor sårbart over for byudvikling.

Omkring landsbyerne fremstår byranden med en fragmenteret grøn karakter, og byranden varierer derfor fra at være åben til lukket. Landsbyerne fremstår også

Ved Hemmet Bæk ses vindmøllerne ved Lønborg Hede, og vindmøllerne kan ses over lange afstande.

i varierende grad velafgrænset. Landskabskarakteren er præget af plantager og hegn, der kan bruges aktivt til fremadrettet at sikre byerne en grøn byrand.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurderes generelt sårbart over for større tekniske anlæg, da de sammen med anlæg både i og uden for landskabsområdet kan medføre en betydelig merpåvirkning af landskabet. Større tekniske anlæg vil også virke dominerende i de enkelte landskabsrum.

Det vurderes muligt at indpasse lave tekniske anlæg, der ikke overstiger bevoksningen.

Det er væsentligt, at tekniske anlæg ikke placeres i Lønborg Hede eller Sønder Bork Mærskenge, da det kan medføre en betydelig merpåvirkning.

Det er væsentligt, at tekniske anlæg ikke placeres i overgangen

til *Skjern Enge Deltalandskab* mod nord samt i overgangen til landskaber med *særlige udsigter* og *oplevelsesværdier*. Der bør ligeledes ikke placeres tekniske anlæg i terrænlavningerne med lille skala, da det vil dominere den karakter og skala, som områderne har.

Den vestlige byrand ved Nørre Bork ses her. Byen er præget af grøn byrand.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M05-1: De særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber

De særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i områderne, når det styrker eller bevarer de bærende karaktertræk. For Lønborggård Herregård og kulturmiljøet ved Østerhede gælder det særligt de kulturhistoriske fortællinger. For Lønborg Hede bør hedekarakteren styrkes. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for landskabsområdet.

Mål: Beskyt og forbedr landskabskarakter

M05-2: Sønder Bork Mærskenge
Området er vurderet at have en *særlig oplevelsesværdi*, da området formidler en særlig geologisk

fortælling som marsklandskab. Kanalerne og digerne formidler den senere kulturbetingede udnyttelse af landskabet. Der skal værnes om marskkarakteren, og landskabet har derfor fået målsætningen *beskyt*. Området er dog vurderet i *dårlig tilstand*, da den oprindelige lavbundskarakter med marsk er sløret af dræning, opdyrkning og tekniske anlæg. Området har derfor også fået målsætningen *forbedr*.

Målsætningen betyder, at ændringer i området kun bør ske, hvis de medvirker til at styrke landskabets særligt oplevelsesrige elementer og medvirker til at forbedre landskabskarakterens tilstand. Særlig opmærksomhed bør være på at styrke marskkarakteren.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M05-3: Landbrugsletten
Landskabsområdet, der domineres af landbrug, har

fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og udvikling i området, men ændringer bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk og skala. Dette betyder eksempelvis, at hegn bør opretholdes i de parallelle strukturer.

Mål: Beskyt udsigt

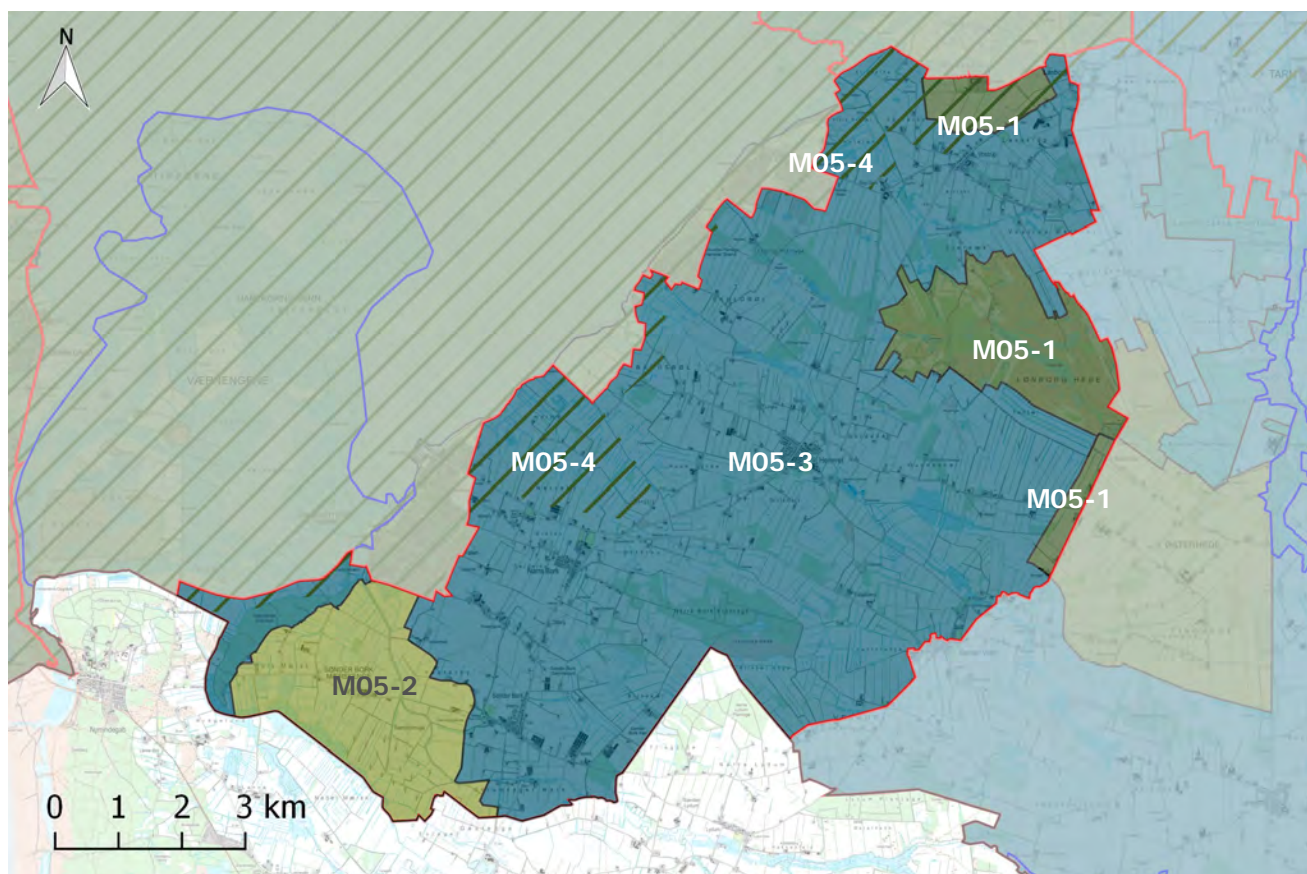
M05-4: Udsigter tilknyttet Ringkøbing Fjord og Skjern Å Delta

I den vestlige og nordlige del af landskabsområdet er landskabet præget af *særlige udsigter* mod Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Deltalandskab. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Den særlige udsigt er knyttet til Skjern Enge Deltalandskab og Ringkøbing Fjordlandskabet mod nord og vest.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Beskyt og forbedr karakter		Ændr karakter
	Beskyt udsigt		Vedligehold karakter		Kommunegrænse
	Beskyt karakter		Vedligehold og forbedr karakter		

**NATURENS
RIGE**

**Skjern
Landbrugsslette**

Område 6

Område 6

Skjern Landbrugsslette

Område 6

Landskabets kendetegn

Landskabsområdet ligger centralt i kommunen på den nordøstlige fjordkyst ved Ringkøbing Fjord. Landskabet omfatter et landbrugslandskab på en hedeslette med marsklandskaber (billede 1).

Landskabet omfatter afvandede lavbundsområder med sparsom bevoksning og mange drækanaler. Bebyggelsen ligger langs eller trukket tilbage fra vejene. Landskabet fremstår med store landskabsrum i et fladt terræn (billede 2).

Der er udsigter over det flade terræn uden meget bevoksning i store dele af landskabsområdet. Der er særlige udsigter over marsklandskaberne ved Ringkøbing Fjord og Skjern Enge (billede 1).

Landskabet rummer flere vindmøllegrupper og industri, som især præger den nordlige del af landskabsområdet (billede 3). Den sydlige del er i mindre grad visuelt påvirket af tekniske anlæg.

Der er afgrænset to delområder i landskabsområdet. Stauning & Andrup Plantage udgør ét delområde og er præget af skov, hegn og små dyrkede marker og udgør en større del af landskabsområdet. Ganer Ådal udgør andet delområde og fremstår med afgræssede engarealer og ligger i den sydøstlige del af landskabsområdet.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger centralt i kommunen. Mod vest er landskabsområdet afgrænset af *Ringkøbing Fjordlandskab*, og mod syd af diget til *Skjern Enge Deltalandskab*. Mod nord og øst følger områdegrænsen jernbanen. Jernbanen ligger i overgangen mellem det flade terræn i dette landskabsområde og det stigende terræn mod øst, herunder *Dejbjerg Skovlandskab*. Den sydøstlige afgrænsning følger så vidt muligt terrænet over markfladerne.

Der er afgrænset to delområder: *Stauning & Andrup Plantage* som ét delområde samt *Ganer Ådal* som det andet delområde. Delområdet *Stauning & Andrup Plantage* ligger centralt i landskabsområdet på et svagt hævet areal og omfatter de dele af landskabet, der fremstår med plantage og med en tydelig struktur af parallelle drænanaler og hegn, samt marker i

Udsigt over det sydlige marsklandskab. (Billede 1)

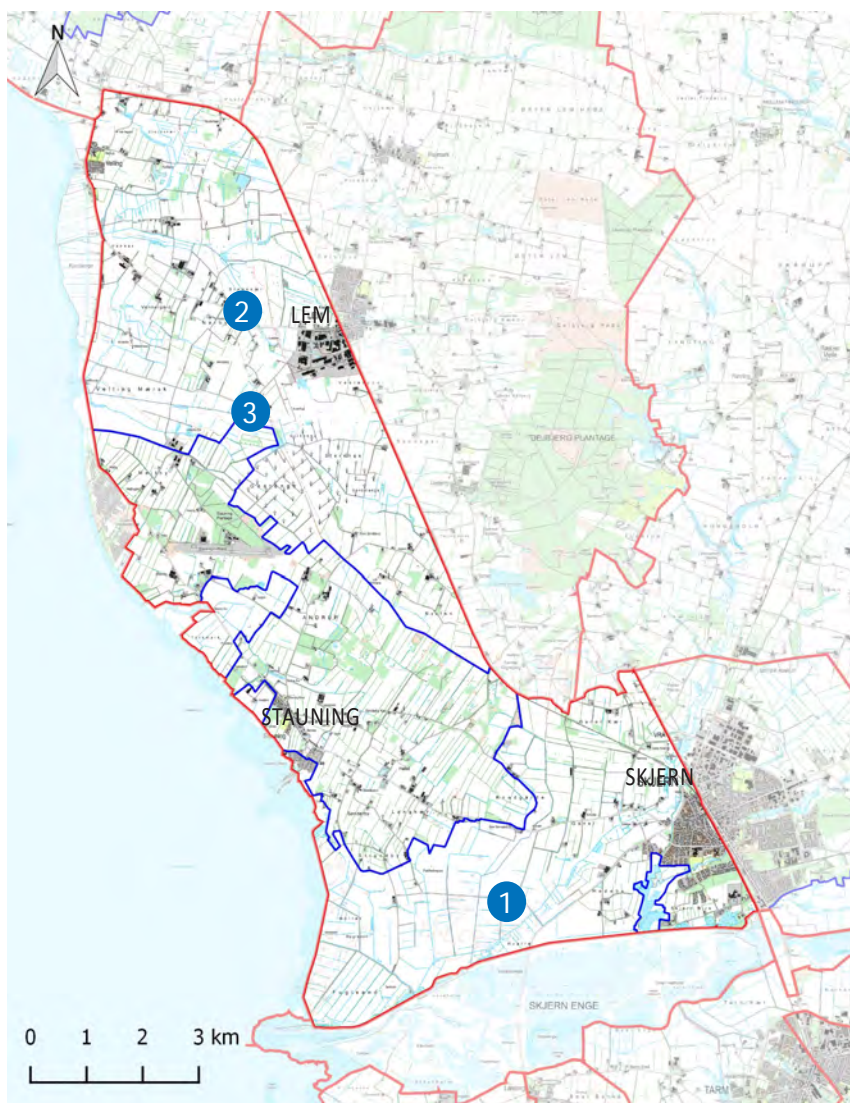

I Nørby ligger gårdene langs eller trukket tilbage fra vejene. (Billede 2)

Udsigt til industrianlæg i Lem, samt en højspændingsledning. I baggrunden ses Skovbjerg Bakkeø. (Billede 3)

mindre skala end det ses i resten af landskabsområdet. *Ganer Ådal* ligger i den sydøstlige del af landskabsområdet og omfatter et areal med å og afgræsset eng.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- Kommunegrænse
- 1 Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Fra Vesterkær i den sydvestlige del af landskabsområdet ses det let bakkede og svagt hævede terræn mod nord.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et fladt lavtliggende terræn og er en del af en stor hedeslette/smeltvandsslette. I terrænlavninger er der små vandløb og lavbundsområder.

I landskabsområdet findes to store marskområder.

Geologisk dannelse og terræn

De geologiske karaktertræk udgøres af et fladt, lavtliggende terræn med store lavbundsområder. Landskabsområdet ligger i overgangen mellem det østlige, hævede terræn og morænelandskab, *Skovbjerg Bakkeø* (se billede s. 174) og Ringkøbing Fjord mod vest.

Landskabsområdet er en del af en stor smeltvandsslette, som også omfatter Skjern Å-systemet. Slettelandskabet blev dannet i sidste istid (Weichsel), da det vestlige Jylland lå frit for is. Store mængder af smeltvand

strømmede mod vest fra israndlinjen og dannede store smeltvandssdale, som bredte sig ud i smeltvandssletter.

Der findes én større indlandsklit ved Stauning Plantage og Andrup Plantage. Indlandsklitten er skabt af flyvesand fra sidste istid.

Der findes flere marskdannelser, som almindeligvis findes ved tidevandskyster som lavtliggende marint forland (se billede på højre side). Marskene er opstået, da området lå ud mod den åbne havbugt, der var forløberen for Ringkøbing Fjord. I løbet af stenalderen og de senere århundreder blev Ringkøbing Fjord aflukket fra Vesterhavet af klitdannelser.

Jordart

Landskabet er et overgangslandskab og slettelandskab, og jordarten varierer derfor meget.

Marskdannelser består af

ferskvandssand, ferskvandstørv og saltvandssilt, der præger dele af den nordvestlige del og især den sydlige del af landskabsområdet.

Mod syd er deltasand den dominerende jordart, da området tidligere har været en del af Skjern Enge.

Flyvesand og ferskvandssand findes spredt i hele landskabsområdet, men dominerer især den centrale del.

Mod nord består jordarten af smeltvandssand og moræneler, der er knyttet til *Skovbjerg Bakkeø* (se billede på denne side).

Hydrologiske forhold

Små smeltvandssdale med vandløb og lavbundsområder findes i slettelandskabet. Det lavtliggende landskab fremstår de fleste steder med drækanaler og små vandløb.

Fra den sydlige del af Fuglsand marsklandskab ses et fladt og lavtliggende terræn med drænkkanaler. I baggrunden er delområdet Stauning & Andrup Plantage, som ligger på en indlandsklit. Derfor er terrænet i baggrunden svagt hævet.

Kulturbetingede karaktertræk

Vest for Lem er landskabet fladt med sparsom, lav bevoksning ved drækanaler. I baggrunden rejser den nordlige del af landskabsområdet sig, som er en del af morænelandskabet Skovbjerg Bakkeø.

Bærende karaktertræk:

Landskabet er kendetegnet af dyrkede marker på store lavbundsområder, sparsom bevoksning og gårde og landsbyer, der ligger langs veje.

Der er flere tekniske anlæg og industribygninger i landskabsområdet.

Karaktertrækkene har deres oprindelse i afvanding og opdyrkning af marsk og vådområder, samt afgræssede enge.

Landskabskarakterens oprindelse

De kulturbetingede karaktertræk stammer fra den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet med afvanding og opdyrkning af de store lavbundsområder og enge.

Denne del af kommunen har især været præget af store sammenhængende enge og marskområder som Velling

Mærsk, Fuglsand og Torsmark. Afvandingen startede i 1864, men er foregået i etaper og har medført en stor ændring i landskabet (se figur s. 21). På historiske kort er det tydeligt, at landskabet stadig fremstod med store engarealer omkring 1930, og at afvandingen derfor fandt sted efter denne periode ved Velling Mærsk. Ved Fuglsand blev diget etableret i forbindelse med det store afvandingsprojekt af Skjern Å i 1960.

Hede har i dette område været mindre udbredt, men har været til stede imellem de store lavbundsområder. Opdyrkingen af hederne fandt sted fra 1800-tallet og er i dette område sket tidligere end i de mere østlige landskabsområder, der ikke var tilknyttet fjord eller hav.

I dag fremstår landskabsområdet drænet med dyrkede marker, små engarealer og sparsom bevoksning.

Dyrkningsmønster

Landskabsområdet fremstår med store dyrkede marker. Ved de små vådområder er der mindre græsningsarealer.

Bevokningsstruktur

Der er meget lidt bevoksning i landskabsområdet. Bevoksningen består af få enkelttrækkede hegn og enkelte små bevoksninger. Lav bevoksning ses langs de mange drækanaler og grøfter, der afvander de store lavbundsområder (se billede på denne side). Bevoksningen er generelt så lav, at den ikke afgrænser markerne visuelt. De små bevoksninger findes især i den nordlige del af landskabsområdet, der terrænmæssigt ligger en smule højere i landskabet end den øvrige del af landskabsområdet (se billede øverst på højre side).

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsesstrukturen består af spredt beliggende gårde, som

Små besvoksninger ses hovedsagelig i den nordlige del af landskabsområdet, som her ved Lem Kær, hvor vindmøllerne ved Lem Kær står og er synlige fra store afstande.

ligger langs med og trukket tilbage fra veje, samt landsbyer og byer (se billede nederst på denne side).

Der var oprindeligt meget få gårde i landskabsområdet, der lå i tilknytning til græsningsarealerne. Nær Ganer Å lå flere gårde på begge sider af ådalen. Ved Nørby ligger gårdene fortsat langs Nørby Bæk.

De større byer Skjern og Lem ligger i tilknytning til jernbanen. Landsbyen Velling ligger på "kystvejen" (Velling Kirkeby) mod

Området Ringkøbing.

Tekniske anlæg

Der er flere tekniske anlæg i form af jernbane, højspændingsledninger, industri og især vindmøller i landskabsområdet.

Langs den østlige afgrænsning af området løber en aktiv jernbane mellem Ringkøbing og Skjern. Jernbanen ligger generelt

skjult i landskabet og er kun synlig lokalt.

Én højspændingsledning forløber i nord-sydgående retning.

Øst for Velling står vindmøllerne ved Lem Kær, en gruppe høje vindmøller i to rækker (se billede øverst på denne side), mens en vindmøllegruppe ved Gestenge med lavere vindmøller står centralt i landskabsområdet på et stort drænet marskområde.

Én række vindmøller ved Velling Mærsk står nord for marsken.

Den sydlige del af Lem ligger i dette landskabsområde og består hovedsagelig af industri med store bygninger og tekniske anlæg.

Bebyggelsen ligger langs eller trukket tilbage fra vejene som her ved Nørby.

Rumlige og visuelle karaktertræk

De dyrkede marker opleves hovedsagelig åbne med en middel til stor skala. Her ved Vennergård ses næsten ingen bevoksning, hvilket skaber et stort rum og lange kig. Vindmøller er generelt synlige i landbrugslandskabet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har en enkel karakter og middel til stor skala på grund af det flade terræn og fraværet af bevoksning. Landskabet er overvejende åbent.

Der er udsigter over marsklandsaberne og landskaberne omkring Skjern Enge og Ringkøbing Fjord. Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg er moderat til væsentlig.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet opleves hovedsagelig med en stor skala og en enkel karakter, da de bærende karaktertræk kun består af få elementer. Manglen på elementer knytter sig til de dyrkede marker og de geologiske karaktertræk, som fladt terræn. I det følgende beskrives dette dybere.

Landskabsområdet er i høj grad et landbrugslandskab med

sparsom bevoksning og bebyggelse i et fladt og lavtliggende terræn. Hvor landskabets terræn er særligt fladt, opleves området med en enkel karakter og stor skala. Nordvest for Skjern og mod nord er der flere landskabselementer såsom bevoksning og et mere varieret terræn. Dette giver en let sammensat karakter og skaber en middelstor skala i landskabsrummene, da markerne afgrænses af bevoksning og terræn. Bebyggelse fremstår i middelstor skala.

I størstedelen af landskabsområdet tilfører tekniske anlæg et yderligere element til landskabet. Vindmøllerne ved Gestenge har en klar struktur og forstærker det enkle udtryk i de dele af området, som er præget af stor skala og enkel struktur. I den nordlige del af landskabsområdet er vindmøllerne medvirkende til at skabe et let sammensat udtryk.

Rumlige afgrænsning

Den rumlige afgrænsning er i hovedparten af landskabsområdet åben med store landskabsrum. Nær Skjern og i den nordlige del af landskabsområdet er landskabsrummene mere velafgrænsede på grund af terræn og bevoksning.

Det flade terræn og mangel på bevoksning skaber åbne rum (se billede på denne side). Især ved Velling Mærsk og Fuglsand-området opleves landskabsrummene åbne. Marsklandskabets terræn ved Velling Mærsk er i niveau med den tilstødende vandflade, og bevoksningen fremstår lav uden at skabe en veldefineret rumlig afgrænsning. I marsklandskabet ved Fuglsand er landskabet fladt og uden bevoksning. Det er dog mod syd og vest afgrænset af diger og mod nord af bevoksning, hvilket skaber et velafgrænset, men stort, landskabsrum.

Der er udsigter over det flade terræn ved Velling Mærsk og vindmøllegruppen ved Velling Mærsk. Mod vest er der udsigter over Ringkøbing Fjord.

Vest for Skjern og i den nordligste del af landskabsområdet præger bevoksning i højere grad landskabet, men bevoksningen er fragmenteret. Dette skaber mindre landskabsrum end i marsklandskaberne, men ikke velafgrænsede rum.

Mod øst forløber jernbanen, som flere steder ligger over terrænet, men stadig er skjult i landskabet på grund af afstand og bevoksning. Jernbanen er lokalt med til at skabe en afgrænsning mod det stigende terræn på *Skovbjerg Bakkeø* mod øst.

Udsigter

Der er flere steder udsigter over det flade slettelandskab. Langs fjordkysten er der mulighed for kig over fjorden. I marsklandskaberne er udsigterne knyttet til det flade landbrugslandskab (se billede øverst på denne side). Fra digerne mod syd er der udsigter over fjorden og *Skjern Enge Deltalandskab* (se billede s. 313).

Visuel påvirkning

Landskabsområdet er visuelt påvirket af tekniske anlæg, der står i dette landskabsområde.

Vindmøllerne ved Gestenge, vindmøllerne ved Lem Kær, industri i Lem og Skjern samt den større højspændingsledning, der forløber centralt i landskabet, skaber en moderat til væsentlig visuel påvirkning i store dele af landskabsområdet (se billede nederst på denne side).

I Fuglsand marsklandskab er den visuelle påvirkning mindre, da digere og bevoksning begrænser udsigterne. Industribygninger og -anlæg i Skjern er synlige over bevoksningen.

Tekniske anlæg i Lem påvirker den nordlige del af landskabsområdet. Bag anlæggene ses *Skovbjerg Bakkeø*.

Delområder

Ganer Å er fortsat tydelig i landskabsområdet med en bred å og lavbundsområder med tilknyttede afgræssede enge.

Der er afgrænset to delområder i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra resten af landskabsområdet.

D06-1: Stauning Plantage- og hegnslandskab

Den centrale del af landskabsområdet er afgrænset som et delområde, da de bærende karaktertræk i området adskiller sig væsentligt fra det øvrige landskab. Delområdet omfatter plantager og mange hegn, der afgrænser små dyrkede marker. Områdeafgrænsningen følger så vidt muligt hegnsstrukturerne og de små marker.

Delområdet ligger imellem Velling Mærsk og Fuglsand marsklandskab. En del af området ligger på en indlandsklit med svagt hævet terræn. Landskabets kulturbetingede karaktertræk udspringer fra tilplantning af heden, som var udbredt i denne del af landskabsområdet.

Tilplantningen med plantageskete for at bekæmpe sandflugten i området. I dag er området kendetegnet af plantage og dyrkede marker, der indrammes i små rum af mange parallelle hegn og dræn (se billeder på højre side). Hegnene, plantagerne og terrænet giver området en lille skala og et let sammensat udtryk. I delområdet ligger Stauning landsby, som har udviklet sig fra Stauning Hovedgård nær Andrup Bæk. Middelstore gårde ligger samlet langs vejene. Husstandsvindmøller, en højspændingsledning og Stauning Lufthavn er tekniske anlæg i delområdet, mens vindmøllerne ved Gestenge påvirker delområdet visuelt.

Delområdet opleves lukket og har få udsigter. De mange hegn på det flade terræn begrænser udsigterne.

D06-2: Ganer Ådal

Sydvest for Skjern er et mindre

område afgrænset som et delområde, da en større ådal er det bærende karaktertræk og dermed adskiller sig fra det øvrige landskab, der ellers overvejende fremstår som drænet og opdyrket lavbundsområde.

Området er geologisk set en del af den store hedeslette og ligger ned til *Skjern Enge Deltalandskab*, hvor delområdet og Skjern Enge i dag er adskilt af et dige. Delområdet er et lavbundsområde, som gennemløbes af Ganer Å. En del af åen fremstår reguleret. Der findes flere småsøer i området samt afgræssede enge (se billede øverst på denne side). Gårde, som oprindeligt udnyttede lavbundsområder til græsningsareal, ligger i kanten af lavbundsområdet.

Delområdet afgrænses af dyrkede marker, bebyggelse og et dige mod syd. Det flade, lavtliggende terræn, åbne afgræssede enge og småsøer skaber et åbent

Her ses parallelle hegn i Stauning Plantage, som afgrænser mindre marker.

og enkelt udtryk. Delområdet er generelt ikke påvirket af tekniske anlæg, da bevoksning mod Skjern skjuler de tekniske anlæg.

Vest for Knudgårde ved Stauning Plantage ses små dyrkede marker med hegn, der helt eller delvist afgrænser landskabsrummene.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K06-1: Fuglsand, Velling og Torsmark marsklandskab

Marsklandskaberne både i den sydlige del og centralt i landskabsområdet fremstår med et særligt fladt og lavtliggende terræn, hvilket afspejler det geologiske bærende karaktertræk som marsk. De kulturbetingede bærende karaktertræk knytter sig til dyrkede marker med sparsom bevoksning, som er tydelige i landskabsbilledet.

Tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse ses i afvandingen og efterfølgende opdyrkningen af lavbundsområderne, som afspejles i de store drænkkanaler og diger.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er dårligt, da marskområderne, som ellers ville fremstå våde med eng- og naturpræg, i høj grad er drænet og opdyrket (se billede øverst til højre).

Karakteristisk

K06-2: Øvrig landbrugslette

I det øvrige landbrugslandskab fremstår landskabet i højere grad med bevoksning og i nogen grad kuperet terræn. Her er det især middelstore marker med fragmenterede hegn og bebyggelse af gårde, der kendetegner landskabet. Det åbne karaktertræk samt det geologiske karaktertræk som fladt slettelandskab er derfor mindre tydeligt.

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til den landbrugsmæssige udnyttelse med opdyrkning af heden og dræning af lavbundsområder. Områderne fremstår drænet med mange drænkkanaler (se billede på denne side).

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk varierer, da lavbundsområderne fremstår drænet og opdyrkede og afspejler et mindre tydeligt

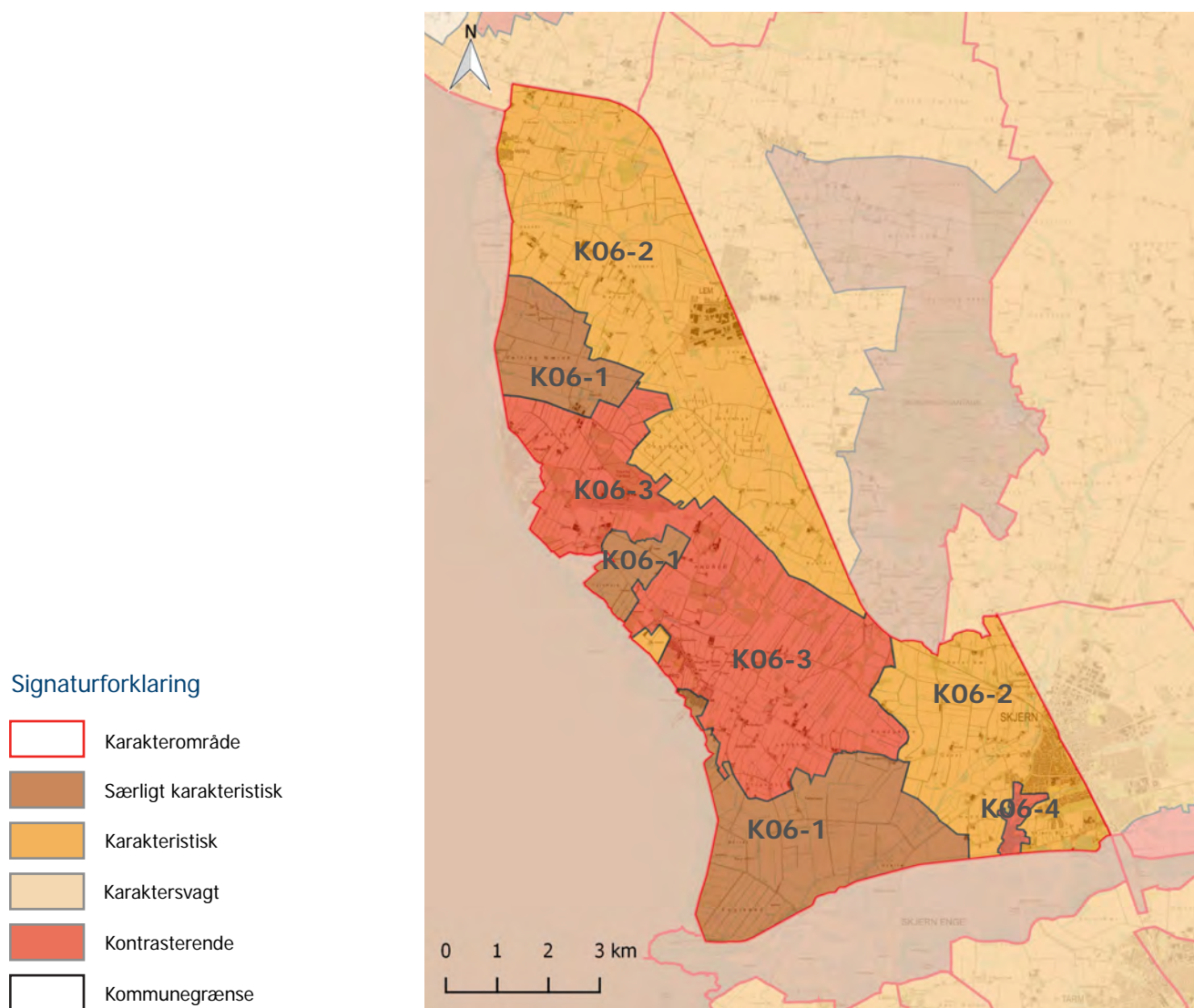

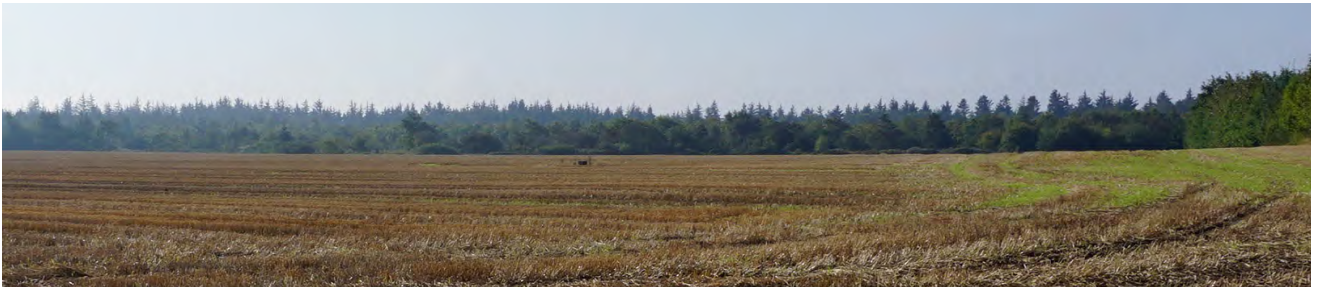
Drænkkanaler er særligt karakteristisk for de lavtliggende lavbundsområder. De ses også i det øvrige landbrugslandskab, som her ved Stenskær nord for Lem.

Torsmark marsklandskab ses tydeligt i landskabet som en tidligere marsk uden bevoksning og med fladt terræn.

Stauning Plantage og marklandskab adskiller sig fra det øvrige landskabsområde med mindre marker og som her meget bevoksning.

samspil. Dog er der også tørrere områder, som er opdyrkede, og i højere grad afspejler et samspil.

Kontrasterende

K06-3: Stauning Plantage- og hegnslandskab

Delområdet i den centrale del af landskabsområdet adskiller sig fra det øvrige landskabsområde og er vurderet *kontrasterende*. Området har en plantage- og bevoksningspræget karakter med små hederester på en indlandsklit (se billede på denne side). Strukturerede hegn skaber små rum og en lukket karakter. Bebyggelsesstrukturen ses i form af spredte gårde samt landsbyen Stauning, der er opstået langs vejen.

Den kulturbetingede oprindelse ses i dag i form af små dyrkede marker med en tydelig parallel hegnstruktur vinkelret på vejene og som plantage, der er etableret i forbindelse med sandflugtsbekæmpelsen i området.

Der er derfor en høj tydelighed af den kulturbetingede oprindelse. Plantager, marker og rester af heder, viser et fint samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk, da de tørre jorde er udnyttet til plantage og marker.

K06-4: Ganer Ådal

Ganer Å og de tilstødende lavbundsområder er vurderet *kontrasterende*, da områdets karaktertræk som oprindeligt lavbundsområde omkring en større å fortsat fremstår tydeligt i landskabet (se billede på højre side). Dette område adskiller sig derfor fra det øvrige landskabsområde.

Tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse er høj i landskabet, der fremstår som afgræsset engareal. Området er friholdt for bebyggelse, dog ligger der bebyggelse i udkanten af lavbundsområdet, hvilket er karakteristisk for den

kulturbetingede oprindelse.

Området har et fint samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk med afgræssede enge på de våde jorde.

I Ganer Ådal er lavbundsområdet i mindre grad drænet, som det er tilfældet i resten af landskabsområdet.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T06-1: Fuglsand Marsklandskab
Marsklandskabets kulturbetingede karaktertræks intakthed vurderes *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Det afspejles i afvandingen af marsklandskabet og derefter opdyrkningen af området. Drækanaler højner intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk, da de fortsat ses tydeligt i landskabet.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*. De bærende geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes *dårlig*, da området fremstår inddæmmet og drænet, mens de kulturbetingede karaktertræk vurderes *god*, da området fortsat har intakte diger og drækanaler. Området fremstår fortsat uden tilgroning eller hegn.

Graden af visuel påvirkning i

området er *mindre*. Påvirkningen kommer hovedsagelig fra industrielanlæg i Skjern og Tarm.

T06-2: Andrup plantage- og hegnslandskab

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til oprindelsen er tilknyttet sandflugtsbekæmpelsen og er vurderet *god*. Det afspejles i plantagerne og de mange hegn.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *dårlig* i forhold til de geologiske karaktertræk og *god* i forhold til de kulturbetingede karaktertræk. En del af området ligger på en indlandsklit og på et svagt hævet areal. Indlandsklitten er ikke længere synlig i landskabet, men det svagt hævdede areal er tydeliggjort af bevoksningen i området. De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er *god*, for eksempel i form af de mange hele hegn, som

tydeligt afgrænser de små dyrkede marker.

Den visuelle påvirkningsgrad er *mindre*, da hegn og bevoksning i høj grad skjuler de omkringliggende anlæg. Kun få steder åbnes der op til vindmøllerne ved Gestenge.

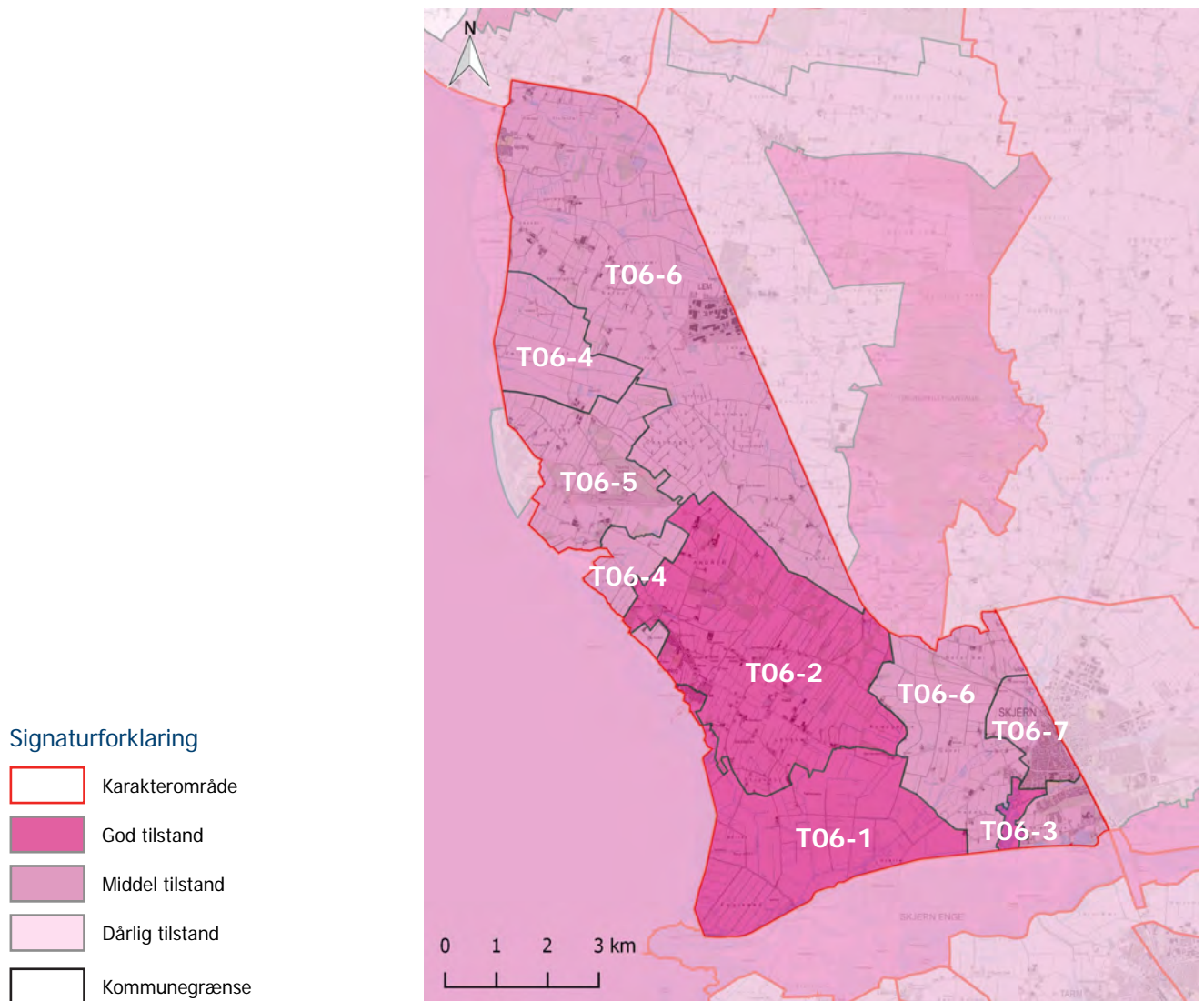
T06-3: Ganer Ådal

Ganer Å og de omkringliggende arealers kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er *god*, idet de omkringliggende arealer fortsat fremstår afgræssede og som lavbundsområder.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes overvejende *god*, da åens græsningsområder fortsat fremstår afgræssede med en lysåben karakter. Lavbundsområdet er hovedsagelig friholdt for bevoksning dog med sparsomt krat.

Hele landskabsområdet er præget af drænkanaler, som ses her ved Boling Bæk. Vindmøllerne ved Lem Kær skaber en væsentlig visuel påvirkning i den nordlige del af landskabsområdet.

Velling Mærsk er i væsentlig grad visuelt påvirket af vindmøllergrupperne ved Lem Kær og Gestenge. Marsklandskabet er overvejende drænet og uden bevoksning.

Ganer Å's lavbundsområde vurderes kun i *mindre* grad påvirket af tekniske anlæg. Industrianlæg i Skjern kan i *mindre* grad påvirke landskabsbilledet i området.

Middel tilstand

T06-4: Velling og Torsmark Marsklandskab

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse ved Velling Mærsk og Torsmark er vurderet *middel* til *god*, da området i høj grad er afvandet og opdyrket, hvilket afspejler den kulturbetingede oprindelse.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk knytter sig i høj grad til de geologiske karaktertræk som marsklandskab. Marsklandskabet er i dag svækket af afvandingen og er derfor uden eng og vådområde (se billede på denne side). Den

vedligeholdelsesmæssige tilstand i forhold til de geologiske bærende karaktertræk er derfor *dårlig*. De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er *middel*, da der findes lav bevoksning ved digerne og få småbevoksninger.

Graden af visuel påvirkning er *væsentlig* i den østlige del af marsken, som er påvirket af vindmøllerne ved Gestenge og industribygninger i Lem. I den vestlige del af marsklandskabet er den visuelle påvirkning *mindre*, da vindmøllegruppen skjules bag bevoksningen i Stauning Plantage.

T06-5: Stauning Plantage

Stauning Plantagelandskabs kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *god*. Oprindelsen er tilknyttet sandflugtsbekæmpelsen i form af plantage og hegn samt små dyrkede marker, som fortsat

er tydelige.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk varierer fra de geologiske til de kulturbetingede karaktertræk. De geologiske bærende karaktertræk er tilknyttet indlandsklit og et svagt hævet terræn omkring de lavtliggende marsklandskaber. Indlandsklitten er i dag tilplantet og derfor utydelig i landskabet, dog er det svagt hævede terræn fremhævet med bevoksning. De kulturbetingede karaktertræk er i højere grad vedligeholdte med hele hegn, som stadig står i en tydelig parallel struktur.

Den visuelle påvirkning i Stauning Plantage er *moderat*. Vindmøllerne ved Gestenge og Stauning Lufthavn er synlige i området (se billede på højre side).

T06-6: Øvrigt landbrugslandskab

Det øvrige landbrugslandskabs kulturbetingede karaktertræks

Stauning Lufthavn ligger i Stauning Plantage og er synlig lokalt.

intakthed er vurderet *middel* til *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Intaktheden knytter sig til opdyrkning af lavbundsområde, spredt beliggende gårde langs veje og små drækanaler.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes generelt *middel*. Lavbundsområder er et geologisk bærende karaktertræk, som er mindre tydeligt i landskabet, da lavbundsområderne er opdyrket og drænet. De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand, som for eksempel bebyggelsesstrukturen, vurderes *middel*.

Det nordlige landbrugslandskab samt landbrugsområdet øst for Fuglsand Marsk opleves generelt at have en *moderat* til *væsentlig* visuel påvirkning fra industriallæg ved Lem, højspændingsledninger og

vindmøllerne ved Lem Kær.

T06-7: Skjern bynært landskab

Landskabet ved Skjern vurderes at have en *middel* intakthed i forhold til de kulturbetingede karaktertræks oprindelse. Oprindelsen er tilknyttet de dyrkede marker og afgræssede enge, som i dag i nogen grad er utydelige på grund af byudvikling og ustrukturerede hegn og marker.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*. Dette afspejles i markernes struktur, og terrænlavningerne, der flere steder er tilgroet af krat.

Landskabet har en *væsentlig* visuel påvirkningsgrad, særligt fra tekniske anlæg i Skjern.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V06-1: Fuglsand Marsklandskab

Fuglsand Marsklandskab ligger i den sydlige del af landskabsområdet og er afgrænset af diger mod Skjern Enge og Ringkøbing Fjord. Marsklandskabet vurderes at have en *særlig landskabelig oplevelsesværdi*, der er tilknyttet de geologiske fortællinger som lavtliggende og åbent landskab, der tidligere har været én stor sammenhængende marsk. I dag er landskabet afvandet, og sammen med digerne er afvandingen en del af den kulturhistoriske fortælling, som også skaber en *særlig oplevelsesværdi*.

Digerne blev etableret i 1960'erne som en del af Danmarks største afvandsningsprojekt, hvor Skjern Å blev udrettet. Diger og drænkanaler blev bevaret efter den senere naturgenopretning af åen og engene i slutningen af 1990.

V06-2: Ganer Ådal

Ganer Ådal har en *særlig oplevelsesværdi*, der knytter sig til den kulturhistoriske fortælling som afgræsset engareal og naturpræget landskab. I det lavtliggende terræn er afgræssede enge fortsat tydelige i et ellers drænet og dyrket landskabsområde. Ganer Ådal munder ud i Skjern Enge.

Særlige udsigter

V06-3: Marsklandskaberne

Marsklandskaberne er præget af *særlige udsigter*, der opleves på de store marskflader og i sammenhæng med Ringkøbing Fjord (se billede på højre side).

Den åbne karakter og det flade landskab skaber særlige udsigter over landbrugslandskabet. Ved Velling Mærsk er udsigterne også tilknyttet Ringkøbing Fjord, som forstærker den samlede udsigt. Ved Fuglsand Marsklandskab er der fra digerne mulighed for *særlige udsigter* over Ringkøbing Fjord og Skjern Enge mod syd.

Udsigtspunkter

Pumpestation Nord

Fra pumpestationen, som ligger på diget ved Fuglsand Marsk, er der udsigt over deltalandskabet samt det flade landbrugslandskab i dette landskabsområde. Over deltaet kan våde enge og rester af kanaler og diger fra tiden før genopretningsprojektet ses.

Enkeltelementer

Kirker

Stauning Kirke ligger som den eneste kirke i landskabsområdet, mens Velling Kirke, Lem Kirke og Skjern Kirke ligger tilstødende landskabsområdet. Velling Kirke er tydelig i landskabet og kan ses både i dette landskabsområde og i de omkringliggende landskabsområder. Kirken er derfor et vigtigt orienteringspunkt i landskabet. Lønborg Kirke ligger på den modsatte side af Skjern Ådal og er tydelig fra den sydlige del af *Skjern Landbrugslandskab*.

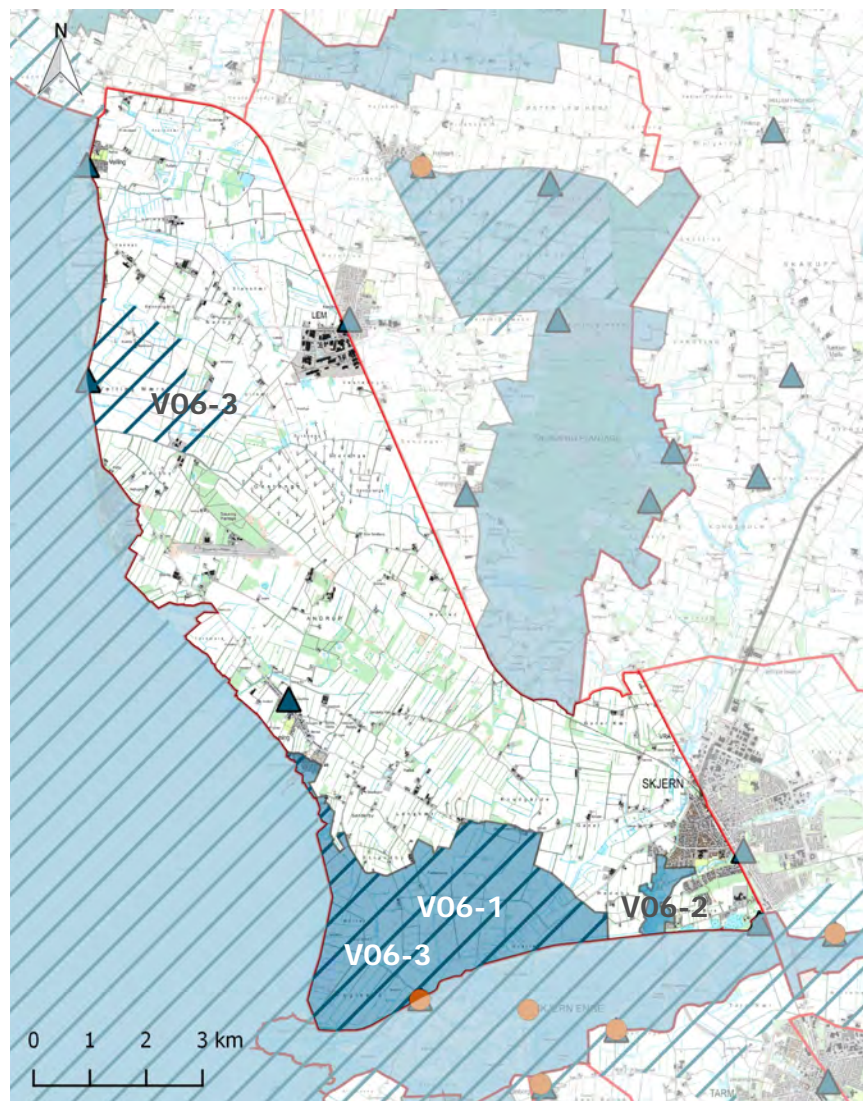
Fra kystvejen ved Velling Mærsk er der særlige udsigter over Ringkøbing Fjord mod vest og marsklandskabet mod øst.

Pumpestation Nord

Pumpestationen på det sydlige dige ved Fuglsand Marsk er en rest af Danmarks største afvandingsprojekt. Pumpehuset vidner om landbruget og udviklingen af afvandingsprojektet. Pumpehuset er stadig i funktion og dræner Fuglsand Marsklandskab.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Oplevelsesrigt Landskab
- Oplevelsesrigt Element
- Særlige Udsigter
- Udsigtspunkt
- Kommunegrænse

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabet vurderes generelt ikke sårbart over for ændringer og udviklingstiltag, når de sker med hensynstagen til landskabets bærende karaktertræk. Ændringer/tiltag bør placeres, så de ikke dominerer landskabsbilledet og den åbne karakter.

Særligt sårbare er marsklandskaberne og de *særlige udsigter* tilknyttet disse landskaber. Marsklandskaberne har sparsom bevoksning og et særligt fladt og lavtliggende landskab, og disse landskaber vurderes derfor sårbare over for ændringer, der yderligere bryder den flade marskkarakter. Udsigterne skal også ses i sammenhæng med den *særlige oplevelsesværdi*, marsklandskaberne, Skjern Enge og Ringkøbing Fjord omfatter. Udsigterne kan blive påvirket negativt af ændringer, særligt i form af byggeri, yderligere tekniske anlæg eller beplantning.

De kulturhistoriske fortællinger om sandflugtsbekæmpelse, som ses i form af hegn og plantager i Stauning og Andrup Plantager, bør understøttes.

Ganer Å og det tilstødende landskab har en særlig værdi, der er tilknyttet endnu ikke afvandede engarealer og de kulturbetingede fortællinger i landskabet. Disse værdier er mest sårbare over for ændringer.

Skovrejsning

Plantage og skov er ikke et bærende karaktertræk i dette landskabsområde, men findes i delområdet *Stauning Plantage og hegnslandskab*. Hovedparten af landskabsområdet vurderes derfor sårbart over for skovrejsning

Landskabsområdet rummer få småbevoksninger i den nordlige del af landskabsområdet og har generelt en åben karakter. Hvis der rejses skov i landskabsområdet vil karakteren gradvist

ændre sig fra et åbent, bevokningsfrit landskabsområde. Især marsklandskaberne er sårbare over for skovrejsning, da skov i marsken vil sløre de geologiske karaktertræk og fortællinger. Det vil samtidig sløre de kulturhistoriske fortællinger om marskens afvanding.

I delområdet *Stauning Plantage og hegnslandskab* er bevoksning i form af parallelle hegn og plantage et bærende karaktertræk, og det vurderes muligt at indpasse ny skov i dette delområde. Det er dog væsentligt, at overgangen mellem bevoksning og lysåbne arealer bliver opretholdt. Området har kapacitet til skovrejsning i lille til middelstor skala.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Det vurderes muligt at indpasse landbrugsbyggeri i lille til middelstor skala, som kendetegner bebyggelsesstrukturen i dag.

I delområdet Stauning & Andrup Plantage er skov et bærende karaktertræk, og det vurderes muligt at indpasse skov her. Vindmøller ses over bevoksningen. Det vurderes, at etablering af yderligere tekniske anlæg i landskabsområdet vil skabe en kumulativ effekt.

Generelt skal der være opmærksomhed på, at nyt byggeri ikke virker markant i det flade og bevoksningsfrie landskab. Der skal være særlig opmærksomhed på marsklandskaberne, som er friholdt for bebyggelse, og derfor bør der ikke opføres landbrugsbyggeri i disse landskaber (se billede nederst på denne side). Der skal også være opmærksomhed på, at nyt byggeri ikke påvirker de *særlige udsigter* til Ringkøbing Fjord og Skjern Enge, samt marsklandskaberne. Stort eller på anden måde markant byggeri kan være synligt over store afstande.

Omkring Ganer Å er landskabet i lille skala og uden bebyggelse og derfor mere sårbart over for nyt landbrugsbyggeri i alle skalaer, da byggeri let kan komme til at dominere landskabet og den visuelle oplevelse.

I delområdet *Stauning Plantage og hegnslandskab* er der

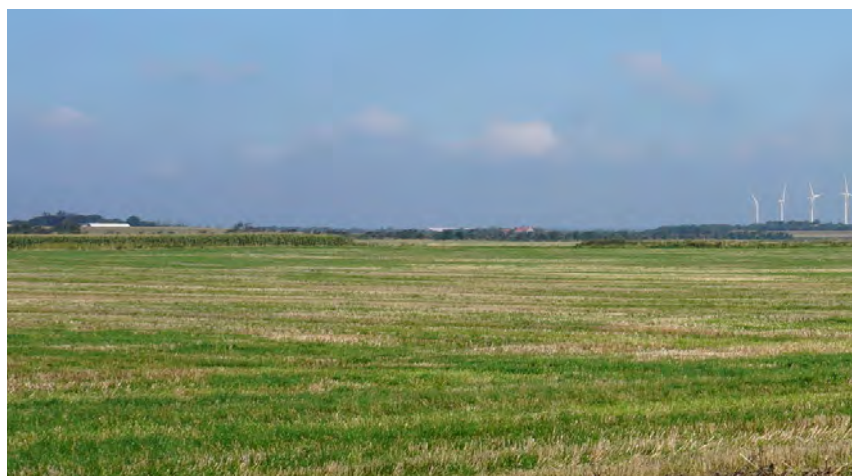
mulighed for opførelse af landbrugsbyggeri i lille til middelstor skala, hvor bevoksning kan anvendes til at skjule byggeriet i landskabet. Småt til middelstort landbrugsbyggeri er også muligt i det nordlige og mere bakkede landskab.

Byrand

Byudvikling i landsbyernes byrand, herunder Velling, Stauning, Skjern og Lem vurderes i varieret grad at påvirke det

omkringliggende landskab.

Udvikling i byranden i Stauning og Lem vil ikke påvirke landskabet væsentligt, da byen ligger skjult af hegn og skov. I Lem er det hovedsagelig industriområdet, der er synligt i det omkringliggende landskab. Stauning ligger langs vejen og er velafgrænset. Det er derfor væsentligt, at byudvikling her medvirker til at skabe en velafgrænset byrand.

Landbrugsbyggeri ligger overvejende lavt i terrænet og er derfor ikke særlig tydeligt i landskabet. Her ses middelstort landbrugsbyggeri nær Ulfkær og vindmøllegruppen ved Gestenge.

I Velling er der mulighed for udsigt til Ringkøbing Fjord fra vejen Velling Kirkeby.

Ved Skjern danner Ganer Å en generelt velafgrænset byrand mod det tilstødende landskab mod vest. Skjern ligger på et mere bakket terræn og er delvist skjult af en grøn byrand. Det er væsentligt, at byudvikling mod vest har en velafgrænset struktur og fremstår delvis grøn. Byudvikling i *Ganer Ådal* skal undgås.

I Velling vest for "kystvejen" er der åbent mod Ringkøbing Fjord. Landsbyen ligger i den nordlige del af landskabsområdet, hvor terrænet er småbakket. Byen ligger tæt på Ringkøbing Fjord, og byudvikling bør derfor tage hensyn til udsigten til og fra fjorden. Byudvikling i Velling vurderes muligt, hvis der tages hensyn til landskabets karakter og skala. Det er væsentligt, at bebyggelse har en lav højde, og at byranden forbliver grøn og velafgrænset, samt det åbne kig mod fjorden forbliver friholdt for bebyggelse.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurderes generelt sårbart over for nye tekniske anlæg, da de sammen med anlæg både i og uden for landskabsområdet kan medføre en betydelig merpåvirkning af landskabet. Tekniske anlæg vil dominere i de flade åbne landskabsrum og vil samtidig være markant synlige fra øvrige dele af landskabet.

Det er væsentligt, at tekniske anlæg ikke placeres i eller nær Fuglsand Marsklandskab, som er friholdt for tekniske anlæg. Tekniske anlæg vil påvirke dette landskabsrum og vil være synlige i de omkringliggende landskabsområder, herunder *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Skjern Enge Deltalandskab*, og tekniske anlæg kan derfor påvirke de *særlige udsigter* og landskabsværdier. Tekniske anlæg bør ligeledes ikke placeres i Velling Marsklandskab, da det kan medføre en betydelig

merpåvirkning.

Tekniske anlæg er synlige i hovedparten af landskabsområdet. Vindmøllerne ved Gestenge præger store dele af dette landskabsområde og er synlige over Ringkøbing Fjord.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M06-1: De særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber

De særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber har fået målsætningen beskyt.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i områderne, når det styrker eller bevarer de bærende karaktertræk. For marsklandskaberne gælder det særligt de geologiske bærende karaktertræk som lavtliggende engareal, inden afvandingen, hvor marskkarakteren kan styrkes. For Ganer Ådal bør den kulturhistoriske fortælling som afgræsset engareal styrkes. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning fra elementer både i og uden for området.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M06-2: Stauning Plantage og hegnslandskab

Området omkring Stauning og Andrup Plantager er domineret af små dyrkede marker, der afgrænses af hegn og små plantager. Området har fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* og uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og udvikling i området, men ændringer bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk og skala. Dette betyder eksempelvis, at hegn bør opretholdes i parallelle strukturer og plantagerne bør fremstå sammenhængende.

M06-3: Øvrig Landbrugsslette

Det øvrige landbrugslandskab har fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* og uden særlige

oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og udvikling i området, men ændringer bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk og skala. Dette betyder eksempelvis, at landskabet fortsat skal fremstå åbent.

Mål: Beskyt udsigt

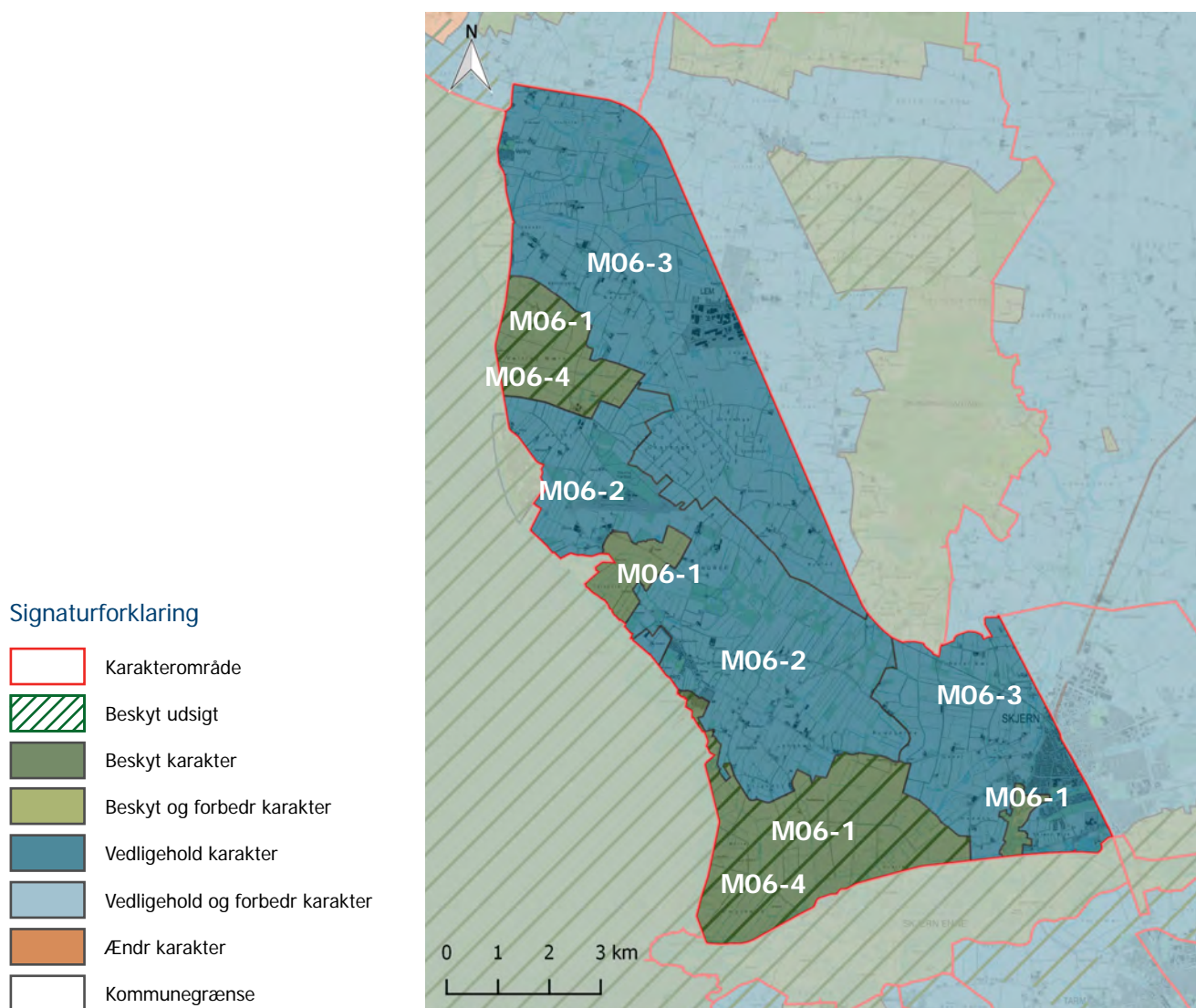
M06-4: Udsigter tilknyttet marsklandskaberne, Ringkøbing Fjord og Skjern Enge Deltalandskab

Marsklandskaberne samt landskaberne tilknyttet deltalandskabet og Ringkøbing Fjord er præget af *særlige udsigter*. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Mod nord ses Lem industri ses i baggrunden fra Ulfkær. Landbrugsbyggeri er overvejende skjult af bevoksning i landskabet. Dette område har fået målsætningen vedligehold.

**NATURENS
RIGE**

Ringkøbing Landbrugslandskab

Område 7

Område 7

Ringkøbing Landbrugs- landskab

Område 7

Landskabets kendetegn

Landskabsområdet ligger i den nordlige halvdel af kommunen og grænser ned til Ringkøbing Fjord. Landskabsområdet omfatter størstedelen af hovedcenterbyen Ringkøbing og det bynære landbrugslandskab samt lavbundsområder.

Landskabsområdet ligger i overgangen mellem en stor smeltevandslette og Skovbjerg Bakkeø mod øst. Landskabsområdet er geologisk set en del af Skovbjerg Bakkeø. Landskabet består hovedsagelig af et småbakked terræn med små vandløb og mange drænkanaler (billede 1).

Terrænet er fladt i den sydlige del af landskabsområdet og omfatter et marsklandskab. Der er her særlige udsigter over marsklandskabet og Ringkøbing fjord (billede 3).

Landskabsområdet består af drænede og opdyrkede lavbundsområder og små til middelstore marker, som er opdyrket hede. Bebyggelsen ligger langs veje, og hegn og småbevoksninger er spredt i landskabet. (billede 2).

Landskabet rummer en stor vindmøllegruppe ved Nørhede til Hjortmose, solcelleanlæg samt industrianlæg i Ringkøbing.

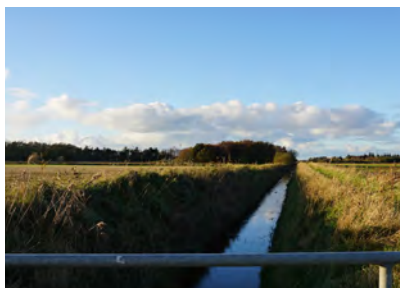
Der er afgrænset ét delområde i landskabsområdet. Delområdet Velling Plantage omfatter flere plantager, hvor Velling Plantage er den største. Delområdet indeholder små dyrkede marker, men er domineret af skov.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den nordlige del af kommunen og omfatter hovedparten af Ringkøbing og det bynære landskab omkring byen. Landskabsområdet er fladt til småbakked.

Afgrænsningen er mod nord bestemt af Hover Ådal og følger den sydlige dalside. Mod vest følger afgrænsningen Holstebrovej, som er hovedvejen mellem Ringkøbing og Holstebro. Den sydlige afgrænsning er lagt igennem Ringkøbing langs jernbanen og følger kysten øst for byen. I sydøst følger afgrænsningen jernbanen. Mod øst følger grænsen terrænet mod et højere liggende terræn.

I landskabsområdet er der afgrænset ét delområde: *Velling Plantage*, der ligger i den sydøstlige del af landskabsområdet. Delområdet består af flere plantager samt små dyrkede marker

Føling Bæk skærer sig lineært igennem landskabet. (billede 1).

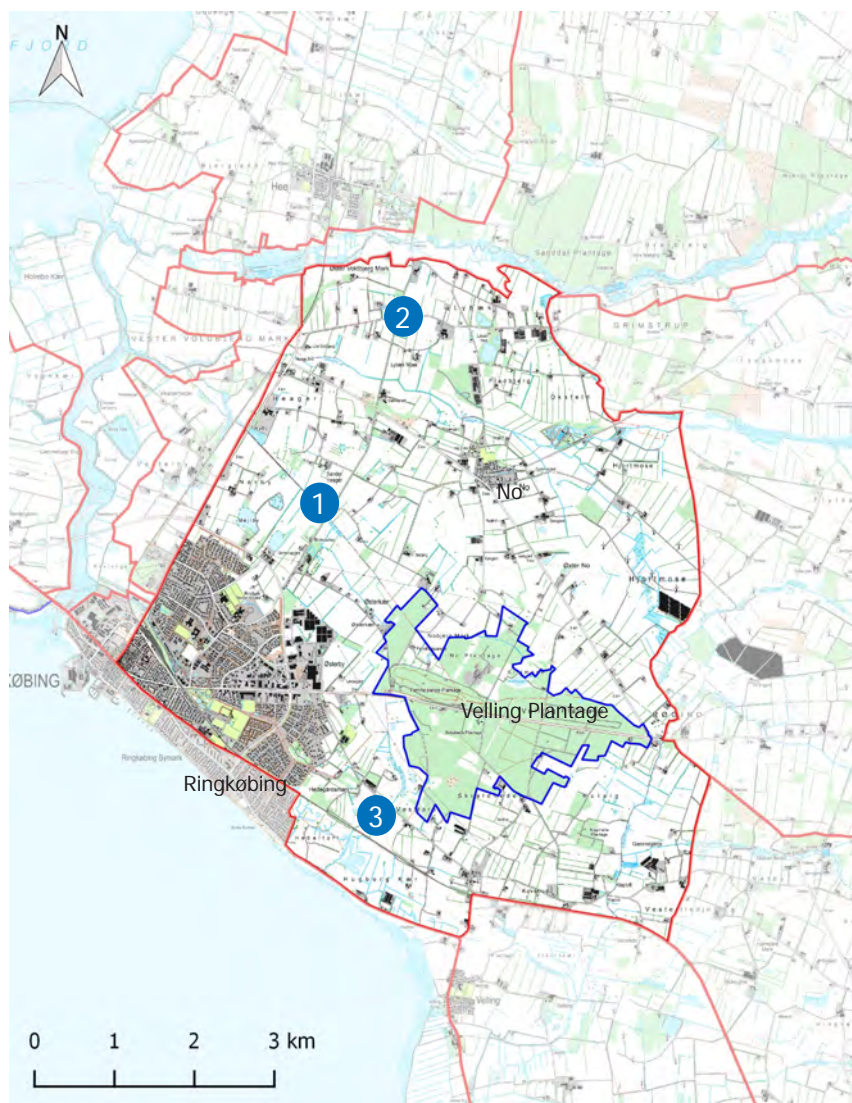

Marker er delvist afgrænset af småbevoksninger og hegn. Gårde ligger skjult af bevoksning og terræn (billede 2).

Udsigt over Hugborg Kær og Ringkøbing Fjord (billede 3).

og har fået navn af den største, nemlig Velling Plantage. Størstedelen af delområdet ligger på en indlandsklit, som er en svagt hævet bakke.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- 1 Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Terrænet er småbakket og ses her med kig over bevoksning nord for Østerkær mod vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet karakteriseres af et lavtliggende terræn med udjævnede bakker og en mindre højderyg mod øst.

Der er lavbundsområder og små vandløb, som ligger i en vest-sydøstlig retning.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabsområdets geologiske karaktertræk omfatter et udjævnet, bølget terræn. En mindre højderyg er en væsentlig del af karaktertrækkene og ligger i nord-sydlig retning brudt af terrænlavninger i vest-sydøstlig retning.

Landskabsområdet er geologisk set en del af *Skovbjerg Bakkeø*, som er tydeligere i de tilgrænsende østlige landskabsområder, eksempelvis *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab* og *Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab*, idet terrænet stiger tydeligt mod

øst. I dette landskabsområde ses *Skovbjerg Bakkeø*, herunder morænelandskabet, som "rester" med små bakker (se billede på denne side). *Skovbjerg Bakkeø* er skabt igennem geologiske perioder, der går tilbage til næstsidste istid (Saale). I denne istid lå landet under is, men under sidste istid (Weichsel) lå Vestjylland frit for is og er derved påvirket af andre kraftige processer som erosion, permafrost og vind. De kraftige processer udjævnede et ellers markant bakket terræn, som det for eksempel kan ses i Østjylland i dag. Da isen i sidste istid smeltede i det østlige Danmark, strømmede smeltevand ud over de lavtliggende områder mod vest, og bakkeøer stak op i et ellers fladt landskab. Landskabsområdet ligger i overgangen til det fladere landskabsområde mod vest, *Stadil Fjordlandskab*, som består af en stor smeltevandslette. Vinden førte aflejringer

til landskabsområdet og skabte indlandsklitter, der dog ikke er tydelige i landskabsområdet i dag.

De geologiske perioder har skabt en mindre højderyg i landskabsområdet, der parallelt følger det stigende terræn mod øst.

Jordart

Landskabsområdet ligger i overgangen mellem *Skovbjerg Bakkeø*, *Stadil Fjordlandskab* mod nordvest og *Ringkøbing Fjordlandskab* mod sydvest. Dette afspejles i de meget varierede jordbundsforhold.

Hovedparten af området domineres af morænesand og flyvesand, mens jordarten mod syd består af smeltevandssand. I lavbundsområderne findes ferskvandssand og -tørv, og centralt i landskabsområdet findes også klitsand.

I landskabsområdet ses flere vandløb, som skærer sig igennem landskabet.

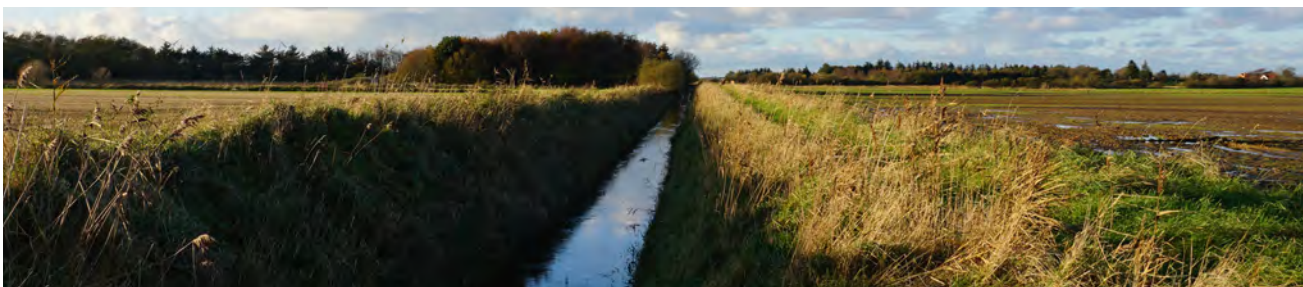
Klitsand og flyvesand vidner om de indlandsklitter, som vind har medbragt til området, men indlandsklitterne er svære at se i landskabet i dag.

Hydrologiske forhold

Landskabsområdet er præget af lavbundsområder og små vandløb. I den østlige del af området ligger Hjortemose, og mod syd findes Hugborg Kær. De to områder er de mest tydelige lavbundsområder i landskabsområdet, men fremstår i nogen grad drænet og opdyrkede.

Mellem Vonå mod vest og Ringkøbing Fjord mod syd løber flere små vandløb, som skaber en tydelig struktur (se billede på denne side).

Kulturbetingede karaktertræk

Føling Bæk er en tydelig drænekanal i landskabet, som ligger i grænsen mellem tidligere ejerlav.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af dyrkede marker, bebyggelse langs veje, hovedcenterbyen Ringkøbing, samt strukturerede hegn. Flere tekniske anlæg findes i landskabsområdet.

Karaktertrækkene har oprindelse i opdyrkning af heden samt dræning og opdyrkning af lavbundsområder.

Landskabskarakterens oprindelse

De bærende kulturbetingede karaktertræk stammer fra den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet i form af opdyrkning og tilplantning af heden, samt afvanding og dræning af lavbundsområderne til opdyrkning.

Ud fra historiske kort kan det ses, at denne del af kommunen har været udnyttet til landbrug i længere tid end den østlige del af kommunen. Dette skyldes blandt

andet, at landskabet har haft tilknytning til Ringkøbing som større havneby.

I dag findes der kun få engarealer i landskabsområdet, og de ligger hovedsagelig i den sydlige del af området i Hugborg Kær. De tidligere afgræssede enge fremstår opdyrkede helt ned til vandløbene. Hjortmose, som tidligere har været et stort sammenhængende engareal og også brugt til tørvegravning, rummer kun få små områder til afgræsning.

I dag er der ikke længere hede i landskabsområdet. Den tidligere Oksfeld Hede er opdyrket, og Skraldhede er tilplantet med plantage, hvor delområdet *Velling Plantage* ligger.

De mindre vandløb som Heager Å og Føling Bæk er eksempler på afvandingen og udretningen af åer i kommunen (se billede på denne side). Udretningen og afvandingen fandt sted for at

opnå en grundvandssænkning, hurtigere afstrømning og mere optimal markinddeling omkring åer og bække.

Dyrkningsmønster

Det bynære landskab er omfattet af dyrkede marker, som er afgrænset af hele eller fragmenterede hegn og/eller grøfter. Landskabsområdet har længe været opdyrket og lavbundsområderne brugt til afgræsning. Markerne lå i tilknytning til de enkelte gårde, som lå langs vejene, mens afgræssede enge bredte sig ud langs lavbundsområderne og de udrettede vandløb.

Bevokningsstruktur

Bevoksningen er kendetegnet af hegn og småbevoksninger (se billede øverst på højre side). Markerne afgrænses helt eller delvist af hegn. Hegnene ligger overvejende vinkelret på vejene og på de større bække, der blev udrettet i forbindelse med dræningen. De store

Småbevoksninger og hegn ligger i den nordlige del af landskabsområdet, hvor mindre mindre marker og åer ses i højere grad end den sydlige del af landskabsområdet.

lavbundsområder Hjortmose og Hugborg Kær er friholdt for bevoksning.

I den vestlige og sydlige del af landskabsområdet omkring Ringkøbing er bevoksnings-, mark- og gårdstrukturen i højere grad ustruktureret.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsesstrukturen omfatter især Ringkøbing. I det åbne land findes spredt beliggende gårde, som ligger langs eller trukket tilbage fra vejene. No er den eneste landsby i landskabsområdet.

Vejene fremstår i dag mere lineære og udrettede end ved etableringstidspunktet, men hovedparten af gårdene ligger, som de har gjort siden etableringen. Gårdene består af små til middelstore gårde og ligger overvejende lavt i landskabet og helt eller delvist skjult af bevoksning.

Syd for Velling Plantage er

bebyggelsen spredt og fremstår ustruktureret, hvilket blandt andet er et resultat af et varieret terræn.

Ved Østerkær nordvest for *Velling Plantage* er bebyggelsesstrukturen særlig struktureret med gårde langs vejen og marker inddelt af hegn vinkelret på vejen.

Ringkøbing udgør en væsentlig del af landskabsområdets bebyggelse og har som hovedcenterby

og havneby udviklet sig fra landsbyen Rindum. Ringkøbing lå ud til åbent hav, inden Ringkøbing Fjord blev dannet af klitter (se figur s. 118 - Ringkøbing Fjords dannelse) og har siden 1100-tallet været en vigtig havneby på Jyllands vestkyst. Byen har som havne- og handelsby været under stor indflydelse af fjorden og indsejlingsmulighederne, eksempelvis da tangerne lukkede til (se yderligere beskrivelse s. 118). I 1930'erne blev Hvide Sande

Nos østlige byrand ses her delvist afgrænset af bevoksning.

Fra No kan vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose ses.

sluse- og indsejlingsanlæg etableret og havneforholdene ved Ringkøbing derved forbedret. Byen udviklede sig som industriby i 1900-tallet, hvilket ses i landskabsbilledet i dag.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet rummer flere større tekniske anlæg i form af industri, højspændingsledninger og vindmøller.

I Ringkøbing ligger flere industriområder, og spredt i byen står flere master.

To højspændingsledninger forløber i øst-vestlig retning og samles i en transformerstation nord for Ringkøbing, hvor én højspændingsledning løber mod vest.

Vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose står på tværs af grænsen til det tilstødende landskabsområde, *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab* (se billede på

denne side). Nær vindmøllerne ligger et større solcelleanlæg. Flere husstandsvindmøller står også spredt i den nordlige og sydlige del af landskabsområdet.

Fra No ses Ringkøbing i horisonten, som overvejende er skjult af bevoksning, og på grund af afstanden er det kun muligt at se de større industri anlæg.

Rumlige og visuelle karaktertræk

I den nordlige del af landskabsområdet som her ved Lybæk opleves landskabet til dels lukket, da hegn helt eller delvist afgrænser markerne.

Bærende karaktertræk:

Landbrugslandskabet har en lille til middelstor skala og let sammensat karakter. Landskabet er præget af fragmenterede og hele hegn, drænkanaler, varierende bebyggelsesstruktur og let bølget terræn.

De få udsigter i landskabet er tilknyttet Hugborg Kær og Ringkøbing Fjord. Landskabet er i moderat grad visuelt påvirket af tekniske anlæg.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har en lille til middel skala og en let sammensat karakter, der knytter sig til de dyrkede marker, terrænet, de tekniske anlæg, bebyggelses- og hegnstrukturerne.

Skalaen er generelt middelstor og opleves i landskaberne tættest på Ringkøbing (se billede øverst på højre side). Nord for Heager Å er markernes størrelse lille, da flere hegn og åen opdeler

markerne (se billede på denne side). Området mellem *Velling Plantage* og jernbanen mellem Ringkøbing og Hee opleves også i lille skala, da hegn og terræn skaber mindre landskabsrum. Gårdenes skala varierer i landskabet fra små til middelstore.

Landskabsområdet har en sammensat karakter, der er resultat af flere dele i form af et bølget terræn, bevoksning, hegn og gårde samt tekniske anlæg. I hovedparten af landskabsområdet nord for Herningvej er der tydelige strukturer af veje, gårde og hegn, men det varierede terræn og tekniske anlæg skaber et sammensat udtryk. Syd for jernbanen mellem Ringkøbing og Lem ved Hugborg Kær skaber sparsom bevoksning og bebyggelse samt et fladt terræn et enklere udtryk (se billede s. 223).

Rumlig afgrænsning

Landskabsområdets rumlige afgrænsning varierer og

bestemmes af det bølgede terræn og strukturen af hegn.

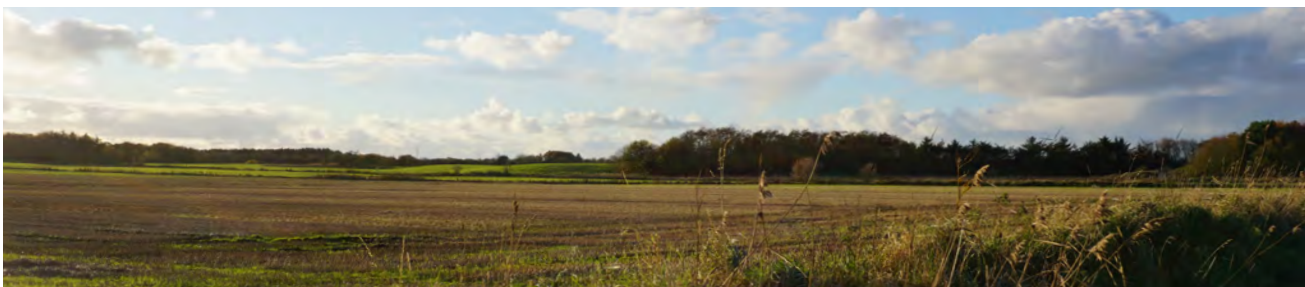
I hovedparten af landskabsområdet nord for Herningvej skaber hegnene både velafgrænsede landskabsrum og mindre definerede rum, idet hegnene nogle steder fremstår fragmenterede.

Hegnene begrænser de fleste steder udsigterne på tværs af landskabet og skaber en ramme om rummene.

Nogle steder er afstanden mellem bevoksningen stor og landskabet fremstår mere åbent som ved Hjortmose og især Hugborg Kær nær fjorden. Dette forstærkes af terrænet, som disse steder er mere fladt.

Udsigter

Der er få udsigter i landskabsområdet, da bevoksning og terræn begrænser udsigterne. I den sydlige del af landskabet mod Ringkøbing Fjord er

Ved Føling Bæk nord for Ringkøbing er skalaen middelstor, da hegnene i højere grad er fraværende, og landskabet opleves mere åbent med større marker.

bevoksningen mere sparsom, terrænet er fladt, og det skaber udsigter mod og over fjorden nær Hugborg Kær.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet er generelt præget af anlæg, der står i dette landskabsområde såsom industrianlæg, vindmøller og højspændingsledninger.

Industriområderne i Ringkøbing er overvejende synligt lokalt,

og vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose kan ses fra få kig på længere afstand, men er hovedsagelig synlig ved kortere afstande (se billede nederst på denne side).

Terræn og bevoksning begrænser i nogen grad udsigterne og dermed den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg.

Vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose er kun synlige fra korte afstande på grund af terræn og bevoksning.

Delområder

Sydøst for Ringkøbing ses delområdet Velling Plantage.

Der findes ét delområde i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra landskabsområdet.

D07-1: Velling Plantage

Øst for Ringkøbing breder et stort skovområde sig på hver side af Herningvej og består af flere små og store plantager. Her er Velling Plantage den største. Dette område adskiller sig fra det øvrige landskabsområde, da delområdet er domineret af sammenhængende beplantning i form af plantage, som ellers ikke er karakteristisk for landskabsområdet.

Delområdet ligger centralt i landskabsområdet på et svagt hævet terræn, og størstedelen af delområdet ligger på en indlandsklit. Landskabskarakteren har sin oprindelse i tilplantning af hede. Delområdet var omkring 1870 et af de få steder i landskabsområdet, der stadig var præget

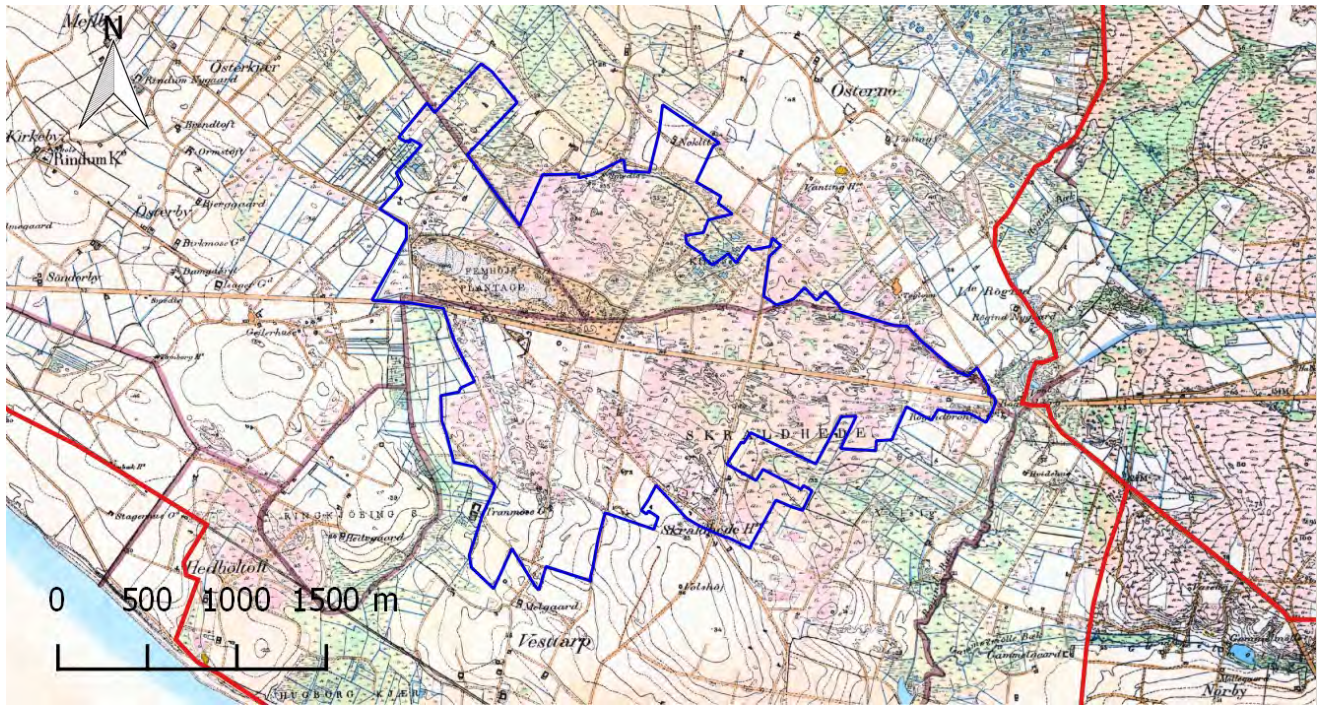
af hede, herunder Skraldhede (se kort øverst på højre side). Plantagen var fra begyndelsen delt ind i flere plantager: Femhøjesande Plantage, No Plantage, Schuberts Plantage og Velling Plantage (se kort nederst på højre side). Skraldhede blev tilplantet omkring 1887 som led i sandflugtsbekæmpelsen.

Landskabet i delområdet er kendetegnet af plantage med enkelte

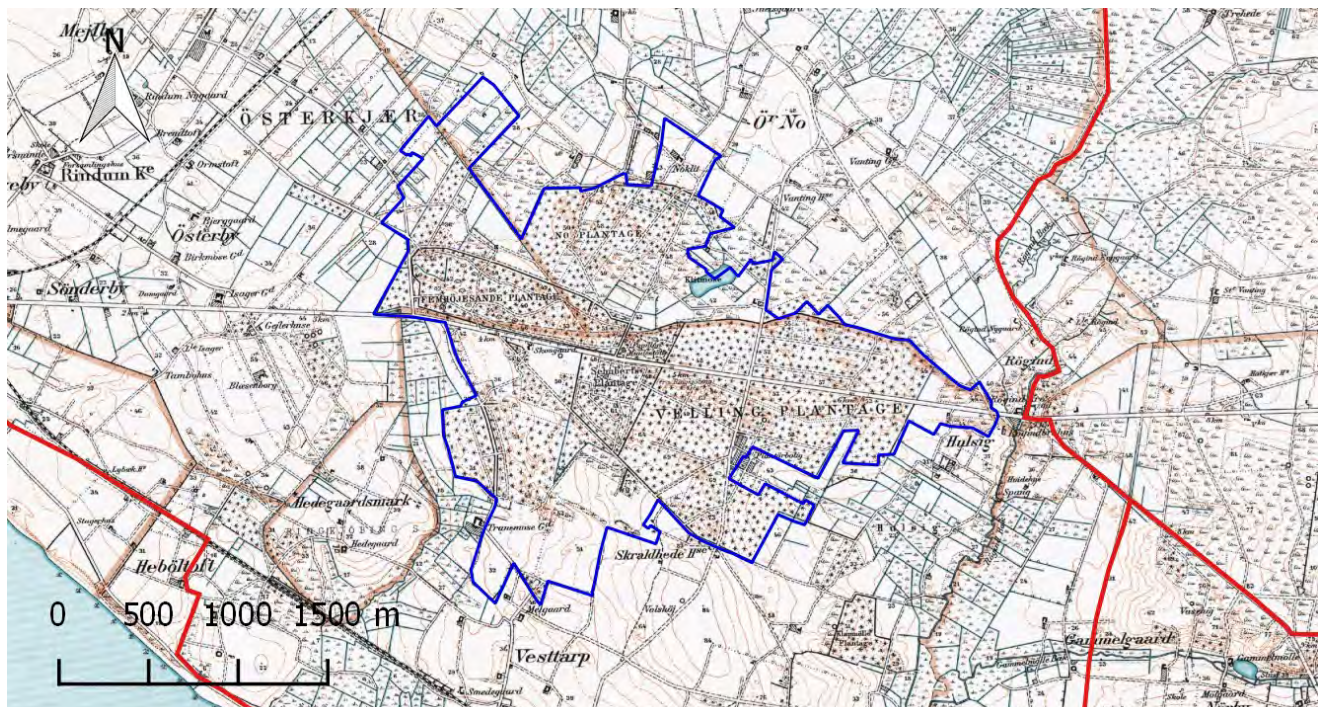
mindre dyrkede marker spredt i området samt mindre gårde i forbindelse med markerne. Delområdet opleves derfor i høj grad med lukkede landskabsrum, et enkelt udtryk og uden udsigter. Landskabets skala er generelt stor, idet plantagen er et stort sammenhængende skovområde, mens de dyrkede marker har en lille skala.

Velling Plantage ses her som ortofoto og skråfoto. Plantagen ses med Herningvej i øst-vestlig retning, samt Klitmosevej og Skraldhedevej liggende i nord-sydlig retning. Indeholder data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, skråfoto, oktober 2018.

Delområdet Velling Plantage (blå streg) er plantet på heden Skraldhede, som ses her på høje målebordsblade (kort over perioden år 1842-1899).

Delområdet Velling Plantage (blå streg) er sammensat af flere plantager, som ses tydeligt her på det lave målebordsblad (kort over perioden år 1901-1971).

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Karakteristisk

K07-1: Ydre landbrugslandskab

I det ydre landbrugslandskab er de bærende karaktertræk tydelige i form af hegns-, vej- og bebyggelsesstrukturerne. Hegnene er dog nogle steder fragmenterede, og det kan svække tydeligheden af hegnsstrukturen og de mindre marker. De geologiske bærende karaktertræk i form af et småbakked til fladt terræn er fortsat tydelige, hvorimod lavbundsområderne og indlandsklitterne ikke længere er synlige.

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig især til den tidligere opdyrkning af heden og lavbundsområderne med afgræssede engarealer. I dag er lavbundsområderne afvandede og opdyrkede helt ned til vandløbene, hvilket svækker tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse.

A f v a n d i n g e n a f

lavbundsområderne fortrænger den naturlige udbredelse af lavbund til fordel for dyrkede marker, hvilket sammen med opdyrkingen på indlandsklitterne svækker det naturlige samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Karaktersvagt

K07-2: Det bynære landskab

De bærende karaktertræk er utydelige og i mindre grad tilstede end i det øvrige landskabsområde. Byudviklingen omkring Ringkøbing har i høj grad sløret hegns-, dræn- og markstrukturerne og især bebyggelsesstrukturen.

Tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse knytter sig til dyrkingen af markerne, der var afgrænset af parallelle hegn og dræn. Disse er ikke tydelige i denne del af landskabsområdet, da markerne er store med ustrukturerede eller fraværende hegn (se billede på højre side).

Byudvikling har yderligere sløret den kulturbetingede oprindelse som landbrugslandskab.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er tydelig på det højereliggende terræn, men er svækket i de lavtliggende områder, da disse områder er dræned og dyrkede.

Kontrasterende

K07-3: Velling Plantage

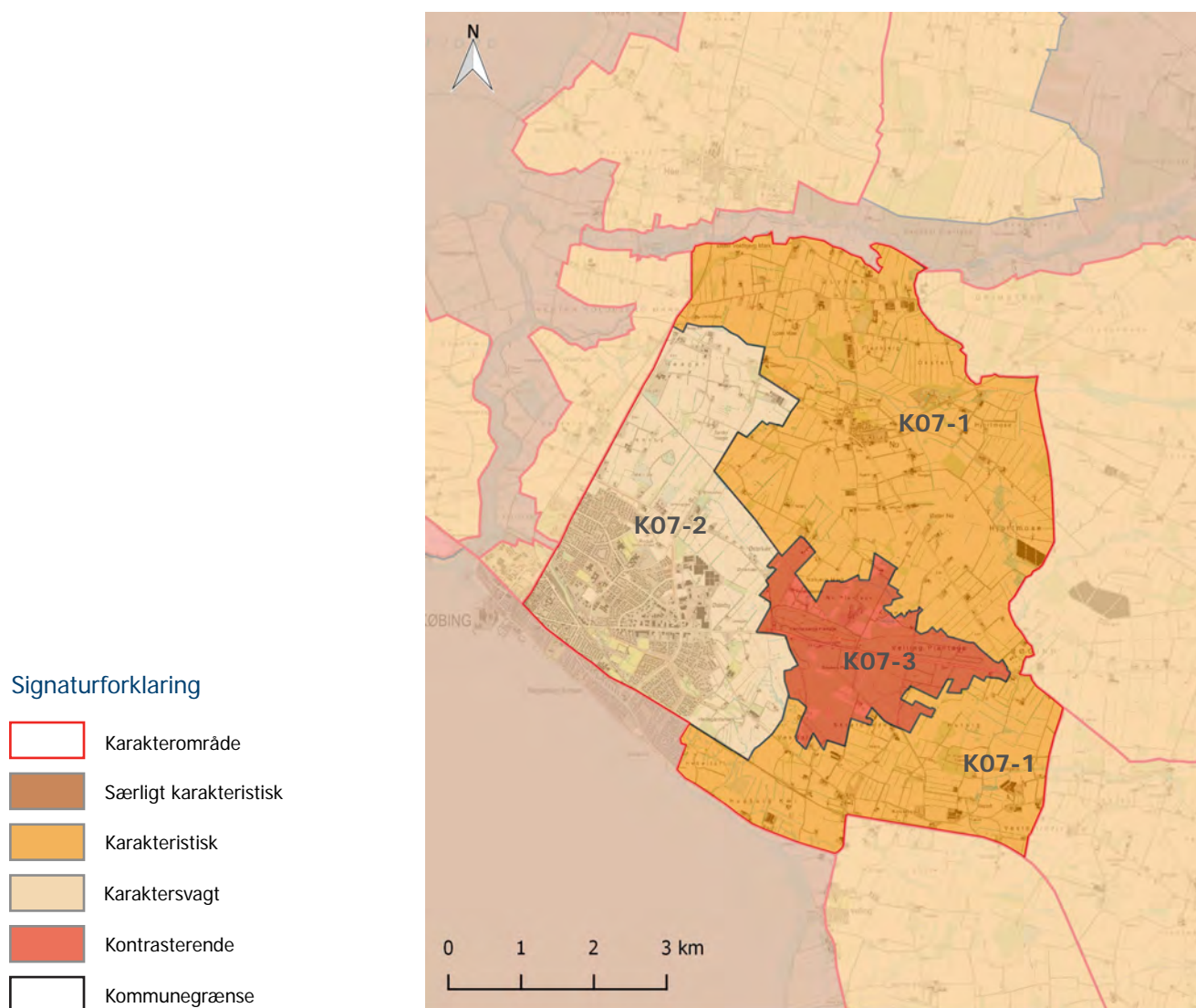
Velling Plantage og de omkringliggende plantager adskiller sig fra det øvrige landskabsområde, da plantagerne fremstår som en velafgrænset enhed.

Den kulturbetingede oprindelse i tilplantningen af heden med plantage er fortsat tydelig.

Der findes overvejende skov på det tørre område, som oprindeligt var indlandsklit. Det afspejler et godt samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Nær Ringkøbing fremstår landskabet uden tydelige strukturer som her ved syd for Føling Bæk nær Birkmosehus. Hegn er fraværende, og bebyggelsen er uden et tydeligt mønster.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T07-1: Velling Plantage

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk i Velling Plantage vurderes *god*, da plantagen i høj grad fremstår som på tilplantningstidspunktet.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes *middel* til *god*. Det skyldes til dels, at planterne nogle steder er brudt op af dyrkede marker med lysåbninger, hvilket svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand.

Den visuelle påvirkningsgrad er *mindre*, da tekniske anlæg generelt er skjult af plantagen. Herningvej forløber som en større vej igennem området og giver en lokal visuel påvirkning (se billede s. 214).

Middel tilstand

T07-2: Det ydre landbrugslandskab

Landskabet i det ydre landbrugslandskab har en *middel* til *god*

intakthed tilknyttet til de kulturbetingede karaktertræk i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Den gode intakthed er afspejlet i hegns-, mark- og vejstrukturen samt bebyggelsen, som ligger trukket tilbage fra vejene. Disse elementer fremstår i høj grad som ved etableringen (se billede nederst s. 220). Intaktheden er dog i nogen grad svækket af opdyrkning af engarealer, som oprindeligt fremstod afgræsset.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel*. Hegn og bebyggelse fremstår strukturerede, men hegnene fremstår nogle steder fragmenterede. I den nordlige del af landskabsområdet mellem Heager Å og Hover Ådal fremstår hegnene i høj grad hele og afgrænser mindre marker tydeligt (se billede på højre side). De geologiske bærende karaktertræk i lavbundsområder og smeltevandsdale er i

dag utydelige og sløret i landskabet på grund af afvanding og opdyrkning.

Det ydre landbrugslandskab er i *moderat* grad påvirket visuelt af tekniske anlæg. Vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose (se billede s. 221) og vindmøllegrupperne ved Vognkær og Rindum Enge nær Vonå påvirker hovedparten af området, mens master og anden industri i Ringkøbing i *mindre* grad påvirker området.

Dårlig tilstand

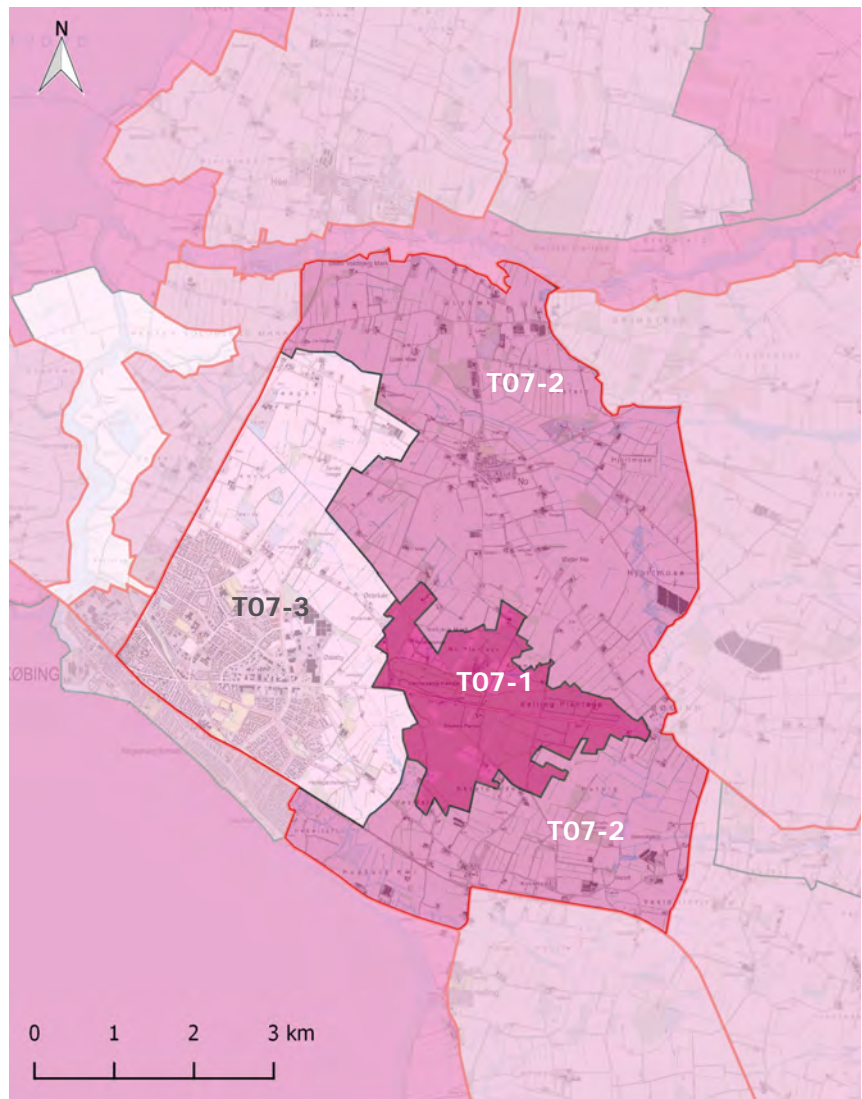
T07-3: Det bynære landskab

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er *dårlig*. Karaktertrækkene som hegns-, dræn- og markstrukturene er enten fraværende eller særlig utydelige i landskabet nær Ringkøbing blandt andet på grund af byudviklingen. Oprindeligt var markerne afgrænset af drækanaler i stedet for hegn. Dræn

I den nordøstlige del af landskabsområdet fremstår hegn hele og skaber en tydelig struktur. Her afgrænser et hegn tydeligt en mark nær No.

Nord for Ringkøbing i det bynære landskab ses store marker og en væsentlig visuel påvirkning fra industrianlæg. Her er der udsigt til den nordlige byrand vest for Heager Bro.

er i dag utydelige i landskabet. Østerkær har fortsat tydelig bebyggelses- og markstruktur. Lavbundsområderne er opdyrkede, hvilket svækker intaktheden af de ellers afgrænsede lavbundsområder.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand afspejles i hegns- og drænstrukturerne samt de geologiske karaktertræk og vurderes *middel* til *dårlig*. Dræn er utydelige og strukturerne fraværende, og markerne er derfor større end på opdyrkningsstidspunktet (se billede øverst på denne side).

Graden af den visuelle påvirkning er i dette område *væsentlig*, da industri i Ringkøbing, vindmøllegrupper, højspændingsledninger samt transformerstation præger landskabet (se billede øverst på denne side).

I den nordlige del af landskabsområdet nær Hover Ådal fremstår markerne og bebyggelsen med et tydeligt mønster som ved opdyrkningsstidspunktet. Vindmøllerne, som ses, er vindmøllerne ved Lyngmose.

Vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose kan ses i store dele af det ydre landbrugslandskab som her syd for Velling Plantage, hvor vindmøllerne kan ses over bevoksningen.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V07-1: Plantager og gravhøje

Velling Plantage har en *særlig oplevelsesværdi* knyttet til den kulturhistoriske fortælling om gravhøje og tilplantning af heden. Der ligger mange gravhøje fra oldtiden i plantagen, som inden tilplantningen har ligget i et åbent landskab på heden.

Velling Plantage er et godt eksempel på tilplantning af heden, i dette tilfælde på en indlandsklit for at bekæmpe sandflugten.

V07-2: Ørnhøjbanen

Ørnhøjbanen var en jernbane, som forløb centralt igennem landskabsområdet. Banetracéet er i dag synligt i landskabet som vejstruktur, sti eller andre erkendelige strukturer langs hegn og dræn, der gør det muligt at følge den oprindelige jernbane igennem landskabet. Jernbanens første strækning – mellem Ringkøbing og Ørnhøj

– blev opført omkring 1911 i et ellers tyndt befolket område, og omkring 1930 blev banen i væsentlig grad anvendt til brunkulstransport. Jernbanen blev nedlagt i 1961, da biler blev det foretrukne transportmiddel.

Særlige udsigter

V07-3: Hugborg Kær

I området omkring Hugborg Kær findes der en *særlig oplevelsesværdi* knyttet til udsigterne. Terrænet er fladt og er en del af et marsklandskab. Terrænet er derfor på samme niveau som Ringkøbing Fjord. Forbindelsen til Ringkøbing Fjord forstærker den visuelle oplevelsesværdi (se billede på højre side).

Enkeltelementer

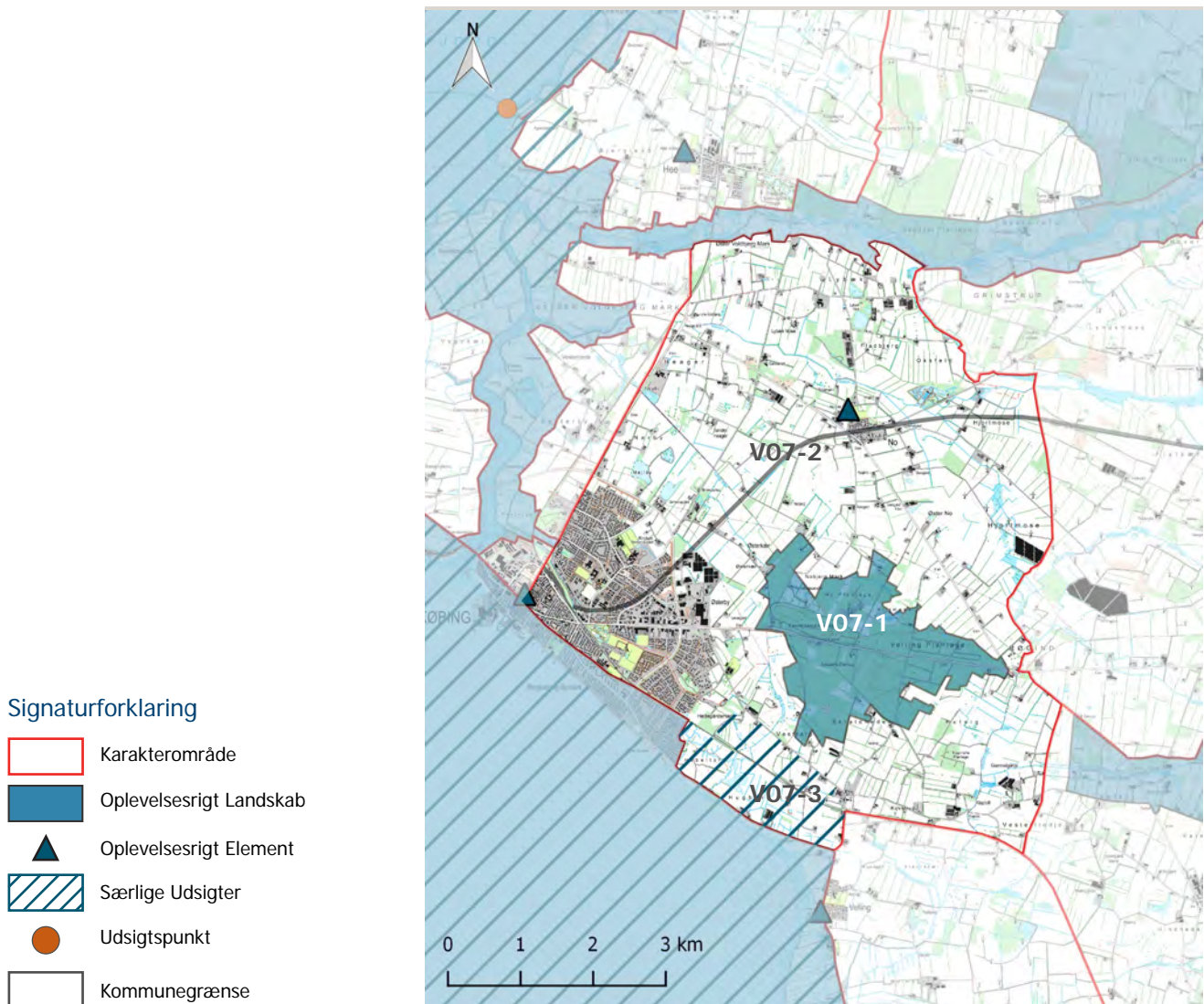
Kirker

Ringkøbing og No Kirker ligger i landskabsområdet, men kirkerne er ikke synlige i dette landskabsområde. Kirkerne er dog stadig en væsentlig del af landskabets oplevelse og

kulturbetingede fortælling. Velling Kirke, som ligger i det tilstødende landskabsområde *Ringkøbing Fjordlandskab*, er synlig i dette landskabsområde fra kysten og er derfor et vigtigt orienteringspunkt i *Ringkøbing Landbrugslandskab*.

Ved Hugborg Kær er landskabet orienteret mod Ringkøbing Fjord og opleves åbent. Dette giver særlige udsigter over Ringkøbing Fjord.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Det vurderes generelt muligt at indpasse ændringer og tiltag i landskabets landbrugs karakter, når det sker med hensyntagen til landskabets bærende karaktertræk og landskabsrum.

I og omkring de *oplevelsesrige landskaber og særlige udsigter* kan områderne blive påvirket negativt af ændringer, og disse landskaber vurderes derfor sårbare over for ændringer og tiltag.

I landskabet omkring Ringkøbing er landskabskarakteren sårbar, da fravær af tydelige karaktertræk og den *svage karakter* gør området udsat for ændringer og tiltag, der ikke tager hensyn eller forsøger at styrke karakteren i området.

Skovrejsning

Det vurderes muligt at indpasse ny skov i mindre skala. Bevoksningen i landskabsområdet uden for

delområdet *Velling Plantage* består kun af små enheder og hegn, men terrænet, skalaen og de små bevoksninger samt delområdet *Velling Plantage* muliggør indpasning af skov i lille skala.

Skov bør ikke sløre de særlige hegns-, vej- og gårdstrukturer, som findes i landskabsområdet, især ved Østerkær.

Skov bør ikke etableres i de store lavbundsområder, som Hjortmose og Hugborg Kær, da det vil sløre de geologiske bærende karaktertræk som marsklandskab og lavbundsområde.

Der bør være opmærksomhed på, at ny skov og anden bevoksning ikke slører udsigterne over Ringkøbing Fjord mod syd.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabets lille til middelstore

skala giver muligheder for at indpasse nyt landbrugsbyggeri i op til middelstor skala.

Det er væsentligt, at nyt byggeri tilpasses landskabets karakter og skala. Hegn og bevoksning er karakteristisk i hovedparten af landskabet, og bevoksning kan derfor helt eller delvist skærme for byggeri (se billede på højre side). Byggeriet bør være lavt eller ligge lavt i landskabet.

Generelt er de dele af landskabet, der er kendetegnet ved en overvejende lille skala, sårbart over for nyt og især stort byggeri, da det kan dominere landskabet. Dette gælder særligt den nordlige del af landskabsområdet.

Områderne med plantage og åbne lavbundsområder såsom Hjortmose og Hugborg Kær bør friholdes for bebyggelse og er derfor særligt sårbare over for landbrugsbyggeri.

Sydøst for No ses lavtliggende, middelstort landbrugsbyggeri, som delvist skjules af bevoksning.

Stort byggeri bør ikke placeres i overgangen til de tilstødende landskabsområder med særlig oplevelsesværdi som *Ringkøbing Fjordlandskab* og *Hover Ådal*, da det kan påvirke områderne negativt.

Byrand

Byudvikling i byernes byrand vurderes at påvirke det omkringliggende landskab i varierende grad.

Landsbyen No fremstår i den sydlige halvdel med en velafgrænset byrand, mens byen mod nord fremstår mindre veldefineret. Nord for No forløber Heager Ådal, og det er derfor vigtigt, at byudvikling ikke finder sted i terrænlavningerne mod nord og ikke er markant set fra ådalen. Mod syd vurderes udvikling i byranden mulig, hvis der tages hensyn til det omgivende landskab og til, at byranden fremstår velafgrænset og helt eller delvist med en grøn byrand.

Ringkøbing ligger i den sydvestlige del af landskabsområdet, som er vurderet *karactersvag* og i *dårlig tilstand*. I denne del af landskabsområdet er landskabskarakteren sårbar over for byudvikling eller ændringer i Ringkøbing, da det yderligere kan svække karakteren, hvis der ikke tages hensyn til at styrke karakteren eller skabe en ny karakter. Ved Hebeltoft, sydøst for jernbanen mellem Ringkøbing og Lem, bør der ikke ske byudvikling, da dette kan påvirke de geologiske bærende karaktertræk som marsklandskab negativt. Det er væsentligt, at der ikke udvikles i terrænlavningerne som Tranmose Bæk, da byudvikling her vil virke markant og svække oplevelsen af landskabsrummene. Det er yderligere vigtigt, at Østerkær fremstår som en separat enhed, og at Ringkøbing derfor ikke udvikles mod nordøst.

Det er væsentligt, at ny eller

ombygget bebyggelse i byranden ikke virker markant, og at byranden i sit udtryk fremstår harmonisk.

Tekniske anlæg

Det vurderes muligt at indpasse mindre tekniske anlæg i landskabsområdet på grund af landskabets skala og rumlige karakter. Høje tekniske anlæg vil dominere de enkelte landskabsrum og vil samtidig være markant synlige fra øvrige dele af landskabet, hvis højden overstiger bevoksningen. Det vurderes muligt at indpasse lave anlæg som eksempelvis solcelleanlæg. Det er væsentligt, at bevoksningsstrukturen medvirker til at afskærme de lave anlæg, så de ikke er synlige i landskabet. De dele af landskabsområdet, der er vurderet *særligt oplevelsesrigt* eller med *særlig udsigt*, er især sårbare over for en teknisk påvirkning.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M07-1: De oplevelsesrige landskaber

De særligt oplevelsesrige områder har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i områderne, når det styrker eller bevarer de bærende karaktertræk. For plantagerne, herunder *Velling Plantage*, gælder det særligt den kulturhistoriske fortælling om tilplantning af heden. Plantagerne bør som en samlet enhed bevares og styrkes. For Ørnhøjbanen bør synligheden for det oprindelige tracé styrkes og tydeliggøres i landskabet.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M07-2: Det ydre landbrugslandskab

Landbrugslandskabet, der fremstår med mindre marker og strukturerede hegn og dræn, har fået målsætningen

vedligehold, da landskabet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og udvikling i området, men at der bør tages hensyn til landskabets bærende karaktertræk og skala. Hegn og dræn bør derfor opretholdes, så markerne fortsat har en lille skala.

Mål: Ændr landskabskarakter

M07-3: Det bynære landskab

Den bynære del af landskabsområdet er vurderet *karactersvag* og har derfor fået målsætningen *ændr*.

Området har i dag ikke en bærende landskabskarakter, og målsætningen betyder, at ændringer i landskabet bør ske, så det styrker og definerer en ny og tydelig landskabskarakter. Den nye karakter skal tilpasses det omgivende landskab, så dette ikke påvirkes negativt.

Mål: Beskyt udsigt

M07-4: De særlige udsigter tilknyttet Ringkøbing Fjord og Hugborg Kær

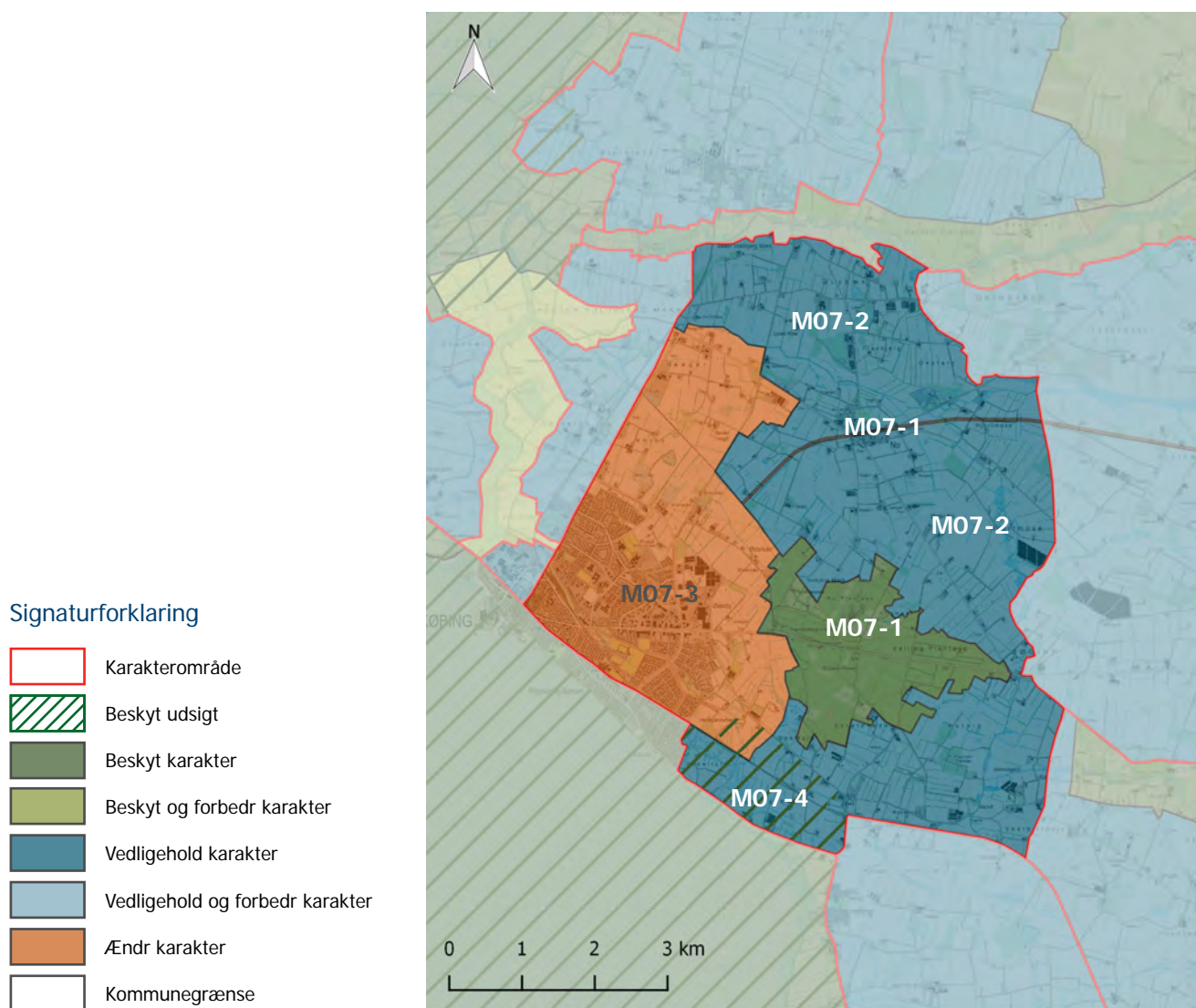
Den sydlige del af landskabsområdet over Hugborg Kær er præget af *særlige udsigter* mod Ringkøbing Fjord (se billede på højre side). Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Syd for jernbanen åbner landskabet sig op mod Ringkøbing Fjord, som skaber særlige udsigter.

**NATURENS
RIGE**

**Skovbjerg Bakkeø
Plantagelandskab**

Område 8

Område 8

Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab

Område 8

Landskabets kendetegn

Skovbjerg Bakkeø Plantagelandskab ligger i den nordøstlige del af kommunen. De store plantager og heder udgør sammen med små dyrkede marker og smeltevandsdale de bærende karaktertræk. Plantagerne og hederne ligger samlet i to store enheder og er adskilt af opdyrkede områder omkring ådalene.

Landskabsområdet er kendetegnet af et højtliggende terræn gennemskåret af smeltevandsdale, der skaber bakkestrøg i øst-vestlig retning. (billede 1).

Plantager og hegn er en central del af bevoksningen i landskabsområdet. Bebyggelsen består af gårde og landsbyer langs ådalene. I ådalene findes afgræssede enge, mens marker ses i områderne uden for plantager og ådale (billede 2). Heder ligger mellem plantagerne (billede 3).

Fra Omme Bakker og flere steder nord for Hover Ådal opleves vidt-rækkende udsigter til de omgivende landskabsområder mod syd. I hovedparten af landskabet er udsigterne dog begrænset af terræn, hegn og plantager, der skaber lukkede rum.

Landskabet rummer få tekniske anlæg og har en mindre visuel påvirkningsgrad. I den sydøstlige del af landskabsområdet er området i højere grad påvirket af tekniske anlæg, der står i det tilstødende landskabsområde.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den nordøstlige del af kommunen og omfatter et småbakked plantagelandskab.

Den sydlige afgrænsning af landskabsområdet ligger syd for Hover Ådal og følger ådalen mod øst til Feldebæk terrænlavning.

Den vestlige afgrænsning følger et mere åbent landbrugslandskab. Terrænet har været afgørende for især den vestlige afgrænsning, hvor afgrænsningen følger fladere terræn.

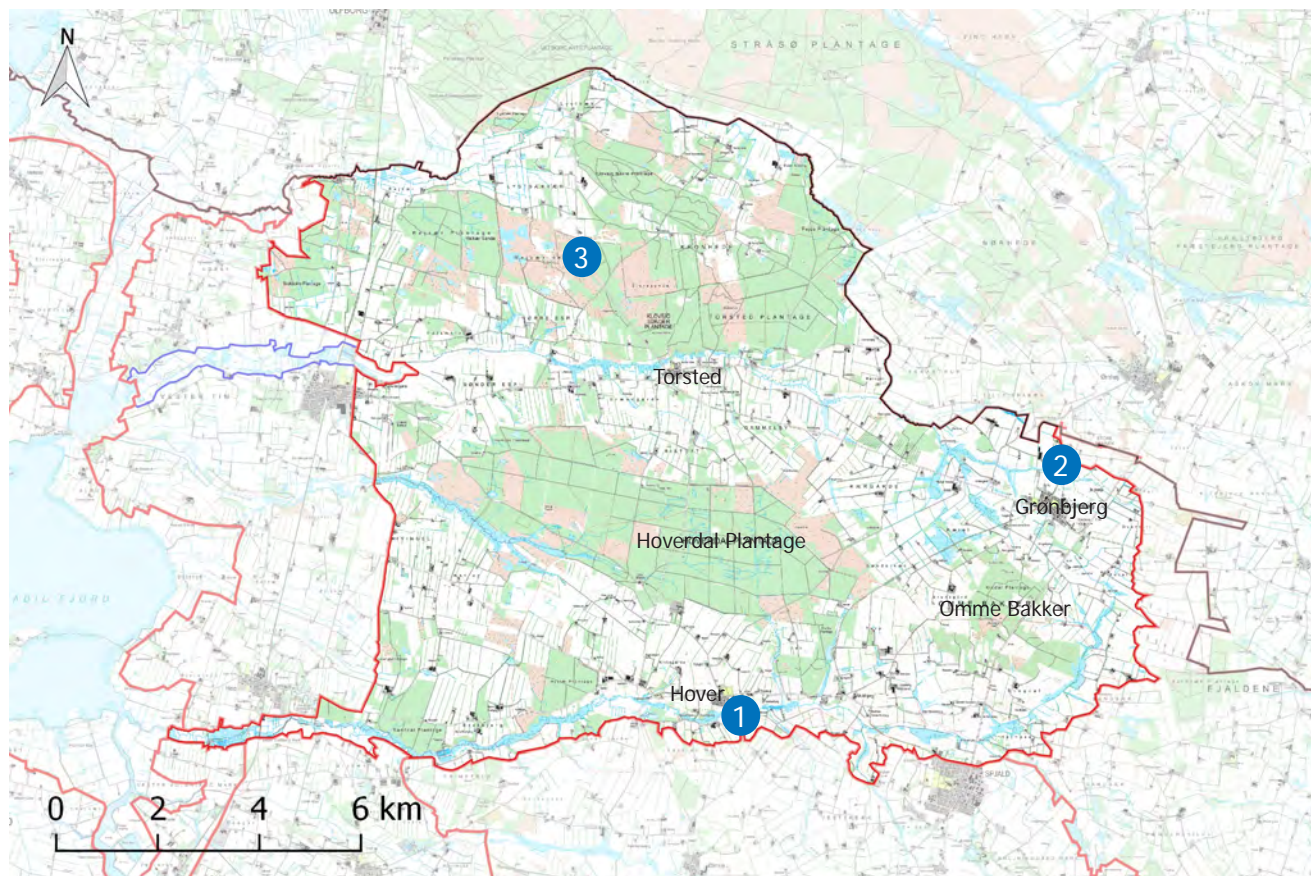
Udsigt over Hover Ådal, som er en smeltevandsslette igennem Skovbjerg Bakkeø. Dalsiderne hæver sig svagt fra terrænlavningen (billede 1).

Udsigt fra Store Spåbæk mod Grønbjerg (billede 2).

Udsigt over Rejkjær Hede og Plantage (billede 3).

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Skovbjerg Bakkeø er en del af et højereliggende terræn og ses fra Ristoft i baggrunden af billedet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er en del af Skovbjerg Bakkeø og er kendetegnet af et højtliggende og bakket terræn. Store smeltevandsdale løber parallelt i øst-vestlig retning og skaber tværgående dalstrøg.

Flere terrænlavn timer og lavbundsområder samt dræningskanaler og mindre vandløb præger landskabsområdet.

Geologisk dannelse og terræn

Det storbakkede terræn med udjævnede bakker og veldefinerede smeltevandsdale udgør de bærende geologiske karaktertræk.

Landskabsområdet er en del af Danmarks største bakkeø, *Skovbjerg Bakkeø*, og bakkeøens geologiske dannelse rækker tilbage til næstsidste istid (Saale). Landskabet i denne del af Jylland var under næstsidste istid dækket af is, som skabte den store

bakkeø. Oprindeligt var landskabet mere kuperet og storbakket, som Østjylland ser ud i dag, men det ændrede sig efterfølgende i sidste istid (Weichsel). I denne istid var Vestjylland ikke dækket af isen, og processer som erosion, permafrost og vind udjævnede bakkerne. I slutningen af sidste istid smeltede vandet fra den østlige del af Danmark mod Vesterhavet, og store strømme af smeltevand eroderede bakkeøen og skabte smeltevandsdalene Hover Ådal og Tim Ådal, der løber på tværs af landskabsområdet (se billede på højre side).

Terrænet falder mod vest til det tilstødende landskabsområde *Stadil Landbrugslandskab* med et fladt terræn (se billede på denne side). Terrænet er præget af de markante smeltevandsdale og skaber langstrakte bakker i øst-vestlig retning. I den sydøstlige del af landskabsområdet ligger Omme Bakker, en markant isoleret bakke. Bakken afgrænses

mod sydøst af Hover Ådal og Feldbæk Å.

Jordart

Jordarten består af smeltevandssand og morænesand, som afspejler den geologiske dannelse af bakkeøen. Smeltevandsdalene indeholder ferskvandssand og -tørv, der er aflejringer fra tiden efter istiderne.

Den vestlige del af bakkeøen er præget af indsand, der er dannet af flyvesand og nyere tids sandflugt.

Hydrologiske forhold

Der løber flere små vandløb i landskabsområdet, og terrænlavn timer ligger hen som fugtige eller drænedede områder. I de to større smeltevandsdale løber de større vandløb Hover Å/Feldbæk Å og Tim Å.

Udsigt over Høver Ådal nær Høver. De geologiske strukturer ses i dalsiderne mod nord og syd.

Kulturbetingede karaktertræk

Rejkjær Hede og Rejkjær Plantage ses i baggrunden, mens dyrkede marker ligger nord for heden. Den kulturhistoriske fortælling om opdyrkning og tilplantning af heden er her tydeligt formidlet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af plantage, hede og dyrkede marker. Bevoksningen består af plantager og strukturerede hegn. Landsbyer og gårde ligger spredt langs ådalene. Få tekniske anlæg ligger i landskabsområdet.

Karaktertrækkene har oprindelse i tilplantning og opdyrkning af heden samt anvendelse af ådalene til græsning.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakterens kulturbetingede oprindelse stammer fra den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet i form af tilplantning og opdyrkning af heden.

Heden optræder fortsat i landskabet i små enheder som en synlig reference til det tidligere hededominerede landskab.

Resterne af hede er dermed en del af fortællingen om opdyrkingen og tilplantningen af hedelandskabet (se billede på denne side).

Hoverdal Plantage er én stor plantage og Torsted, Rejkjær, Fejsø og Klovsig plantager fremstår som en stor samlet enhed. Både de store og små plantager dominerer landskabsområdet og er blandt de største i kommunen. Etableringen af plantagerne startede i slutningen af 1800-tallet som et led i sandflugtsbekæmpelsen. Inden tilplantningen lå området hen som et goldt hedelandskab uden megen bevoksning.

Opdyrkingen af heden tog generelt fart i 1800-tallet. Det kan på historiske kort (høje målebordsblade 1870) ses, at hede stadig var udbredt i slutningen af 1800-tallet, og der kun nær ådalene var dyrkede marker (se kort s. 17).

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig også til anvendelsen af ådale og terrænlavninger som græsningsareal, hvilket fortsat ses i dag (se billede på højre side). Vandløbene i ådalene har et naturligt forløb og har ikke været reguleret. Nogle af terrænlavningerne fremstår drænet.

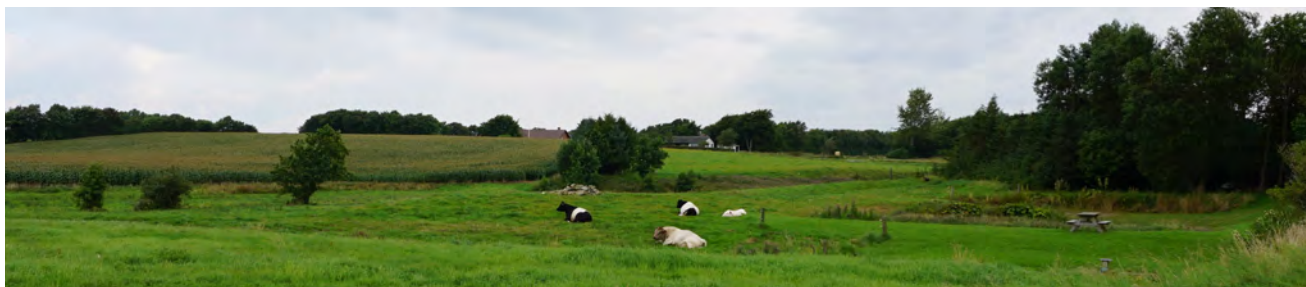
Dyrkningsmønster

Landskabsområdet er karakteriseret af store plantager med små dyrkede marker i lysåbninger og i de tilgrænsende ådale. I ådalene findes ekstensive græsningsarealer.

De to store plantager er adskilt af dyrkede marker og ligger i tilknytning til ådalene og græsningsarealer.

Ådalene og øvrige terrænlavninger fremstår som afgræssede enge. Udnyttelsen af ådalenes mere våde områder trækker spor tilbage til tidligere tiders landbrug, da vådere jorde var

Hover Ådal fremstår med afgræssede enge i dalbunden og gårde langs ådalen, som ses nær Hover. Det afspejler den kulturbetingede oprindelse og dalens betydning som vigtig naturressource i det ellers golde hedelandskab.

en vigtig ressource som græsningsareal, især i det golde hedelandskab (se billede på denne side).

Bevoksningsstruktur

Bevoksningsstrukturen tegnes af store og små plantager og hegn.

Plantagerne blev anlagt i slutningen af 1800-tallet, hvor plantningen af Hover Plantage startede i 1891 efter lang tids forsøg på at få kontrol over det flyvesand, der voldte landbruget store problemer.

Plantagerne ligger imellem smeltevandsdalene og danner en struktur, der dominerer i landskabsområdet.

De dyrkede marker afgrænses af parallelle hegn i en nord-sydlig retning vinkelret på ådalene. Målet med hegnsplantningen var og er at afskærme markerne fra vind og vejr.

Mod nordøst fremstår bevoksningsstrukturen mere ustruktureret. Dette er til dels på grund af Omme Bakkers terræn og til dels på grund af, at der i højere grad ligger større lavbundsområder i denne del af landskabsområdet. Der er færre hegn, og de står i mindre grad vinkelret på veje og ådale.

I ådalene er der småbevoksninger i form af lav skov og krat.

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsen ligger overvejende nær ådalene og er kun sparsomt udbredt i plantagerne. Bebyggelsen består af store og små gårde og ligger langs vejene. Landsbyerne Hover, Torsted og Grønbjerg ligger i landskabsområdet.

Bebyggelsen lå før opdyrkningen af heden i tilknytning til ådalene, da der skulle være adgang til græsningsarealerne på de våde jorde og dyrkningsarealer på de

tørre jorde. I dag ligger bebyggelsen fortsat nær ådalene, men har også spredt sig ud i landskabet siden opdyrkningen af heden.

Landsbyerne Grønbjerg og Hover har udviklet sig fra enkelte gårde til landsbyer nær ådalene og fremstår velafgrænsede med grønne byrande.

Tekniske anlæg

Der er få tekniske anlæg i form af master, højspændingsledning, jernbane samt enkelte hustandsvindmøller i landskabsområdet.

Én højspændingsledning forløber i øst-vestlig retning nær Grønbjerg. En gammel nedlagt jernbane ligger i den sydlige del af området, mens en aktiv jernbane går igennem landskabsområdet mod nordvest.

Plantagerne og den centrale del af landskabsområdet er friholdt for tekniske anlæg.

Rumlige og visuelle karaktertræk

De dyrkede marker imellem de store plantager er afgrænset af plantage og hegn, der danner lukkede rum. Her ses Torsted Kirke med et indrammet landskabsrum.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er sammensat af plantageområder med stor skala og enkel karakter, samt landbrugslandskaber med lille skala og sammensat karakter. Landskabsområdet fremstår lukket, idet plantager, hegn og terræn begrænser udsigterne.

Terræn og bevoksning begrænser den visuelle påvirkning, der hovedsagelig er lav. Mod sydøst åbner landskabet sig op og er i højere grad visuelt påvirket af tekniske anlæg.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdets skala og kompleksitet varierer mellem områderne imellem plantagerne med dyrkede marker og ådale, området omkring Omme Bakker samt områderne med plantage og hede. Kompleksiteten og skalaen er et resultat af det bakkede terræn, plantager, dyrkede marker, heder, hegn og afgræssede enge. I det følgende er de tre

sammensætninger af skala og kompleksitet beskrevet.

Markerne og ådalene omfatter flere elementer, der skaber en let sammensat karakter. Disse udgøres af afgræssede enge i ådalene, hegn, små plantager og småbevoksninger. De afgræssede enge og marker er afgrænset af beplantning og fremstår derfor i lille skala. Få steder opleves markerne i større skala som ved Sønder Esp.

Nær Omme Bakker er karakteren sammensat, da terrænet i høj grad varierer uden tydelige hegns-, vej- og bebyggelsesstrukturer som set i det øvrige landskabsområde. Der er synlige tekniske anlæg, og bevoksningsstrukturen samt dyrkningsmønsteret fremstår ustruktureret. Skalaen i dette område er overvejende lille og ses i beplantningens og hedernes størrelse i samt lavbundsområderne. Enkelte steder

opleves markerne i større skala, som nord for Grønbjerg.

En enkel karakter findes i og omkring de store plantager, der brydes af velafgrænsede heder (se billede på højre side). Der hvor små marker fremstår velafgrænsede af hegn, opleves karakteren også som enkel (se billede på denne side). Plantagerne og hedernes skala er stor.

Rumlig afgrænsning

Landskabsområdets rumlige afgrænsning opleves hovedsagelig som lukket. Enkelte steder opleves landskabsrummene åbne.

Den rumlige afgrænsning bestemmes især af hegn, plantager og terræn. Ådalene afgrænses af terræn på bakkeøen, og den rumlige afgrænsning forstærkes af plantagerne og øvrig bevoksning. Markerne fremstår velafgrænset af parallelle

I plantagerne danner hederne et åbent udtryk imellem bevoksningerne. Her er der udsigt over Rejkær Hede og Rejkær Plantage.

hegn, der står vinkelret på terrænlavninger og veje (se billede på denne side). Strukturen af hegnene vinkelret på ådalene og vejene skaber i sammenhæng med terrænet en åben rumlig afgrænsning flere steder, eksempelvis nord for Hover, hvor terrænet åbner op for vide udsigter over skove og marker på tværs af landskabet og smeltvandsdalene. Hederne kan også forstærke den åbne karakter de steder, de ikke er tilgroet.

Enkelte steder fremstår hegnene i højere grad fragmenterede på et fladere terræn, og det resulterer i mere åbne rum. Dette ses eksempelvis ved Kæret vest for Grønbjerg.

Plantagerne opleves som lukkede rum, men hvor hederne fremstår større og uden tilgroning, kan oplevelsen af landskabsområdet være åben (se billede s. 248). Dette opleves på Omme Bakker, hvor terrænet

åbner op mod vidtrækkende udsigter.

Udsigter

Der er kun få vidtrækkende udsigter. Udsigterne opleves fra højdepunkter og strækker sig på tværs af landskabsområdet mod de omkringliggende landskabsområder og kan særligt opleves ved Omme Bakker og nord for Hover Ådal mod syd. I Rejkær Hede er der udsigter fra højdepunkter over heden (se billede på denne side).

Mod vest er udsigterne begrænset af bevoksnings- og hegnstrukturen.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet opleves mange steder med en ubetydelig visuel påvirkning fra større tekniske anlæg.

Den centrale del af landskabsområdet opleves uden visuel påvirkning (se billede på venstre

side).

I den nordlige og østlige del af landskabsområdet er vindmøller synlige. Især vindmøllerne ved Fjaldende i det tilgrænsende landskabsområde *Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab* er synlig og påvirker særligt den østlige del af landskabsområdet.

Små højspændingsledninger ses i landskabet, men bevoksning og landskabets lille skala betyder, at påvirkningsgraden er mindre.

I den sydlige del er der lokalt en påvirkning fra industribygninger i Spjald. Fra Hover Ådal er der udsyn til vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose, men afstand og terræn gør påvirkningsgraden mindre.

Landsbyerne Hover, Torsted og Grønbjerg fremstår velafgrænsede med grønne byrande og påvirker derfor kun landskabsområdet i mindre grad.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K08-1: Hoverdal

Plantagelandskab og Hover Ådal

Hoverdal Plantage er sammen med de øvrige plantager mod nord, hederne, smeltevandsdalene med afgræssede enge og de små opdyrkede marker særligt tydelige og tilstede i landskabsområdet (se billede s. 243). Sammen danner de et særligt karakteristisk område (se billede på denne side).

Den kulturbetingede oprindelse er tydelig i form af tilplantningen af heden. Hederne skaber en reference til landskabet inden tilplantningen. Rejlkjær Plantage og Hoverdal Plantage fremstår hver især som tydeligt sammenhængende skovområder. Opdyrkningen af heden afspejles i de små marker med bebyggelsen lang ådalene.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er god, idet de sandede

jorde er præget af plantage og hede, og dyrkede marker præger de mere velegnede jorde. Lavbundsområderne anvendes som græsningsarealer.

Karakteristisk

K08-2: Grønbjerg

landbrugslandskab

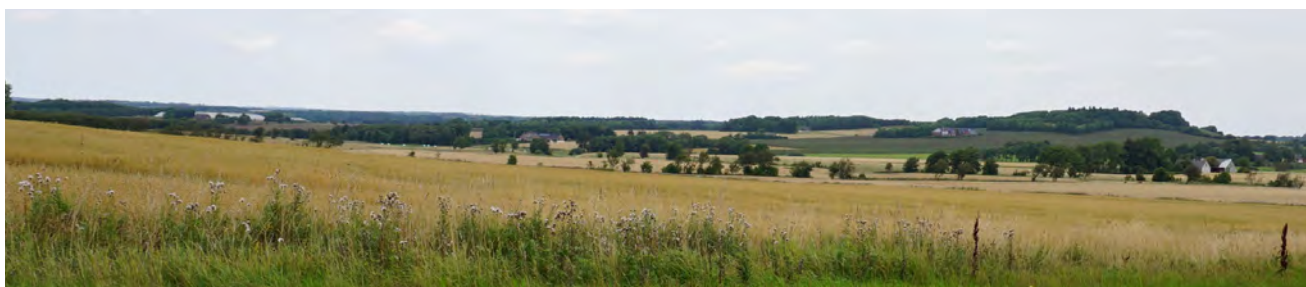
I området nord for Omme Bakker er de bærende karaktertræk tilknyttet geologiske strukturer. Bevoksnings- og dyrkningsmønster er i højere

grad ustrukturerede og fremstår dermed mindre tydelige (se billede på højre side). Plantager er mindre udbredt, og lavbundsområder er i højere grad opdyrkede (se billede s. 242).

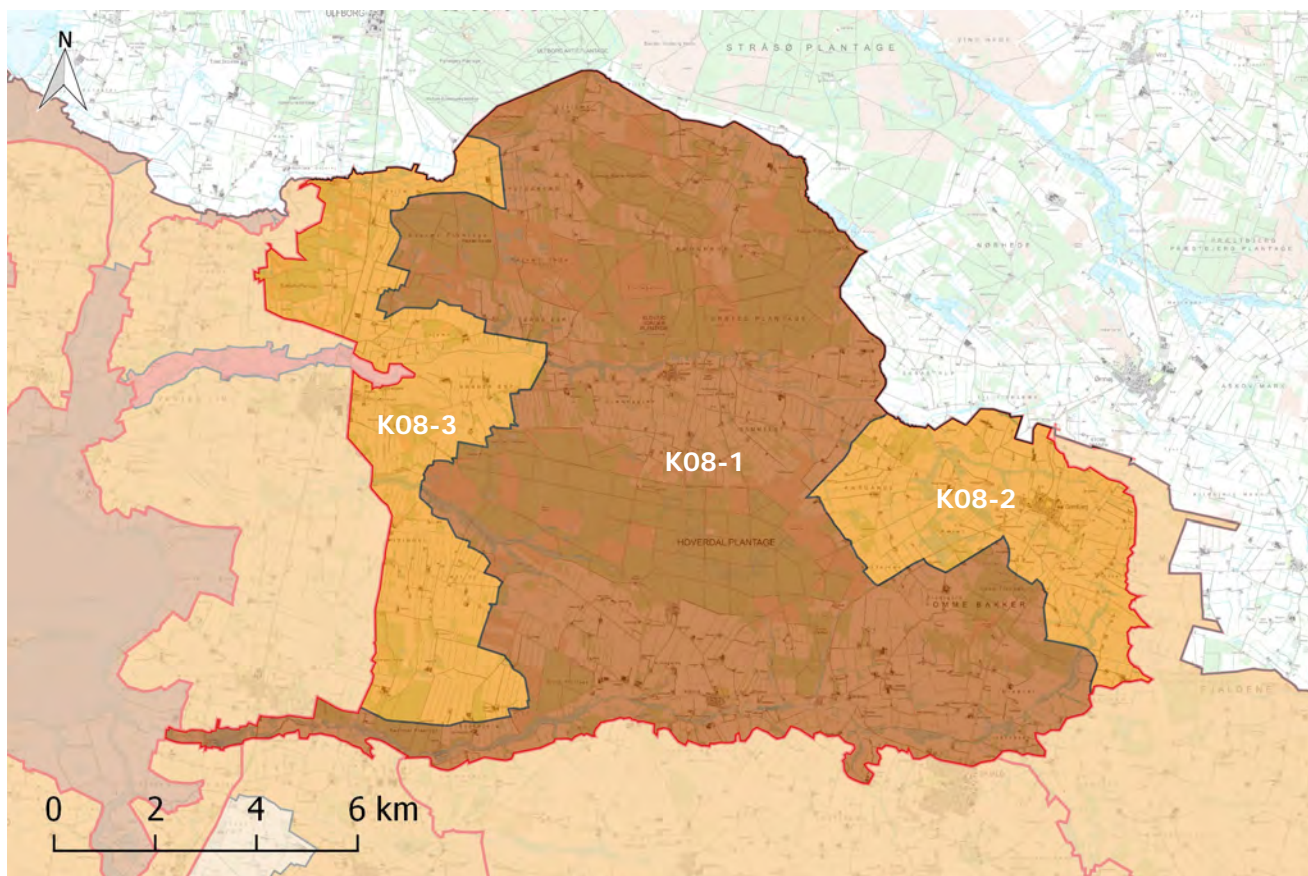
Den kulturbetingede oprindelse i tilplantningen af heden er i mindre grad tydelig i denne del af landskabsområdet. De oprindelige afgræssede enge i lavbundsområder er ligeledes sløret af dyrkede marker.

Hoverdal Plantagelandskab ses her i baggrunden. Fra Hvingel ses det vestlige landbrugslandskab med i højere grad fragmenterede hegn.

Landskabet omkring Grønbjerg fremstår med ustrukturerede hegn og dyrkede marker i et varieret terræn. Til venstre i billedet stiger terrænet mod Omme Bakker.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Terrænlavningerne i Grønbjerg landbrugslandskab er overvejende opdyrkede med småbevoksninger.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er svækket af dræning og opdyrking af de vådere områder.

tydelige i landskabsbilledet, da lavbundsområderne er opdyrkede, og marker ligger helt ned til vandløbene.

K08-3: Landbrugslandskabet vest for plantagerne

Landskabet vest for de store plantager er vurderet karakteristisk og fremstår som et overgangslandskab til det flade tilstødende landskabsområde *Stadil Landbrugslandskab*. I dette område er terrænet fladere, marker afgrænset af hele og fragmenterede hegn og bebyggelse trukket tilbage fra vejene (se billede på denne side). Plantagerne fremstår små og i mindre afgrænsede enheder. Ådalene fremstår ikke tydelige i denne del af landskabsområdet, og det svækker derfor karakterstyrken.

Samspillet mellem de kulturbetingede og geologiske karaktertræk er mindre tydelig, da der ligger opdyrkede marker både på mindre sandede områder og på våde lavbundsområder.

Opdyrkningen af heden afspejler den kulturbetingede oprindelse i form af afgræssede enge i terrænlavningerne. I dag er de afgræssede enge ikke længere

Hover Ådal ses her nord for Vastrup Mark. Afgræssede marker og bebyggelse ses langs ådalen som bærende karaktertræk, og de geologiske strukturer er særligt tydelige som smeltevandsdal.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T08-1: Hover Ådal

Tilstanden for de kulturbetingede karaktertræk i ådalen i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *god*. Dette er vurderet, da der fortsat findes afgræssede enge i dalbunden (se billede på højre side).

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk fremstår *god*. De kulturbetingede karaktertræk er i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand, da ådalen generelt er præget af afgræssede enge og kun få steder fremstår lavbundsområderne med krat og dyrkede marker. De geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er ligeledes *god*, da vandløbet har sit naturlige forløb og ikke er drænet.

Hover Ådal har en overvejende *ubetydelig* visuel påvirkningsgrad. Mod syd ses vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose i

mindre grad på grund af afstand og terræn. Nær Spjald er ådalen lokalt påvirket af byens industri og vindmøllerne ved Langagergård. Øst for Spjald er Hover Ådal visuelt påvirket af vindmøllerne ved Fjaldene (se billede s. 244).

T08-2: Hoverdal

Plantagelandskab

Plantagerne samt de dyrkede marker mellem plantagerne er vurderet som en sammenhængende enhed. Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk i forhold til landskabskarakterens oprindelse vurderes *god*, idet plantagerne fremstår som sammenhængende strukturer i landskabet, og de afgræssede enge i smeltevandsdalbundene er i høj grad intakte.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel* til *god* i forhold til de kulturbetingede. Dette skyldes, at plantagerne

er velafgræssede enheder, og hederne nogle steder er tilgroede, hvilket svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand. Andre steder fremstår de uden tilgroning, som derfor gør, at hederne er i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand. Ådalene fremstår som afgræssede eller ligger hen som naturprægede områder med mose og engarealer. De dyrkede marker er omgivet af hele hegn, som blev etableret på dyrknings-tidspunktet i forbindelse med at beskytte markerne mod vind og vejr. Hegnene er i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

I Hoverdal plantagelandskab er den visuelle påvirkning generelt vurderet *mindre*, da beplantning og terræn skjuler tekniske anlæg (se billede s. 245).

Middel tilstand

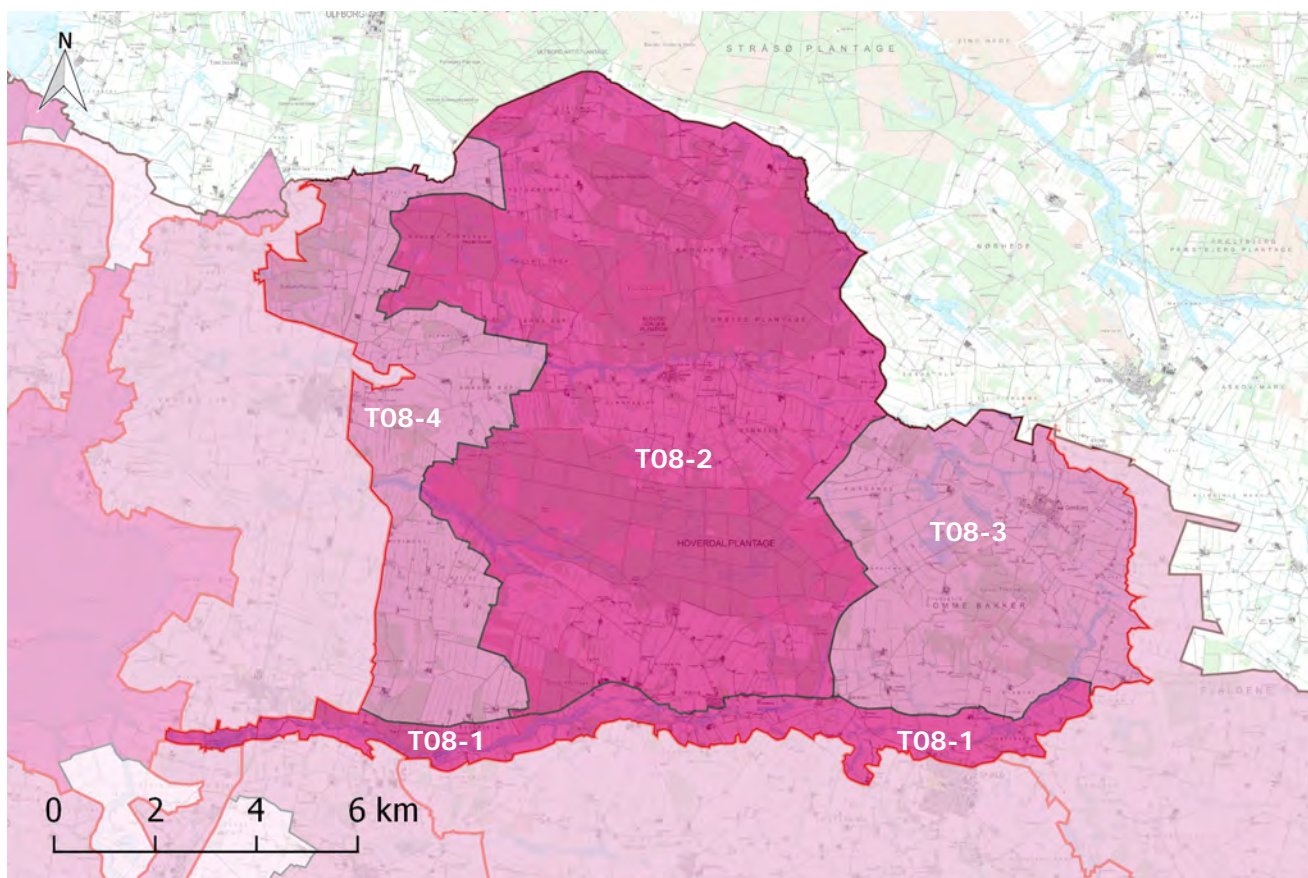
T08-3: Østlige landbrugslandskab

Landbrugslandskabets kulturbetingede karaktertræks intakthed øst for Hoverdal Plantage er

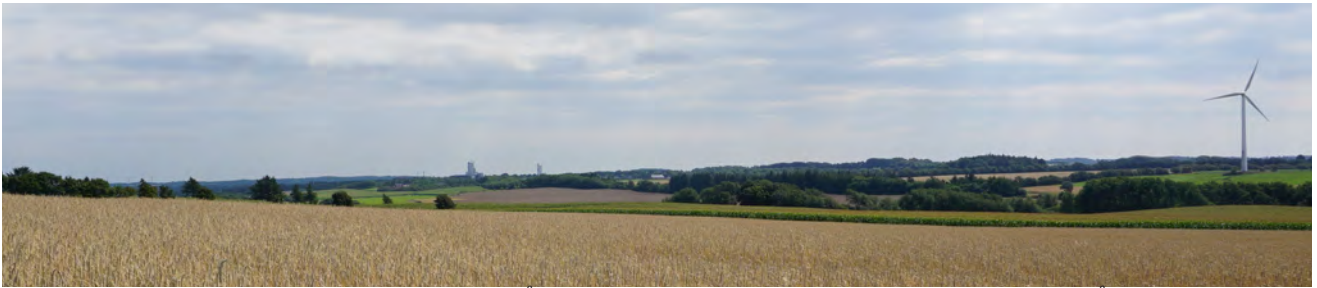

Hover Ådal fremstår fortsat med afgrænsede enge og uden tilgroning. Vest for Hover ses få tekniske anlæg i form af vindmøller i det tilgrænsende landskabsområde.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Spjald industribygninger påvirker den sydlige del af Hover Ådal og det østlige landbrugslandskab. I forgrunden løber Hover Å. Vindmøllen til højre i billedet er en del af vindmøllerne ved Langagergårde.

vurderet *middel* til *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Intaktheden knytter sig til opdyrkning og tilplantning af heden, spredt beliggende gårde, hegn, samt moser og afgræssede enge i terrænlavninger.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *dårlig* til *middel*. Dette afspejles i hegnenes struktur, som flere steder fremstår fragmenteret, ligesom terrænlavningerne mange steder er tilgroede af krat eller opdyrkede. Plantagen nær Omme Bakker er i mindre grad en velafgrænset enhed, og præges af dyrkede marker i lysåbningerne. Heden fremstår i nogen grad tilgroet. De geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er overvejende *middel*.

Området opleves generelt at have en *væsentlig* visuel påvirkning fra anlæg ved Spjald og vindmøllerne ved Fjaldene, som

er synlige på grund af terrænet og bevoksningsstrukturen (se billede på denne side).

T08-4: Vestlige landbrugslandskab

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er i det vestlige landbrugslandskab vurderet *middel*. Hegnene fremstår generelt i *god* tilstand, mens de mindre plantager fremstår usammenhængende. Afgræssede enge i terrænlavninger er mindre tydelige i landskabsbilledet i dag, hvor der overvejende ses opdyrkede marker helt ned til vandløb og i lavbundsområderne.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes hovedsagelig *middel*. Hede er som bærende karaktertræk mindre tydelig i landskabet og fremstår flere steder tilgroet. Engarealer fremstår i nogen grad med krat.

Landskabsområdet fremstår med en *mindre* visuel påvirkning, da der overvejende kun er en visuel påvirkning fra tekniske anlæg, som står i det tilstødende landskabsområde *Stadil Landbrugslandskab* mod vest. Udsigter til tekniske anlæg er begrænset af terræn og bevoksning i de tilstødende plantager (se billede på højre side).

I hovedparten af landskabsområdet er den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg mindre. Her i Sønder Esp centralt i landskabsområdet opleves ubetydelig visuel påvirkning. Tim Ådal smeltevandsdal forløber i terænlavningen med Rejkær Plantage i baggrunden.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V08-1: Hoverdal

Plantagelandskab

Plantagerne, smeltevandsdalene mellem plantagerne og områder med små dyrkede marker er vurderet som et sammenhængende landskab med en *særlig oplevelsesværdi*. Oplevelsesværdien knytter sig til den samlede kulturhistoriske fortælling om tilplantning og opdyrkning af heden samt de geologiske karaktertræk som et højtliggende landskab gennemskåret af smeltevandsdale (se billede s. 234 og nederst s. 249) .

Den geologiske fortælling opleves i det højtliggende bakkeølandskab, hvor smeltevandsdale danner parallelle bakkestrøg, der er dannet i henholdsvis næstsidste og sidste istid.

Den kulturhistoriske fortælling om tilplantningen af heden er en stor del af oplevelsesværdien

i landskabsområdet. Hoverdal Plantage, som blev anlagt efter lang tids forsøg på at få kontrol over flyvesand, var en del af forordningen om sandflugtsbekæmpelse under navnet "Sandflugtens dæmpning". Tilplantningen af Vestkysten har også været del af et større initiativ fra regeringen tilbage i 1600-tallet, men det var ikke før senere omkring 1800-tallet, at arbejdet for alvor blev organiseret. Da hjælme og anden beplantning fejlede, blev der ved et uheld plantet fyr, hvor sandfygningsbekæmpelsen så lykkedes. En stor del af heden er også forsvundet efter dyrkning til marker. Flere større hedeområder kan opleves i plantagerne og er med til at skabe en *særlig oplevelsesværdi* i området (se billede på højre side).

V08-2: Hover Ådal

Særligt for landskabsoplevelsen i Hover Ådal er den veldefinerede smeltevandsdal,

der gennemskærer bakkeøen. Dalsiderne er tydelige og fremstår både med og uden sammenhængende bevoksning. Ådalen opleves derfor som et afgrænset område, men står fortsat tydeligt i det omkringliggende landskab. De geologiske strukturer er derfor tydelige som smeltevandsdal.

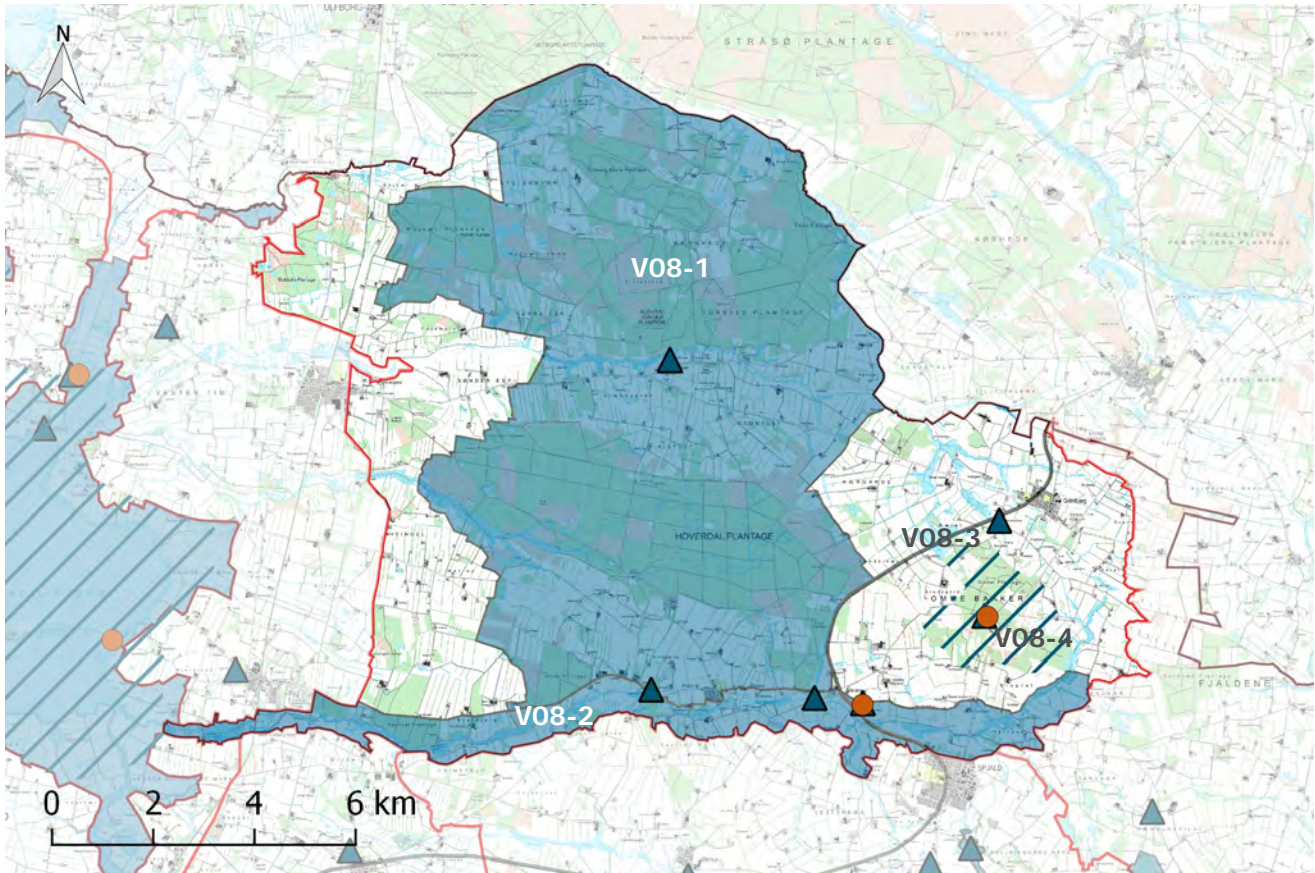
Ådalen indeholder ligeledes væsentlige naturværdier og kulturhistorie, der kan opleves via rekreative ruter og aktiviteter som vandsport på åen. Kulturhistorien kan opleves i landskabet ved gamle møller og gravhøje.

V08-3: Ørnhøjbanen

Ørnhøjbanen er en gammel jernbane, som ligger i den nordøstlige del af landskabsområdet. Banen er i dag omdannet til vejstruktur, sti eller andre erkendelige strukturer som hegn, der gør det muligt at følge jernbanen igennem landskabet.

Plantagerne på Skovbjerg Bakkeø har en særlig oplevelsesværdi, som store sammenhængende plantager. Det kan blandt andet opleves igennem lange lige veje som her nær Kronhede.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse
	Oplevelsesrigt Landskab		Særlige Udsigter		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Landskab				

Fra Omme Bakker er der vidtrækkende og særlige udsigter mod nord og syd til de tilgrænsende landskabsområder.

Jernbanens første strækning – mellem Ringkøbing og Ørnholm – blev opført omkring 1911 i et ellers tyndt befolket område, og omkring 1930 blev brunkulstransport også en væsentlig brug af banen. Jernbanen blev nedlagt i 1961, da biler blev det foretrukne transportmiddel.

Særlige udsigter

V08-4: Omme Bakker

Landskabet omkring Omme Bakker har en *særlig oplevelsesværdi* knyttet til udsigterne. Terrænet ved Omme Bakker er mere markant end det øvrige landskabsområde med et højdepunkt omkring 90 meter over havets overflade, hvor terrænet falder stejlt mod Feldebæk og Hover Ådal mod øst og syd. Der er udsigt over plantage, hede og små dyrkede områder, der alle er en del af den kulturhistoriske fortælling.

Enkeltelementer

Muldhøje og Ravnsbjerg Høje

Landskabsområdet rummer mange gravhøje, der til dels ligger frit på markerne eller skjult i skove og plantager. Særligt de fritliggende gravhøje opleves som karakteristiske elementer i landskabet, på trods af at indblikket til dem kan være begrænset. Gravhøje præger særligt de store plantagelandskaber og ligger i en tydelig linje fra Hoverdal Plantage og 20 km sydpå til Dejbjerg Plantage i et andet landskabsområde. Linjen af gravhøje markerer en gammel færdselsvej kaldet Oldtidsvejen. 13 gravhøje er registreret i Hoverdal Plantage.

Ét sted, hvor gravhøjene er særlig synlige i landskabet, er på Omme Bakker. Her er Ravnsbjerg Høje med flere gravhøje tydelige på heden. På Omme Bakker ligger der flere gravhøje, hvor de største er anlagt i den ældre bronzealder. Vide udsigter er en

stor del af oplevelsen.

Muldhøje er en anden lokalitet med tydelige gravhøje og ligger ved Muldbjerg på den nordlige dalside af Hover Ådal. Muldhøje er en af Ringkøbingegnens mest kendte fortidsminder. Muldhøje består af fire oldtidshøje og har tidligere været uden pleje og skjult af bevoksning, men ligger i dag frit mellem marker og vej.

Kirker

Kirkerne Hover Kirke, Torsted Kirke og Nørre Omme Kirke ligger spredt i landskabsområdet. Hover Kirke og Torsted Kirke ligger i tilknytning til ådalene (se billede øverst på højre side). Kirkerne fremstår tydeligt i nærområderne og udgør særlige kulturhistoriske spor i landskabet.

Udsigtspunkt

Muldhøje

Muldhøje er en samling af gravhøje og er placeret på Muldbjerg.

Torsted Kirke ligger nær Tim Å og udgør et kulturhistorisk spor i landskabet.

Fra gravhøjene er der fine udsigter både på langs og på tværs af Hover Å til det tilstødende landskabsområde *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab*.

Ravnsbjerg Høje

Ravnsbjerg Høje ligger omgivet af plantage, men på toppen af heden på Omme Bakker. Placeringen giver vide udsigter mod nordøst og syd. Mod øst er der udsigt over Fjaldbæk Ådal til den markante højderyg Fjaldene i det tilgrænsende landskabsområde *Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab*. Mod syd er der udsigt over Hover Ådal og landskabsområdet *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab*.

Udsigt over Rejkær Hede og Rejkær Plantage på den højtliggende bakkeø.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabsområdet vurderes generelt ikke sårbart over for ændringer og udviklingstiltag, når de sker med hensyntagen til landskabets bærende karaktertræk og varierende skala.

I de *særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber* er vurderingen forudsat, at der tages særlige hensyn til at tilpasse fremtidige ændringer, så de indpasses i terrænet, ådalene og de store sammenhængende plantager og heder.

Mest sårbare er udsigterne og de *oplevelsesrige landskaber*, som kan blive påvirket negativt af ændringer, der sker i landskabsområdet.

Skovrejsning

Skov og plantage er et centralt karaktertræk og findes i hovedparten af landskabsområdet, og det vurderes derfor muligt fortsat at indpasse ny

skov. Det er væsentligt, at landskabets varierende skala og overgangen mellem bevoksning og lysåbne arealer bliver opretholdt. Landskabsområdet rummer i dag både store og små skovområder og har dermed kapacitet til ny skov i alle skala.

Der bør være opmærksomhed på, at ny skov ikke slører oplevelsen af landskabets kulturhistorie og udsigter, herunder gravhøje, kirker, heder og hegnsstrukturer. Dermed bør landskabet omkring disse elementer og strukturer betragtes sårbare over for skovrejsning.

Hover Ådal og de øvrige smeltevandsdale vurderes sårbare over for skovrejsning, da skov i dalene og på dalsiderne, vil sløre de geologiske strukturer. Skovrejsning vil samtidig sløre de kulturhistoriske fortællinger om dalens funktion som græsningslandskab.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Det vurderes muligt at indpasse landbrugsbyggeri i lille til middelstor skala, som kendetegner bebyggelsesstrukturen. Der bør generelt være opmærksomhed på, at nyt byggeri bør tilpasses landskabsområdets skala og karakter, som varierer ved ådalene, markerne og plantagerne.

I den østlige del af landskabsområdet, øst for Hoverdal Plantage, vurderes det muligt at indpasse middelstort landbrugsbyggeri, da landskabsrummene her er større end den øvrige del af landskabsområdet.

De dele af landskabsområdet, der har lille skala eller naturpræget karakter, er også vurderet *særligt karakteristisk* eller *oplevelsesrigt*. Disse områder er sårbare over for nyt og især stort byggeri, da det kan dominere landskabet. Dette er især i ådalene eller de mindre marker

Plantagelandskabet er hovedsagelig friholdt for bebyggelse. Landbrugsbyggeri ligger lavt i terræn og skjult af bevoksning. Eksempelvis her ligger en større gård nord for Rejkær Plantage lavt i landskabet og omgivet af beplantning.

mellem plantagerne, samt i de store plantagelandskaber med heder, som er friholdt for bebyggelse. Kapaciteten til stort byggeri er derfor større uden for disse områder.

Landskabsområdet har en overvejende lukket karakter på grund af hegn, plantager og terræn. Det giver mulighed for at skærme landbrugsbyggeri, men der bør være opmærksomhed på, at landbrugsbyggeri kan virke dominerende i de lukkede landskabsrum i størstedelen af landskabsområdet.

Byrand

Landsbyerne Grønbjerg, Hover og Torsted ligger i landskabsområdet.

Landsbyerne fremstår som velafgrænsede enheder med hele eller fragmenterede grønne byrande (se billede til højre). Hover ligger lavt i terrænet ned til Hover Ådal, og Torsted ligger

ned til Tim Ådal. Grønbjerg ligger højt i terrænet, men stadig skjult af beplantning. Det er derfor væsentligt, at byernes byrand fortsat fremstår grøn eller skjult i terrænet.

Det er væsentligt, at byudvikling i Hover ikke sker på Hover Ådals dalside og dalbund, da ådalen har særlige landskabskvaliteter. Dette gælder ligeledes for Torsted, hvor byudvikling bør undgås mod dalbunden. Det er både karaktermæssige og

visuelle kvaliteter, som kan blive negativt påvirket af byudvikling.

Tim, Hee og Spjald ligger i de omkringliggende landskabsområder men tilstødende dette landskabsområde. Der bør derfor være opmærksomhed på, at byudvikling i disse byer kan påvirke dette landskabsområde, især Hover Ådal.

Det er væsentligt, at ny eller ombygget bebyggelse både i byranden og inde i byerne ikke

Grønbjergs nordlige byrand opleves velafgrænset med et fragmenteret grønt udtryk.

Fra Omme Bakker ses vindmøllerne ved Fjaldende, der står i det tilstødende landskabsområde mod øst.

virker markant i landskabet, og at byen fremstår harmonisk i forhold til byens udtryk set fra landskabet.

merpåvirkning (sse billede på denne side).

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurderes sårbart over for nye tekniske anlæg, da landskabet i dag kun rummer få større tekniske anlæg, og hovedparten af området er helt friholdt for tekniske anlæg.

Hovedparten af landskabsområdet er vurderet at have særlige landskabskvaliteter, som kan svækkes af teknisk påvirkning.

Tekniske anlæg kan dominere landskabsrummene og flere steder bryde den enkle karakter.

I den østlige og sydlige del af landskabsområdet opleves en teknisk påvirkning fra de omkringliggende landskabsområder. Det betyder, at selv få tekniske anlæg i disse områder kan medvirke til en betydelig

Mod vest fremstår landskabet i højere grad som et landbrugslandskab med middelstore gårde. Her nær Astrup er markerne middelstore med landbrugsbyggeri, der delvist ligger skjult af bevoksning.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M08-1: De særlige karakteristiske og oplevelsesrige landskaber

De store plantagelandskaber er sammen med Omme Bakker vurderet *særligt karakteristiske*, og de store plantagelandskaber er som en samlet enhed vurderet at have *særlige oplevelsesværdier*. Sammen har landskaberne fået målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at ændringer i området kun bør ske, hvis de medvirker til at styrke landskabets særlige karaktertræk og oplevelsesmuligheder. Særlig opmærksomhed bør være på at styrke plantagerne som sammenhængende enhed, hegnstrukturerne samt hedekarakteren. Det er også væsentligt, at sikre, at ingen yderligere visuel påvirkning sker i området.

M08-2: Hover Ådal

Hover Ådal er vurderet *særligt karakteristisk og oplevelsesrig* og har derfor fået målsætningen

beskyt. Ådalen refererer til den geologiske dannelse af smeltvandsdal og kulturhistorien som vigtig græsningsareal for de tilknyttede gårde.

Målsætningen betyder, at der skal lægges vægt på, at de bærende karaktertræk bevares og styrkes. Særlig opmærksomhed bør være på at styrke ådalen som smeltvandsdal og græsningslandskab. Det er væsentligt, at det sikres, at ingen yderligere visuel påvirkning sker i landskabet.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M08-3: Grønbjerg landbrugslandskab

Øst for Hoverdal Plantage omkring Grønbjerg har landbrugslandskabet fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* og uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og tiltag i landskabet. Det bør dog ske med hensyn landskabets karakter som landbrugslandskab, landskabsområdets hegnstruktur samt terrænlavningerne med afgræssede enge.

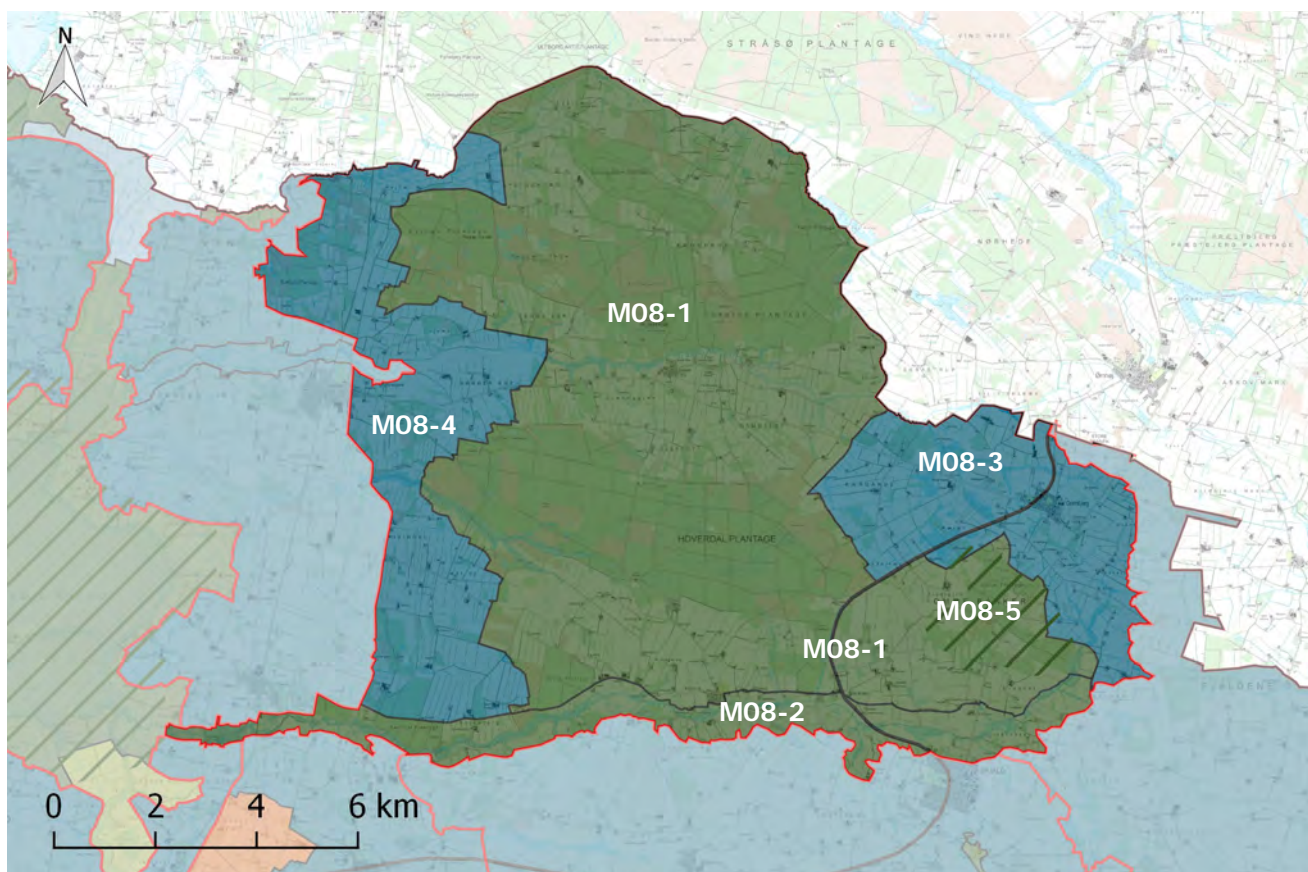
M08-4: Det vestlige landbrugslandskab

Vest for Hoverdal Plantage har landbrugslandskabet fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* og uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn landskabets karakter som landbrugslandskab, hegnstrukturen samt smeltvandsdalenes strukturer og funktion som græsningsareal.

Hover Ådal formidler den geologiske fortælling som smeltevandsdal på bakkeøen og har fået målsætningen beskyt.

Signaturforklaring

 Karakterområde	 Beskyt karakter	 Vedligehold og forbedr karakter
 Beskyt udsigt	 Beskyt og forbedr karakter	 Ændr karakter
 Beskyt karakter	 Vedligehold karakter	 Kommunegrænse

Plantager, heder og de små dyrkede marker er som en samlet enhed vurderet særligt karakteristisk og har fået målsætningen beskyt. Nord for Rejkær Hede ses de bærende karaktertræk samlet.

M08-5: Omme Bakker

På Omme Bakker er landskabet præget af *særlige udsigter* over beplantning og heder til de omkringliggende landskabsområder. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmuligheder.

Grønbjerg landbrugslandskab har fået målsætningen vedligeholdt.

NATURENS RIGE

Varde Bakkeø Landbrugslandskab

Område 9

Område 9

Varde Bakkeø Landbrugs- landskab

Område 9

Landskabets kendetegn

Landskabsområdet ligger i den sydlige del af kommunen på et højtliggende terræn og er en del af Varde Bakkeø. Landskabet er kendetegnet ved et småbakked terræn med små smeltevandsdale.

Landskabsområdet omfatter opdyrket og tilplantet hede. Plantager i alle størrelser kendetegner sammen med mindre heder landskabet. Hegn afgrænser helt eller delvist marker i lille til middelstor skala (billede 1). Bebyggelsesstrukturen omfatter gårde langs vejene, og flere steder har bebyggelsen en særlig struktur, som afspejler husmandsudstyknings.

Terræn og bevoksning begrænser udsigterne på tværs af landskabet, mens der mod nord er særlige udsigter over smeltevandssletten som det tilstødende landskabsområde Skjern Enge Deltalandskab er en del af (billede 2). Oplevelsesværdierne knytter sig til de store heder, samt særlige kulturmiljøer.

Landskabsområdet rummer flere tekniske anlæg og er generelt præget af en visuel påvirkning fra anlæg både i og uden for landskabsområdet (billede 3).

Der er afgrænset to delområder i landskabsområdet, Tarm Møllebæk og Lydum Ådal, som begge er mindre smeltevandsdale præget af afgrænsede engarealer.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet er beliggende i den sydlige del af kommunen på det højtliggende terræn, *Varde Bakkeø*.

Mod syd følger afgrænsningen kommunegrænsen mod Varde Kommune. Mod øst afgrænses området af Gundesbøl Ådal. Mod nord følger afgrænsningen det flade landbrugslandskab, der er en del af *Skjern Enge Deltalandskab*. Mod vest følger afgrænsningen landbrugsletten mod Ringkøbing Fjord. Afgrænsningen er overvejende terrænbestemt.

Der er afgrænset to delområder: *Tarm Møllebæk* og *Lydum Ådal*. *Tarm Møllebæk* ligger i den nordlige del, mens *Lydum Ådal* ligger mod syd. Begge delområder er smeltevandsdale med å, afgrænset eng og hede.

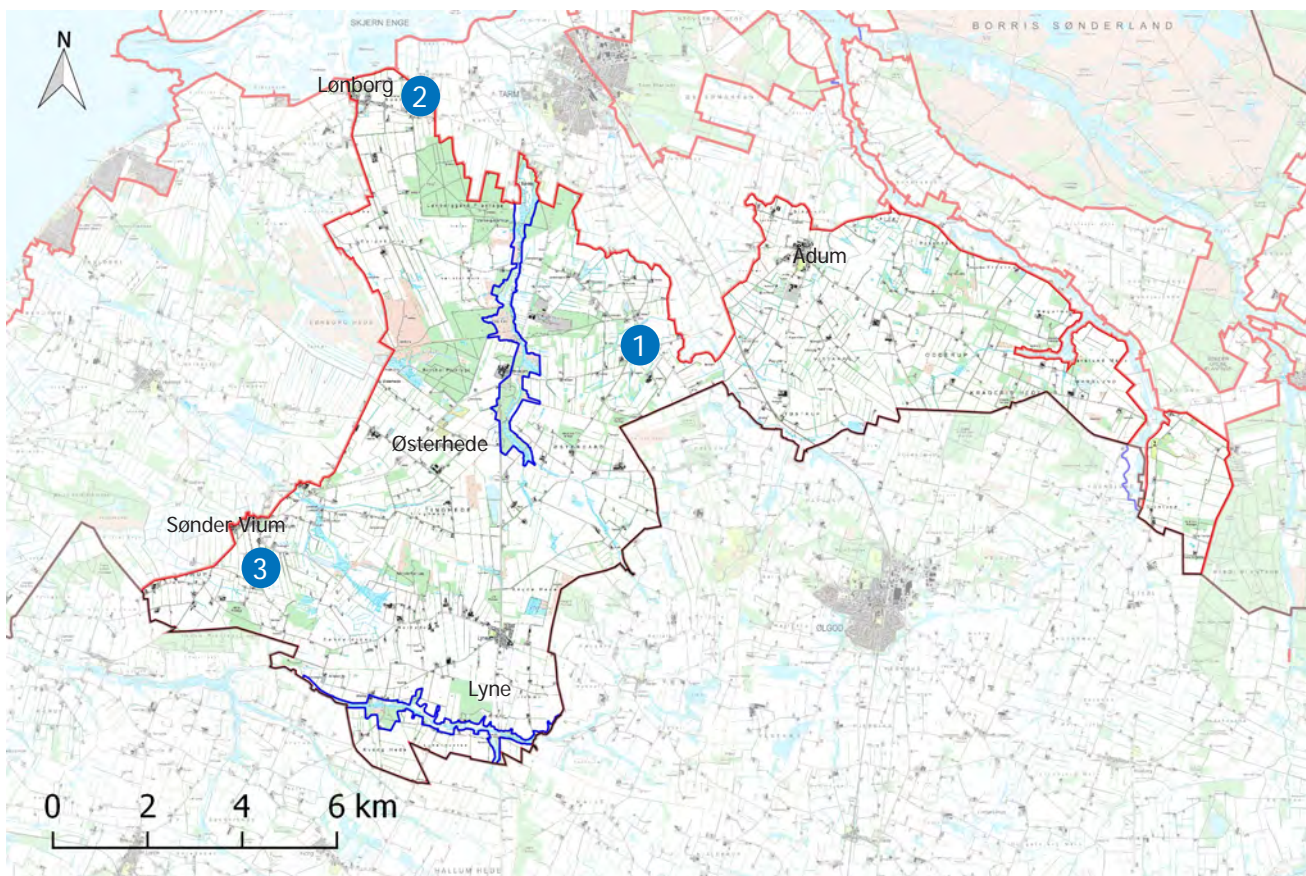
Hegn og beplantninger afgrænser markerne i lille til middelstor skala (billede 1).

Udsigt over Skjern Enge (billede 2).

Udsigt til vindmøllerne ved Sønder Vium (billede 3).

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Et småbakket terræn i et højtliggende landskab kendetegner Varde Bakkeø. Bakkerne kan her ses langs vejen ved Odderup i den østlige del af landskabsområdet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er karakteriseret af et højtliggende terræn med små udjævnede bakker.

I landskabsområdet findes der mange små vandløb og lavbundsområder.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabets geologiske karaktertræk består af et småbakket terræn med terrænlavninger spredt i hele landskabsområdet (se billede på denne side).

Den geologiske historie rækker tilbage til næstsidste istid (Saale), hvor området var dækket af is. Efter istiden havde området karakter af et morænelandskab med store markante bakker, som vi kender det fra det landskab, Østjylland har i dag. I den efterfølgende istid (Weichsel) lå Vestjylland, herunder dette landskabsområde, frit for is, og da isen smeltede fra Østjylland, strømmede

smeltevand mod vest og skabte store smeltevandsdale og -sletter. Dette landskabsområde blev omkranset af smeltevandet og fremstår derfor som et højereliggende landskab. De bløde bakker på *Varde Bakkeø* er et resultat af kraftige processer som erosion, permafrost og vind, der udjævnede bakkerne under sidste istid, da landskabet lå frit for is.

Bakkeøen fremstår som et højtliggende plateau, der falder mod Skjern Ådals slettelandskab mod nord. Mod vest falder terrænet mod Ringkøbing Fjord. Flere terrænlavninger ligger spredt i området.

Jordart

Jordarten er domineret af smeltevandssand og morænesand på det højtliggende morænelandskab. Omkring landskabsområdets små vandløb består jordarten af ferskvandssand og -tørv.

Hydrologiske forhold

Varde Bakkeø gennemskæres af små smeltevandsdale, der har ledt smeltevandet væk fra bakkeøen. Disse er overvejende skjult i landskabet (se billede på højre side). I landskabet findes også små søer, som er dannet i gamle råstofgrave.

Små smeltevandsdale med vandløb præger terrænlavningerne på Varde Bakkeø, men er utydelige i landskabet. Østerbæk er en mindre å med tilstødende lavbundsområder og ligger her skjult i terrænet med overvejende opdyrkede lavbundsområder.

Kulturbetingede karaktertræk

Småbevoksninger ligger spredt i landskabet, og bebyggelse ligger langs vejene på det småbakkede terræn. Nær Odderup ses middelstore gårde og hegn, der afgrænser dyrkede marker.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet fremstår generelt med dyrkede marker, strukturerede hegn, plantager og andre småbevoksninger spredt i landskabet. Bebyggelsen ligger langs vejene. Der findes flere tekniske anlæg i området.

Karaktertrækkene har oprindelse i opdyrkning og tilplantning af heden.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakterens oprindelse udspringer af den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet, som først har resulteret i et goldt hedelandskab og efterfølgende opdyrkning og tilplantning af heden.

Opdyrkingen og tilplantningen af heden repræsenterer den kulturbetingede oprindelse, mens hedens tilstedeværelse i landskabet er en væsentlig reference

til, hvordan landskabet så ud før opdyrkingen af heden.

Ud fra historiske kort (*lave målebordsblade*) kan det ses, at heden stadig dækkede en stor del af landskabsområdet i 1930'erne, og den intensive opdyrkning af heden startede sent i dette landskabsområde. I andre dele af landet begyndte opdyrkingen at tage fart i anden halvdel af 1800-tallet. Heden dækkede inden opdyrkingen store dele af Vestjylland, gårdene lå overvejende nær ådale, og landskabet lå frit for skov eller anden form for bevoksning. Da udnyttelsen af hederne blev nemmere ved brug af bedre landbrugsværktøjer, begyndte heden at blive erstattet af dyrkede marker, og det blev mere attraktivt at flytte til hedelandskaberne. I dette landskabsområde fandt en af de sidste hedeopdyrknings i Danmark sted i midten af 1950'erne og resulterede i en særlig bebyggelsesstruktur.

Tilplantningen af heden i dette område startede med Lønborggård Plantage i slutningen af 1800-tallet.

Dyrkningsmønster

Landskabsområdet er domineret af dyrkede marker, der bliver brudt af hegn og andre bevoksninger som plantager og spredte klynger af småbevoksninger (se billede på denne side). De dyrkede marker grænser ofte helt ned til de mindre vandløb, og der findes derfor få afgræssede arealer i landskabsområdet. Afgræssede arealer er derfor ikke et bærende karaktertræk.

Bevokningsstruktur

Denne del af *Varde Bakkeø* fremstår med hegn, plantager og samlinger af bevoksninger, som varierer i størrelse. Flere større og mindre hede ligger tilbage i landskabet og skaber en reference til landskabet inden opdyrkingen.

Middelstore gårde ligger i landskabsområdet, og bevoksning afskærmer flere steder gårdenes synlighed i landskabet. Syd for Sønder Vium ses en gård, der ligger lavt og delvist skjult af bevoksning.

Inden heden blev opdyrket, var landskabet fri for bevoksning, men i forbindelse med opdyrkingen blev der etableret hegn omkring markerne. Hegnene står fortsat omkring markerne og vinkelret på vejene nær gårdene. Bevoksning skjuler delvist gårdene (se billede på denne side). Nogle steder er hegnene fragmenteret som eksempelvis nær Ådum.

Små til store bevoksninger ligger spredt i hele landskabet. Plantager præger især den nordlige del, hvor Lønborggård Plantage er den største plantage. Brosbøl Plantage ligger syd for Lønborggård Plantage ud mod Lønborg Hede.

Heder findes i store dele af landskabsområdet og varierer i størrelsen. Den største sammenhængende hede, Lønborg Hede, ligger vest for Brosbøl Plantage og strækker sig ind i det tilstødende landskabsområde mod

vest, *Lønborg Landbrugsflade*.

Bebyggelsesstruktur

Middelstore gårde og husmandsudstyknings karakteriserer bebyggelsen i landskabsområdet.

Da heden blev opdyrket, blev flere gårde anlagt ude i landskabet, og dermed blev gårde etableret væk fra ådale-nes engarealer, som tidligere var nødvendige til kreaturer. Gårdene ligger fortsat spredt i landskabet.

Husmandsudstyknings tegner en særlig struktur i landskabet (se figur på denne side). Dette ses i vejstrukturen, som bebyggelsen ligger langs med i et særligt taktfast mønster med to til tre husmandssteder samlet på hver sin side af vejen. Dette er særligt tydeligt på kort og kan ses i Østerhede og Tinghede. Statshusmandsbrugene blev etableret som led i den sidste store opdyrkning af en større sammenhængende hede i Danmark i 1950'erne.

Husmandsudstyknings ligger i et taktfast mønster i Østerhede, hvilket den grønne figur her illustrerer.

Lyne fremstår med en åben byrand fra nordsiden.

I landskabsområdet ligger Lønborg, Ådum, Lyne og Sønder Vium, som alle er mindre landsbyer. Landsbyerne ligger nær de små ådale og opstod først, da opdyrkningen af heden tog til. Inden opdyrkningen lå der ingen landsbyer i dette landskabsområde. Landsbyernes afgrænsning mod det omgivende landskab varierer fra at være præget af en grøn byrand til åben byrand (se billede øverst på denne side).

også spredt i landskabsområdet.

Tekniske anlæg

Området rummer flere større tekniske anlæg. Fem højspændingsledninger forløber i nord-sydgående retning, hvoraf den vestligste deler sig i to (se billede nederst på denne side). Der ligger to transformerstationer i landskabsområdet.

Mod syd står to vindmøllegrupper ved Sønder Vium og ved Østergård, Lyne (se billede på højre side). Flere master står

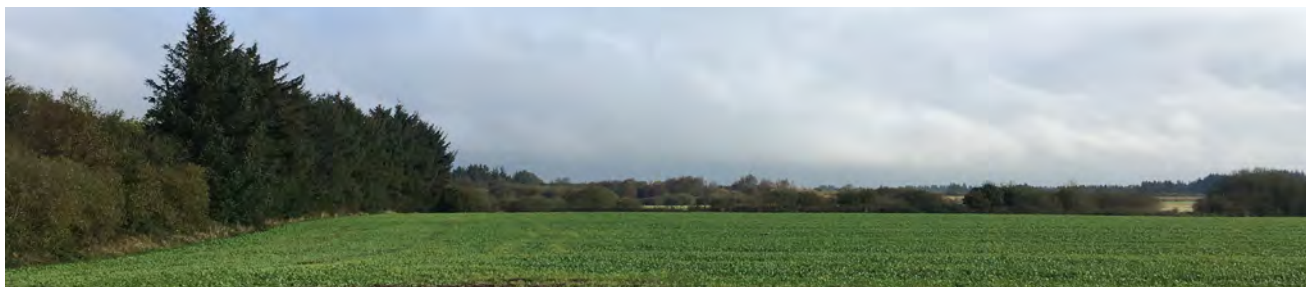
Syd for Ådum ses én af højspændingsledningerne.

Udsigt til vindmøller ved Sønder Vium. Småbevoksninger og fragmenterede hegn afgrænser markerne.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Hegn skaber velafgrænsede rum på markerne, mens bakkerne kan skabe en delvis åben karakter, som her sydøst for Sønder Vium.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har en lille til middelstor skala. Hegn, bebyggelse og bevoksningsstrukturen tegner et let sammensat udtryk, der varierer fra lukket til en åben karakter.

Terrænet og bevoksningen begrænser udsigterne. Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg er moderat.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har en lille til middelstor skala og en let sammensat karakter, hvilket knytter sig til de dyrkede marker samt plantager og heder, der alle varierer i skala.

Varde Bakkeø Landbrugslandskab er et landskab præget af plantager og heder i alle størrelser, samt marker afgrænset af hegn. Generelt resulterer de mange små elementer så som mindre heder, plantager, bebyggelse og lavbundsområder i en let

sammensat karakter.

Enkelte steder er markerne afgrænset af strukturerede hegn som nær Ådum, Østerhede og Tinghede, hvilket skaber en enkel karakter. Det samme er gældende for områderne med de større heder og plantager, hvor områderne består af få elementer og derfor fremstår med en mere enkel karakter.

Landskabsområdets skala varierer fra lille til middelstor. Lønborggård Plantage, Brosbøl Plantage samt Lønborg Hede er i middelstor skala som større sammenhængende enheder. Markerne er afgrænset af hegn, som fremstår som på opdyrkningsstidspunktet. Markerne ses i lille til middelstor skala.

De små terrænlavninger og de øvrige heder og plantager

I terrænlavningerne fremstår den rumlige afgrænsning lukket og velafgrænset. Her ved Møllebæk sydvest for Ådum er det landskabelige rum afgrænset af bevoksning uden mulighed for at se over bevoksningen.

Vindmøller ses her i den tilgrænsende kommune fra Østergård mod sydøst.

fremstår i lille skala. Gårde er i lille til middelstor skala.

Rumlig afgrænsning

Landskabsområdet fremstår med delvist åbne rum, der er delvist eller helt afgrænset af hegn og bevoksning. Den rumlige afgrænsning bestemmes af hegnstrukturen og terræn, samt de små plantager, der ligger spredt i landskabet.

Hegnene skaber velafgrænsede rum, men rummene er overvejende åbne på grund af det bakkede terræn, der gør det muligt at se over bevoksningen (se billede øverst på venstre side). I det lavere liggende terræn er rummene mere lukkede, men er ikke karaktergivende for området (se billede nederst på venstre side).

Udsigter

Landskabsområdet har overvejende få udsigter, da de begrænses af hegn, plantager

og terræn. Den nordlige del af landskabsområdet grænser op til et stort lavbundsområde, og her falder terrænet svagt mod det lavtliggende tilstødende landskabsområde *Skjern Enge Deltalandskab*. Det skaber vidtrækkende udsigter mod nord.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet er generelt præget af tekniske anlæg, der alle steder indgår i landskabsbilledet på forskellige vis. Det er de fleste steder en kombination af forskellige typer anlæg som landbrugsbyggeri, højspændingsledninger og vindmøller.

Vindmøllegrupper både i dette landskabsområde og i de omgivende landskabsområder påvirker landskabsbilledet visuelt (se billede på denne side).

Landbrugsbyggeri er generelt godt indpasset i landskabet, da det bakkede terræn og bevoksningsstrukturen delvist skærmer

for markant byggeri, og byggeriet er overvejende lavt. Få steder opleves højere anlæg som siloer dog over bevoksningen.

Delområder

Delområdet Tarm Møllebæk fremstår med lavbundsområde og rammet ind af bevoksninger på dalsiderne og adskiller sig fra det øvrige landskabsområdet.

Der findes to delområder i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra landskabsområdet.

D09-1: Tarm Møllebæk

Centralt i landskabsområdet løber vandløbet Tarm Møllebæk i nord-sydgående retning og udgør sammen med en mindre smeltevandsdal et delområde. Delområdet er præget af eng, som sammen med terrænet definerer afgrænsningen af smeltevandsdalen. Tarm Møllebæk Ådal er en veldefineret geologisk struktur i det småbakkede landskabsområde. *Tarm Møllebæk* delområde adskiller sig ligeledes som et lavbundsområde med afgræssede enge i det ellers opdyrkede landskabsområde (se billede på denne side).

Ådalen har i sidste istid (Weichsel) ledt den smeltede is væk fra *Varde Bakkeø* mod Skjern Å-systemets smeltevandsslette

nord for delområdet. I delområdet findes afgræssede enge, der er et kulturbetinget karaktertræk med sin oprindelse i udnyttelsen af ådalene til græsning for kreaturer. Heder og småbevoksninger ligger på dalens sider, men er ikke en del af delområdets bærende karaktertræk. De omkringliggende bevoksninger samt de små heder inddeler landskabet i lukkede og små rum. Den lukkede karakter begrænser udsigterne, og delområdet opleves derfor generelt med ubetydelige visuelle påvirkninger fra landskabet uden for delområdet.

D09-2: Lydum Ådal

Lydum Ådal adskiller sig fra det øvrige landskabsområde, da det er en større ådal præget af afgræssede enge. De øvrige lavbundsområder uden for delområdet i landbrugslandskabet fremstår opdyrkede.

Delområdet fremstår tydeligt i

landskabet som smeltevandsdal med Lydum Å liggende i dalbunden. I dalbunden og på dalsiderne findes afgræssede enge, som er en reference til landskabets kulturbetingede oprindelse som græsningslandskab (se billede på højre side). Der ligger flere gårde i overgangen mellem ådalen og det tilstødende landbrugslandskab, og placeringen afspejler den oprindelige bebyggelsesstruktur før opdyrkningen af heden. Delområdet har en lysåben karakter med lav bevoksning og enkel karakter.

Delområdet Lydum Ådal består af afgræssede enge med mindre bevoksninger i dalbunden og på dalsiderne.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K09-1: Lønborg Hede

Lønborg Hede er én stor hede og udgør et særligt karakteristisk område. De tilstødende plantager og mindre marker indgår i udpegningen af det særligt karakteristiske område. Heden er en del af både dette landskabsområde og landskabsområdet mod vest *Lønborg Landbrugsflade*. Dette skyldes, at der er en væsentlig forskel i terrænet på bakkeøen, herunder de to landskabsområder, hvorfor landskabsområderne er delt i to. Heden fremstår dog som en samlet enhed, og hede er bærende karaktertræk i begge landskabsområder, hvorfor Lønborg Hede derfor går på tværs af landskabsområderne. Hede og lavbundsområde er som bærende karaktertræk særlig tydelige i Lønborg Hede området (se billede på højre side).

Den seneste kulturbetingede oprindelse referer til opdyrkning

og tilplantning af heden. I Lønborg Hede ligger små dyrkede marker og plantager spredt i hedelandskabet. Heden skaber sammen med dyrkede marker og små plantager en tydelighed af den kulturbetingede oprindelse, da heden peger på, hvordan landskabet så ud, før den store hedeopdyrkning tog fart.

Samsillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er tydelige i Lønborg Hede, da de højereliggende arealer fremstår med hede, og de lavtliggende arealer fremstår med lavbundsområde.

Karakteristisk

K09-2: Landbrugslandskabet

I det landbrugsprægede landskab fremstår de bærende karaktertræk tydeligt i form af intensivt dyrkede marker, der er afgrænset af hegn og små til middelstore plantager (se billede s. 275). Plantagerne og hederne fremstår i mindre tydelig grad

sammenhængende.

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til opdyrkning og tilplantning af heden. Dette har resulteret i et landbrugslandskab med spredt beliggende plantager, og den kulturbetingede oprindelse fremstår derfor tydelig. Der ligger små heder spredt i landbrugslandskabet, og hederne skaber en reference til landskabet inden opdyrknings og tilplantningen.

Samsillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er tydelig på det højereliggende terræn, da de tørrere jorde er dyrkede. Samsillet er dog svækket i de lavtliggende områder, da områderne som våd lavbund er drænet og opdyrket helt ned til vandløbene.

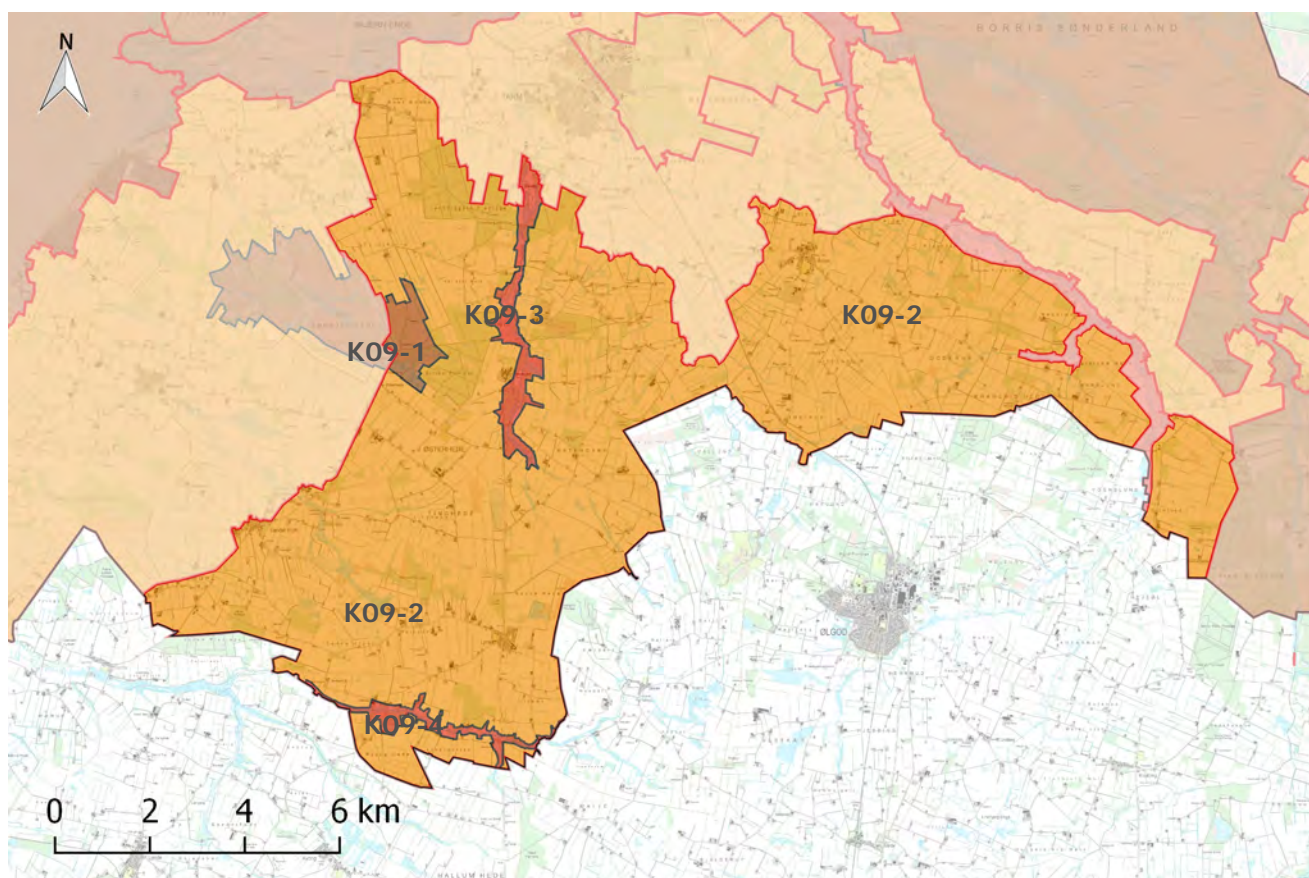
Kontrasterende

K09-3: Tarm Møllebæk

Delområdet *Tarm Møllebæk* adskiller sig fra det øvrige

Lønborg Hede udgør et særligt karakteristisk område. Lønborg Hede ses her i den vestlige del af det særligt karakteristiske område.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Lydum Ådal adskiller sig fra landskabsområdet, da ådalen fremstår afgræsset og ikke opdyrket.

landskab, da delområdet er en veldefineret ådal præget af afgræssede enge med hede og plantage på dalsiderne.

Den kulturbetingede oprindelse som afgræsset eng er stadig tydelig i landskabsbilledet. Tilplantningen af heden med plantage er også tydelig i delområdet.

Der findes overvejende eng i ådalens bund, og udnyttelsen af lavbundsområdet til afgræsning afspejler et godt samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk, da vådområderne ikke er tørlagt og ligger naturligt hen.

K09-4: Lydum Ådal

Ådalens karakter adskiller sig fra det øvrige landskab som smeltevandsdal med afgræssede enge og er derfor vurderet *kontrasterende* (se billede på denne side). Gårde fremstår tydelige i overgangen mellem ådalen og det

tilstødende landbrugslandskab, hvilket er de bærende karaktertræk i delområdet.

Den kulturbetingede oprindelse knyttet til dalbundens brug til kreaturer er tydelig i ådalen med afgræsning, lav bevoksning og bebyggelsesstruktur med gårde på kanten af ådalen.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er tydelig, da de våde lavbundsområder i ådalen er udnyttet som eng.

Ved Varisbøl Mark i det landbrugsprægede landskab ses dyrkede marker omkranset af småbevoksninger og plantager. Landbrugslandskabet er vurderet karakteristisk.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T09-1: Lønborg Hede

Hedens kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til oprindelsen er vurderet *god*. Inden landskabsområdet blev opdyrket, stod landskabet udpint hen som hede, og Lønborg Hede er en reference til området inden opdyrkningen. Intaktheden i forhold til oprindelsen er derfor intakt.

Hovedparten af Lønborg Hedes bærende karaktertræk, særligt i den østlige del, er vedligeholdelsesmæssigt vurderet i *god* tilstand. Plantagen og heden fremstår som sammenhængende enheder, og hederne er overvejende uden tilgroning.

Lønborg Hede vurderes *moderat* visuelt påvirket af tekniske anlæg, hovedsagelig fra et tilstødende område syd for heden. Vindmøllerne ved Lønborg Hede kan ses fra hele området.

T09-2: Lydum Ådal

Ådalens kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *god*, da ekstensive græsningsarealer og andet lysåben natur præger området. Bebyggelsesstrukturen er stadig intakt.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk er vurderet *middel* til *god*, da dalbunden nogle steder er tilgroet, men generelt friholdt for bevoksning (se billede på højre side).

Landskabet opleves overvejende med en *ubetydelig* visuel påvirkningsgrad. Der forløber én højspændingsledning på tværs af ådalen, hvilket i *mindre* grad påvirker ådalen.

Middel tilstand

T09-3: Brosbøl og Lønborggård Plantage

I n t a k t h e d e n a f d e

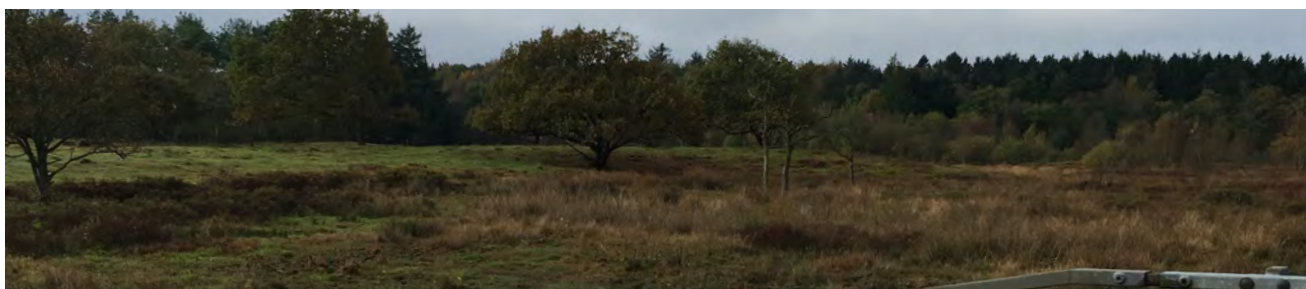
kulturbetingede karaktertræk vurderes *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Dette ses i form af plantagernes tilstedeværelse.

De kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes *middel*, da plantagerne ikke fremstår som velafgrænsede strukturer. Dette svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand af plantagerne.

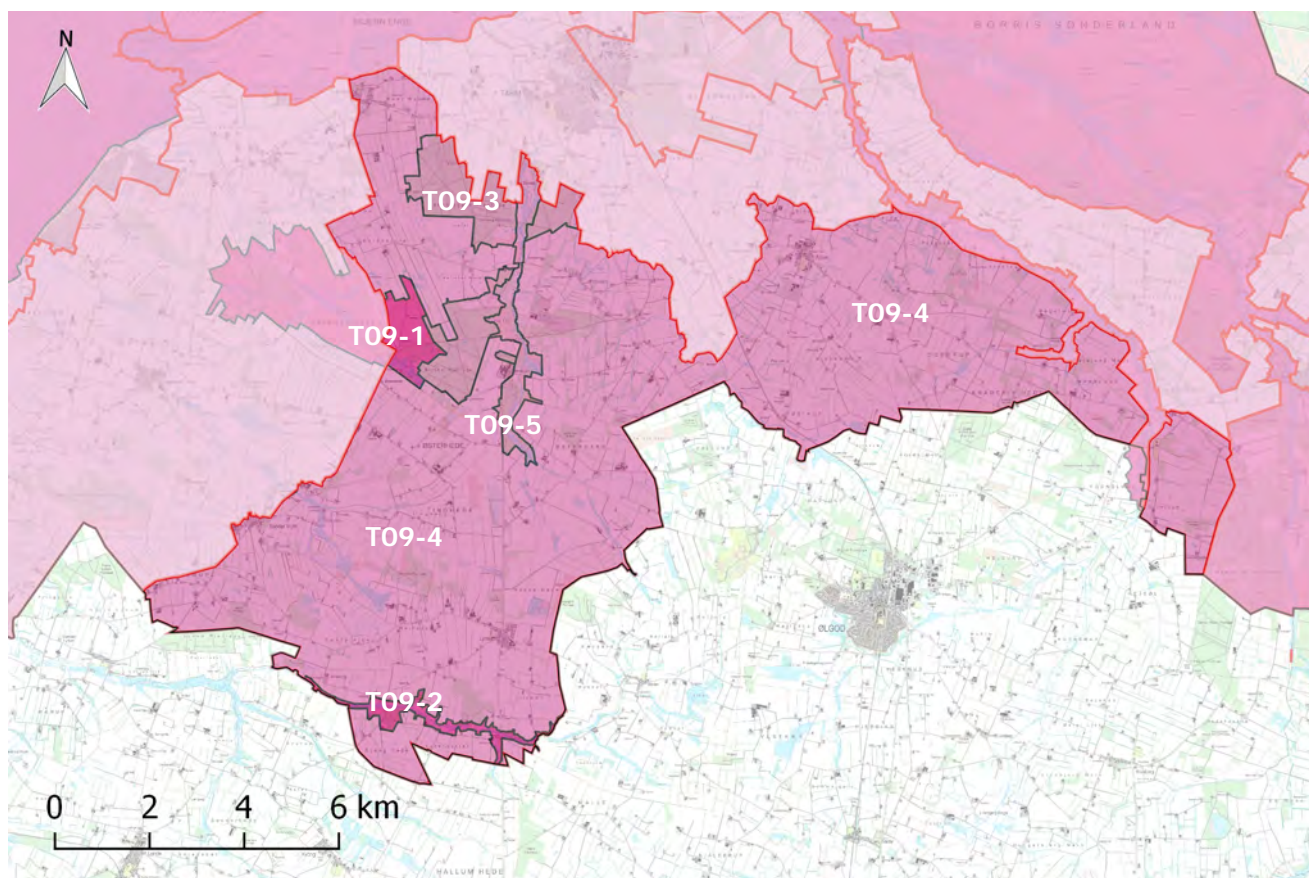
Plantagerne har en *moderat* visuel påvirkning fra tekniske anlæg i landskabsområdet og det tilstødende landskabsområde *Lønborg Landbrugsflade*. Der forløber én højspændingsledning øst for området, og vindmøllerne ved Lønborg Hede er synlige fra plantagerne.

T09-4: Landbrugslandskabet

I n t a k t h e d e n a f d e kulturbetingede karaktertræk vurderes generelt *middel*. Landskabskarakterens

Lydum Ådal er vurderet i god tilstand, da området fremstår afgræsset og uden megen tilgroning. Tekniske anlæg er ikke synlige fra terrænlavningen.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Tekniske anlæg påvirker hele landskabsområdet, hvilket både opleves fra dette landskabsområde og de omkringliggende. Syd for Sønder Vium opleves den større vindmøllegruppe ved Sønder Vium, hvor Vejrup Plantage og større bevoksninger kan ses i baggrunden.

oprindelse i opdyrkning af heden er intakt i dag, da hegn, markerne størrelse og bebyggelsen i form af gårde langs veje og husmandssteder vurderes som på opdyrkningstidspunktet ud fra historiske kort. Enkelte steder fremstår markerne større med fragmenterede hegn. Nær Ådum og Odderup er hegnene i højere grad ustrukturerede end i det øvrige landbrugslandskab.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel* til *god*. Dette afspejles både i bebyggelses- og hegnstrukturene. Bebyggelsesstrukturen er overvejende i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand, da gårde stadig følger vejstrukturene og ligger langs vejene. Hvor hegnene er fragmenteret, svækkes den vedligeholdelsesmæssige tilstand (se billede på højre side).

Landbrugslandskabet er alle steder visuelt påvirket af tekniske

anlæg i form af højspændingsledninger, master og vindmøller både i og uden for landskabsområdet. Den visuelle påvirkning er derfor vurderet *moderat* til *væsentlig*. De tekniske anlæg påvirker landskabsbilledet og kan lokalt virke markante. (Se billede på denne side og på højre side)

T09-5: Tarm Møllebæk

De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse vurderes generelt *middel* for delområdet Tarm Møllebæk. De afgræssede enge i området er brudt op af bevoksning, og engen, der er en del af de kulturbetingede karaktertræk, er derfor mindre intakte. Hede findes i dalsiderne, hvilket er en væsentlig del af den kulturhistoriske fortælling. Det bærende karaktertræk som smeltevandsdal er mindre tydelig, da strukturerne er sløret af plantager og øvrig bevoksning.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *dårlig* til *middel*. Dette afspejles i engenes og hedernes vedligeholdelsesmæssige tilstand. Engarealer i terrænlavningerne fremstår hovedsagelig som afgræsset eng, men tilstanden er sløret af tilgroninger. Da hederne er tilgroet af krat, er den vedligeholdelsesmæssige tilstand af disse svækket, da heder bør fremstå åbne uden tilgroning.

Delområdet er i *mindre* grad præget af visuelle påvirkninger, da smeltevandsdalen ligger lavt og er omkranset af bevoksning. Hovedvejen *Vardevej* går gennem området, og større gårdbygninger og master ligger langs vejen. Vejen og gårdene påvirker lokalt delområdet visuelt.

Hegn vurderes at være intakte og i god tilstand i landbrugslandskabet, mens graden af visuel påvirkning fra tekniske anlæg generelt vurderes moderat. Højspændingsledninger og vindmøllerne ved Bindsbøl ses til venstre i billedet.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V09-1: Lønborg Hede

Lønborg Hede har en *særlig oplevelsesværdi*, da den ligger tilbage som et område, der hverken er blevet opdyrket eller tilplantet som led i den kulturbetingede udnyttelse af landskabet. Det er et af de større sammenhængende hedelandskaber i kommunen og skaber en tydelig reference til, hvordan landskabet så ud, inden opdyrkningen fandt sted (se billede s. 285). Lønborg Hede er derfor en særlig del af den kulturhistoriske fortælling om landskabet.

V09-2: Østerhede

Østerhede er et kulturmiljø med et *særligt oplevelsesrigt landskab*, der formidler den kulturhistoriske fortælling om husmandsudstyknings og særligt en af de sidste udstykninger, der blev etableret i midten af 1950'erne i forbindelse med hedeopdyrkningen i Danmark. Mindre gårde ligger langs vejene

med hegn, der afgrænser markerne og gårdene.

Særlige udsigter

V09-3: Udsigt over Skjern Enge

I den nordligste del af landskabsområdet findes der vidtrækkende og *særlige udsigter* over det særligt flade slettelandskab *Skjern Enge Deltalandskab*, som Skjern Å-systemet er en del af. Skjern Å-systemets slettelandskab strækker sig over flere landskabsområder.

Enkeltelementer

Kirkerne

Kirker repræsenterer en kulturhistorisk fortælling i landskabet, men i dette landskabsområde optræder kirkerne ikke særlig synlige. Det kan skyldes landsbyudviklingen omkring kirkerne, der begrænser kirkernes synlighed fra det omkringliggende landskab. Et eksempel på det er Lydum Kirke. Nogle kirker er afskærmet af terræn som eksempelvis Sønder Vium Kirke, der er

placeret lavt i terrænet (se billede på højre side). Bevoksning omkring kirkerne og bevoksning i landskabsområdet medvirker til, at kirkerne er mindre synlige fra det omgivende landskab. Ådum Kirke ligger hævet i terrænet, men er kun synlig lokalt på grund af beplantning.

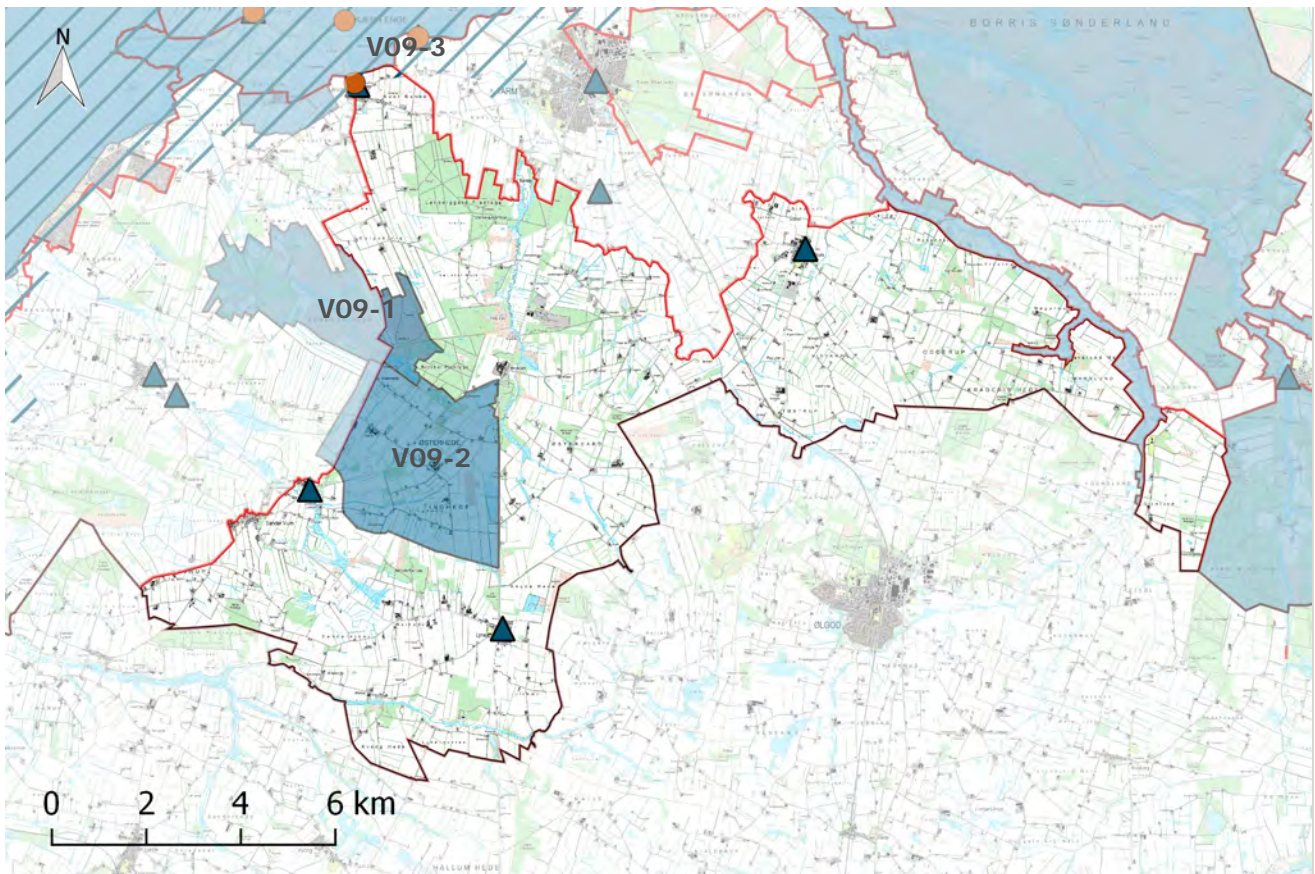
Lønborg Kirke ligger i den nordlige del af landskabsområdet på toppen af Skjern Ådals dalside og er særlig synlig i de omkringliggende landskabsområder. Kirken fungerer derfor som et orienteringspunkt i det omkringliggende landskab.

Gravhøje

Hele landskabsområdet er rigt på gravhøje, der ligger spredt på marker og i bevoksninger. Mange ligger skjult og opleves derfor kun lokalt. I den nordlige del af landskabsområdet ligger flere gravhøje på række og afspejler et forhistorisk vejforløb kaldet "Oldtidsvejen".

Sønder Vium Kirke er placeret lavt i terrænen, men kan her ses fra en drænet og opdyrket terrænlavning sydøst for byen.

Signaturforklaring

Karakterområde	Særlige Udsigter
Oplevelsesrigt Landskab	Udsigtspunkt
Oplevelsesrigt Element	Kommunegrænse

Fra Lønborg Kirke er der vide udsigter over Skjern Enge Deltalandskab.

Udsigtspunkt

Lønborg Kirke

Ved Lønborg Kirke er der et særligt udsigtspunkt over det flade slettelandskab ved *Skjern Enge Deltalandskab*. Herfra er der udsigtsmuligheder både mod øst, nord og vest over Ringkøbing Fjord. På klare dage er der mod vest udsigt til klitterne, som rejser sig ved Vesterhavet (se billede på denne side).

Lønborg Hede strækker sig på tværs af landskabsområder og har en særlig oplevelsesværdi. Her er der udsigt over Lønborg Hede i det tilstødende landskabsområde.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren vurderes generelt ikke sårbar over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensyn til landskabets bærende karaktertræk.

Det landbrugsprægede landskab vurderes generelt robust over for ændringer, men ændringer i området kan medføre en betydelig visuel påvirkning af de omgivende landskabsområder. I den nordlige del af landskabsområdet kan terrænforholdene fremhæve nye elementer, så de er synlige over store afstande, også fra de omgivende landskabsområder.

Landskabsområdet rummer *oplevelsesrige værdier*, der knytter sig til heder og de kulturbetingede fortællinger i landskabet som kulturmiljøer og gravhøje. Disse værdier er mest sårbare over for ændringer. Heder er særligt sårbare over for ændringer, der kan

skabe usammenhængende hedelandskaber. De særlige udsigter kan påvirkes negativt af ændringer, både i dette landskabsområde og i de omkringliggende landskabsområder.

Skovrejsning

Skov og plantage er et centralt karaktertræk og er især udbredt i den nordlige del af landskabsområdet. Det vurderes muligt at indpasse ny skov i landskabsområdet. Landskabsområdet rummer både store og små skovområder og har dermed kapacitet til skovrejsning i alle skala.

Lydum Ådal vurderes sårbar over for skovrejsning, da skov i dalen, herunder dalsiderne, vil sløre dalens geologiske karaktertræk og dermed geologiske fortællinger. Det vil samtidig sløre de kulturhistoriske fortællinger om dalens funktion som græsningslandskab. I smeltvandsdalen *Tarm Møllebæk*

vurderes dalbunden sårbar over for skovrejsning, da det vil sløre den kulturhistoriske fortælling om dalens funktion som græsningslandskab. Dalens sider er præget af skov, og det vurderes muligt at indpasse ny skov, som styrker skovens karakter på dalsiderne.

Der bør være opmærksomhed på, at ny skov ikke slører oplevelsen af landskabsområdets kulturmiljøer og kulturhistoriske fortællinger, herunder gravhøje, kirker, heder og husmandsudstyknings ved Østerhede. De særlige udsigter i den nordlige del af landskabsområdet er sårbare over for skovrejsning, da det kan begrænse de særlige udsigter.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabsområdets varierende skala giver forskellige muligheder for at indpasse landbrugsbyggeri i lille til middelstor

Lynes nordlige byrand opleves delvist åben og velafgrænset. Det er væsentligt, at byudvikling er tilpasset den eksisterende karakter.

skala (se billede s. 287).

Landbrugsbyggeriet fremstår i lille til middelstor skala, og derfor er landskabet sårbart over for stort eller andet markant byggeri. Landskabsområdets skala er lille til middel med en lukket til delvis åben karakter på grund af hegn og anden bevoksning. Det giver mulighed for at skærme for byggeriet, men middelstort byggeri kan virke meget dominerende i de lukkede landskabsrum. Landskabets kapacitet til stort byggeri forudsætter en konkret vurdering og opmærksomhed på at indpasse byggeriet i landskabet.

Ådalenes små landskabsrum er sårbare over for middelstort og stort byggeri, da det let kommer til at dominere landskabet.

De dele af landskabsområdet, der fremstår særligt karakteristiske og med særlig oplevelsesværdi som eksempelvis Lønborg Hede

og Østerhede, vurderes sårbare over for landbrugsbyggeri.

Områder præget af plantage og hede er friholdt for bebyggelse, og disse områder er derfor særligt sårbare over for landbrugsbyggeri.

Byrand

Byudvikling i størstedelen af landsbyernes byrand vurderes ikke at komme til at påvirke landskabsområdet væsentligt. Landskabet vurderes derfor ikke sårbart over for udvikling i byranden, hvis der tages hensyn til det omgivende landskab.

Byrandenes udtryk varierer fra grøn til åben (se billede på denne side). Det er væsentligt, at byudvikling i byranden er tilpasset den eksisterende karakter og skaber en velafgrænset byrand.

Det er vigtigt, at byudvikling ikke finder sted i terrænlavnin-
ger og ikke virker markant set

fra ådalene, da ådalenes geologiske struktur ikke bør sløres.

Lønborg landsby ligger i overgangen til et stort slettelandskab og indgår i udsigterne mod nord. Det er væsentligt, at byggeri både inde i byen og i byranden er indpasset og fremstår harmonisk i landskabet. Det omgivende landskab kan være sårbart over for byudvikling i Lønborg, hvis der ikke tages hensyn til de visuelle oplevelsesmuligheder, der især præger den nordlige del af dette landskabsområde.

Tekniske anlæg

Landskabet vurderes at have kapacitet til indpasning af større anlæg. Landskabets let sammensatte karakter med et bakket terræn, velafgrænset og fragmenteret bevoksningsstruktur og spredte bebyggelsesstruktur gør det muligt at indpasse nye elementer uden en væsentlig påvirkning (se billede s. 286).
D e r s k a l d o g v æ r e

Tekniske anlæg kan indpasses i dette landskabsområde. Der skal dog være opmærksomhed på en yderligere merpåvirkning. Vindmøllerne ved Sønder Vium ses her.

opmærksomhed på den mulige kumulative effekt, flere tekniske anlæg kan skabe i landskabsområdet. Dette gælder for hovedparten af landskabsområdet, da antallet af tekniske anlæg i og uden for landskabsområdet er særligt højt.

Mindre tekniske anlæg som husstandsvindmøller kan ligeledes medvirke til en merpåvirkning. Det er derfor væsentligt, at nye mindre tekniske anlæg, både lave og høje, bliver indpasset i landskabet.

Det er væsentligt, at tekniske anlæg ikke placeres i overgangen til slettelandskabet mod nord samt i landskaber med særlig oplevelsesværdi, da det kan påvirke de særlige udsigter og oplevelsesværdierne tilknyttet slettelandskabet og kulturmiljøerne. Der bør ligeledes ikke placeres tekniske anlæg i ådalene og i overgangen til ådalene, da det vil dominere den enkle

karakter og lille skala, som områderne har.

Landbrugsbyggeriet fremstår generelt i lille til middelstor skala. Dette landbrugsbyggeri ved Nørhede er i middelstor til stor skala, men ligger lavt i landskabet og delvist skjult af bevoksning.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M09-1: Lønborg Hede

Det hedeprægede landskab har fået målsætningen *beskyt*. Her er landskabet vurderet *særligt karakteristisk og særligt oplevelsesrigt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, når det bevarer eller styrker de bærende karaktertræk. Hedekarakteren bør styrkes og fremstå som en sammenhængende enhed. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for området.

M09-2: Østerhede

Landskabet omkring Østerhede har fået målsætningen *beskyt*, da landskabet er vurderet *særligt oplevelsesrigt*.

Beskyttelsesmålsætningen

betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, der medvirker til at styrke eller beskytte de bærende karaktertræk. Der bør være særlig opmærksomhed på at styrke *det oplevelsesrige landskab* ved at bevare de særlige vej-, hegns- og bebyggelsesstrukturer. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for området.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M09-3: Landbrugslandskabet

Den del af landbrugslandskabet, som ikke er vurderet oplevelsesrig, har fået målsætningen *vedligehold*. Denne del af landskabsområdet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn

til landskabets karakter. En landskabelig tilpasning af elementer bør således understøtte landskabets karaktertræk.

M09-4: Tarm Møllebæk

Området omkring Tarm Møllebæk har fået målsætningen *vedligehold*, da det er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier og svækket af plantage- og hedestrukturen.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men det bør ske med hensyntagen til de afgræssede enge som bærende karaktertræk. Der bør være opmærksomhed på at vedligeholde lavbundskarakteren.

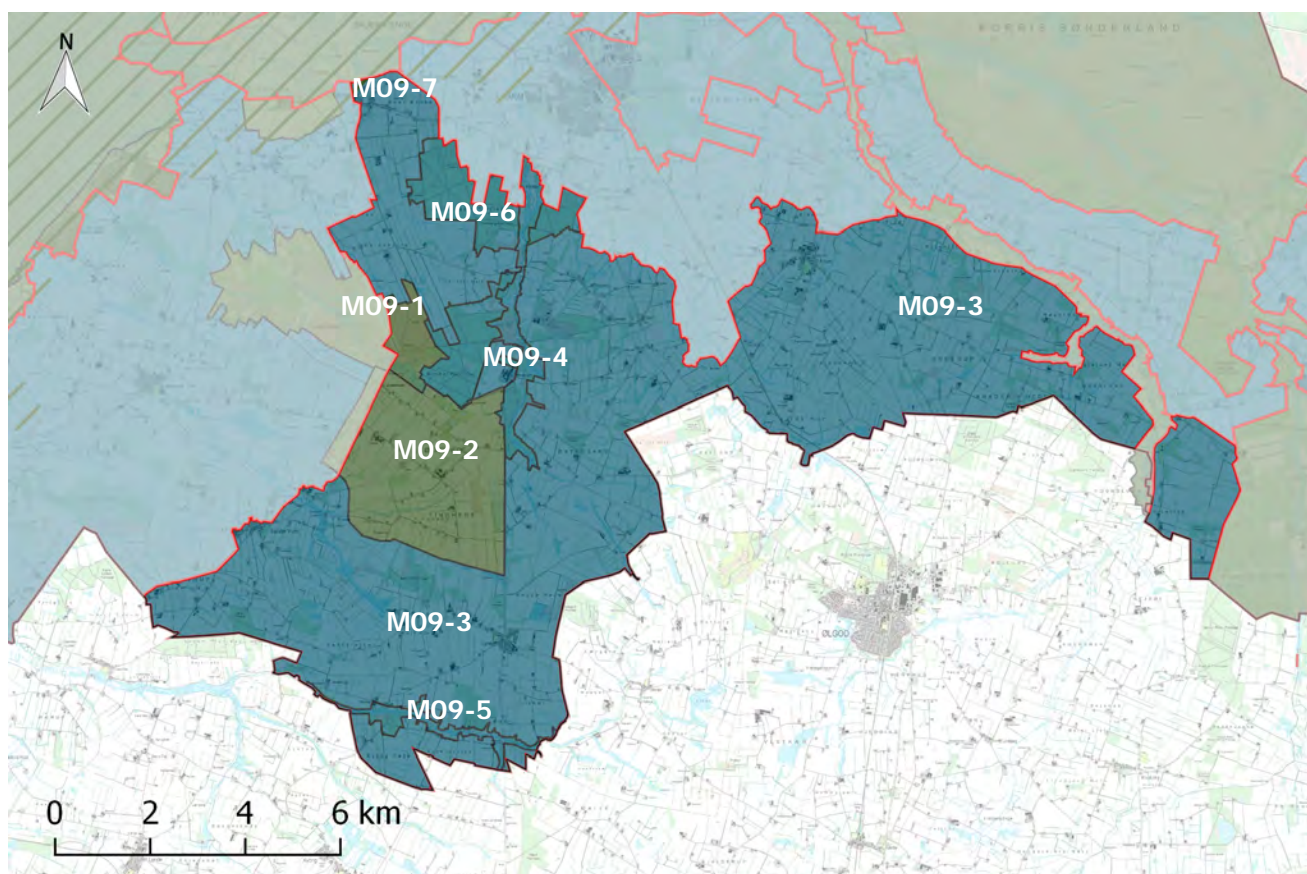
M09-5: Lydum Ådal

Lydum Ådal har fået målsætningen *vedligehold*. Ådalen er vurderet uden særlige oplevelsesværdier og *karakteristisk*.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i området,

Lønborg Hede har fået målsætningen beskyt og yderligere teknisk påvirkning bør undgås. Vindmøllerne ved Lønborg Hede ses her fra Sandbjerg.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Beskyt og forbedr karakter		Ændr karakter
	Beskyt udsigt		Vedligehold karakter		Kommunegrænse
	Beskyt karakter		Vedligehold og forbedr karakter		

Fra husmandsudstykningsene ved Østerhede ses Lønborg Hede i baggrunden. Østerhede har fået målsætningen beskyt på grund af det særlige kulturmiljø og formidling om opdyrkningen af heden, det repræsenterer.

men at de bør ske med hensyn til områdets bærende karaktertræk af smeltevandsdal og afgrænsset engareal. Det er ligeledes væsentligt, at der lægges vægt på, at yderligere visuel påvirkning i mindst muligt omfang bliver tilført både i og uden for ådalen.

M09-6: Brosbøl og Lønborggård Plantage

Plantagerne Brosbøl og Lønborggård er vurderet *karakteristiske* og uden særlige oplevelsesværdier og har derfor fået målsætningen *vedligehold*.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i området, hvis der tages hensyn til de bærende karaktertræk som plantage, og at plantagerne fremstår som velafgrænsede enheder. Det er væsentligt, at der lægges vægt på, at yderligere visuel påvirkning i mindst muligt omfang bliver tilført både i og uden for området.

Mål: Beskyt udsigt

M09-7: Udsigt over Skjern Enge

I den nordlige del af landskabsområdet er landskabet præget af *særlige udsigter* på tværs af det omkringliggende landskabsområde til *Skjern Enge Deltalandskab*. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne både i dette landskabsområde og i de omgivende landskabsområder.

Landbrugslandskabet har fået målsætningen vedligeholdt. Ændringer kan ske, men ændringer bør tilpasses til de bærende karaktertræk som hegnsstrukturerne og små plantager. Varisbøl Mark ses her med middelstore marker.

**NATURENS
RIGE**

**Skjern Enge
Deltalandskab**

Område 10

Område 10

Skjern Enge Deltalandskab

Område 10

Landskabets kendetegn

Skjern Enge Deltalandskab ligger i den vestlige del af Skjern Enge og i den sydlige del af kommunen.

Landskabsområdet er et stort vådområde, der fremstår som et eng- og deltalandskab med en meget åben karakter (billede 1).

Landskabsområdet er frit for bevoksning og bebyggelse (billede 2). Landskabsområdet består af afgræssede enge, naturprægede lavbundsområder, store vandflader og slyngede vandløb.

Der findes vidtrækkende udsigter over englandskabet til Ringkøbing Fjord (billede 2). Et dige mod nord indrammer landskabet, og udsigterne mod vest og syd forstærkes over de store lavbunds- og vandflader.

Landskabsområdet er friholdt for tekniske anlæg, men er generelt påvirket af tekniske anlæg i de omgivende landskabsområder (billede 3).

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den sydlige del af kommunen og omfatter det særligt lavtliggende lavbundsområde, der udgør Skjern Enge og Skjern Ås delta til Ringkøbing Fjord.

Landskabsområdets afgrænsning omfatter hovedsagelig det lavtliggende terræn og et lavbundspræget landskab. Mod vest er området afgrænset af Ringkøbing Fjord, og mod øst skaber jernbanen grænsen mod den østlige del af Skjern Enge.

Den nordlige afgrænsning er bestemt af et dige, der ligger i overgangen til et landbrugslandskab med dyrkede marker. Mod syd følger afgrænsningen en mindre terrænstigning op til et landskab, der ligesom nord for deltaet består af dyrkede marker.

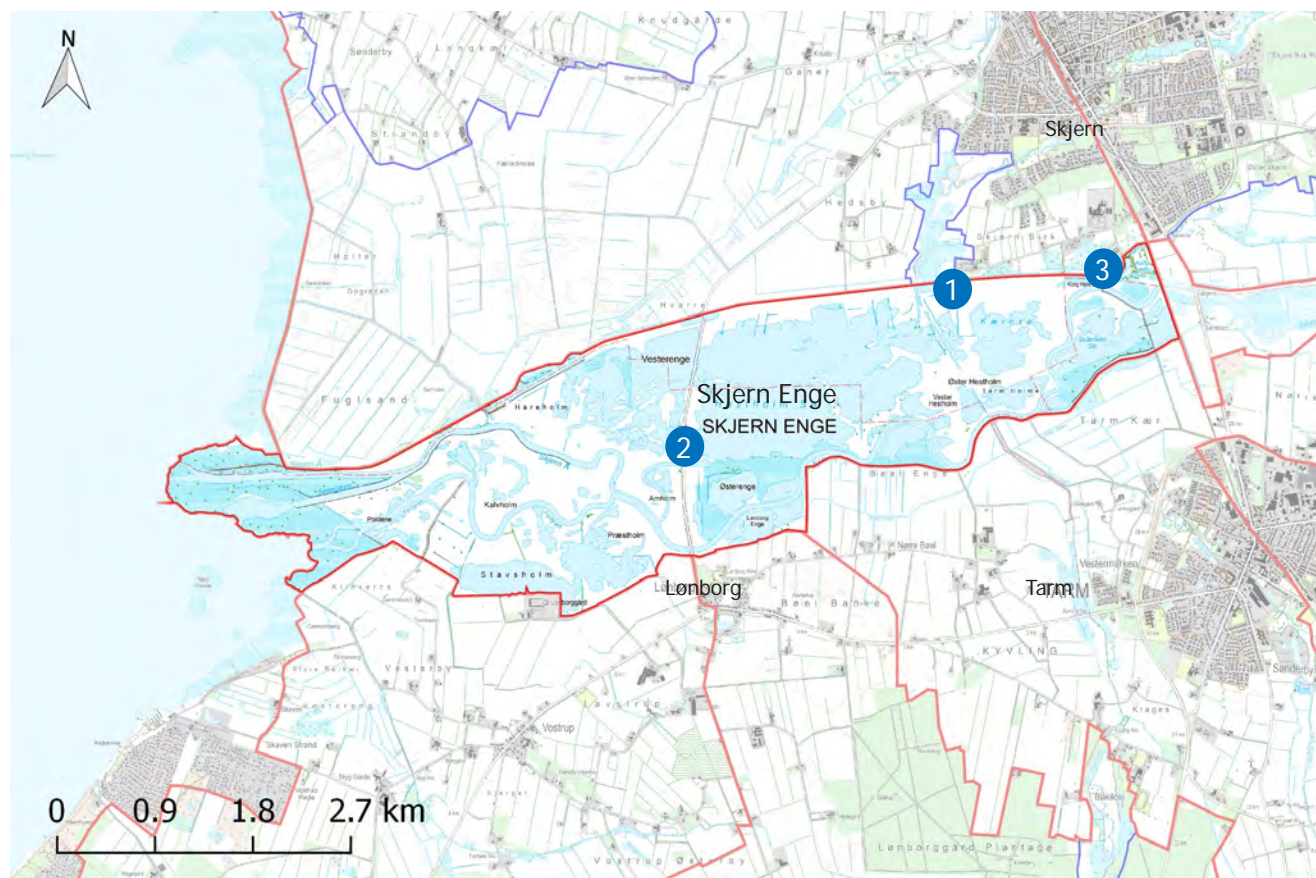
Udsigt mod vest fra det nordlige dige nær Skjern (billede 1).

Udsigt fra fugletårn centralt i deltalandskabet mod vest (billede 2).

Udsigt til Tarm fra deltalandskabet nær Skjern (billede 3).

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde

- 1 Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Mod nord rejser dalsiden sig svagt fra det lavtliggende delta- og englandskab.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet udgør et delta- og englandskab for smeltevandsdalen Skjern Ådal og har derfor et særligt fladt og lavtliggende terræn.

Landskabsområdet fremstår som vådområde med en mosaik af vandløb og søer. Skjern Å har udløb til Ringkøbing Fjord.

Geologisk dannelse og terræn

De bærende geologiske karaktertræk stammer fra sidste istid (Weichsel) og frem til i dag, da delta- og englandskabet er under konstant forandring.

Delta- og englandskabet ligger i den vestlige del af den smeltevandsslette, som Skjern Å systemet er en del af. Deltaet er et område, hvor en flod eller større å møder et hav, sø eller her en fjord. Her skabes der sedimentaflejringer, da vandets strømhastighed falder drastisk. Smeltevandssletten blev i sidste

istid skabt, da store floder af smeltet is strømmede fra det østlige Jylland mod denne del af Vestjylland, som lå frit for is. Skjern Ådal er en større smeltevandsdal, der blev til, da smeltevandsstrømmene snævrede sig ind, og deltaet er blandt andet skabt af smeltevandsaflejringer fra sidste istid.

Smeltevandssletten havde oprindeligt udløb til det åbne hav, men efter istiden blev Ringkøbing Fjord dannet under stenalderen, og deltaet har derfor i dag udløb til et langt mere stille vand. Aflejringer har i løbet af de sidste hundrede år skabt det delta, der ses i dag (se figur s. 118).

Jordart

I landskabsområdet nær fjorden er jordarten domineret af delta-sand og det øvrige område af ferskvandssand.

Hydrologiske forhold

De hydrologiske forhold er helt

centrale for karakteren af landskabsområdet. Området er et stort vådområde, der består af en mosaik af små og store vandløb, våde enge samt store og små søer (se billede på denne side).

Kyst

Deltaets udmundning i Ringkøbing Fjord udgør et kystlandskab mod et lukket farvand og med lille bølgepåvirkning. Netop på grund af de stille vandforhold er fjordkystlinjen under konstant forandring i takt med, at deltaet udvikles mod vest ud i fjorden. Udviklingen ses tydeligt ved at sammenligne nuværende forhold med historiske kort.

Det kystnære landskab har strandenge samt små og store vandløb, der slynger sig mod fjordkysten. Kystlinjen fremstår meget bugtet.

Landskabsområdet ligger ud til Ringkøbing Fjord. Deltaet ligger i et slettelandskab med svagt hævede dalsider, hvor Lønborg ses i den venstre side af billedet.

Kulturbetingede karaktertræk

Få afgræssede enge ligger spredt imellem store vådområder, der her ses tydeligt fra Fugletårnet ved Skjernåvej. I baggrunden ses det nordlige dige som referencepunkt til den tidligere udretning af Skjern Å.

Bærende karaktertræk:

Skjern Enge Deltalandskab er præget af vådområde samt enge, som delvist er afgræsset. Landskabsområdet er friholdt for bebyggelse og bevoksning samt tekniske anlæg.

Landskabsområdet har sin kulturbetingede oprindelse i et stort naturgenoprettelsesprojekt for Skjern Å.

Landskabskarakterens oprindelse

Den kulturbetingede oprindelse er især knyttet til et stort naturgenoprettelsesprojekt.

Inden det store naturgenoprettelsesprojekt af Skjern Å havde landskabsområdet, herunder lavbundsområderne, været drænet, opdyrket og åen reguleret. Regulering af dalbunden fandt sted i 1960'erne for at optimere landbruget i området. Omdannelsen af det oprindelige engareal resulterede i en

udretning af Skjern Å og etablering af et dige, der ses som en grænse til det omgivende landskabsområde mod nord *Skjern Landbrugsslette* (se billede på denne side). Pumpehuse er etableret ved diger, og flere af pumpehusene er fortsat i brug.

I dag ser landskabet meget anderledes ud og er domineret af vådområder og slyngede vandløb. Dette er blandt andet et resultat af Danmarks største naturgenoprettelsesprojekt. Projektet startede i slutningen af 1990 og sluttede i starten af 00erne. Åen blev genslynget, og nye søer og enge blev til.

Dyrkningsmønster

Delta- og englandskabet er uden dyrkede marker og er domineret af en mosaik af strandenge og vådområder med skiftende vandstand.

I dag består dyrkningsmønsteret af få afgræssede enge mellem

store vådområder (se billede på denne side).

Bevokningsstruktur

Landskabsområdet er generelt frit for bevoksning. Kun enkelte klynger af lave træer bryder stedvist de store vandflader.

Bebyggelsesstruktur

Der er ikke bebyggelse inden for landskabsområdet, men flere gårde ligger i overgangen til deltalandskabet i de tilstødende landskabsområder, herunder *Skjern Landbrugsslette*, *Lønborg Landbrugsflade* og *Varde Bakkeø Landbrugslandskab*, da de har været tilknyttet det tidligere græsningslandskab (se billede på højre side).

Tekniske anlæg

Landskabsområdet er generelt friholdt for tekniske anlæg. Jernbanen mellem Skjern og Tarm følger den østlige grænse, hvor der også forløber en højspændingsledning.

Udsigt fra diget nær Hedeby til Lønborg og Lønborg Kirke ud over Hestholm Sø. Landskabet er friholdt for bebyggelse, men landsbyer ligger grænsende ned til deltaet.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Fra et fugletårn i landskabsområdet findes vidtrækkende udsigter i alle retninger. Mod vest åbner landskabet sig op mod Ringkøbing Fjord.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har en enkel og åben karakter med en stor skala, som knytter sig til vådområdet og det flade terræn.

Der er vidtrækkende udsigter på tværs af deltaet og mod vest over Ringkøbing Fjord.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdets bærende karaktertræk består af et landskab med en stor skala og enkel karakter. Skalaen og kompleksiteten er et resultat af den store åbne flade med enkelte elementer.

Den store skala er et resultat af den store flade, der fremstår som vådområde med eng og vand. Fladen forlænges som et resultat af tilknytningen til slettelandskabet og det omgivende flade terræn samt Ringkøbing Fjord mod vest.

Landskabsområdets enkle

karakter er afspejlet i de store engarealer og vandflader, den sparsomme bevoksning og fraværet af bebyggelse og tekniske anlæg.

Rumlig afgrænsning

Landskabsområdet har en særlig åben karakter, der skabes af det flade terræn samt fraværet af bevoksning og bebyggelse.

Mod nord og øst skaber diget og jernbanen en rumlig afgrænsning til deltalandskabet, da de hæver sig i det ellers flade landskab.

Mod syd er landskabsområdet til dels afgrænset af terrænet og delvist af bevoksningsstrukturen (se billede s. 299). Terrænet hæver sig svagt i det store slettelandskab og er flere steder præget af hegn, der står vinkelret på landskabsområdets grænse. Hegnene og bevoksningen kan derfor skabe både lukkede forbindelser eller åbne forbindelser

og rumlig afgrænsning mellem dette landskabsområde og det tilstødende landskabsområde mod syd, *Lønborg Landbrugsflade*, alt afhængig af hvor i det åbne deltalandskab man er (se billedet øverst på højre side). Mod syd kan den rumlige afgrænsning derfor variere mellem at være veldefineret eller mere fragmenteret.

Udsigter

Hele landskabsområdet er præget af vidtrækkende udsigter over hele eng- og deltalandskabet og mod vest over Ringkøbing Fjord. Klitterne langs Vestkysten indgår i udsigterne mod vest.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet er generelt visuelt påvirket af vindmøller, der står i de omgivende landskabsområder.

Det flade og lavtliggende terræn samt åbne karakter, betyder, at især høje tekniske

Mod syd står hegn vinkelret på deltaet og skaber en stedvis fragmenteret og åben rumlig afgrænsning mod det tilgrænsende landskabsområde mod syd.

anlæg i de tilstødende landskabsområder opleves tydeligt. Vindmøllegrupperne ved Bindsbøl og ved Arnborgvej øst for Skjern ses fra landskabsområdet, samt flere enkeltstående vindmøller, der står spredt i de tilstødende landskabsområder mod nord og øst. Der indgår ofte flere vindmøllegrupper og vindmøller i samme udsigt.

Anlæg fra industri i Skjern og Tarm påvirker landskabsbilledet (se billede nederst på denne side).

Skjern og Tarm er synlige fra landskabsområdet, men er til dels skjult af bevoksning. Byerne har derfor en lav visuel påvirkning på deltalandskabet.

Deltalandskabet er visuelt påvirket fra industrianlæg i de tilstødende landskabsområder. Nær Tarm er vindmøllegrupperne ved Bindsbøl samt industri synlige fra deltalandskabet. Fra Skjern er Tarm skjult af bevoksning.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K10-1: Hele Deltalandskabet

I hele landskabsområdet fremstår de bærende karaktertræk særlig tydelige i form af enge og vådområder i det flade lavtliggende terræn med sparsom bevoksning og ingen bebyggelse.

Landskabskarakterens kulturbetingede oprindelse som vådområde og eng er i dag afspejlet i et landskab uden dyrkede marker og bebyggelse samt områder, der er afgræsset af kreaturer.

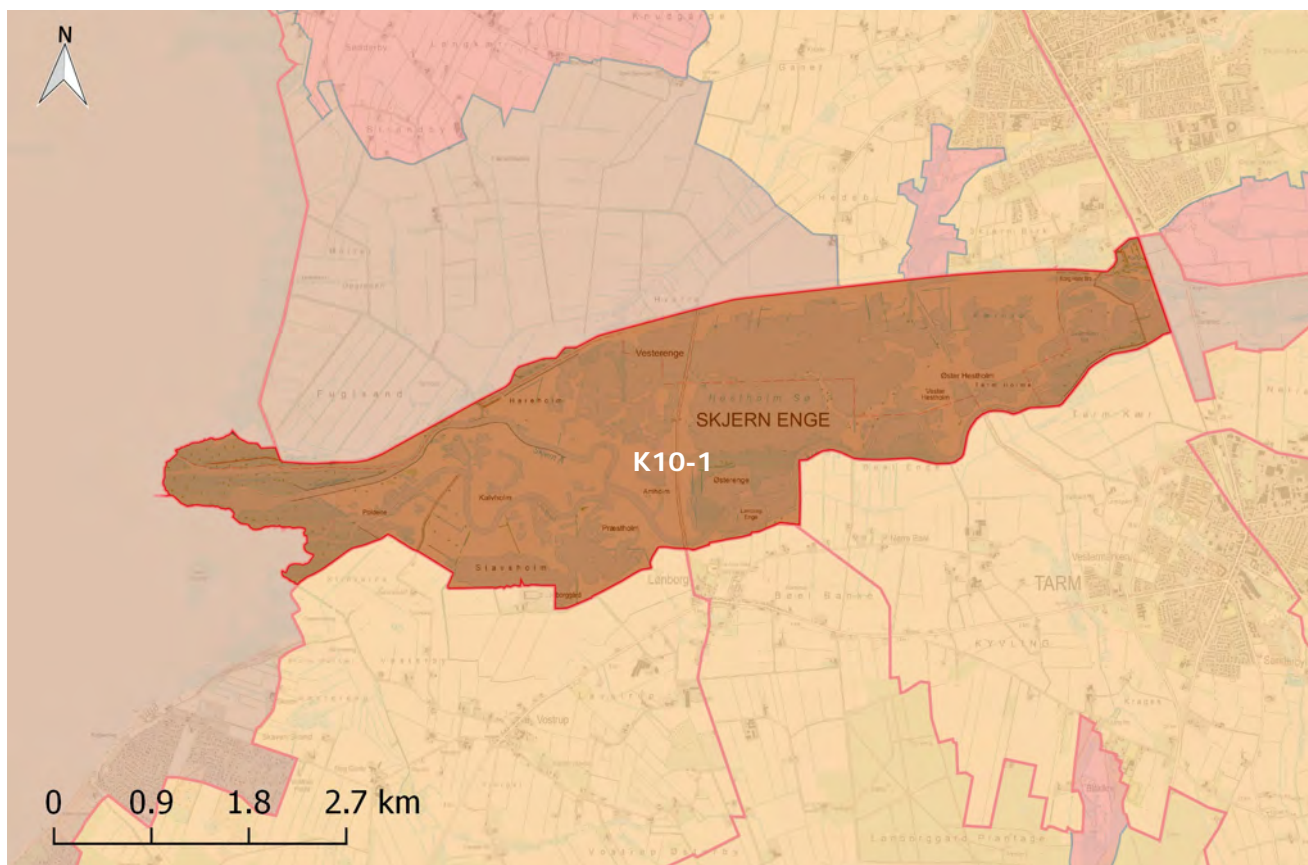
Der er et tydeligt samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk, idet der ikke ligger bebyggelse og gårde i dalbunden. Dalbunden er udnyttet til græsning eller ligger hen som natur i landskabet.

Fra fugletårnet er der udsigter mod nord over søer og vådområder uden bevoksning og bebyggelse.

Deltaets bærende karaktertræk fremstår tydeligt med vådområder, søer, afgrænsede arealer samt deltaet som en geologisk fortælling. Den sydlige svagt hævede dalside og mødet med Ringkøbing Fjord ses her ved Gøner Å udløb.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T10-1: Hele deltalandskabet

I landskabsområdet vurderes intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk i forhold til landskabskarakterens oprindelse *god*. Dette ses i form af den åbne karakter og den udbredte mosaik af enge, åbne vandflader, samt små og store vandløb (se billede på denne side).

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes *god*, da landskabsområdet fremstår med lysåbne enge og vådområder og er friholdt for bevoksning og bebyggelse.

Landskabsområdet vurderes *moderat* påvirket af tekniske anlæg. Fra hovedparten af landskabsområdet er vindmøller samt industrianlæg synlige og påvirker landskabsområdet visuelt (se billede på højre side). Mod vest er påvirkningen *mindre*, da der kun er få vindmøller ved Vestkysten og afstanden er stor.

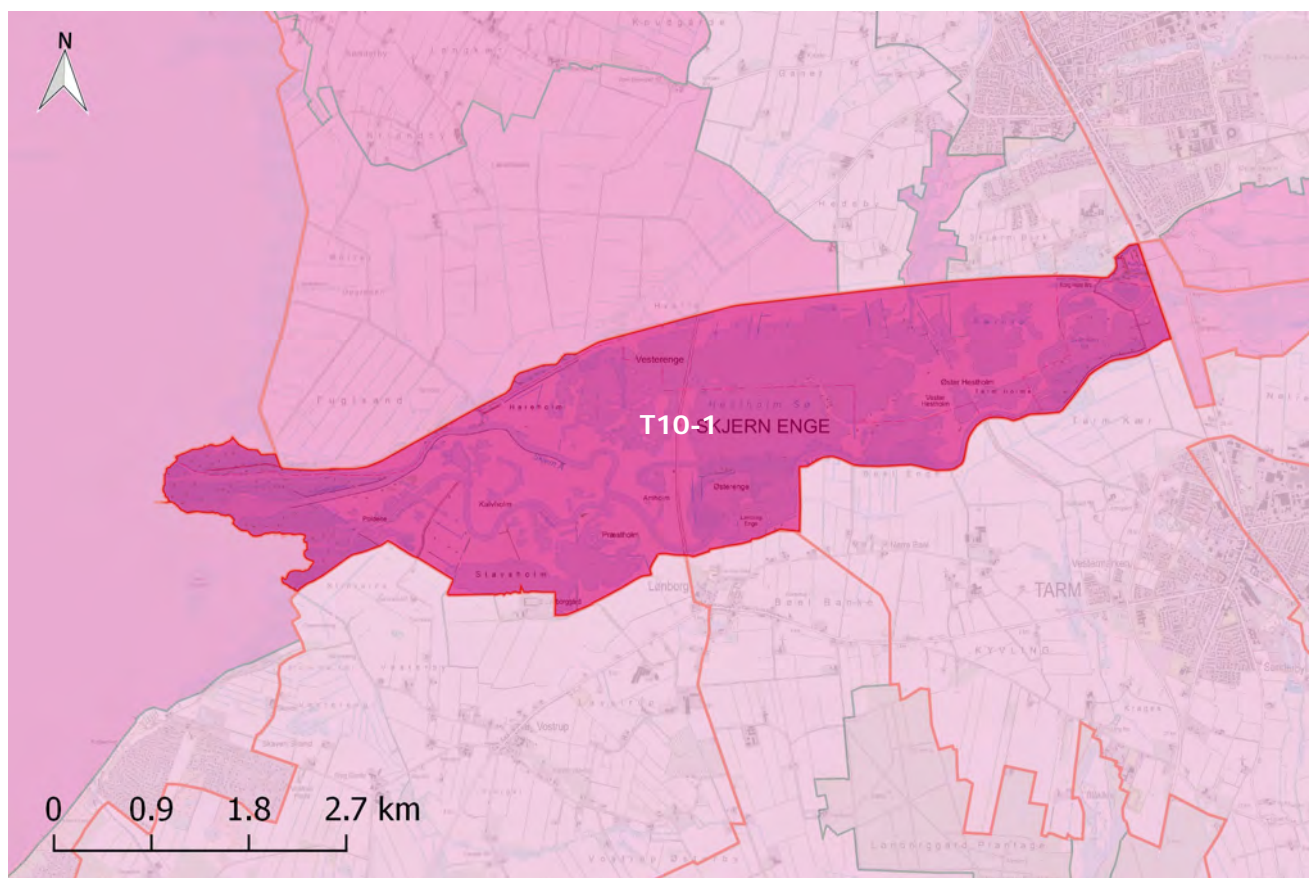
Mod nord er landskabet også i *mindre* grad påvirket af tekniske anlæg.

Landskabsområdet har en åben karakter med våde enge. Tekniske anlæg er synlige fra deltalandskabet. Flere enkeltstående vindmøller kan ses fra fugletårnet mod sydvest.

Udsigt til industri i Tarm, vindmøllerne ved Bindsbøl og landbrugsbyggeri i det omgivende landskabsområde mod syd, Varde Bakkeø Landbrugslandskab.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V10-1: Hele deltalandskabet

Hele *Skjern Enge Deltalandskab* har en *særlig oplevelsesværdi*, der knytter sig til de geologiske strukturer, naturen og de særlige udsigter i hele landskabsområdet.

Deltaet og smeltevandsdalen er geologiske strukturer, der er særligt tydelige i landskabsbilledet. De er fremhævet af landskabsområdet mod syd, der hæver sig svagt, og diget mod nord, der danner en tydelig afgrænsning af lavbundsområdet. Mod Ringkøbing Fjord åbner landskabet sig op mod den store vandflade, og den konstante forandring af landskabet på grund af aflejringer skaber en *særlig oplevelsesværdi*.

Deltalandskabet kan opleves fra fugletårne, pumpestationer samt rekreative ruter.

Særlige udsigter

V10-2: Hele deltalandskabet

Deltalandskabet er præget af *særlige udsigter*, der opleves på langs og på tværs af landskabet.

Den åbne karakter og det flade terræn skaber særlige udsigter over de lavbundsprægede områder og afgræssede enge.

Mod vest skaber Ringkøbing Fjords store åbne vandflade mulighed for lange kig til klitterne ved Vesterhavet.

Udsigtspunkt

Fugletårn

Ved Skjernåvej står et fugletårn, hvorfra et imponerende rigt fugleliv kan opleves, og der er mulighed for vidtrækkende udsigter over delta- og englandskabet. Engene er et vigtigt rasteområde for fuglearter, og de flade enge uden bevoksning giver særlige muligheder for at opleve disse fugle fra fugletårnet (se billedet på højre side).

Pumpestationer

Pumpestationer ligger spredt i overgangen til de tilstødende landskabsområder mod nord og syd. Herfra er der vide udsigter over *Skjern Enge Deltalandskab*. Pumpehusene blev etableret i forbindelse med udretningen af Skjern Å tilbage i 1960'erne og er stadig aktive i at pumpe vand fra de dyrkede marker til dette landskabsområde.

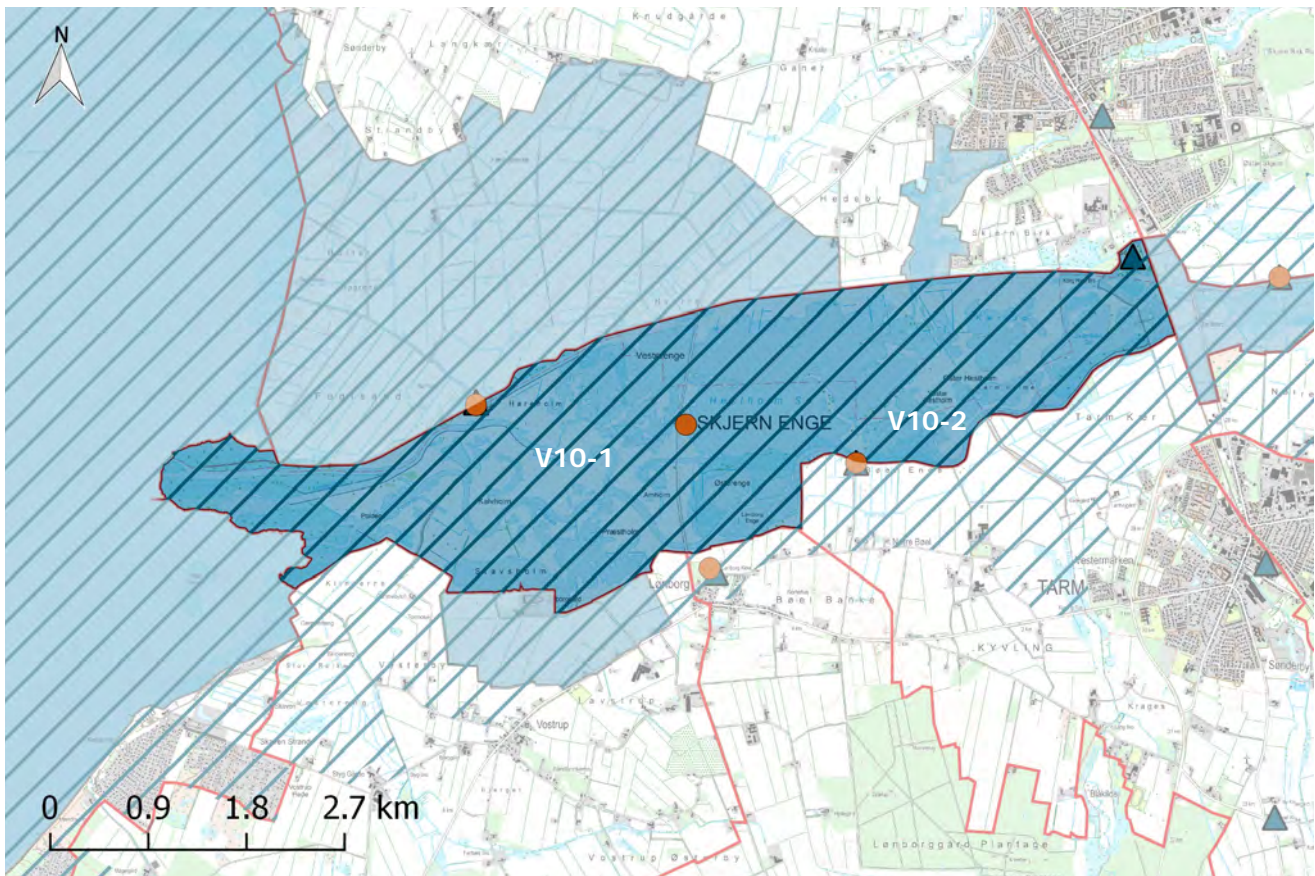
Fra den nordlige pumpestation kan Ringkøbing Fjord opleves, og på klare dage kan klitterne mod vest ses. Det sydlige lavbundsområde i det tilgrænsende landskab, som også fremstår med sparsom bevoksning, forstærker oplevelsen af det flade landskab.

Fra syd danner det nordlige dige en tydelig ramme omkring lavbundsområdet og deltaet, og diget samt pumpehusene formidler tydeligt den kulturbetingsudnyttelse af landskabet.

Deltalandskabet har et rigt fugleliv og kan særligt opleves fra fugletårnet ved Skjernåvej.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Særlige Udsigter
	Oplevelsesrigt Landskab		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren vurderes generelt sårbar over for ændringer, der kan påvirke landskabets bærende karaktertræk. Selv små ændringer kan have stor negativ påvirkning.

De geologiske bærende karaktertræk i form af et delta og smeltevandsslette bør der værnes om, så den store åbne flade samt hydrologiske forhold bliver styrket eller opretholdt. De kulturhistoriske fortællinger om Skjern Å's udretning og områdets naturgenopretning bør opretholdes eller styrkes, da de sammen med de geologiske karaktertræk har en stor oplevelsesværdi.

Skovrejsning

Landskabsområdet er sårbart over for enhver form for skovrejsning, da det vil bryde den åbne og enkle karakter, der er domineret af enge og vådområder. Selv små områder med skovrejsning vil medføre en

markant ændring af landskabsområdets karakter.

Bevoksning findes kun få steder i overgangen mellem landskabsområdet og det tilstødende landskabsområde mod syd *Lønborg Landbrugsflade*, og bevoksningens visuelle tilstedeværelse varierer alt efter placeringen i dette landskabsområde. Bevoksningen opleves overvejende omkring byer og bebyggelse, Lønborg, Skjern og

Lønborggård, som findes i de tilstødende landskabsområder, og bevoksningen opleves derfor i mindre grad i deltalandskabet. Overgangen til de øvrige tilstødende landskabsområder er uden bevoksning og åben, hvilket er karaktergivende for landskabsområdet. Deltalandskabet vurderes sårbart over for skovrejsning eller anden bevoksning i overgangen til de tilstødende landskabsområder.

Skjern, Tarm og Lønborg er synlige fra deltalandskabet. Lønborg Kirke og Lønborgs grønne byrand ses i baggrunden.

Landskabet er friholdt for bebyggelse, tekniske anlæg og skov. Deltalandskabet har en særlig oplevelsesværdi, der her kan ses med en åben karakter, vådområde og særlige udsigter syd for Skjern ved Ganer Å.

Skovrejsning vil desuden være i strid med opretholdelse af områdets beskyttede naturtyper.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Det har generelt ikke været muligt at etablere byggeri i landskabsområdet, der i sin helhed er udpeget som beskyttet natur. Hele landskabsområdet er derfor yderst sårbart over for landbrugsbyggeri og anden form for bebyggelse.

Det vurderes muligt at etablere mindre støttepunkter, eksempelvis fugletårn, i landskabsområdet, hvis det efter en konkret vurdering vurderes muligt at indpasse i landskabet. Vurderingen bør vægte hensynet til udsigterne og naturkarakteren højt.

Landskabsområdet kan være sårbart over for byggeri i de tilstødende landskabsområder, hvis det er synligt fra dette

landskabsområde (se billede på venstre side). Det kan både være landbrugsbyggeri i tilknytning til gårdene i *Lønborg Landbrugsflade* og *Varde Bakkeø Landbrugslandskab* og eksempelvis erhvervsbyggeri, der ligger i tilknytning til Skjern eller Tarm. Sårbarheden knytter sig især til den visuelle påvirkning, byggeriet kan medføre på udsigterne på tværs af området.

Byrand

Der findes ingen byer eller landsbyer i landskabsområdet. Lønborg, Tarm og Skjern er synlige fra deltalandskabet.

Lønborg ligger højt i terrænet (se billede på venstre side). Byen fremstår med en fragmenteret grøn byrand. Lønborg kirke er tydelig i udsigterne.

Tarm og Skjern ligger henholdsvis på den sydlige og nordlige side af deltalandskabet og ligger på et svagt hævet terræn i

forhold til det lavtliggende deltalandskab. Byerne indgår i udsigterne og oplevelsen af deltalandskabet mod nordøst og sydøst. Begge byer er delvist eller helt afgrænset af bevoksning. De har ligeledes begge større industriområder, som er synlige fra deltalandskabet over bevoksningen.

Lønborg, Skjern og Tarm bør fremstå med en overordnet grøn karakter, da byggeri i byerne generelt vil påvirke udsigterne på tværs af landskabsområdet, og da byrandene grænser op til særlige naturområder.

Det er væsentligt, at ny eller ombygget bebyggelse i byranden ikke virker markant i deltalandskabet og er af lav karakter.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet er yderst sårbart over for tekniske anlæg både i og uden for området. Udsigterne er centrale i

Tekniske anlæg står i de omkringliggende landskabsområder, og tilføjelse af tekniske anlæg kan medvirke til yderligere påvirkning af deltalandskabet.

karakteren og oplevelsesværdien og bør værnes om.

Tekniske anlæg i de omkringliggende landskabsområder påvirker især dette landskabsområde visuelt. Vindmøller er især en del af udsigterne i landskabsområdet sammen med industrianlæg i både Tarm og Skjern (se billede på denne side). Nye tekniske anlæg i de omkringliggende landskabsområder kan derfor medføre en betydelig merpåvirkning. Der bør på denne baggrund værnes om, at der ikke tilføjes tekniske anlæg i disse landskabsområder, der bidrager til en teknisk prægning af dette landskabsområde.

Hensynet gælder både store og små anlæg som eksempelvis husstandsvindmøller, der kan medvirke til en yderligere påvirkning. Der bør være opmærksomhed på, at store og små møller i antal og/eller forskellig størrelse kan føre til en

kompleks teknisk påvirkning af landskabsområdet. Dette kan påvirke oplevelsesværdien og de særlige udsigter. Derfor vurderes landskabsområdet også sårbart over for små eller middelstore tekniske anlæg.

Deltalandskabet har særlige oplevelsesværdier og udsigter. Fra fugletårnet er der rig mulighed for fuglekiggeri og vidtrækkende udsigter.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M10-1: Hele deltalandskabet

Hele deltalandskabet har fået målsætningen *beskyt*. Landskabet fremstår *særligt karakteristisk* og rummer *særlige landskabelige oplevelsesværdier*.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk. Dette gælder særligt de geologiske strukturer af delta og smeltevandsdal samt den åbne karakter, det store vådområde har. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for landskabsområdet.

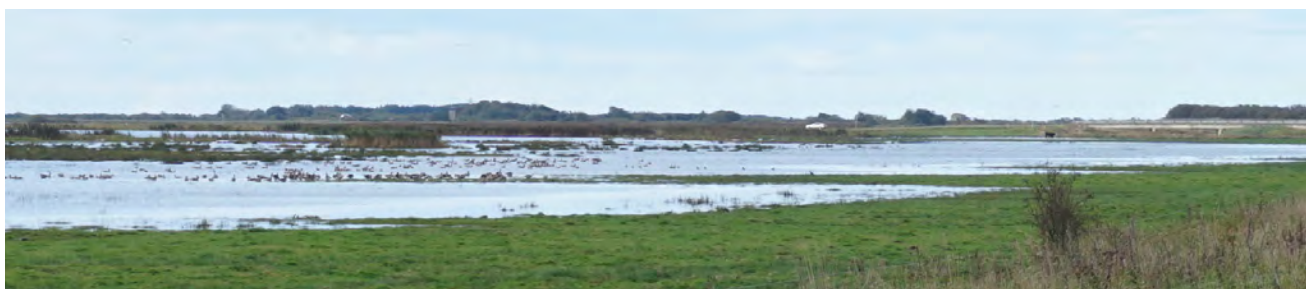
Mål: Beskyt udsigt

M10-2: Særlige udsigter

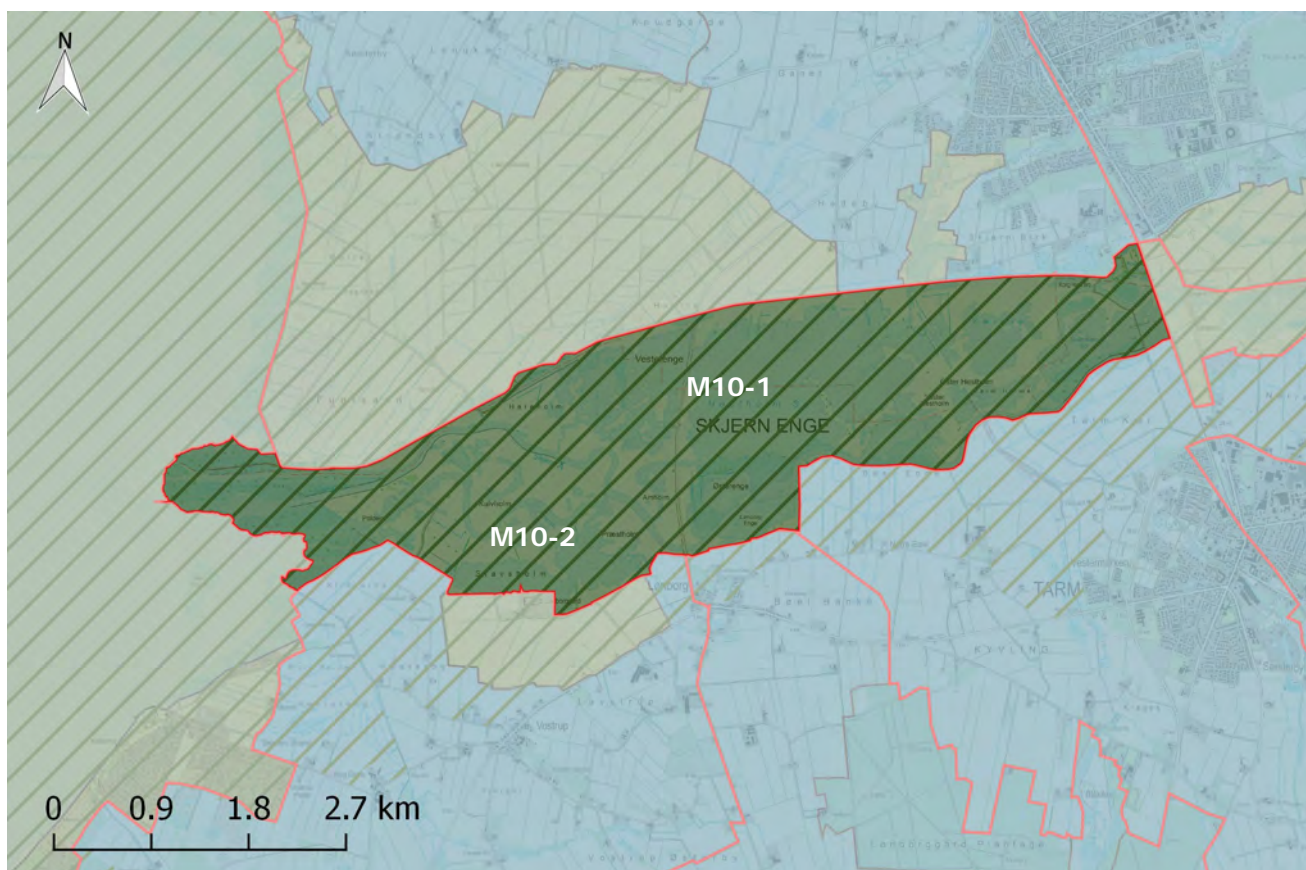
Hele deltalandskabet er præget af *særlige udsigter* over lavbunden. Udsigterne er også præget af et særligt samspil

med Ringkøbing Fjord og de nordlige og sydlige omgivende landskaber. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigtsmulighederne.

Deltalandskabet og de særlige udsigter har fået målsætningen beskyt. De store vådområder ses her fra det nordlige dige.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Beskyt og forbedr karakter		Ændr karakter
	Beskyt udsigt		Vedligehold karakter		Kommunegrænse
	Beskyt karakter		Vedligehold og forbedr karakter		

**NATURENS
RIGE**

Skjern Englandskab

Område 11

Område 11

Skjern Englandskab

Område 11

Landskabets kendetegn

Landskabsområdet Skjern Englandskab er kendetegnet af et fladt terræn i en smeltevandsdal med Skjern Å løbende i dalbunden (billede 1). Smeltevandsdalen er en del af en større smeltevandsslette, som Skjern Å systemet slynger sig igennem.

I den vestlige del har engen en åben bevoksningsfri karakter, mens den østlige del er præget af mere bevoksning og opleves lukket (billede 2).

Landskabsområdet har sparsom bebyggelse, og gårde ligger i overgangen mellem dalbunden og et svagt hævet landbrugsareal i de tilstødende landskabsområder mod nord og syd (billede 3). Dalbunden består af lavbundsområder med afgræssede enge og naturarealer (Billede 1). Mod øst fremstår landskabet i højere grad med dyrkede marker (billede 2).

Den tidligere regulering af Skjern Å kan opleves som aktive pumpehuse og rester af diger. I dag er åen genoprettet til den naturlige slyngning (billede 3).

Der findes vidtrækkende udsigter over det flade engareal i den vestlige del af landskabet. Særlige landskabskvaliteter opleves i hovedparten af landskabsområdet (billede 1).

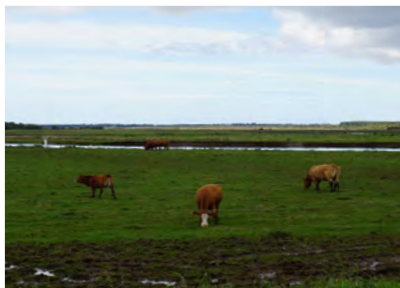
Englandskabet rummer få tekniske anlæg, men påvirkes generelt af tekniske anlæg i de omgivende landskabsområder (billede 3).

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den sydøstlige del af kommunen og omfatter en større smeltevandsdal, hvori Skjern Å løber.

Mod øst følger afgrænsningen kommunegrænsen mod Herning Kommune. Mod vest er afgrænsningen lagt ved jernbanen, mod et større lavbundspræget landskabsområde *Skjern Enge Deltalandskab*.

Afgrænsningen mod nord og syd er så vidt muligt lagt i relation til terræn og strukturer. Mod nord er afgrænsningen lagt mod et landbrugspræget landskab på et svagt hævet terræn. Terrænet skaber ligeledes den sydlige afgrænsning. Den sydlige afgrænsning er yderligere bestemt af bevoksningsstrukturen og dyrkede marker, der i højere grad præger dalsiderne.

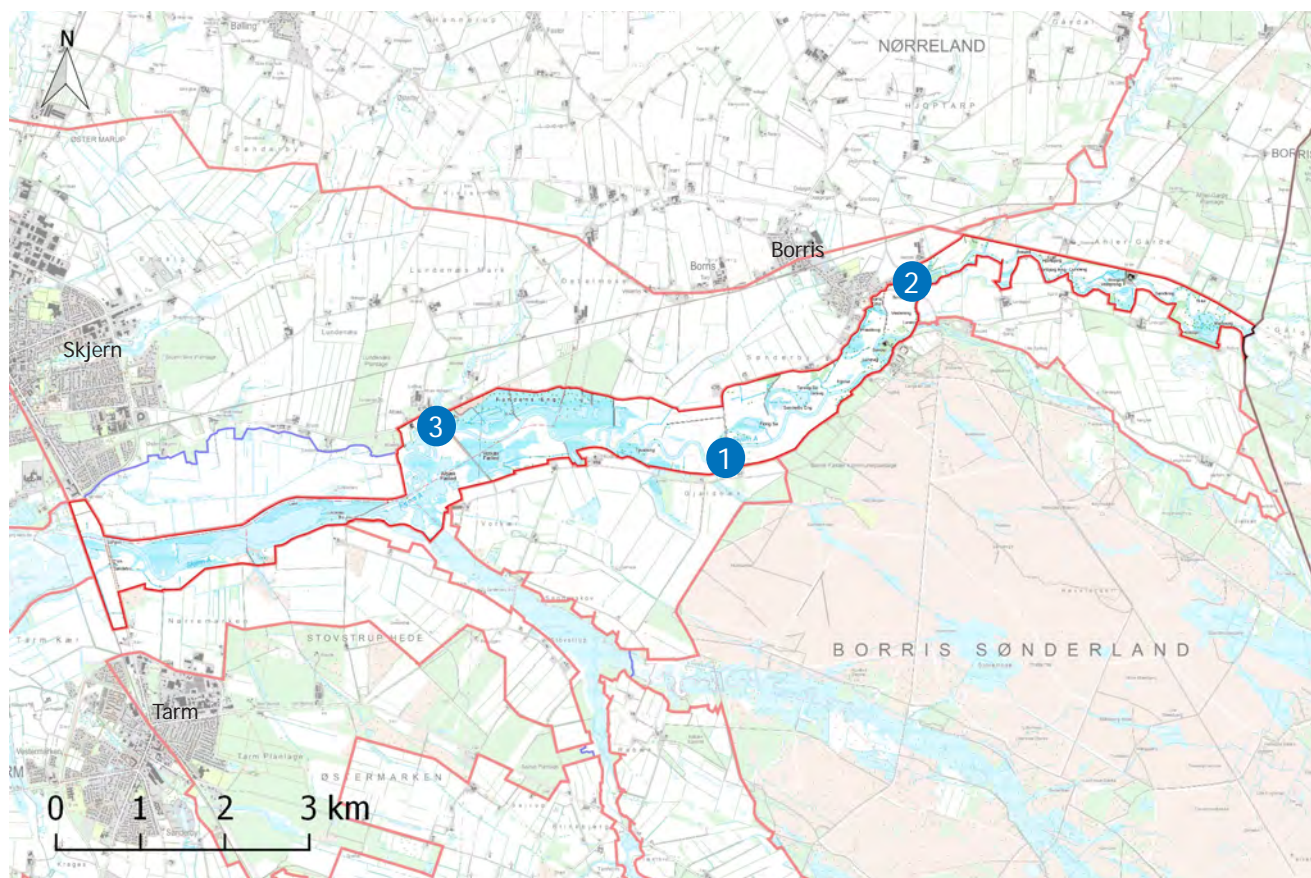
Udsigt over afgræssede enge centralt i landskabet med bred dalbund (billede 1).

Øst for Borriskrog fremstår landskabet med dyrkede marker (billede 2).

Udsigt på tværs af englandskabet, med få gårde liggende i overgangen til tilstødende landskabsområde. Åen fremstår slynget. Vindmøllerne ved Bindesbøl ses i baggrunden (billede 3).

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Smeltevandsdalen i et ellers fladt slettelandskab kan her svagt fornemmes fra det omkringliggende landskabsområde nær Lundenzæs.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af en smeltevandsdal. Terrænet er fladt og lavtliggende. Dalens bredde varierer og breder sig ud mod vest.

Skjern Å løber i dalbunden mod vest, hvor åen har udløb i Ringkøbing Fjord. I dalbunden ligger flere vådområder og småsøer.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabets geologiske karaktertræk stammer fra sidste istid (Weichsel), da Vestjylland lå frit for is.

Under sidste istid lå Østjylland under is, og da isen smeltede, strømmede store smeltevandsstrømme fra Israndslinjen mod Vesterhavet. Smeltevandet skabte sletter, som dette landskabsområde er en del af. Denne smeltevandsslette ligger imellem to store bakkeøer – Skovbjerg Bakkeø og Varde Bakkeø.

Da strømmene begyndte at blive mindre kraftfulde, blev smeltevandsdalene dybere og smallere i det flade slettelandskab. Skjern Ådal er derfor en klart defineret smeltevandsdal i en ellers flad smeltevandsslette. Den nordlige og sydlige dalside hæver sig kun svagt fra dalbunden (se billeder på denne side).

Jordart

Terrænlavningen består hovedsagelig af ferskvandssand og tørv.

Hydrologiske forhold

Nord for Gjaldbæk fremstår et svagt hævet terræn mod nord.

Skjern Å er et centralt element i Skjern Englandskab. Åen slynger sig i dag i sit genslyngede forløb mod vest og ses her nær Albæk.

Kulturbetingede karaktertræk

En højspændingsledning krydser ådalen nær Albæk Bro.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er domineret af lavbundsområder med afgræssede enge. Området er friholdt for bebyggelse og fremstår overordnet med sparsom lav bevoksning. Engen er friholdt for tekniske anlæg.

Skjern Å har tidligere været udrettet, så lavbundsområdet kunne opdyrkes, men er i dag genoprettet med naturligt forløb.

Landskabskarakterens oprindelse

Den kulturbetingede oprindelse i Skjern Enge omfatter dels den landbrugsmæssige udnyttelse af lavbundsområdet fra tidligere tiders afvanding og regulering af Skjern Å og dels nyere tiders genopretning af Skjern Å.

Reguleringen af Skjern Å og landindvinding af lavbundsområdet startede omkring 1962, så ådalen kunne opdyrkes. Flere diger

og kanaler blev dermed etableret sammen med pumpehuse, som stadig ses i landskabet. Eksempelvis er Lundenæs i dag stadig et inddæmet lavbundsområde (se billede øverst s. 318).

Omkring år 2000 blev et stort naturgenopretningsprojekt af engområdet og Skjern Å sat igang. Dermed blev naturlige vandløb og lavbundsområder med afgræsset eng genoprettet.

Dyrkningsmønster

Arealanvendelsen i Skjern Enge domineres af afgræssede enge (se billede nederst på højre side). Lavbundsområdet er også præget af henliggende engarealer som led i naturgenopretningsprojektet.

Øst for Borriskrog Bro findes i højere grad dyrkede marker i dalbunden.

Bevokningsstruktur

Ådalen karakteriseres

overordnet af sparsom lav bevoksning, der ofte er tilknyttet områder med mose. Den sparsomme bevoksning skaber en markering af engen og ådalen.

Øst for Borriskrog Bro er området i højere grad bevokset end dalbunden mod vest og fremstår med krat og anden lav bevoksning.

Bebyggelsesstruktur

Landskabsområdet er overordnet friholdt for bebyggelse, da kun få gårde ligger i dalbunden.

Der ligger gårde i de tilstødende landskabsområder, *Skjern Enge Landbrugslandskab*, *Borris Slettelandskab* og *Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab*, og i overgangen mellem landskabsområderne. Landskabsområdet har længe været anvendt som græsningsareal for de omkringliggende gårde og var og er en væsentlig ressource. Gårdene ligger derfor ved grænsen til

Bebyggelse ligger generelt i de omkringliggende landskabsområder i overgangen fra dalbunden til de mere landbrugsprægede landskaber, som her nord for Gjaldbæk. Bebyggelsen er overvejende lavtliggende.

lavbundsområdet, så der var let tilgængelighed til både græsning på den ene side og marker på den anden side (se billede øverst på denne side).

Gårde er derfor med til at markere overgangen mellem Skjern Enge og det svagt hævede terræn.

Tekniske anlæg

Én højspændingsledning løber på tværs af engen nær Fandens Eng (se billede på venstre side). Langs den vestlige områdegrænse forløber en jernbane og en højspændingsledning.

Afgræsset eng findes i størstedelen af dalbunden, og her er der udsigt til Skjern Å og afgræssede enge nær Sønderby.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Mod øst ved Borris ses en kortere afstand mellem dalsiderne. Ådalen snævrer sig ind, og dette kan sammen med et mere bevoksningspræget omkringliggende landskabsområde skabe en mere lukket karakter.

Bærende karaktertræk:

Englandskabet har en enkel karakter med eng og småsøer. Engen har hovedsagelig en åben karakter, men kan variere ned gennem ådalen. Skalaen er lille til middel.

Udsigter findes i den vestlige del af området, og den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg vurderes moderat.

Skala og kompleksitet

Landskabet har en lille til middel skala med en enkel karakter, da de bærende karaktertræk knytter sig til få elementer. Manglen på elementer skyldes i høj grad de geologiske strukturer med en velafgrænset lavtliggende ådal, samt få elementer som afgræssede enge (se billede på højre side).

Landskabsområdet er hovedsageligt et lavbundsområde med afgræsset eng og naturarealer. Dalbundens bredde varierer,

ligesom mødet med de tilstødende landskabsområder mod nord og syd. Skalaen af landskabsområdet varierer derfor fra middelstor i den vestlige del af området til en lille skala i den østlige del. Mod øst er lavbundsområdet snævrere, og engarealerne fremstår mindre (se billede på denne side).

Kompleksiteten af landskabet knytter sig til de få elementer eller manglen på samme, som landskabsområdet indeholder. Mod vest er landskabsområdet enkelt, da dalsiderne skaber et velafgrænset engareal uden megen variation eller megen bevoksninger. Mod øst er ådalen smallere, og der findes flere elementer i form af en kroget dalbund, få afgræssede enge, dyrkede marker og flere småbevoksning end i det vestlige område. Dette skaber et let sammensat udtryk i den østlige halvdel af landskabsområdet.

Rumlig afgrænsning

Den rumlige afgrænsning varierer i englandskabet fra åbne landskabsrum til i højere grad lukkede. Dette skyldes de geologiske og kulturbetingede strukturer i dalen, samt hvordan de tilstødende landskabsområder på dalsiderne fremtræder forskelligt i øst og vest.

Mod vest har dalen en åben karakter og bred dalbund. Den nordlige dalside og tilstødende landskabsområde er i højere grad friholdt for bevoksning end den sydlige, som ligger nær Tarm. Den sydlige dalside indrammer derfor lavbundsområdet, mens den nordlige skaber åbne rum.

Ved midten af landskabsområdet ligger Borris Sønderland ned til dalbunden. Her er englandskabet i højere grad synligt afgrænset mod syd af planterne på Borris Sønderland (se billede på højre side).

Borris Sønderlands tilknyttede plantager indrammer englandskabet. Det svagt hævede terræn er tydeligere her.

Øst for Albæk Bro snævrer dalbunden sig ind. Bevoksning er i højere grad tilstede end i de vestlige områder, både i dalbunden og på dalens sider, hvilket skaber en lukket rumlig afgrænsning. Særligt øst for Borriskrog Bro er englandskabet præget af dalbundens udformning, samt bevoksningens og hegnes tilstedeværelse, der findes i overgangen til de tilstødende landskabsområder.

Udsigter

Dalen er præget af særlige udsigter i den vestlige del af landskabsområdet, da den brede dalbund uden bevoksning gør det muligt at se over engarealerne. Fra lavbunden er udsigterne visse steder begrænset af bevoksning, mens der andre steder er et fint samspil og udsigt til de omgivende landskabsområder.

Det østlige område har begrænsede udsigter, da hegn og

bevoksning bryder udsigter over dalbunden.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet er generelt påvirket af tekniske anlæg, der står i det omkringliggende landskabsområde *Skjern Enge Landbrugslandskab*. Der står mange tekniske anlæg i en lille radius, og landskabsområdet er derfor i *moderat* grad visuelt påvirket af tekniske anlæg, der dermed påvirker oplevelsen af landskabets karakter.

Mod vest er der på trods af nærheden til byerne Skjern og Tarm en lav påvirkningsgrad, da jernbanen skaber en visuel barriere mod vest, og bevoksning skjuler større tekniske anlæg og byerne.

Midt i englandskabet er den visuelle påvirkning højere, da flere vindmøllegrupper er synlige.

Mod øst opleves tekniske anlæg i mindre grad i landskabsbilledet.

Den smalle dalbund og bevoksning skaber en lukket karakter, som skjuler tekniske anlæg.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K11-1: Den vestlige del af ådalen

De bærende karaktertræk er i den vestlige del af Skjern Enge særlig tydelige i form af lysåben afgræsset eng, sparsom bevoksning og bebyggelse, som ligger i overgangen til det omkringliggende landbrugslandskab. Smeltevandsdalen er ligeledes tydelig som et geologisk karaktertræk i et fladt slettelandskab.

Tilbageførelsen af Skjern Å i forbindelse med det store naturgenopretningsprojekt er tydelig i ådalen med afgræssete lavbundsområder og enge. Den tidligere regulering af åen kan ses i form af diger og pumpehuse, der står tilbage ved grænsen til de tilstødende landskabsområder.

Dalbunden har efter naturgenopretningen af engene og Skjern Å et godt samspil mellem de kulturbetingede og geologiske karaktertræk, da de lavtliggende

områder igen ligger naturligt hen som lavbundsområde uden drænkkanaler og dyrkede marker. (Se billede på højre side)

Karakteristisk

K11-2: Den østlige del af ådalen

I den østlige del af ådalen er de bærende karaktertræk mindre tydelige, da smeltevandsdalen i mindre grad markerer sig i slettelandskabet, og den visuelle oplevelse af landskabet svækkes af dyrkede marker og en

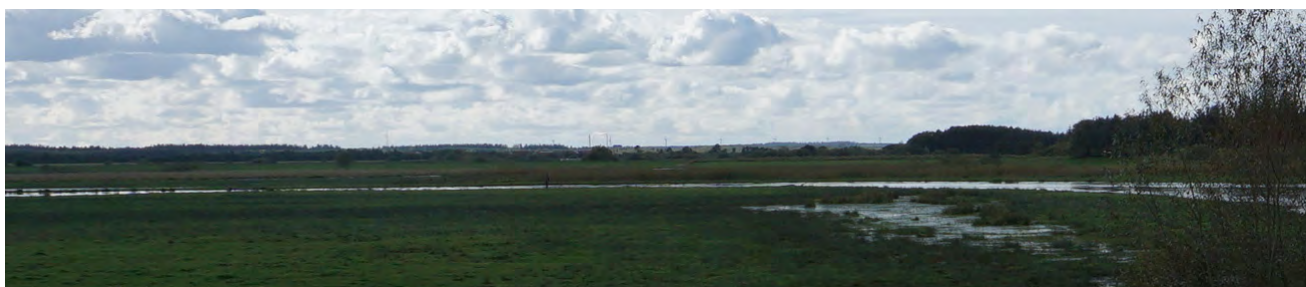
bevoksningspræget dalbund.

Landskabområdets kulturbetingede oprindelse som afgræsset engareal er sløret af dyrkede marker og bevoksning.

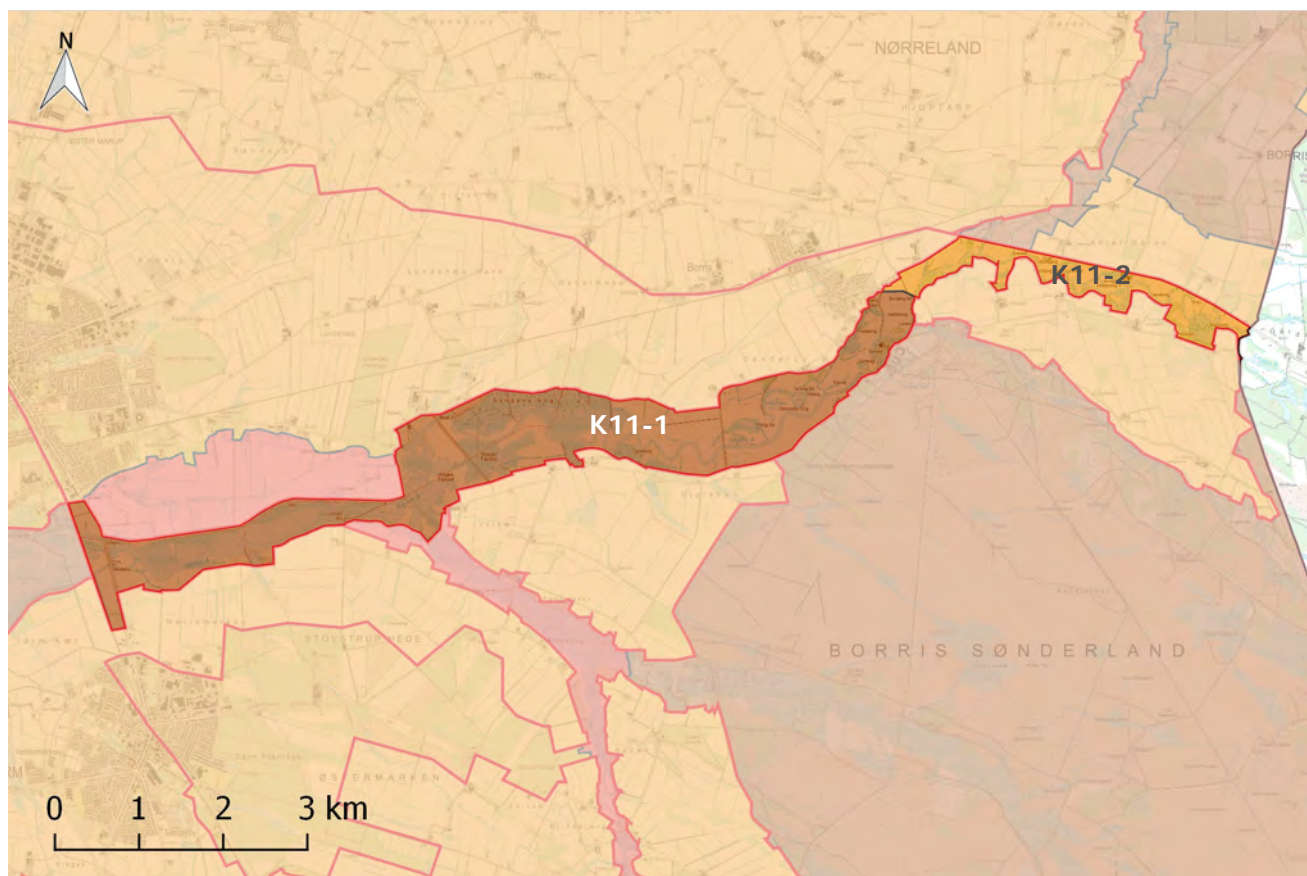
Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er svækket, da de dyrkede marker ligger i lavbundsområde og ikke er bibeholdt som eng (se billede på denne side).

Øst for Borriskrog fremstår landskabet med dyrkede marker, som er med til at svække landskabskarakterens styrke.

Hovedparten af englandskabet er vurderet særligt karakteristisk. Her fremstår de bærende karaktertræk som afgræsset eng, sparsom bebyggelse og bevoksning samt smeltevandsdalen, tydeligt. Fra Albæk Bro ses et fladt terræn med Skjern Ådal i dalbunden.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T11-1: Den vestlige del af ådalen
Mod vest er de kulturbetingede karaktertræk intakthed vurderet *god* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. De afgræssede enge, den sparsomme bevoksning, samt bebyggelse i overgangen til landbrugslandskabet findes fortsat i landskabsområdet som oprindeligt.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes god. De bærende kulturbetingede karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er god, da engene fremstår uden tilgroning og uden dyrkede marker. Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de geologiske strukturer er vurderet *middel* til *god*, da strukturerne og lavbunden i mindre grad er svækket af den tidlige regulering af Skjern Å og etablering af diger.

Denne del af Skjern Enge er i

varieret grad visuelt påvirket af anlæg. Centralt nær Albæk er området i *væsentlig* grad påvirket af tekniske anlæg fra de omkringliggende landskabsområder, mens den visuelle påvirkningsgrad er *mindre* mod vest. Da intakthed og vedligeholdelsesmæssig tilstand er vurderet god, er hele landskabskarakteren i den vestlige del af ådalen vurderet i god tilstand.

Dårlig tilstand

T11-2: Den østlige del af ådalen
De bærende karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *dårlig*, da oprindelsen som græsningsareal er sløret af krat og dyrkede marker, der ligger ned til vandløbskanten. Kun åen har sit oprindelige forløb.

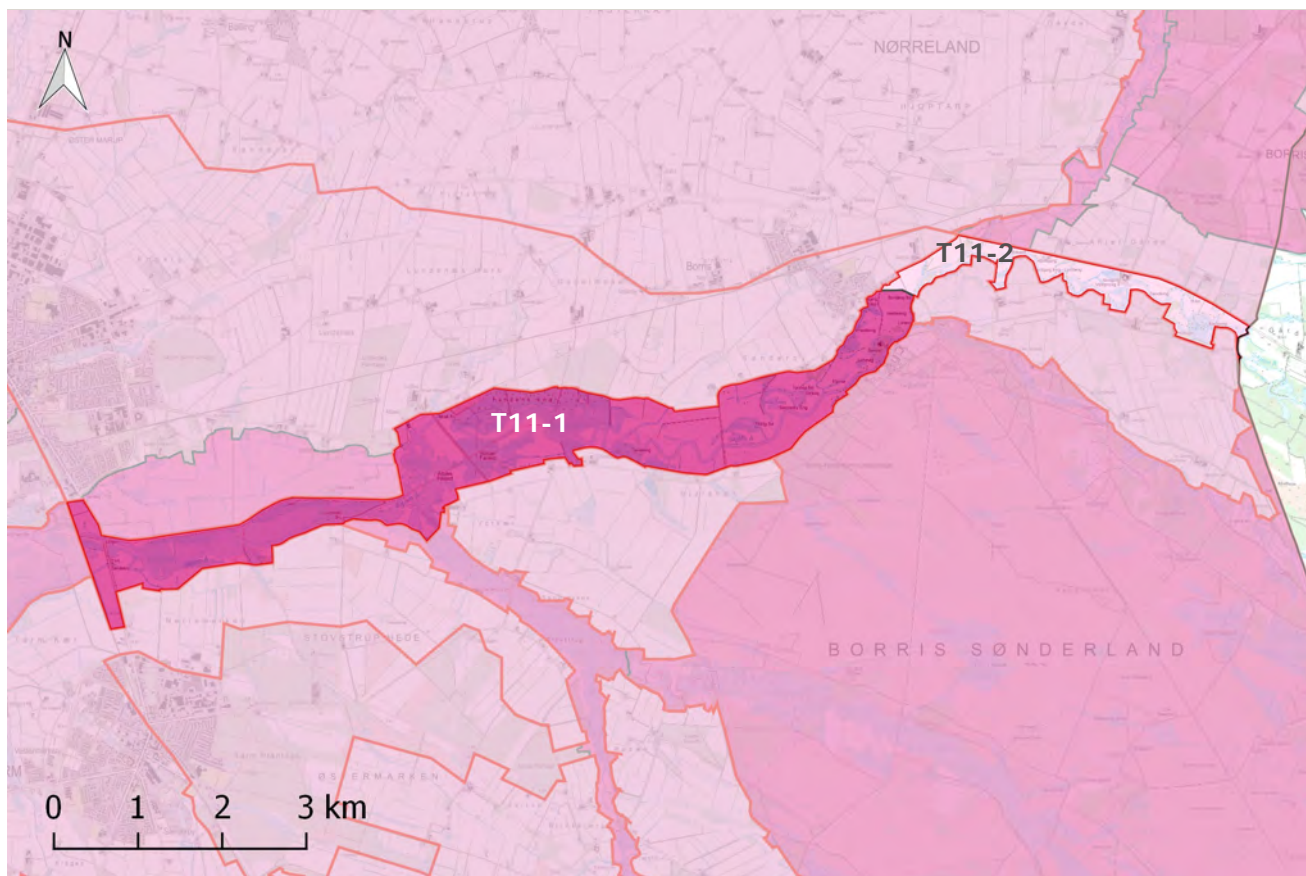
Den vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes at være *dårlig*. Dalbunden består af krat og anden bevoksning og fremstår med intensivt dyrkede marker,

som svækker den kulturbetingede vedligeholdelsesmæssige tilstand. Vandløbet ligger i den naturlige slyngning, som forbedrer de geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand. Dalbunden er dog stadig opdyrket, hvilket svækker lavbunds-karakteren (se billede på højre side).

Området er i *mindre* grad præget af tekniske anlæg. Industribygninger i Borris kan ses fra Arnborgvej, der følger den nordlige områdegrænse. Udsigten til disse bygninger påvirker landskabsbilledet. Flere middelstore gårde ligger grænsende ned til dalen, og de påvirker ligeledes i nogen grad landskabsbilledet.

Øst for Borriskrog Bro ses et opdyrket lavbundslandskab. Dyrkede marker ligger ned til vandløbet og er flere steder præget af lav bevoksning. Denne del af landskabet har derfor en dårligere tilstand af landskabskarakteren end den vestlige del.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V11-1: Den vestlige del af dalen

Hovedparten af dalen er vurderet som et *oplevelsesrigt landskab*, da området indeholder geologiske, kulturbetingede og naturmæssige oplevelsesværdier. Denne del af Skjern Ådal er ligesom *Skjern Enge Deltalandskab* en væsentlig del af dalens fortælling angående regulering og senere naturgenopretning. Ådalen markerer sig i landskabet som en smeltevandsdal i den store smeltevandsslette, som formidler den geologiske dannelse fra sidste istid. Naturværdierne, som tilbageførelsen af vandløbet har skabt, bidrager til den samlede oplevelsesværdi.

Særlige udsigter

V11-2: Fra Lundenæs Bro til jernbanen

Området mellem Skjern og Tarm er præget af *særlige udsigter*, som strækker sig på begge sider af dalen og ind i de tilstødende landskabsområder. Her er engen

helt fri for bevoksning og præget af store engarealer. Det flade terræn strækker sig ind i områderne mod nord og syd og indgår dermed i de *særlige udsigter*.

Oven for dalsiderne præger bevoksning landskabet, og landskabet er indrammet både mod nord og syd. Dette skaber store sammenhængende udsigter fra både engene og dalsiderne. Udsigterne er kun i *mindre* grad visuelt påvirket

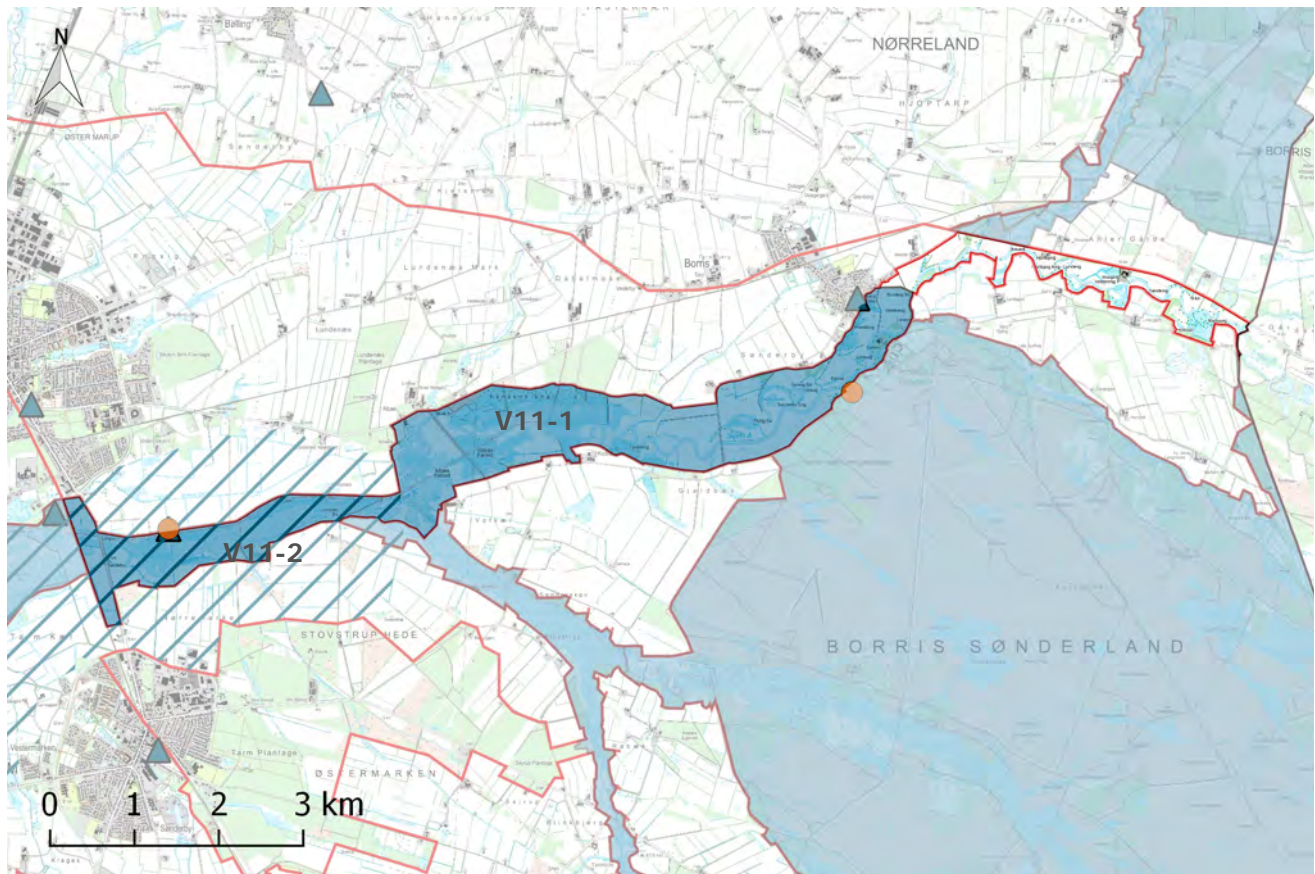
af de omkringliggende byer og anlæg (se billede på højre side).

Skjern Ådal indeholder mange særlige oplevelsesværdier og er en populær å for fiskere. Rekreative ruter understøtter ådalens oplevelsesværdier. Nær Albæk Bro ses én af flere rekreative pladser.

Der er særlige og vidtrækkende udsigter over den vestligste del af englandskabet. De svagt hævede dalsider indgår også i udsigterne. Her er der udsigt til dalen fra den svagt hævede dalside mod nord ved Lundenæs.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Særlige Udsigter
	Oplevelsesrigt Landskab		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren er vurderet sårbar over for ændringer og tiltag. Selv små ændringer kan have stor betydning.

Landskabområdet kendetegnes af sig til smeltevandsdalen og de afgræssede engarealer, samt de *særlige udsigter* tilknyttet englandskabet. Det flade enkle landskab er derfor vurderet sårbart over for ændringer, der bryder den flade engkarakter og oplevelsesværdi. Udsigterne kan blive påvirket negativt af ændringer, særligt i form af byggeri, yderligere tekniske anlæg eller beplantning (se billede på højre side).

Den kulturhistoriske fortælling om reguleringen af Skjern Å ses i diger og pumpehusene og bør understøttes.

Skovrejsning

Landskabsområdet er generelt sårbart over for skovrejsning,

da skov eller anden bevoksning ikke er en del af landskabskarakteren. Selv små områder med skovrejsning vil ændre landskabskarakteren markant.

Landskabets åbne karakter vil blive svækket af skovrejsning og sløre de geologiske strukturer i form af smeltevandsdalen i sletlandskabet. Skov vil ligeledes svække den kulturbetingede oprindelse i form af afgræsset eng og dermed svække oplevelsesværdierne, som både de

geologiske strukturer og kulturbetingede strukturer omfatter.

Mod øst er landskabet i højere grad præget af bevoksning, som ikke er en del af landskabområdets bærende karaktertræk. I dette område vurderes landskabet også sårbart over for skovrejsning og anden bevoksning.

Skov danner nogle steder grænsen til de omgivende landskabsområder, hvilket

Udsigt til Borris grønne byrand, der ligger langs dalens sider.

Englandskabet er sårbart over for ændringer og tiltag, der kan påvirke smeltevandsdalens tydelighed i slettelandskabet, området karakteristiske afgræssede enge og naturarealer. Fra Albæk Bro ses et åbent landskab med Skjern Å.

forstærker den rumlige og visuelle overgang mellem engarealet og de omgivende landbrugs- og skovlandskaber. Andre steder er der en åben overgang mellem landskaberne, der vurderes at være karaktergivende for landskabsområdet. Derfor er det væsentligt, at skovrejsning i overgangen til de omgivende landskabsområder indpasses til det specifikke områdes karakter.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabet vurderes sårbart over for nyt landbrugsbyggeri og stort markant byggeri, da landskabet hovedsageligt er friholdt for bebyggelse.

Dalbunden er i høj grad præget af en åben karakter i et fladt terræn. Enkelte gårde ligger i overgangen til det omgivende landskabsområde. Dette betyder, at nyt byggeri vil være særligt tydeligt både i dalbunden og på dalens sider. Englandskabet er

derfor sårbart over for nyt byggeri, selv i mindre skala.

De visuelle landskabskvaliteter mod vest og den lille skala mod øst er ikke kun sårbar over for stort byggeri i englandskabet, men også sårbar over for stort markant byggeri i de omgivende landskabsområder. Det er derfor væsentligt, at byggeri i overgangen fremstår ensartet og harmonisk i landskabet.

Byrand

Der er ingen landsbyer eller byer i landskabsområdet, men der er flere byer, der grænser ned til englandskabet og indgår i oplevelsen og udsigterne. Disse er Skjern, Tarm og Borris. Det er derfor væsentligt, at udvikling i disse byer vurderes i forhold til dette landskabsområde.

Skjern og Tarm ligger henholdsvis på den nordlige og sydlige side af smeltevandsdalen og fremstår begge med en

velafgrænset byrand. Området mellem Skjern og Tarm vurderes sårbart over for byudvikling, da det har særlige landskabskvaliteter, der knytter sig til åen, engene og dalstrukturen. Det er både karakteren og de visuelle kvaliteter, der kan blive negativt påvirket af byudvikling.

Borris grænser ned til ådalen i den østlige del af området. Landsbyens byrand fremstår med en fragmenteret grøn karakter (se billede på venstre side). Det er væsentligt, at der ikke sker byudvikling mod og i dalbunden, og at byudvikling langs ådalen ikke virker markant i englandskabet og fremstår harmonisk i forhold til byens udtryk set fra landskabet. Små bevoksninger og hegn kan bruges aktivt i at sikre, at byen har en delvis grøn byrand, som tilpasses den omgivende bevoksningsstruktur.

Tekniske anlæg indgår i landskabsbilledet fra de omgivende landskabsområder. Her udsigt fra Albæk Bro mod sydøst til vindmøllerne ved Bindsbøl.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet er generelt vurderet sårbart over for nye tekniske anlæg. Landskabet er særligt kendetegnet ved den enkle flade slettekarakter og særlige udsigter mod vest, der er centrale i oplevelsesværdien.

Landskabet er i dag visuelt påvirket af tekniske anlæg i de omgivende landskabsområder, da der findes flere høje tekniske anlæg i form af vindmøller og højspændingsledninger i disse områder. Nye anlæg både i dette landskabsområde og i de omgivende landskaber kan ændre den enkle karakter og oplevelsesværdien. Nye anlæg vil medvirke til en yderligere påvirkning. Der bør på denne baggrund værnes om, at landskabet ikke tilføres tekniske anlæg.

Der bør desuden være opmærksomhed på mindre tekniske anlæg som eksempelvis husstandsvindmøller, der kan

påvirke englandskabet betydeligt. Det kan medføre en kompleks teknisk påvirkning af landskabet, der påvirker oplevelsesværdien og udsigter. Derfor vurderes landskabet sårbart over for små til middelstore tekniske anlæg.

Ligeledes skal der være varsomhed med placering af tekniske anlæg i overgangen til englandskabet i de omgivende landskabsområder, som også kan påvirke englandskabet.

Udsigt til større landbrugsbyggeri øst for Borris. Landbrugsbyggeri ligger i forskellig skala i overgangen til englandskabet. Englandskabet er sårbart over for større anlæg og markant byggeri både i dalbunden og på dalsiderne.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M11-1: Den vestlige del af dalen

Den vestlige del af Skjern Enge har målsætningen *beskyt*, da den fremstår *særligt karakteristisk* og rummer *særlige landskabelige oplevelsesværdier*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer i områder, hvilket medvirker til at beskytte eller styrke det engprægede landskab og smeltvandsdalens geologiske struktur. Ændringer i englandskabet bør derfor kun ske, hvis de i særlig grad er tilpasset landskabet eller på anden måde understøtter landskabets karaktertræk eller værdi som oplevelsesrigt landskab. Der bør yderligere lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og uden for området.

Mål: Vedligehold og forbedr landskabskarakter

M11-2: Den østlige del af dalen

Den østlige del af området er vurderet *karakteristisk*. Landskabet fremstår i høj grad som et opdyrket landskab præget af bevoksning. Det har svækket eng- og lavbundskarakteren, og området har derfor fået målsætningen *vedligehold*. Da den østlige del af landskabsområdet er vurderet i *dårlig tilstand*, har den østlige del af dalen øst for Borriskrog Bro fået målsætningen *forbedr*.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn til at styrke landskabets karakter. Ændringer bør ske, så den naturlige lavbundskarakter og anvendelse som eng styrkes, og landskabskarakterens tilstand forbedres, for eksempel ved etablering af flere afgræssede marker.

Mål: Beskyt udsigt

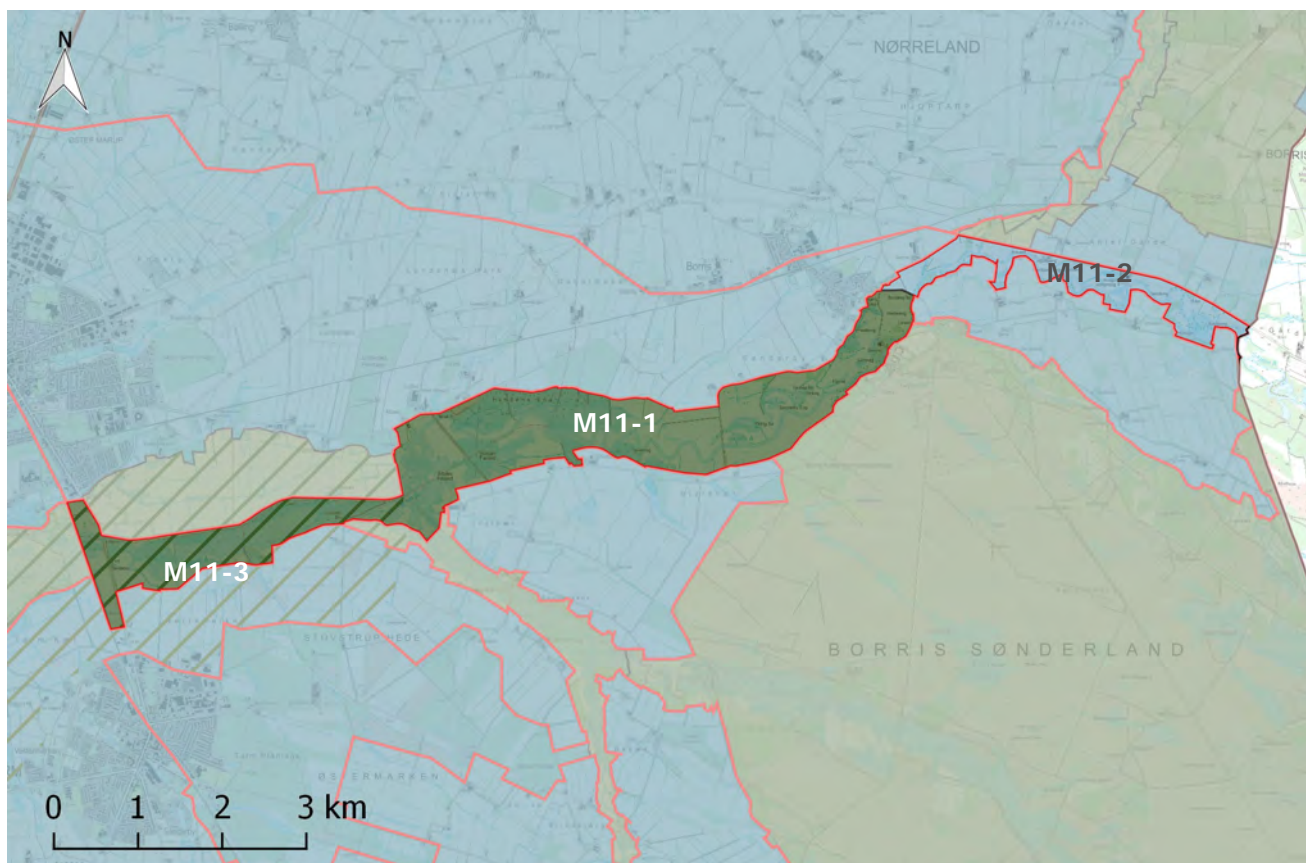
M11-3: Den vestlige del af dalen

Den vestlige del af landskabet er præget af *særlige udsigter* over engen og udsigter til de omgivende landskabsområder. Udsigterne har derfor fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne, for eksempel i form af skovrejsning, bebyggelse eller tekniske anlæg.

Den østlige del af landskabet har fået målsætningen vedligehold og forbedr. Øst for Borriskrog fremstår landskabet med dyrkede marker helt ned til vandløbet, der ligger i baggrunden af billedet.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Beskyt og forbedr karakter		Ændr karakter
	Beskyt udsigt		Vedligehold karakter		Kommunegrænse
	Beskyt karakter		Vedligehold og forbedr karakter		

**NATURENS
RIGE**

**Borris
Slettelandskab**

Område 12

Område 12

Borris Slettelandskab

Område 12

Landskabets kendetegn

Borris Slettelandskab ligger i den sydøstlige del af kommunen og omfatter ådale, plantagerne øst for Tarm, plantagerne syd for Borris Sønderland og Borris Sønderland, som indeholder et stort hedelandskab og omgivende plantager. Landskabsområdet er en del af en stor smeltevandsslette (billede 1), hvor flere smeltevandsdale med større åer løber igennem (billede 3).

Landskabsområdet har et fladt lavtliggende terræn med få, store elementer af skov og hede (billede 1), som de fleste steder medvirker til en stor skala og en enkel karakter. Små gårde og afgræssede enge findes i ådalene (billede 3). Syd for Borris Hede skaber bevoksning oven for ådalene ved Omme Å, Simmelbæk og Påbøl Bæk lukkede rum. Ådalene har en lille skala.

Der findes enkelte udsigter over Borris hede (billede 1), men udsigterne er generelt begrænset af plantage og anden bevoksning.

Hede skaber sammen med plantagerne og ådalene en særlig oplevelsesværdi for landskabet (billede 2 og 3).

Der er afgrænset ét delområde, *Gundesbøl Ådal*, da landskabskarakteren her er anderledes end det øvrige landskab. Ådalen er en tydelig struktur i landskabsområdet, mens de øvrige ådale ikke er tydelige som smeltevandsdale i landskabsområdet. *Gundesbøl Ådal* er beskrevet særskilt.

Beliggenhed og afgrænsning

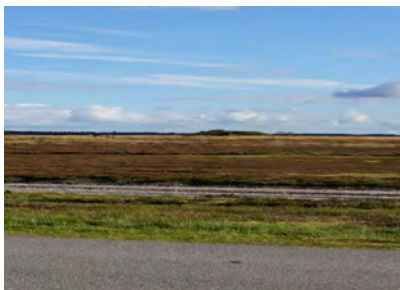
Landskabsområdet ligger i den sydøstlige del af kommunen. Mod syd følger afgrænsningen kommunegrænsen mod Varde Kommune, sydøst mod Billund Kommune og nordøst Herning kommunegrænse. Landskabskarakterens afgrænsning kan gå på tværs af kommunegrænserne, men indgår ikke i analysen.

Landskabsområdet ligger i en stor smeltevandsslette, som også Skjern Å-systemet er en del af, og er afgrænset mod landbrugslandskaber og bestemt af skovbryn samt de mindre ådale og terrænlavninger.

Landskabsområdet består af flere 'grene', som dels følger mindre ådale mod syd og dels Tarm Plantage og de mange små plantager i syd.

Der er afgrænset ét delområde, *Gundesbøl Ådal*, som er beskrevet særskilt.

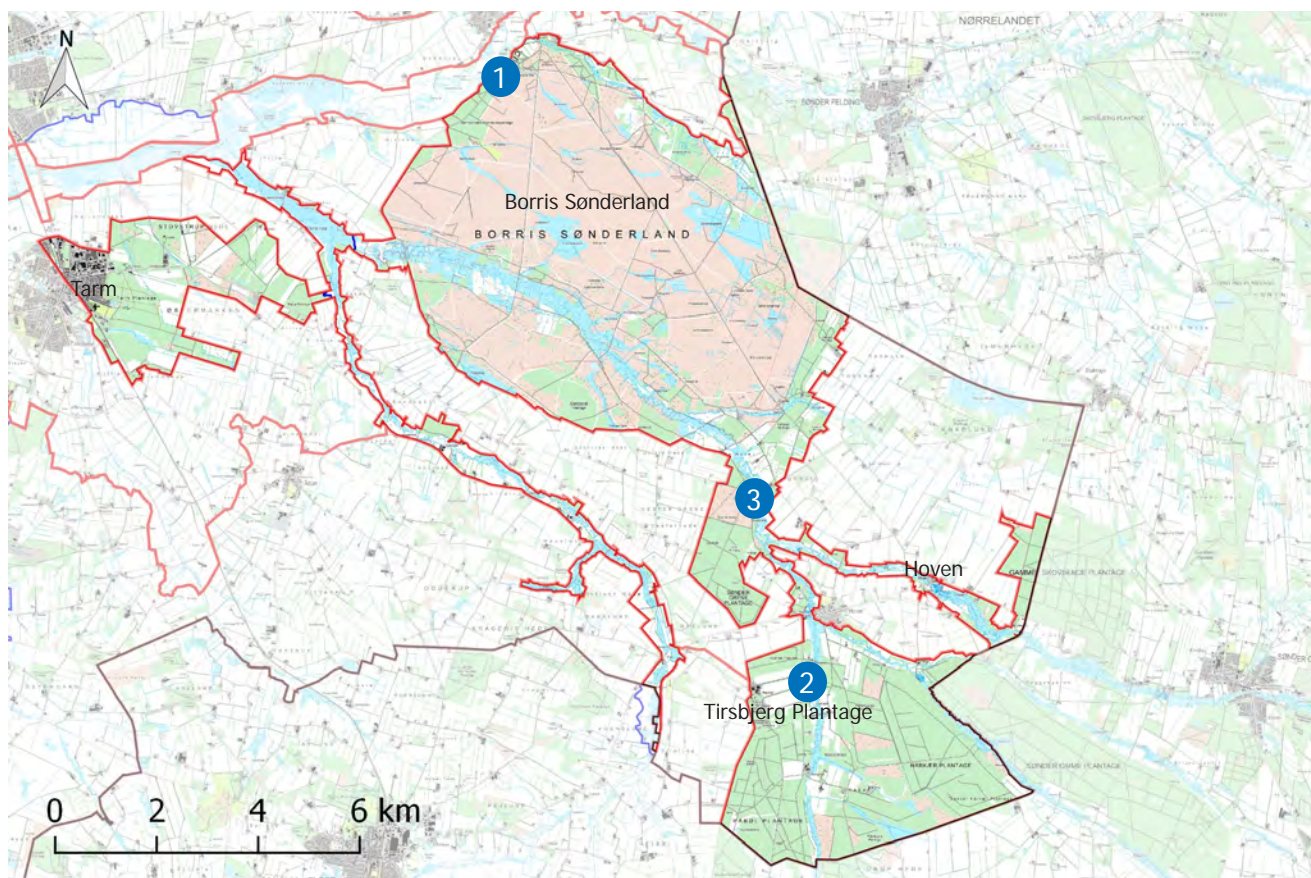
Udsigt over Borris hedeslette (billede 1).

Plantager omkranser hedesletten, og her er der udsigt til de sydlige plantager (billede 2).

Udsigt til Omme Ådal (billede 3).

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Det flade terræn er tydeligt i den sydlige del af landskabsområdet. Smeltevandssletten ses her på en dyrket mark nær Hejmdal Plantage.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et fladt lavtliggende terræn og er en del af en stor smeltevandsslette.

I det flade terræn løber flere små åer. I landskabsområdet ligger flere lavbundsområder, der markerer sig i forskellig grad i området.

Geologisk dannelse og terræn

De geologiske karaktertræk stammer fra landskabsområdets særlige karakter af smeltevandsslette (se billede øverst på denne side). Landskabsområdet omfatter et fladt terræn med ådale, hvor åerne både skaber terrænlavninger i det flade terræn og ligger i samme niveau som den flade smeltevandsslette. Landskabsområdets geologiske strukturer er især påvirket af den sidste istid (Weichsel).

Under sidste istid var det vestlige Jylland, herunder dette landskabsområde, isfrit, mens

Østjylland lå under store mængder af is. Da isen smeltede, løb store smeltevandsstrømme fra det østlige Danmark, hvilket bragte grus og sand med sig og skabte de vidtrækkende sletter, som blandt andet Borris Sønderland (se billede nederst på højre side). Denne slette er et væsentligt element i landskabsområdet.

De store smeltevandsstrømme blev efterfølgende til mindre vandløb, som eroderede de flade

sletter. Dette ses blandt andet i Skjern Ådal, der afgrænser *Borris Slettelandskab* mod nord. Det er også tydeligt i landskabet ved Omme Ådal, som skærer sig igennem sletten. De øvrige ådale har dog mindre tydelige strukturer i slettelandskabet.

Jordart

Landskabsområdet er domineret af sandede jordarter med ferskvandssand i den store slette. Sletten består også af rester af flyvesand og smeltevandssand.

Tilstødende de små vandløb ligger lavbundsområder. Ved Dyrvig Bro er der udsigt over Omme Å.

Små smeltevandsdale løber igennem landskabet. Her løber Omme Å i den østlige del af landskabsområdet nær Ørbæk.

I ådalene findes ferskvandstørv og ferskvandssand.

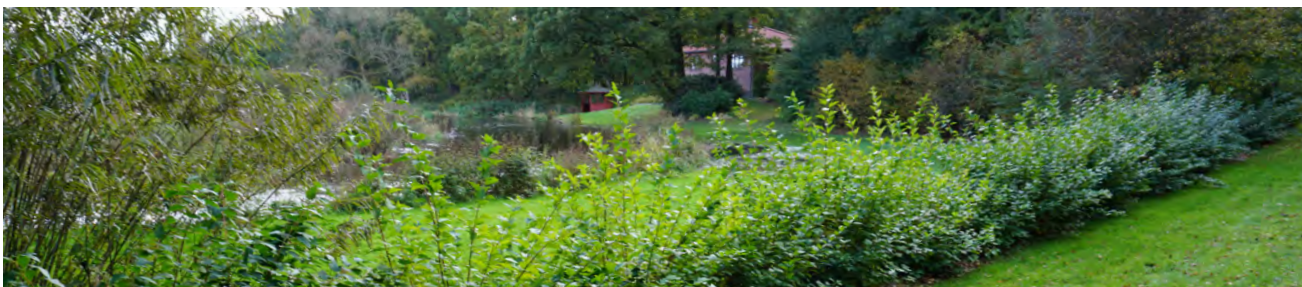
Hydrologiske forhold

De hydrologiske forhold omfatter Omme Å og Hoven Å, der løber ud i Påbøl Bæk og Simmelbæk. Lavbundsområder ligger tilstødende åerne og spredt i Borris Sønderland. Omme Å løber i en vest-østlig retning. Vandløbene fremstår med et naturligt slynget forløb, og lavbundene er kun i mindre omfang drænet (se billede øverst på denne side og nederst på venstre side).

Landskabsområdet er en del af en stor smeltevandslette, som er et resultat af store strømme af smeltevand under sidste istid. Fra den nordlige del af Borris Sønderland er sletten tydelig.

Kulturbetingede karaktertræk

Bebyggelsesstrukturen består af få gårde, som hovedsagelig ligger i tilknytning til ådalene og græsningsarealer. Her ved Dyrvig Bro ligger en bebyggelse i mindre skala nær vandløbet

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er domineret af hede og plantage. Hedesletten er friholdt for bebyggelse, mens gårde ligger i tilknytning til ådalens engområder. Der er flere tekniske anlæg beliggende i området.

Landskabstrækkene har oprindelse i tilplantning af heden.

Landskabskarakterens oprindelse

De kulturbetingede landskabstræk i *Borris Slettelandskab* tager afsæt i udpining af jorden og den efterfølgende udnyttelse af landskabet i forbindelse med tilplantningen af heden.

Udpiningen af jorden har skabt hederne, der er et resultat af menneskets udnyttelse af landskabet. Heden har derfor indtaget landskabet siden middelalderen i et ellers skovpræget landskab, og i dag ligger der i dette landskabsområde et

af de største hedelandskaber i kommunen (se billede nederst på højre side). Hede er ellers i størstedelen af kommunen opdyrket, så få, små hederester ligger tilbage.

Tilplantning af heden med skov er en væsentlig del af landskabskarakterens oprindelse og fandt sted i kommunen fra 1830'erne helt frem til 1940'erne. Tilplantningen nær Hoven begyndte omkring 1870, mens plantagerne på og omkring heden kom til senere (se billede øverst på højre side).

Dyrkningsmønster

Landskabet er i høj grad domineret af plantager og hede med få opdyrkede arealer spredt i landskabet. Borris Sønderland er, som den centrale hedeslette Danmarks største og fladeste hede. Heden blev fredet i 1903 med det kriterium, at området også kunne anvendes som militært skydeterræn. Hertil

anvendes heden i dag (se billede nederst på højre side).

Mod syd fremstår ådalene og de tilstødende lavbundsområder med afgræssede enge.

Bevokningsstruktur

Plantager tegner hovedparten af landskabets bevokningsstruktur og dominerer store dele af landskabsområdet, særligt i den sydlige og vestlige del.

Borris Sønderland er domineret af lysåben hede med sparsom bevoksning. Heden er de fleste steder afgrænset af plantage mod de omgivende landskabsområder, *Skjern Enge Landbrugslandskab* og *Skjern Englandskab*. På den måde er plantagerne et væsentligt karaktertræk, der i høj grad medvirker til at markere slettelandskabet på det flade terræn.

I ådalene og lavbundsområderne ses terrænlavningerne med små

I baggrunden ses Tirsbjerg Plantage og en større gård. Få dyrkede marker ligger i landskabsområdet og hovedsagelig i plantagernes lysåbninger. Gårdene er hovedsagelig placeret i tilknytning til ådalene.

bevoksninger (se billede på venstre side).

Bebyggelsesstruktur

Landskabsområdet er generelt fri for bebyggelse. Bebyggelsesstrukturen omfatter få gårde, som ligger i overgangen mellem ådalene og det svagt hævede landbrugslandskab. Gårdenes placering knytter sig til den kulturbetingede udnyttelse af landskabet, hvor ådalene blev brugt til græsning for kreaturer og de højere liggende arealer til dyrkede marker (se billede på venstre side).

I den vestlige del af landskabsområdet ligger byen Tarm, som er afgrænset af Tarm Plantage.

Bygningerne til forsvarets skydeterræn på Borris Hede ligger ved den nordlige afgrænsning af heden. Bebyggelsen er skjult af bevoksning.

Tekniske anlæg

Der er flere tekniske anlæg i landskabsområdet. Højspændingsledninger forløber på kryds og tværs af landskabsområdets vestlige og sydlige dele.

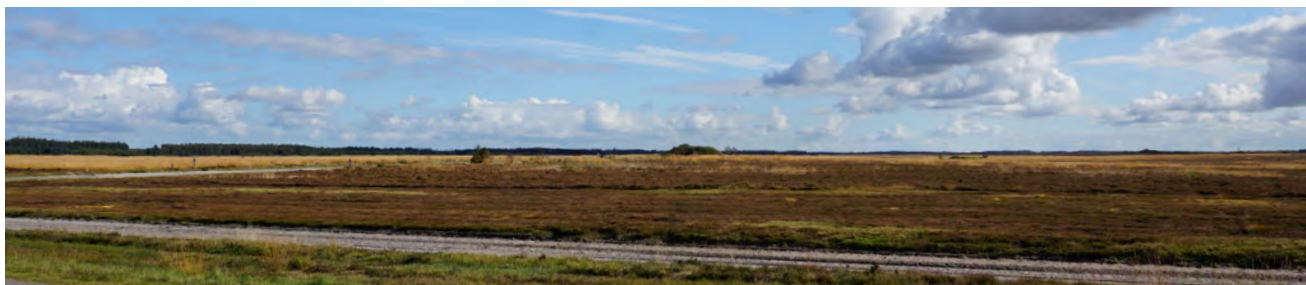
I syd forløber to højspændingsledninger over Omme Å. I den vestlige del af landskabsområdet findes Tarms industrikvarter, og nær Tarm udløber fire ledninger fra en

transformerstation. Flere master står også i landskabsområdet.

Borris Sønderland ligger omkranset af plantage og er et væsentligt karaktertræk i landskabsområdet. I dag er hedesletten anvendt som skydeterræn for militæret. Her er der udsigt over heden ved Vagthøj i den nordlige del af hedesletten.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Skalaen på hedesletten er stor, og landskabet opleves at have en enkel karakter med få elementer. Plantagerne, der omkranser heden, skaber en baggrund for udsigterne.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et enkelt udtryk og en stor skala. Den rumlige afgrænsning varierer fra at være helt åbent til lukket.

Der er udsigter over heden, men udsigterne begrænses af bevoksning og terræn ved ådalene. Den visuelle påvirkning opleves moderat.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdets bærende karaktertræk opleves at have en stor skala og et enkelt udtryk. Skalaen og kompleksiteten er et resultat af den store hede, terrænet, samt bevoksningsstrukturen, der udgøres af plantager i alle størrelser.

Den store skala opleves især fra 'kanten' af heden og skabes af den åbne karakter, det flade terræn uden bevoksning og et hedelandskab, der fremstår som en stor samlet enhed (se billede øverst på denne side). Andre steder er

den store skala et resultat af de sammenhængende plantageområder, eksempelvis nær Tarm med Tarm Plantage og Sejrup Plantage eller mod syd med plantagerne Hårkær Plantage, Påbøl Plantage, Hejmdal Plantage m.fl. Nær ådalene opleves lavbunden i lille skala, da småbevoksninger og terrænlavninger skaber små enheder og rum (se billede nederst på denne side).

Landskabsområdet har

I ådalene kan landskabet opleves lukket, da bevoksning flere steder ligger oven for dalen og på dalens sider. Her ved Ørbæk ses Omme Å og tilstødende lavbundsområder.

Højspændingsledninger løber på tværs af landskabsområdet, men opleves kun lokalt.

Rumlig afgrænsning

Den rumlige afgrænsning varierer og er især bestemt af bevoksningen, eller mangel derpå, og af terrænet omkring ådalene.

Centralt i landskabsområdet er den rumlige oplevelse knyttet til hedesletten, som med sin størrelse og karakter skaber ét stort rum. Her resulterer bevoksningen omkring heden i en tydelig rumlig afgrænsning af området. Den enkle karakter forstærker den rumlige afgrænsning.

Ådalene syd for Borris Sønderland er afgrænset af bevoksning i form af plantager, hvilket skaber lukkede landskabsrum. Ådalene er smalle med en lille skala, som forstærker den lukkede rumlige afgrænsning. Selv hvor ådalene ikke er afgrænset af plantager, markerer hegn overgangen til det svagt stigende terræn og begrænser dermed udsynet til

landbrugslandskabet.

I plantagerne findes der få lysåbninger, der opleves som små og lukkede rum på grund af træernes afgrænsning af rummet.

Udsigter

Der findes udsigter i varieret grad i landskabsområdet.

Der er vidtrækkende udsigter over hedesletten, hvor plantagerne danner en baggrund for udsigten.

I områder med mange plantager begrænses udsigterne blandt andet på grund af den lukkede karakter i det flade terræn.

I ådalene er der en varieret grad af udsigter, der afhænger af, om karakteren er lukket og præget af bevoksning, eller om karakteren er åben med sparsom bevoksning. Omkring de åbne rum er der udsigter på langs af ådalene.

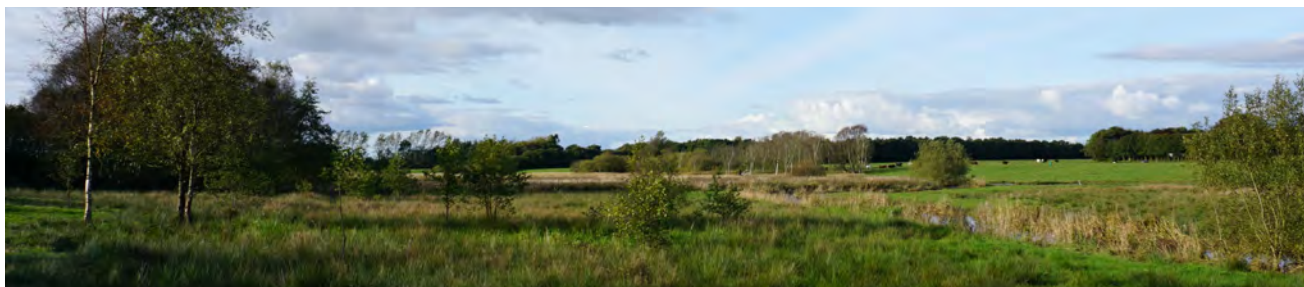
Der findes ligeledes udsigter i randen af den nordlige del af landskabsområdet mod *Skjern Englandskab*.

Visuel påvirkning

Landskabområdet opleves mange steder med en lav til moderat visuel påvirkningsgrad fra tekniske anlæg, især højspændingsledninger. Flere af højspændingsledningerne er af mindre skala og påvirker derfor i mindre grad den visuelle oplevelse af landskabsbilledet (se billede på denne side).

Vindmøller påvirker i lav grad oplevelsen af landskabsområdet visuelt, hvilke står i de omgivende landskabsområder. Vindmøllerne er synlige fra hedesletten.

Delområder

Langs Gundesbøl Ådal fra Vinding Bro ses dalstrukturen med afgræssede enge og vandløb i dalbunden.

Der er afgrænset ét delområde i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra resten af landskabsområdet.

D12-1: Gundesbøl Ådal

Gundesbøl Ådal ligger som en 'gren' fra Omme Ådal vest for Borris Hede. Ådalen ligger omgivet af landbrugslandskab og adskiller sig derfor fra de øvrige ådale, der overvejende omkranses af hede og plantage og er derfor et delområde. Ådalens geologiske strukturer som smeltevandsdal er også tydeligere end de øvrige ådale.

Ådalens lavbundsområde omfatter eng og en bevoksningsstruktur, som ændrer sig fra at være sparsom mod nord, til en mere bevoksningspræget lavbund med krat og lav bevoksning i syd. De afgræssede enge er en reference til landskabskarakterens oprindelse som græsningslandskab til de

omkringliggende gårde og landsbyer. Bebyggelsen er sparsom og består af få gårde i overgangen til landbrugslandskabet, samt bebyggelse knyttet til dambrug.

Gundesbøl Ådal har en smal dalbund, der medvirker til en lille skala. Ådalen har få bevoksninger i dalbunden, og tekniske anlæg er skjult af terræn og bevoksning i overgangen til de øvrige områder, hvilket sammen skaber et enkelt udtryk. Ådalen

er afgrænset af småbevoksninger og hegn, der markerer overgangen til landbrugslandskabet og et svagt hævet terræn. Dette begrænser udsigter og den visuelle forbindelse til det omgivende landbrugslandskab. Der er få visuelle påvirkninger fra tekniske anlæg, fordi de i høj grad er skjult af beplantning og ådalens terræn.

Ved Sønderskov Bro i den nordlige del af Gundesbøl Ådal er ådalen særligt præget af lavbundsområder og fremstår uden bevoksning. Gårde ligger tæt på ådalen, som er en del af den kulturbetingede oprindelse.

I Gundesbøl Ådal grænser dalsiderne hovedsagelig op til landbrugslandskab. Få tekniske anlæg påvirker ådalen visuelt. Her ved Okslund Bro i den sydlige del af ådalen ses højspændningsledninger i lille skala.

Signaturforklaring

- Delområde
- Kommunegrænse

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Særligt karakteristisk

K12-1: Borris Sønderland og de øst- og sydlige plantager

Borris hedeslette og de tilstødende plantager, samt de sydlige plantager er samlet vurderet særligt karakteristisk. De bærende geologiske karaktertræk i form af fladt terræn og lavbundsområder repræsenterer et slettelandskab og er særligt tydelige i den nordlige del af området. De kulturbetingede karaktertræk knytter sig til hede og plantager, som er særligt tydelige og tilstede i landskabsbilledet. Plantagerne ses ligeledes tydeligt mod syd, hvor små heder ligger spredt i plantagers lysåbninger. De små smeltevandsdale og åer, som løber igennem området, er et tydeligt geologiske karaktertræk. (Se billede på denne side)

Den kulturbetingede oprindelse ses i dag i form af hede, plantager og afgræssede enge. Heden er opstået gennem lang

tids udpining af jorden. Heden i dette område er vedligeholdt af den militære anvendelse, som er en senere kulturbetinget udnyttelse af landskabet. Plantagerne formidler en anden periode i landskabskarakterens kulturbetingede oprindelse bl.a. som led i sandflugtsbekæmpelsen. De afgræssede enge ses i flere af terrænlavningerne (se billede på højre side).

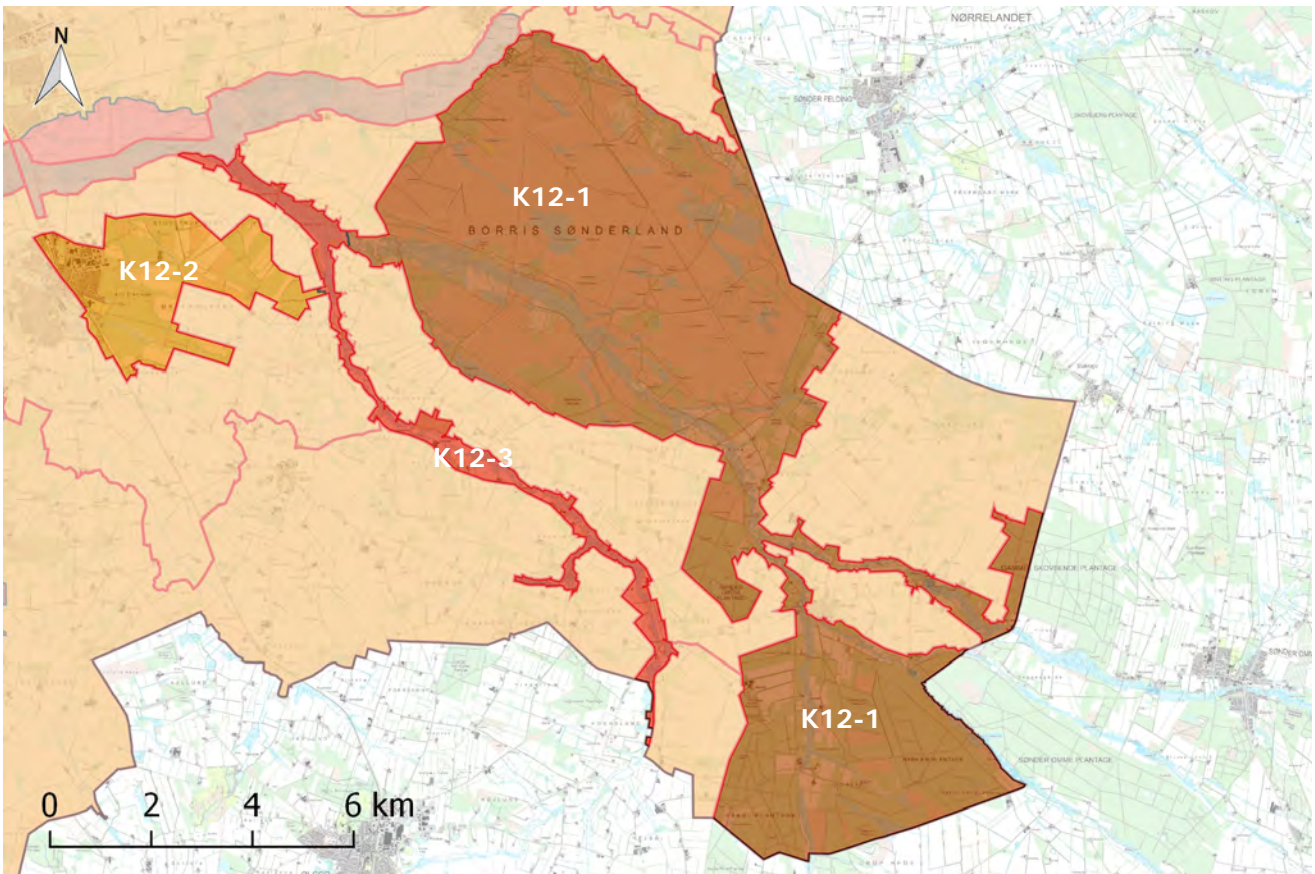
Samspillet mellem de kulturbetingede og geologiske karaktertræk ses, hvor heden ligger uopdyrket hen, da jorden her er udpint og sandet. Plantagerne på den tørre sandjord og afgræssede enge i lavbundsområder afspejler også et godt samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Hedesletten er vurderet særligt karakteristisk med plantage, der omkranser den. Fra et udkigstårn i den nordlige del af heden kan de kulturbetingede og geologiske karaktertræk opleves.

I ådalene er terrænlavningerne udnyttet til afgræsning. Eksempelvis kan det ses i den østlige del af Omme Å ved Ørbæk.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Lavbundsområder i ådalene er overvejende fri for bevoksning og bliver anvendt som græsningsarealer. Dette er en tydelig del af den kulturbetingede oprindelse, som her kan opleves ved Vinding Bro. Gårdene ligger også i tilknytning til græsningsarealer.

Karakteristisk

K12-2: Tarm Plantage og de tilstødende marker og heder

Tarm Plantage ligger sammen med de tilstødende arealer med små skovområder, dyrkede marker og hede i den vestlige del af landskabsområdet og er vurderet karakteristisk. Plantager og hede er som bærende kulturbetingede karaktertræk tilstede, men er mindre tydelige, da dyrkede marker i højere grad ligger i lysåbningerne og dermed svækker tydeligheden af de bærende karaktertræk, samt skaber mindre sammenhængende plantager. Områdets geologiske struktur i form af hedeslette er mindre tydelig her på grund af bevoksning.

Tilplantningen af heden referer til den kulturbetingede oprindelse, hvor heden peger på, hvordan landskabet så ud, før tilplantningen og opdyrkningen af heden startede. Den kulturbetingede oprindelse er i nogen grad

sløret, da plantagerne og heden i dette område ikke fremstår som sammenhængende enheder.

De kulturbetingede og geologiske karaktertræks samspil vurderes god i denne del af landskabsområdet. Dette skyldes, at plantager er dominerende på de tørre jorde. Nogle steder er lavbundsområderne drænede og opdyrkede, hvilket i nogen grad svækker samspillet, da disse lavbundsområder naturligt ville være våde.

Kontrasterende

K12-3: Gundesbøl Ådal

Gundesbøl Ådal er vurderet *kontrasterende*, da ådalens visuelle karakter og tilknytning til det omkringliggende landbrugslandskab adskiller sig fra det øvrige landskabsområde og øvrige ådale.

Den landbrugsmæssige udnyttelse af lavbundsområdet med afgræssede enge og dambrug

afspejler den kulturbetingede oprindelse, som er tydelig. De afgræssede enge er tydeligt tilstede i dag i landskabsbilledet (se billede på denne side).

De afgræssede enge i terrænlavnningerne på de våde jorde viser et godt samspil mellem de kulturbetingede og geologiske karaktertræk (se billede på højre side).

Gundesbøl Ådal er præget af afgræssede enge med sparsom bevoksning. Den kulturbetingede oprindelse er derfor tydelig i ådalen. Her er der kig til et græsningsareal ved Okslund Bro.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T12-1: Borris Sønderland og de øst- og sydlige plantager

I områderne, der er vurderet særligt karakteristiske, vurderes intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk i forhold til landskabskarakterens oprindelse *god*, hvilket knytter sig til heden og plantagerne. Tilplantningen repræsenterer bl.a. en periode med sandflugtsbekæmpelse, da landskabet skulle udnyttes til landbrug, og plantagerne fremstår som på tilplantningstidspunktet. Heden referer til landskabet inden tilplantningen af de omkringliggende og sydlige plantager, som er særligt intakte i dette landskabsområde.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af hederne, plantagerne og lavbundsområderne vurderes at være *god*. Hederne er overordnet friholdt for bevoksning, og plantagerne fremstår som sammenhængende enheder og er

meget få steder opbrudt af dyrkede marker (se billede på højre side). Lavbundsområderne er hovedsagelig anvendt til græsning uden dræning (se billede s. 357).

Den visuelle påvirkning i landskabet vurderes *mindre* til *moderat*. Landskabsbilledet er påvirket af få højspændingsledninger og vindmøller, som ligger i større afstande og derfor opleves i mindre skala.

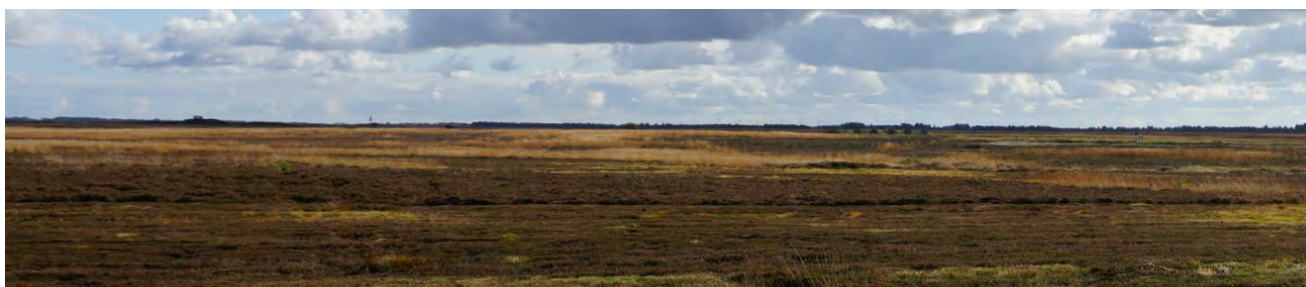

Gundesbøl Ådal fremstår i god tilstand med åbne græsningsarealer og mindre visuel påvirkning fra tekniske anlæg. Her ved Okslund Bro ses en højspændingsledning i lille skala.

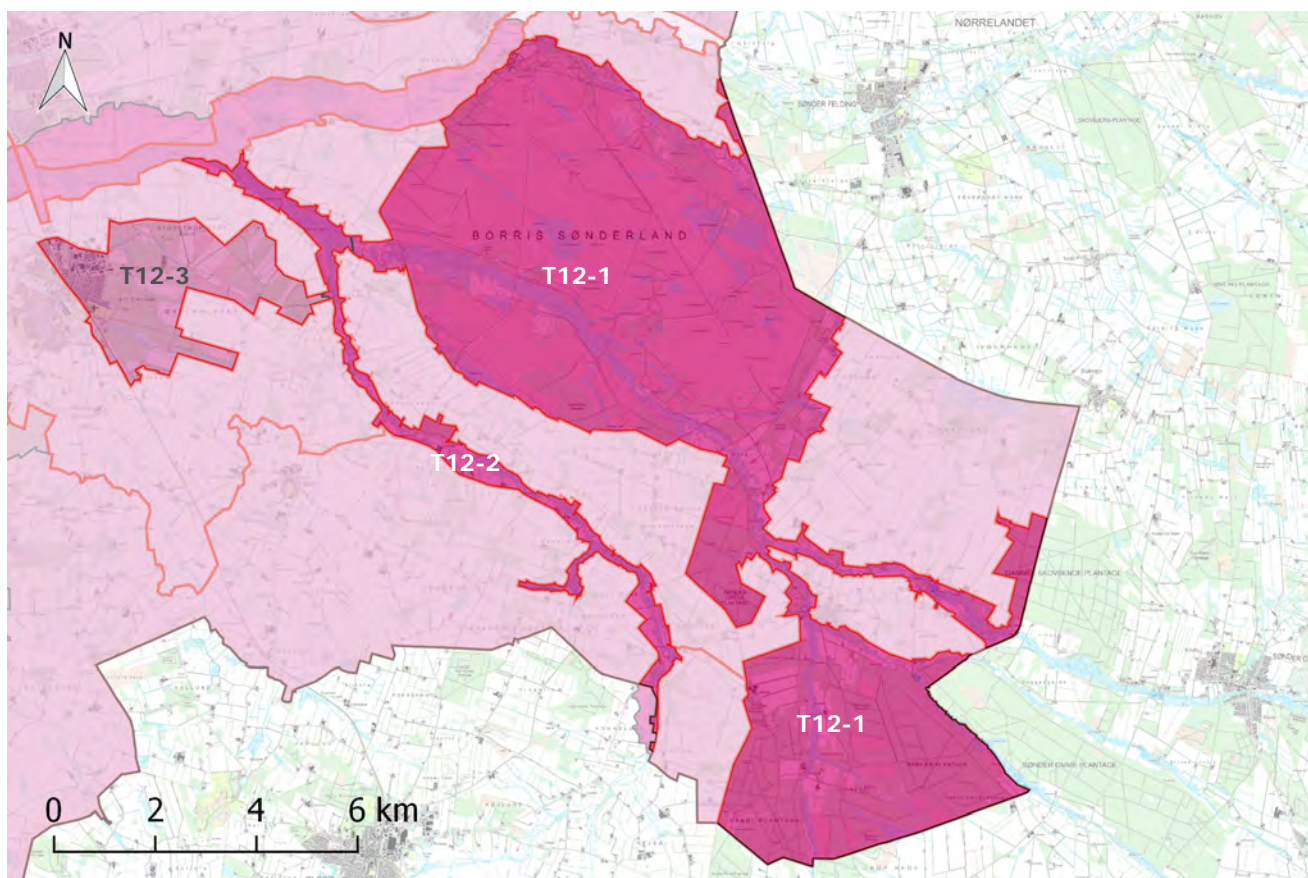
T12-2: Gundesbøl Ådal

I Gundesbøl Ådal vurderes de bærende karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse at være *god*, da afgræssede enge dominerer terrænlavningen i ådalen (se billede på denne side).

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *god* i forhold til både de kulturbetingede og geologiske karaktertræk. Engene

Den store hedeslette fremstår uden bevoksning og i god tilstand. Nær Vagthøj i den nordlige del af landskabsområdet er landskabet fri for visuel påvirkning fra tekniske anlæg.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Få steder fremstår ådalene og de tilstødende lavbundsområder i plantagerne og hedesletten i højere grad bevokset, som her ved Dyrvig Bro.

er hovedsageligt afgræssede og friholdt for bevoksning, dog er bevoksning tilstede i den sydlige del af ådalen og kan svække den vedligeholdelsesmæssige tilstand i denne del af ådalen i forhold til de kulturbetingede karaktertræk. Det geologiske karaktertræk i form af smeltevandsdalstrukturer er i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand.

Ådalen vurderes generelt i *mindre* grad visuelt påvirket af tekniske anlæg. Den visuelle påvirkning opleves kun lokalt, hvor højspændingsledninger går over ådalen. Ådalen er afgrænset af beplantning, som dermed begrænser den visuelle påvirkning fra de omgivende landskaber (se billede s. 352).

Middel tilstand

T12-3: Tarm Plantage og de tilstødende marker og heder

Intaktheden af de bærende karaktertræk i Tarm Plantage vurderes *middel*, da området

er præget af dyrkede marker, der bryder plantagerne som en sammenhængende enhed. Hederne ligger spredt i lysninger i området, hvilket har en reference til, hvordan landskabet så ud inden tilplantningen og opdyrkningen fandt sted.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel* i forhold til de kulturbetingede karaktertræk. Hederne fremstår flere steder tilgroet og drænet, hvilket svækker hedernes vedligeholdelsesmæssige tilstand. Lavbundsområderne er et geologisk bærende karaktertræk, men er drænet i dette område, og den vedligeholdelsesmæssige tilstand er derfor *middel*.

Landskabet er i *væsentlig* grad visuelt påvirket af tekniske anlæg, herunder højspændingsledninger og industri i Tarm. Området har på grund af de dyrkede marker flere steder

en åben oplevelse, som resulterer i en *væsentlig* visuel påvirkning fra de omkringliggende landskabsområder.

Hederne er hovedsagelig fri for bevoksning, men få steder fremstår de med lav spredt bevoksning som her i en mindre hede ved Store Stridbjerg og Dyrvig. Dette kan svække den vedligeholdelsesmæssige tilstand.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V12-1: Borris Sønderland og de øst- og sydlige plantager
Hedesletten, som Borris Sønderland omfatter, skaber en særlig karakter og oplevelsesværdi, der bliver forstærket af plantagerne i området.

De geologiske strukturer, som er dannet fra sidste istids store smeltevandssletter, skaber en særlig oplevelse af et stort fladt terræn, som er brudt af bevoksning. De mindre smeltevandsdale, som krydser sletten, viser ligeledes isens smeltestrømme, som efter de store strømme markerer sig ned i det ellers flade terræn. Den kulturbetingsede fortælling går tilbage til udpiningen af jorden, som har resulteret i Borris Hede.

Den senere tilplantning af heden fandt sted både som led i sandflugtsbekæmpelsen, men også i tilknytning til Hedeselskabets kampagne om at plante skov i et

ellers skovløst landskab. I den sydlige del af landskabsområdet ligger Tirsbjerg Plantage, som går tilbage til 1904 og er en af de tidlige plantager (se billede på denne side).

V12-2: Gundesbøl Ådal

Gundesbøl Ådal vurderes at være et oplevelsesrigt landskab på grund af dalens geologi, natur og kulturbetingsede referencer i form af afgræssede enge. Dalens oplevelsesværdi ses i form af afgræsset eng og dalforløbet, som smeltevandet har skabt igennem det ellers flade landskab. Dalen opleves især fra vejene langs ådalen. Der hvor vejene krydser dalen, opleves de geologiske strukturer særlig tydeligt.

Udsigtspunkt

Udkigstårn ved Vagthøj

I den nordlige del af hedesletten står et udkigstårn, som giver mulighed for at få lange kig både over hedesletten og

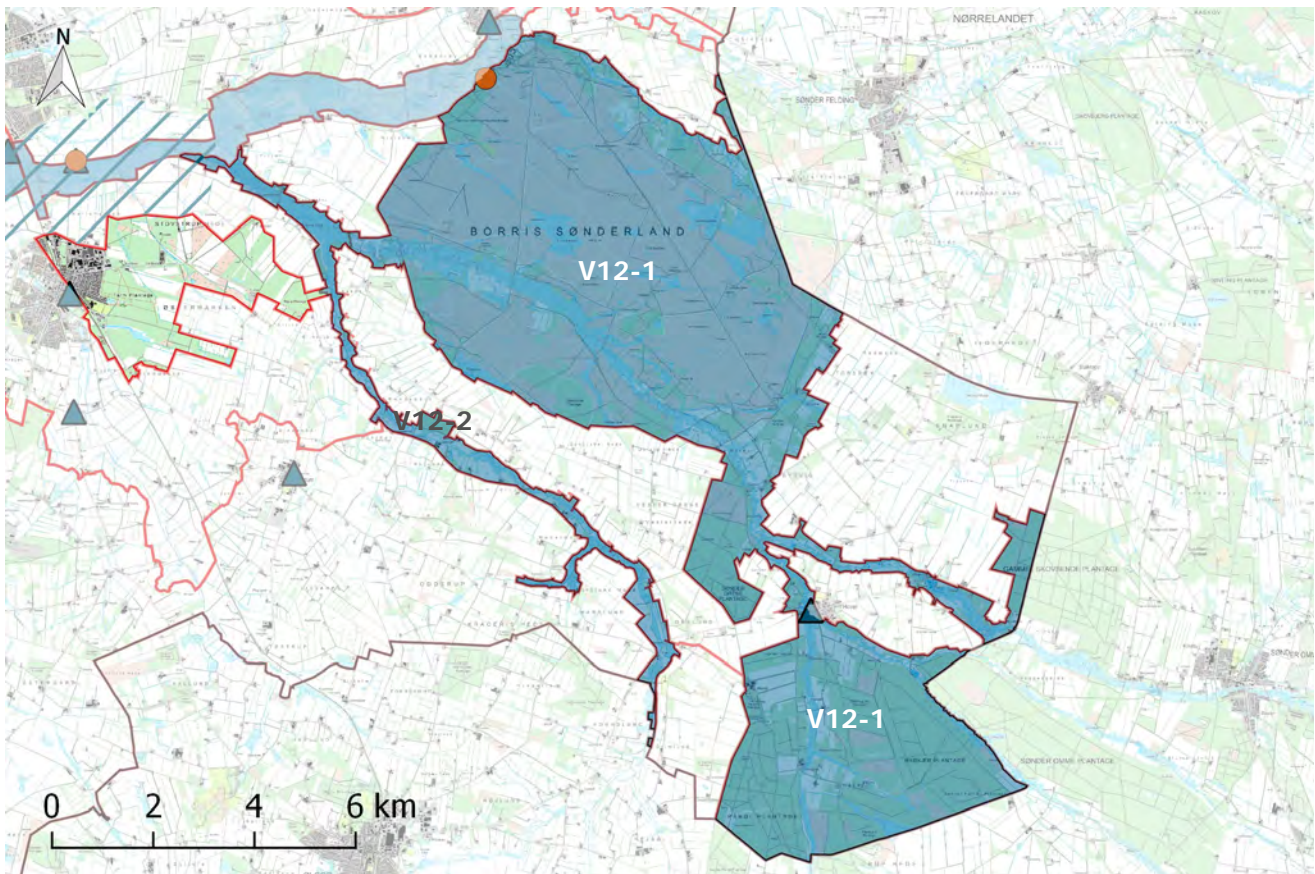
Skjern Ådal. Udkigstårnet ligger i plantagebæltet Borris-Faster Kommuneplantage, hvor træerne kan begrænse udsigterne i alle retninger. Det er derfor væsentligt, at de særlige udsigtsmuligheder fra dette udsigtspunkt bliver opretholdt (se billede på højre side).

I Tirsbjerg Plantage står en mindesten til minde for Professor Fr. Weis, som bidrog til at muliggøre opdyrkning af heden.

Fra udkigtstårnet ved Vagthøj i den nordlige del af Borris Sønderland kan man se langt over hedesletten, men der er risiko for, at udsigten forsvinder, hvis ikke den omkringliggende beplantning vedligeholdes/holdes lav.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Særlige Udsigter
	Oplevelsesrigt Landskab		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabsområdet vurderes generelt sårbart overfor ændringer og udviklingstiltag, da slettelandskabet har en særlig værdi, der er knyttet til heden med særlig åben karakter, planter samt ådale med en *særlig oplevelsesværdi*.

Landskabet er derfor sårbart over for ændringer i disse karaktertræk. Selv små ændringer kan have stor betydning.

Området ved Tarm Plantage vurderes mindre sårbart overfor ændringer og udviklingstiltag, når de sker med hensynstagen til landskabets bærende karaktertræk. Ændringer/tiltag bør placeres, så de ikke dominerer landskabsbilledet for de omkringliggende områder mod nord, herunder *Skjern Englandskab*.

Skovrejsning

Skov og plantage er et af de

væsentlige karaktertræk i landskabsområdet, og det gælder særligt for den sydlige og vestlige del af landskabsområdet. Det vurderes derfor muligt at indpasse ny skov i disse områder. Det er væsentlig, at skovrejsning bliver indpasset i områdets skovkarakter og størrelse.

Heden er en beskyttet naturtype, og skovrejsning kan derfor ikke ske i Borris Sønderland. Den lysåbne karakter skal bevares, og

opvækst bør derfor begrænses.

I den sydlige del af landskabsområdet er ådalene omgivet af skov. Det er derfor muligt at placere skov ovenfor dalsiderne, mens dalbunden og dalsiderne er sårbare over for skovrejsning. I den del af Omme Ådal, der løber igennem heden, er ådalen sårbar over for skovrejsning, både i dalbunden, dalsiderne og ovenfor dalsiderne.

Ådalene er sårbare over for skovrejsning og stort landbrugsbyggeri. Skov og plantage grænser ned til ådalene. Her ses bevoksning omkring skovridergården vest for Påbøl.

Hoven er her skjult af beplantning i baggrunden. Langs Bredgade ses et dambrug, som ligger i Hoven Ås dalbund.

Delområdet *Gundesbøl Ådal* er omgivet af landbrugslandskab og vurderes sårbart over for skovrejsning både i ådalen, på dalsiderne og oven for dalsiderne. Skovrejsning vil sløre dalens geologiske karaktertræk som smeltevandsdal og vil samtidig sløre dalens kulturbetingede karaktertræk i form af græsningslandskab. Lavbundsområderne bør vedligeholde deres lysåbne karakter.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabet er generelt sårbart over for landbrugsbyggeri, da landskabsområdet er friholdt for bebyggelse, og de få gårde, som ligger i området, er i lille skala. Nyt landbrugsbyggeri i hederne og plantagerne i alle skalaer kan derfor dominere landskabet og ændre den ellers bebyggelsesfrie karakter.

Bebyggelsen ligger hovedsagelig i tilknytning til ådalene og er

i lille skala. Det er derfor vigtigt, at nyt byggeri placeres i tilknytning til eksisterende bebyggelse i lille skala, og at den samlede bygningsmasse fremstår ensartet og harmonisk i landskabet.

Byrand

Tarm og Hoven er to byer i landskabsområdet, som i forskellige grad indgår i landskabsbilledet.

Tarm har en velafgrænset byrand og støder op til Tarm Plantage. Byen ligger på et fladt terræn, og plantagen skjuler derfor byranden. Byudvikling ved Tarm vurderes mulig og kan indpasses i landskabet.

Den vestlige del af Hoven ligger i dette landskabsområde, mens hovedparten af byen ligger tilstødende landskabsområdet mod øst. Igennem Hoven løber Hoven Å, som deler byen op. På trods af opdelingen af landsbyen fremstår den østlige del af Hoven som en velafgrænset enhed, og

byranden mod ådalen er skjult af bevoksning. Landskabsområdet vurderes sårbart over for byudvikling mod ådalen og andre tiltag ved Hoven, da byudvikling vil kunne lukke ådalens ellers åbne karakter. Der bør derfor tages hensyn til det omgivende landskab, og at byen fremstår harmonisk i forhold til byens udtryk set fra landskabet.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet er vurderet sårbart over for alle former for nye tekniske anlæg.

Hovedparten af landskabsområdet er vurderet at have særlige landskabskvaliteter, som kan svækkes af yderligere teknisk påvirkning.

Tekniske anlæg kan dominere landskabsrummene og bryde den enkle karakter. Høje tekniske anlæg vil være markant synlige fra de øvrige dele af landskabsområdet.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M12-1: Borris Sønderland og de øst- og sydlige plantager
Borris Slettelandskab fremstår særligt karakteristisk og rummer særlige landskabelige oplevelsesværdier. Landskabet har derfor fået målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i områder, hvilket medvirker til at beskytte eller styrke de geologiske og kulturbetingede karaktertræk: heden, plantagerne og lavbundsområderne. Hedekarakteren bør styrkes, og de sydlige plantager bør fremstå som en sammenhængende enhed. Der bør yderligere lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning både i og udenfor området.

M12-2: Gundesbøl Ådal
Gundesbøl Ådal har fået målsætningen *beskyt*, da ådalen er vurderet særligt oplevelsesrigt.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk. Lavbundskarakteren med afgræssede enge bør styrkes, og de geologiske karaktertræk som smeltevandssdal bør fremstå tydelig i landskabet.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M12-03: Tarm Plantage
Tarm Plantage har fået

målsætningen *vedligehold*. Denne del af landskabet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesmuligheder.

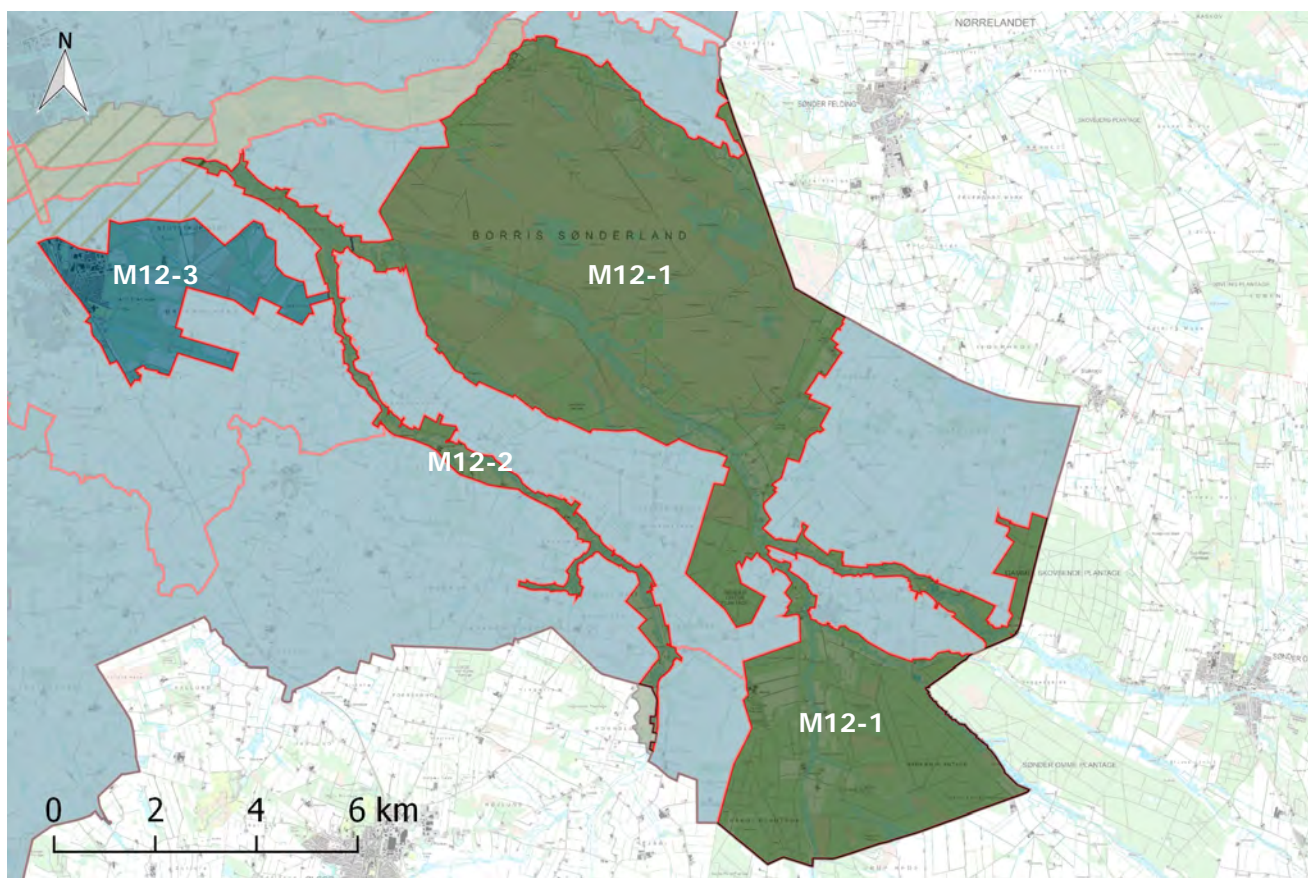
Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at de bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk.

Tirsbjerg Plantage ses her og har en særlige oplevelsesværdi.

Gundsøhl Ådal har en åben bevoksningsfri karakter.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Beskyt og forbedr karakter		Ændr karakter
	Beskyt udsigt		Vedligehold karakter		Kommunegrænse
	Beskyt karakter		Vedligehold og forbedr karakter		

**NATURENS
RIGE**

**Skjern Enge
Landbrugslette**

Område 13

Område 13

Skjern Enge Landbrugsslette

Område 13

Landskabets kendetegn

Skjern Enge Landbrugsslette omfatter en række adskilte underområder, som er en del af en stor smeltevandsslette. Landskabsområdet er opdelt af smeltevanddale og en central hedeslette. Tilsammen fremstår underområderne med sammenhængende kendetegn.

Landskabsområdet består af et lavtliggende fladt terræn (billede 1) og ligger i overgangen til højereliggende bakkeøer mod nord og syd.

Landbrugssletten består af dyrkede marker med spredt beliggende gårde og landsbyer. Markerne er delvist afgrænset af hegn (billede 2), og småbevoksninger og mindre plantager ligger spredt i landskabet. Landbrugssletten er desuden præget af drækanaler.

Der er begrænsede udsigter i landskabet på grund af det lavtliggende flade terræn og beplantningen. I det nordlige område er terrænet svagt hævet og mindre præget af bevoksning. Her er der en særlig udsigt over Skjern Ådal (billede 3).

Landskabsområdet rummer flere tekniske anlæg og har generelt visuelle påvirkninger fra de omgivende landskabsområder.

Der er afgrænset ét delområde, da landskabskarakteren her er anderledes end det øvrige landskab. Lundenæs Lavbund fremstår med lavbundskarakter og afgrænsede enge og ligger i det nordlige område af landskabsområdet. Dette delområde er beskrevet særskilt.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den sydøstlige del af kommunen og består af den store smeltevandsslette, der mod nord er afgrænset af *Skovbjerg Bakkeø* og mod syd af *Varde Bakkeø*. Afgrænsningen mod sydøst følger kommunegrænsen mod Herning og Billund Kommuner.

Landskabsområdet består af flere adskilte underområder, men de bærende karaktertræk er de samme, og underområderne udgør derved en helhed. Landskabet er afgrænset som et selvstændigt landskabsområde inden for et stort slettelandskab. Landskabsområdet omgiver Skjern Ådal, Omme Ådal, Gundesbøl Ådal samt Tarm Plantage og Borris Sønderland, herunder Borris Hede og tilstødende plantager.

Afgrænsningen mod bakkeøerne mod nord og syd er terrænbestemt. Afgrænsningen

Udsigt over det flade landsbrugslandskab nær Knaplund Hede (billede 1).

Hegn afgrænser delvist marker og bebyggelse (billede 2).

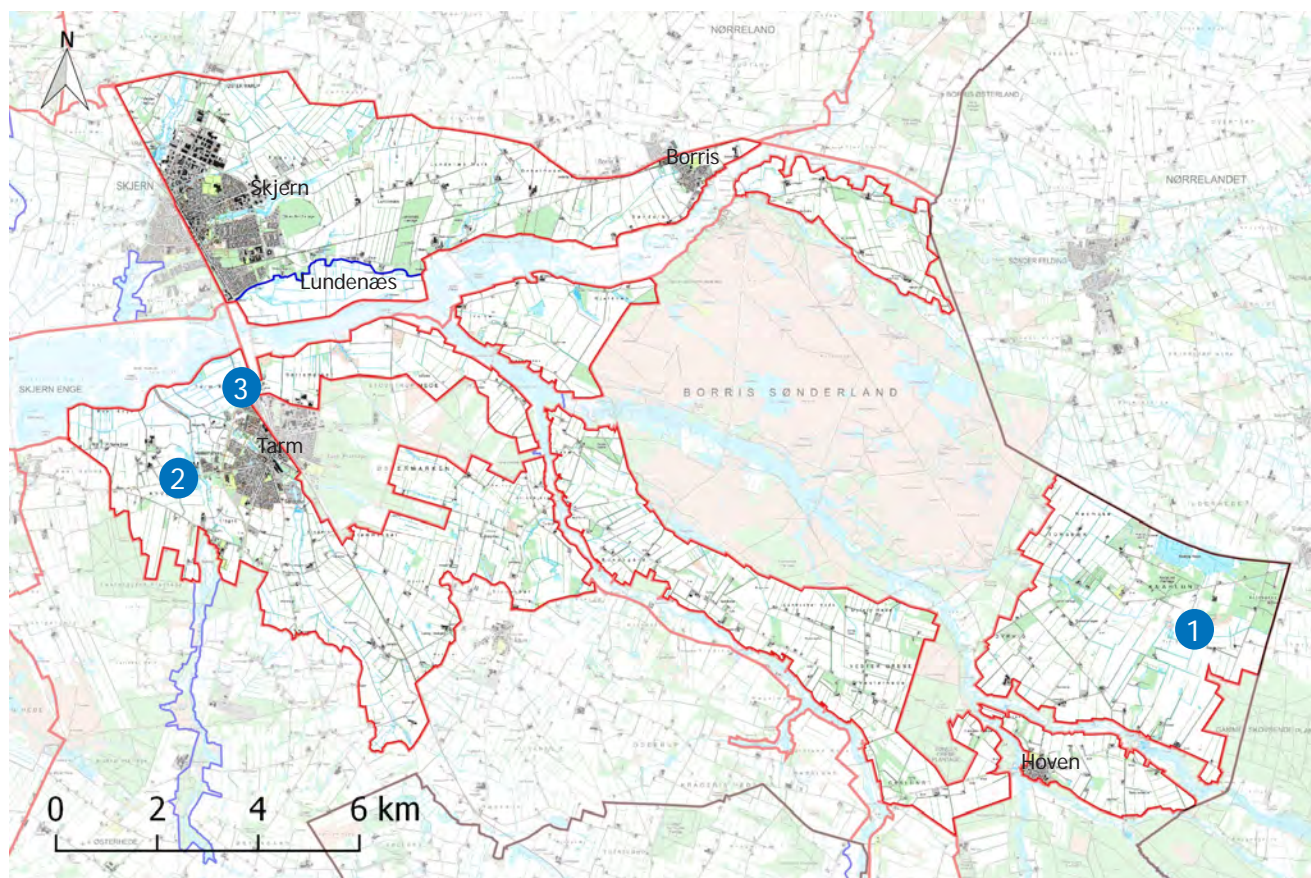
Udsigter er tilknyttet den store smeltevandsdal, som Skjern Ådal og Enge er en del af (billede 3).

følger foden af bakkeøerne, hvor det flade terræn rejser sig i mere eller mindre markante skråninger.

Afgrænsningen mod ådalene er

bestemt af overgangen mellem et landbrugslandskab og et natur- eller græsningspræget landskab. Der er afgrænset ét delområde, *Lundenæs Lavbund*, hvilket er afgrænset mellem Skjern og

Skjern Ådal og omfatter en udbredt lavbundskarakter.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Kommunegrænse
	Delområde		Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Landskabsområdet er en del af en større smeltevandsslette, hvis dannelse går tilbage til næstsidste istid. Landskabet fremstår derfor overvejende fladt. Her er der udsigt over Lundenæs Lavbund og Skjern Enge.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af et lavtliggende, fladt terræn, hvilket er opdelt af flere ådale. Området indeholder flere store og små lavbundsområder.

Landskabsområdet er en del af den samme smeltevandsslette, som Skjern Å systemet er en del af.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabets geologiske karaktertræk omfatter et fladt terræn, hvis dannelse og udvikling går tilbage til sidste istid (Weichsel). Landskabsområdet ligger mellem de to store bakkeøer *Skovbjerg Bakkeø* mod nord og *Varde Bakkeø* mod syd og dermed i den store smeltevandsslette, Skjern Å systemet er en del af (se billede på denne side).

De geologiske strukturer i smeltevandssletten

opdeler landskabsområdet. Landskabsområdet omgiver Skjern Ådal, Omme Ådal, Gundesbøl Ådal samt Tarm Plantage og Borris Sønderland, herunder Borris Hede og tilstødende plantager.

Under sidste istid lå det østlige Jylland dækket af is, mens dette landskab i det vestlige Jylland lå frit for is. Enorme smeltevandstrømme løb fra det østlige isdække, herunder den Østjyske Israndslinje, og skabte store smeltevandssletter. Da de store strømme af vand snævrede sig ind, dannede vandet de mindre smeltevandssdale, der opdeler landskabsområdet.

Landskabsområdet er derfor i høj grad præget af et fladt, lavtliggende terræn, der mod nord og syd grænser op til højtliggende partier - *Skovbjerg Bakkeø* og *Varde Bakkeø* (se billede nederst på højre side).

Jordart

Jordarten omfatter flere smeltevandssaflejringer, der knytter sig til slettelandskabets dannelse. Området består hovedsagelig af ferskvandssand, der er aflejret fra smeltevandet fra Israndslinjen.

I terrænlavningerne består jordarten af ferskvandstørv og ferskvandssand. Disse jordarter er aflejret efter istiden.

Hydrologiske forhold

Området omfatter mange drækanaler og mindre vandløb i terrænlavninger. Vandløbene og drækanalerne fremstår dog ikke tydelige i landskabet og er derfor ikke et væsentligt karaktergivende landskabstræk.

Det nordligste område er præget af flere vandløb, hvor Ganer Å og Kirke Å løber på tværs af landskabet og igennem Skjern.

Et større moseområde, Felding Mose, ligger i det sydøstligste hjørne af landskabsområdet (se billede øverst på højre side).

Landskabsområdet fremstår hovedsagelig drænet, da landskabet er lavtliggende. I terrænlavningerne er der flere steder, der fremstår som lavbundsområde som her ved Felding Mose i det sydøstligste område.

Terrænet er overvejende fladt, men er svagt stigende mod de omkringliggende bakkeøer som her syd for Tarm mod Varde Bakkeø.

Kulturbetingede karaktertræk

Bebyggelsesstrukturen består af spredt beliggende gårde samt to større byer - Skjern og Tarm. Gårde fremstår små til middelstore. Her ved Lundens Mark ligger en større gård langs vejen.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af drænede, dyrkede marker. Markerne afgrænses af hegn samt småbevoksninger og er tilknyttet middelstore gårde, der ligger langs vejene. Der findes få landsbyer i landskabsområdet, og landskabet er påvirket af tekniske anlæg.

Karaktertrækkene har oprindelse i opdyrkning af heden og dræning af lavbundsområderne.

Landskabskarakterens oprindelse

Den landbrugsdominerede karakter har afsæt i den kulturbetingede udnyttelse af landskabet. Her blev heden i slutningen af 1800-tallet opdyrket, og lavbundsområder blev drænet.

Opdyrkingen af heden og dræningen ændrede landskabet væsentligt. Da opdyrkingen endelig tog fart, kom

flere landbrug og dermed gårde til på heden. Oprindeligt lå gårdene hovedsagelig nær ådalene og engarealer, som blev brugt til græsning. Hegn og småbevoksninger begyndte at blive etableret i landskabet for at beskytte markerne mod vind og vejr i et ellers fladt, bevoksningsfrit hedelandskab. Det lavtliggende våde landskab blev drænet for at udnytte landskabet til dyrkning.

Dyrkningsmønster

Dyrkede marker er et væsentligt karaktertræk i landskabsområdet (se billede øverst på højre side). Enkelte steder ligger små heder tilbage som en reference til landskabet inden opdyrkingen, men hederne er ikke længere karaktergivende for dette landskabsområde.

Arealerne omkring vandløbene, der oprindeligt blev brugt som græsningsarealer til gårdens kreaturer, fremstår i dag

med dyrkede marker helt ned til vandløbene, muliggjort af dræning.

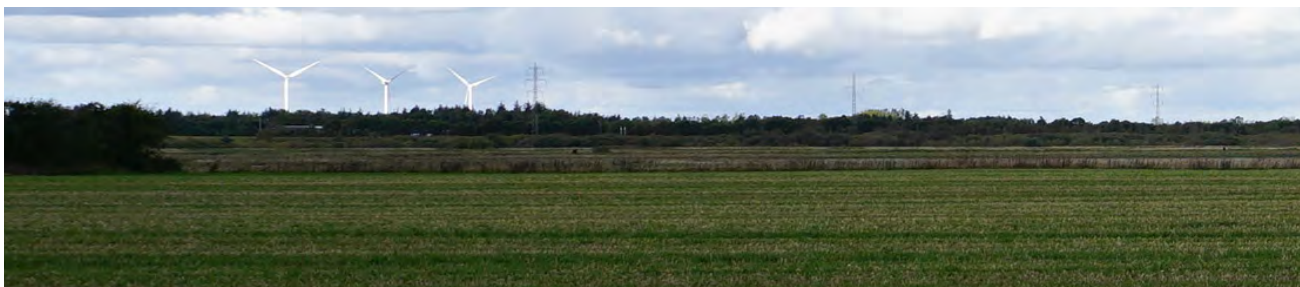
Nord for Skjern består lavbundsområderne nær Ganer Å stadig af afgræssede enge.

Bevoksningsstruktur

Bevoksningen består hovedsagelig af hegn og småbevoksninger. Hegnene afgrænser helt eller delvist markerne. Småbevoksninger ligger de fleste steder i

Gårde ligger trukket tilbage fra vejene som her med en lille allé ved Knaplund.

Landskabet er præget af marker og rummer flere tekniske anlæg. I området nord for Borris Hede ses vindmøllerne ved Skjern i baggrunden og højspændingsledninger over det flade landskab.

forbindelse med gårdene.

I området ligger også få små plantager, som blev etableret som led i tilplantningen af heden og sandflugtsbekæmpelsen. I dag ligger plantageområder i højere grad samlet i den sydøstlige del af landskabsområdet (se billede nederst på denne side).

Bebyggelsesstruktur

Spredt landbebyggelse af små til middelstore gårde ses i landskabsområdet. Gårdene ligger langs vejene eller trukket tilbage fra vejene og tilgrænsende ådale (se billeder på venstre side).

Bebyggelsens placering i landskabet afspejler både, hvor vigtig en ressource ådalene var som græsningsareal og den senere opdyrkning af heden. Placeringen af gårde langs vejene ses særligt ved Vester Grene, som er etableret i forbindelse med en af de sidste hedeopdyrkingen i Danmark.

To større byer, Skjern og Tarm, er væsentlige for bebyggelsesstrukturen. Skjern ligger i det nordlige område og Tarm i sydvest. Begge byer har en velafgrænset byrand og er delvist omkranset af beplantning.

Der ligger to landsbyer i landskabsområdet; Hoven og Borris, der ligger i tilknytning til de engarealer og ådale, som blev brugt til afgræsning.

Småbevoksninger og hegn står spredt i landskabet. I det østlige område findes flere små plantager som her ved Knaplund.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet rummer flere større tekniske anlæg. Højspændingsledninger forløber på tværs af landskabet og findes i alle dele af landskabsområdet. Der er således også flere transformerstationer i landskabet. Vindmøllegrupper er også en del af landskabsbilledet, hvor der også findes flere hustandsmøller. Kun området, der ligger nordøst for Borris Sønderland mellem Skjern Å og Kærbæk, er i høj grad friholdt for tekniske anlæg (se billede øverst på denne side).

En jernbane deler sig i to i Skjern og løber igennem det nordlige og sydvestlige område. Banen ligger lavt i landskabet.

Industriområdet i Skjern ligger i dette landskabsområde.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Landskabet har en moderat visuel påvirkning fra tekniske anlæg. Her er der udsigt til industri vest for Tarm.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har en enkel karakter og middel skala på grund af det landbrugsdominerede landskab, flade terræn med hegn, der helt eller delvist skaber velafgrænsede lukkede rum.

Der findes få udsigter i landskabsområdet, og høje tekniske anlæg påvirker landskabsbilledet.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har hovedsagelig en enkel karakter i middel skala. Skala og kompleksitet er et resultat af de dyrkede markers struktur og gårdenes størrelse.

Skalaen afspejles både i gårdenes størrelse og markernes struktur, og hegn afgrænser helt eller delvist markerne i små til middelstore rum. Gårdene ligger spredt og er hovedsagelig af middel skala.

Landskabet er enkelt opbygget af dyrkede marker, hegn og gårde, der ligger langs vejene og ådalene (se billede øverst på højre side).

Lokalt skaber byerne og det bynære landskab en let sammensat karakter. Overvejende er byerne velafgrænsede, men afgrænsningen kan variere mellem at være lukket og åben, og byranden har en varieret grøn karakter. Tekniske anlæg kan

også enkelte steder medvirke til et let sammensat udtryk.

Rumlig afgrænsning

Landskabet har overvejende velafgrænsede rum. De skabes af strukturerede hegn på det flade terræn. Hegnene er med til at begrænse udsigterne over markerne og er sammen med den øvrige bevoksning med til at skabe en lukket karakter (se billede nederst på denne side).

Landskabet har velafgrænsede rum. Hegn kan begrænse udsigterne på det flade terræn. Her er dyrkede marker afgrænset af store hegn vest for Borris.

Landskabet fremstår enkelt med dyrkede marker, hegn og gårde. Her skaber mark, hegn og et fladt terræn et enkelt udtryk vest for Borris Sønderland.

Udsigter

Landskabet indeholder ikke særlige udsigter, da hegn og det flade terræn begrænser mulighederne for at se på tværs af landskabet. (se billede nederst på venstre side)

Mellem Tarm og Skjern Å er landskabet næsten fri for bevoksning. Her opleves landskabet at have en relation til det store åbne lavbundsområde i det tilgrænsende landskabsområde *Skjern Englandskab*. Dette giver mulighed for vidtrækkende udsigter.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet rummer flere større tekniske anlæg både i form af vindmøller og højspændingsledninger. Disse skaber en lokal visuel påvirkning, da de tekniske anlæg på grund af terrænet, skala og den enkle karakter kun i lille grad opleves i det større landskabsbillede.

Der er flere vindmøllegrupper,

højspændingsledninger og industri i de omkringliggende landskabsområder, der kan medføre en moderat påvirkning af dette landskabsområde.

Både Tarm og Skjern er en del af landskabsbilledet, men det varierer, hvor tydeligt byerne fremstår i landskabet. Skjerns erhvervsbyggeri strækker sig ind i landskabsområdet, men hegn i det bynære landskab betyder, at byens visuelle påvirkning af det omgivende landskab reduceres, og overgangen mellem by og landskab har en grøn karakter. Det flade terræn i landskabet medvirker også til en mindre visuel påvirkning fra især Tarm (se billede øverst på venstre side).

Delområder

Udsigt mod Tarm udover Lundenæs Lavbund og afgræssede enge.

Der findes ét delområde i landskabet, hvor de bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra landskabsområdet.

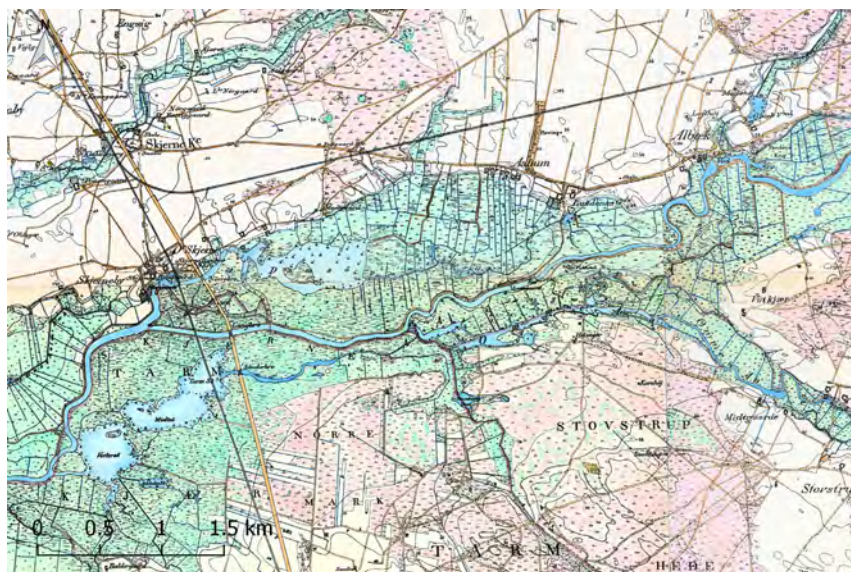
D13-1: Lundenæs Lavbund

Delområdet sydøst for Skjern er et større lavbundsområde betegnet *Lundenæs Lavbund*, beliggende ved Skjern Å. Karakteren af området adskiller sig fra det øvrige landskab, da det er friholdt for bevoksning og består af afgræssede enge, få dyrkede marker og lavbund.

Dette område er geologisk set en del af Skjern Ådal. Området er senere blevet inddæmmet som led i Skjern Ås udrettelse i 1960'erne og fremstår nu som et drænet landbrugsareal med afgræssede enge og dyrkede marker.

Lavbundsområdet er friholdt for både bevoksning og bebyggelse

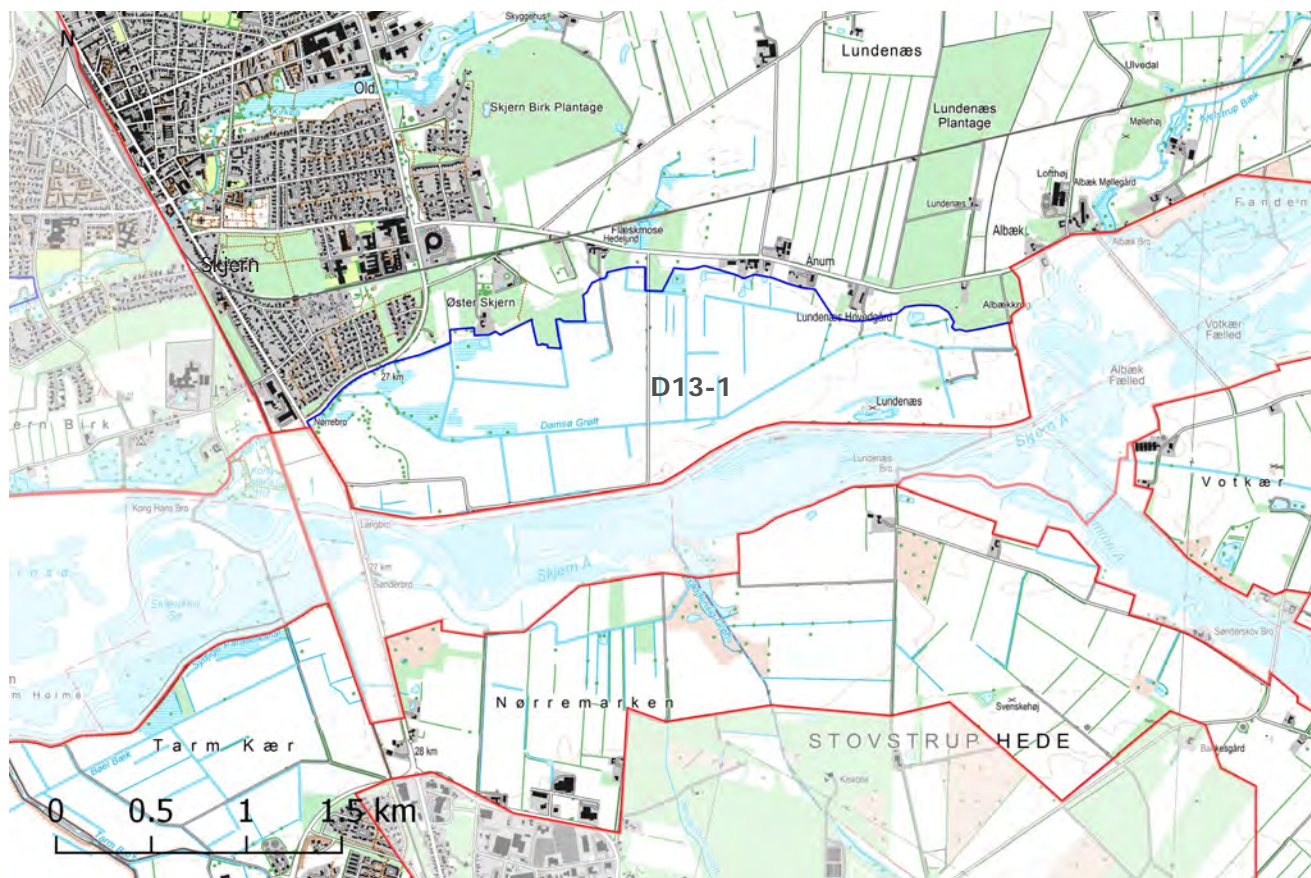
og rummer flere drænkana-ler. Lavbundsområdet med de afgræssede enge, dyrkede marker og det særlige flade terræn giver en meget åben karakter. Dæmningen mod syd skaber en klar grænse mod Skjern Enge, men der er stadig mulighed for udsigter over mod Skjern Enge og de modstående dalsider.

Lundenæs Lavbund ses her på høje målebordsblade (1842-1899) inden udrettningen af Skjern Å. Lavbundsområdet er særligt udbredt med vådområder og søer. © Kortforsyningen.

Udsigt over Lundenæs Lavbund øst for Skjern.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Karakteristisk

K13-1: Landbrugslandskabet

Med undtagelse af *Lundenæs Lavbund* er hele landbrugslandskabets bærende karaktertræk vurderet tydelige og tilstede. Karaktertrækkene omfatter middelstore marker afgrænset af hegn på et fladt og lavtliggende terræn med spredt bevoksning. Bebyggelsesstrukturen fremstår også tydelig i form af spredt beliggende gårde og landsbyer samt større byer.

Den kulturbetingede oprindelse ses stadig tydeligt i landskabet med dyrkede marker og gårde, som ligger langs vejene og ådalene (se billede på højre side). Lavbundsområderne fremstår overvejende opdyrkede, hvilket svækker tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse, da lavbundsområderne oprindeligt var anvendt til græsning.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

er i nogen grad svækket, da den naturlige udbredelse af lavbund er blevet fortrængt til fordel for dræning og opdyrkning af lavbundene (se billede på denne side).

Kontrasterende

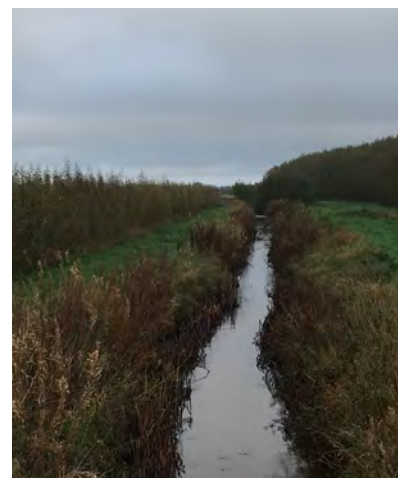
K13-2: Lundenæs Lavbund

Delområdet karakter adskiller sig fra det øvrige landbrugslandskab og er vurderet *kontrasterende*. Dette er på grund af, at lavbunds-karakteren er domineret af afgræsset eng og helt friholdt for bevoksning og bebyggelse.

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til inddæmningen af lavbundsområdet. Dette har haft afgørende betydning for den karakter, området har i dag. Afgræsset eng dominerer området og knytter sig til oprindelsen.

Engområdet afspejler et godt samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk,

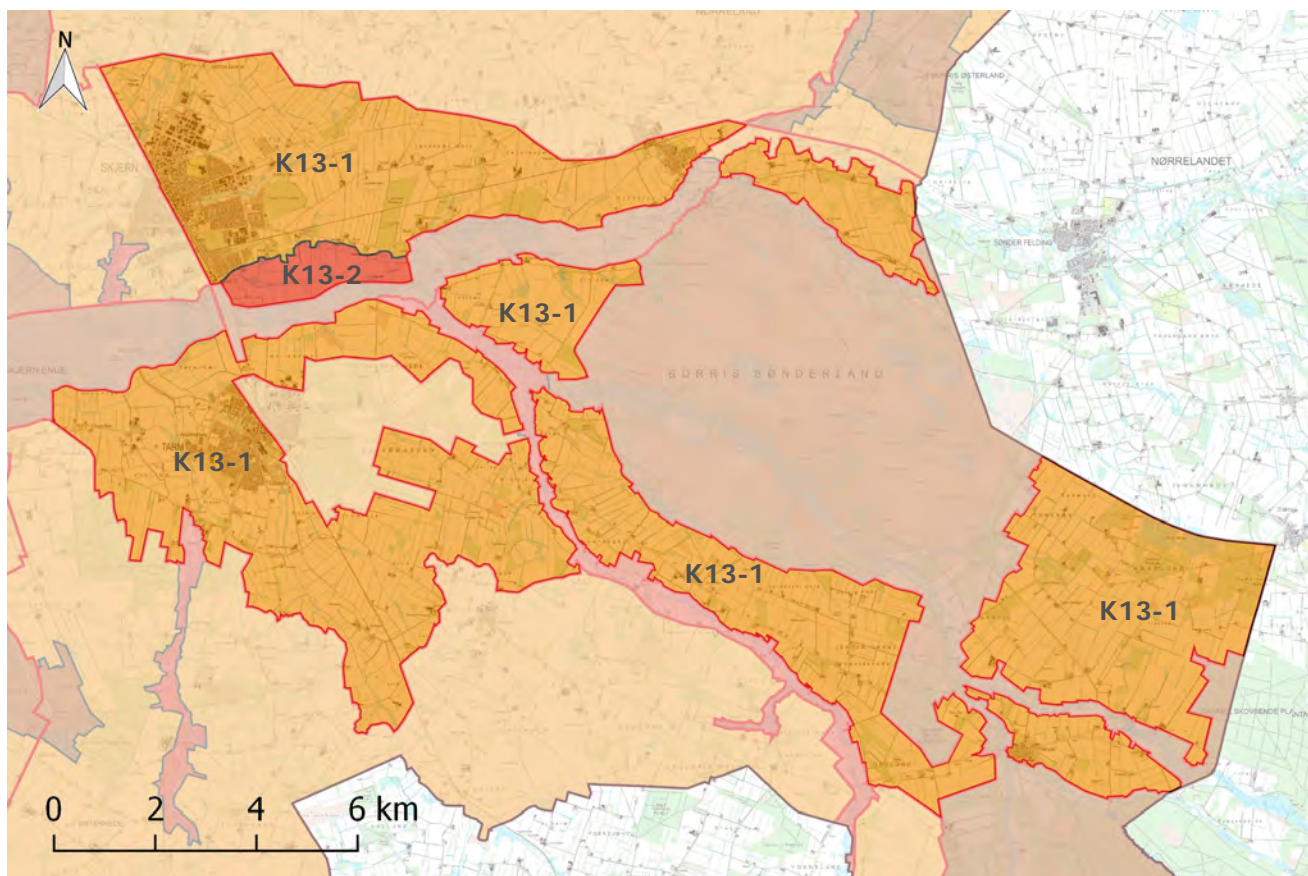
da de mere tørre arealer er opdyrkede, og de lavbundsprægede områder er præget af eng. På grund af den tidligere inddæmning er området ikke knyttet til engene i *Skjern Englandskab* og derfor ikke så vådt og lavbundspræget som englandskabet. Dræningen og inddæmningen svækker derfor samspillet i nogen grad.

Landbrugslandskabet er drænet med åbne vandløb, der findes i hele landskabsområdet. Her ses Gråhede Bæk i den sydlige del af området.

Bebyggelsen ligger spredt i landbrugslandskabet og flere steder på grænsen til de omkringliggende engarealer, som er tilknyttet den kulturbetjenede oprindelse. Her ses en middelstor gård i tilknytning til Skjern Enge ved Votkær centralt i landskabsområdet. I baggrunden ses vindmøllerne ved Bindsbøl.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Karaktersvagt
	Særligt karakteristisk		Kontrasterende
	Karakteristisk		Kommunegrænse

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

God tilstand

T13-1: Lundenæs Lavbund

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk i lavbundsområdet er i forhold til oprindelsen tilknyttet inddæmningen. Disse karaktertræk er i høj grad intakte og dermed vurderet *god*.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand er *god* i forhold til de kulturbetingede karaktertræk, da området er friholdt for bevoksning og fremstår med eng. De geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er vurderet *middel*, hvilket skyldes, at lavbundsområdet i nogen grad er drænet med opdyrkede arealer og inddæmnet.

Lundenæs Lavbund er kun i *mindre* grad visuelt påvirket af tekniske anlæg. Den visuelle oplevelse af landskabet er påvirket af industrien i Tarm, hvilket ses på den modsatte dalside. Bevoksning og terræn begrænser

i høj grad den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg.

Middel tilstand

T13-2: Landbrugslandskabet

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk vurderes at være *middel* til *god* i landbrugslandskabet i forhold til oprindelsen. Dette skyldes til dels, at markerne stadig tydeligt afgrænses af strukturerede og parallelle hegn, som da heden blev opdyrket. Bebyggelsen langs vejene er de fleste steder stadig intakte.

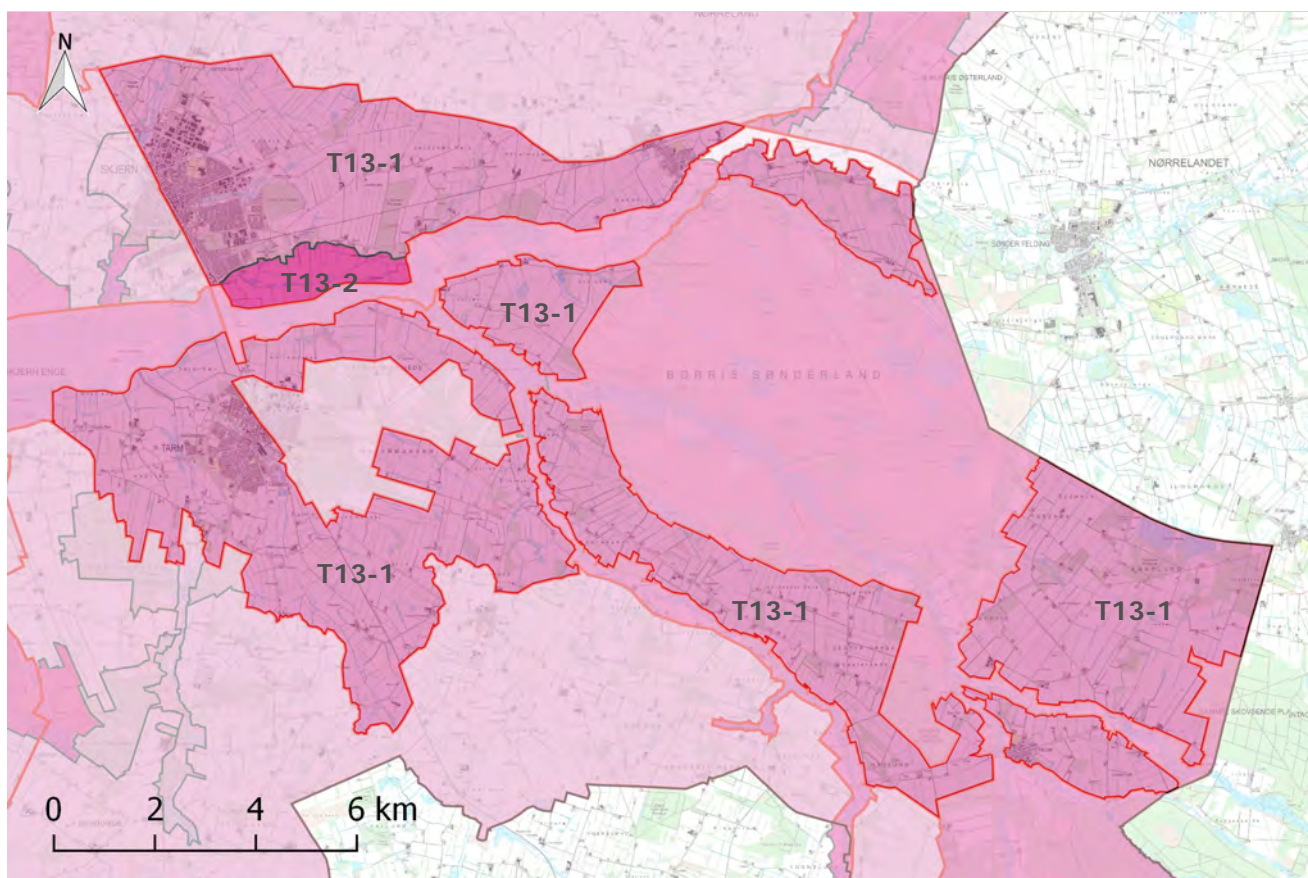
Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk varierer i forhold til de geologiske og kulturbetingede karaktertræk, men vurderes tilsammen *middel*. De kulturbetingede bærende karaktertræk vurderes *middel*, da hegnsstrukturerne er vedligeholdt, men fremstår delvist fragmenterede (se billede på højre side). Bebyggelsen og

dens strukturer er vurderet *middel*. De geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand er vurderet *dårlig* til *middel*, hvilket skyldes, at markerne er drænet.

Landbrugslandskabet opleves at have en *moderat* til *væsentlig* visuel påvirkning fra tekniske anlæg. Terrænet medvirker til, at det hovedsagelig er anlæg i dette landskabsområde eller anlæg i de umiddelbare tilgrænsende landskabsområder, der påvirker landskabsområdet. Højspændingsledninger og industri fra større byer påvirker især oplevelsen af landskabet.

Landbrugslandskabets dyrkede marker omkranses af hegn, som hovedsagelig fremstår vedligeholdt eller delvist fragmenteret. Bebyggelsesstrukturen af gårde langs vejene ses stadig i landskabet som her sydvest for Tarm.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Dårlig tilstand
	God tilstand		Kommunegrænse
	Middel tilstand		

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Særlige udsigter

V13-1: Skjern Enge

De dele af landskabet, der grænser ned til eller har en visuel relation til Skjern Ådal, er vurderet *særligt oplevelsesrige* på grund af de vidtrækkende udsigter over ådalen. (Se billede på højre side)

Enkeltelementer

Kirker

Kirkerne skaber en særlig værdi i landskabet og er et tydeligt kulturhistorisk element. Kirkerne i landskabsområdet er i varierende grad synlige, blandt andet på grund af byudvikling, terræn og beplantning. Skjern Kirke og Tarm Kirke er begge omkranset af by, men lå tidligere frit i landskabet. Egvad Kirke og Hoven Kirke er også kun synlige lokalt. Borris Kirke ses som en af de eneste kirker tydeligt i landskabet og ligger i udkanten af byen, ned til ådalen. Dette gør Borris Kirke synlig i ådalen og fra den modsatte side af dalen.

Pumpehus Øst

Pumpehuse er stadig en del af landskabsoplevelsen og ligger spredt på digerene i overgangen til englandskabet. Pumpehus Øst ligger på grænsen mellem Lundenæs Lavbund og Skjern Enge. Pumpehuset er stadig i funktion og pumper vand fra lavbundsområdet.

Udsigtspunkt

Pumpehuse

Pumpehusene ligger højt på diget, hvorfra der er vide og fine udsigter over Skjern Enge. Det flade omkringliggende landskab forstærker oplevelsen af det flade englandskab, da det forlænger de vidtrækkende udsigter.

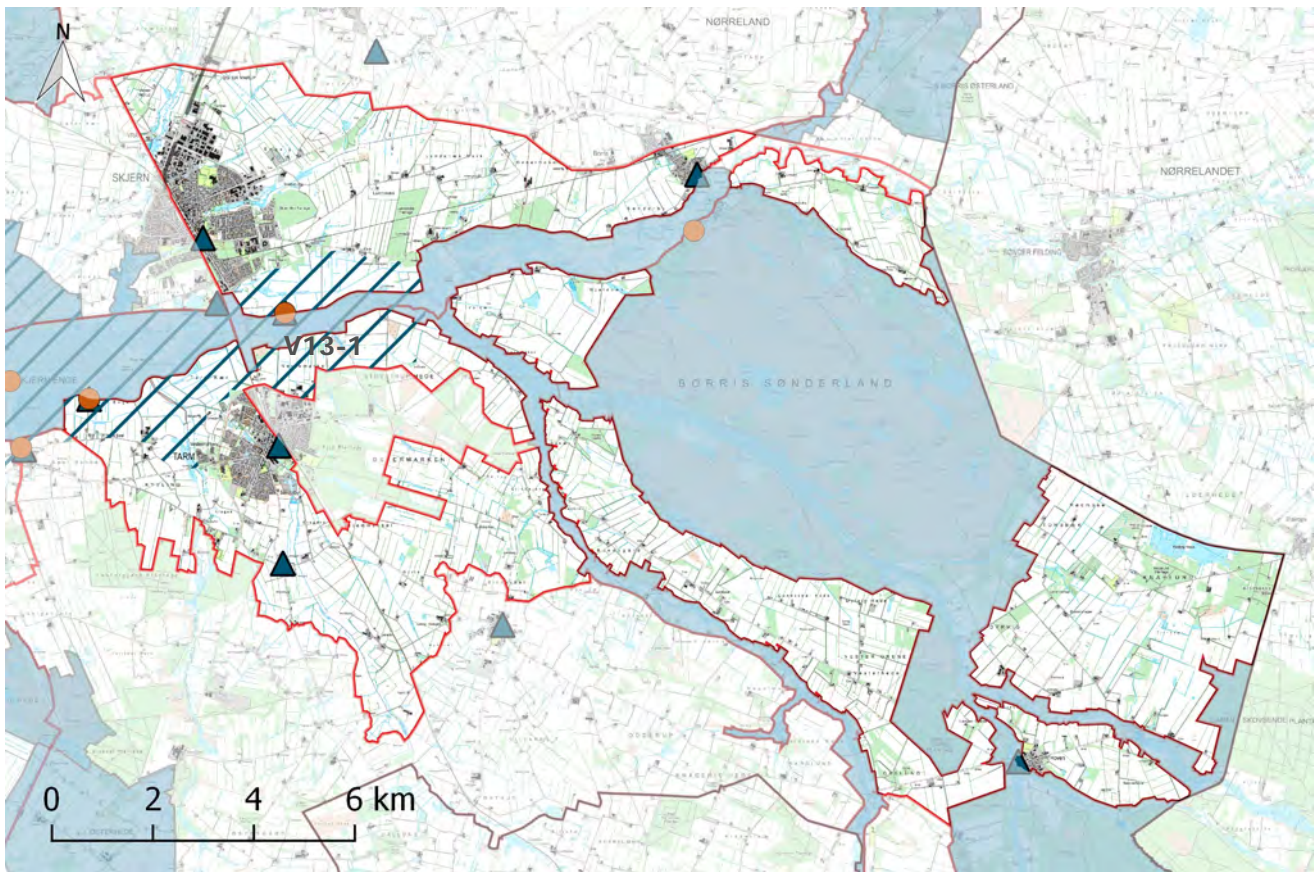

Mellem Skjern og Tarm fremstår landskabet med en særlig oplevelsesværdi knyttet til udsigterne over det flade engareal.

Der er en særlig udsigt over Skjern Enge og Ådal. Her vest for Tarm falder terrænet til det flade engareal.

Signaturforklaring

	Karakterområde		Oplevelsesrigt Element		Kommunegrænse
	Oplevelsesrigt Landskab		Særlige Udsigter		Udsigtspunkt
	Oplevelsesrigt Landskab				

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabsområdet vurderes generelt ikke sårbart over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensynstagen til landskabets bærende karaktertræk og middelstore skala. Ændringer og tiltag bør holdes lave og dermed indpasses i terræn og karakter.

Mest sårbar er landskabets *særlige udsigter*, der især opleves omkring Skjern Ådal. Udsigterne skal ses i sammenhæng med den *særlige oplevelsesværdi*, der præger hovedparten af Skjern Ådals landskab. Disse udsigter kan blive påvirket negativt af ændringer, særligt i form af byggeri eller ny beplantning.

Delområdet *Lundenæs Lavbund* vurderes sårbart over for ændringer, der bryder landskabets lysåbne og afgræssede karakter, eller som tilfører landskabet et yderligere teknisk præg.

Skovrejsning

Skov er i dag ikke et bærende karaktertræk, og landskabskarakteren vurderes generelt sårbar over for skovrejsning.

Landskabets bevoksningsstruktur er defineret af hegn, små samlede bevoksninger samt små plantager. Større bevoksninger og plantager ligger i de tilstødende landskabsområder mod øst, og disse større bevoksninger grænser op til dette landskabsområde. Hvis der rejses skov i dette landskabsområde, vil karakteren gradvist ændre sig og tilnærme sig den bevoksningsstruktur, der i dag kendetegner de tilstødende landskabsområder.

Hvis skovrejsning skal indpasses i landskabsområdet, skal det ske som små bevoksninger, der efterligner de øvrige bevoksninger i området.

Lundenæs Lavbund er sårbar

overfor skovrejsning, da det vil bryde områdets helt åbne karakter og de *særlige udsigter*, der er over lavbunden og ådalen mod syd.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Det vurderes muligt at indpasse landbrugsbyggeri i middelstor skala, der er den skala, der kendetegner landskabsområdets bebyggelsesstruktur. Der findes også små og større gårde i området, hvor det vurderes muligt at indpasse nyt stort byggeri.

Generelt skal der være opmærksomhed på, at nyt byggeri ikke påvirker de *særlige udsigter* til ådalen. Stort eller på anden måde markant byggeri kan være synligt over store afstande, og byggeri uden for området med særlige udsigtsmuligheder kan på grund af størrelse og placering have betydning for udsigterne.

Landsbyernes byrande fremstår hovedsagelig helt afgrænset af bevoksning som her ved Hoven.

Omkring de mindre terrænlavn timer er landskabets skala generelt lille, og her er områderne mere sårbare over for nyt landbrugsbyggeri i middel eller stor skala, da byggeri let kan komme til at dominere landskabet visuelt.

Generelt, men særligt i de sårbare områder med udsigter eller lille skala, er det væsentligt, at byggeri fremstår ensartet og harmonisk i landskabet.

Lundenæs Lavbund er i dag helt fri for bebyggelse og er derfor sårbar over for nyt byggeri.

Byrand

Byudvikling i Skjern, Tarm, Borris og Hoven byrand vurderes ikke at påvirke landskabsområdet væsentligt, hvis der tages hensyn til det omgivende landskab.

Mellem Skjern Å og byerne, Tarm og Skjern, vurderes landskabet

sårbart over for byudvikling. Her har landskabet særlige landskabskvaliteter, der knytter sig til Skjern Å og de omgivende enge. Det er både karaktermæssige og visuelle kvaliteter, som kan blive negativt påvirket af byudvikling.

Omkring de øvrige dele af byerne og områdets landsbyer fremstår byranden med en fragmenteret grøn karakter, og byranden varierer derfor fra at være åben til lukket. Landskabskarakteren er præget af småbevoksninger og hegn, der kan bruges aktivt til fremadrettet at sikre byerne en helt eller delvist grøn byrand.

Tekniske anlæg

Området vurderes generelt sårbart over for større tekniske anlæg, da de sammen med tekniske anlæg i de omkringliggende landskabsområder kan medføre en betydelig merpåvirkning. Merpåvirkningen kan påvirke landskabsbilledet lokalt, og især

høje tekniske anlæg vil dominere landskabsrummene.

Det vurderes muligt at indpasse lave anlæg som eksempelvis solcelleanlæg. Det er væsentligt, at bevoksningsstrukturen medvirker til at afskærme lave anlæg, så anlæggene ikke er synlige i landskabet.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen for landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M13-1: Lundenæs Lavbund

Lundenæs Lavbund er vurderet til at have en *landskabelig oplevelsesværdi* og en karakteristik, der formidler den kulturbetingede oprindelse som inddiget lavbundsområde. Derfor har landskabet fået målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at der skal lægges vægt på, at de bærende karaktertræk bevares og om muligt styrkes. Ændringer på lavbunden bør kun ske, hvis de i særlig grad er tilpasset landskabet eller på anden måde understøtter landskabets karaktertræk eller værdi som oplevelsesrigt landskab.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M13-2: Landbrugslandskabet

Landbrugslandskabet har fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* og uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer og tiltag i landskabet, men at det bør ske med hensyn til landskabets karakter. En landskabelig tilpasning af elementer bør således understøtte landskabets bærende karaktertræk som eksempelvis strukturerede hegn og en bebyggelse, der skalamæssigt er tilpasset området.

Mål: Beskyt udsigt

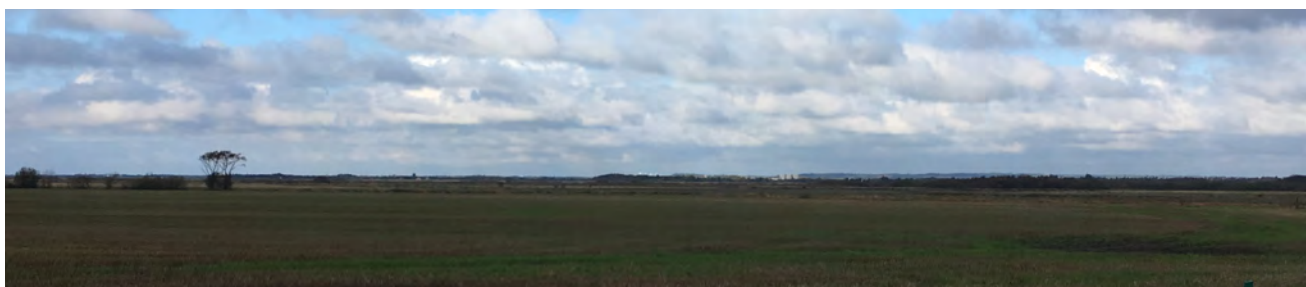
M13-3: Skjern Enge og tilknyttede flade landskaber

Lavbundslandskabet tilknyttet Skjern Enge er præget af *særlige udsigter* på tværs og langs af smeltevandssletten og engområdet. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

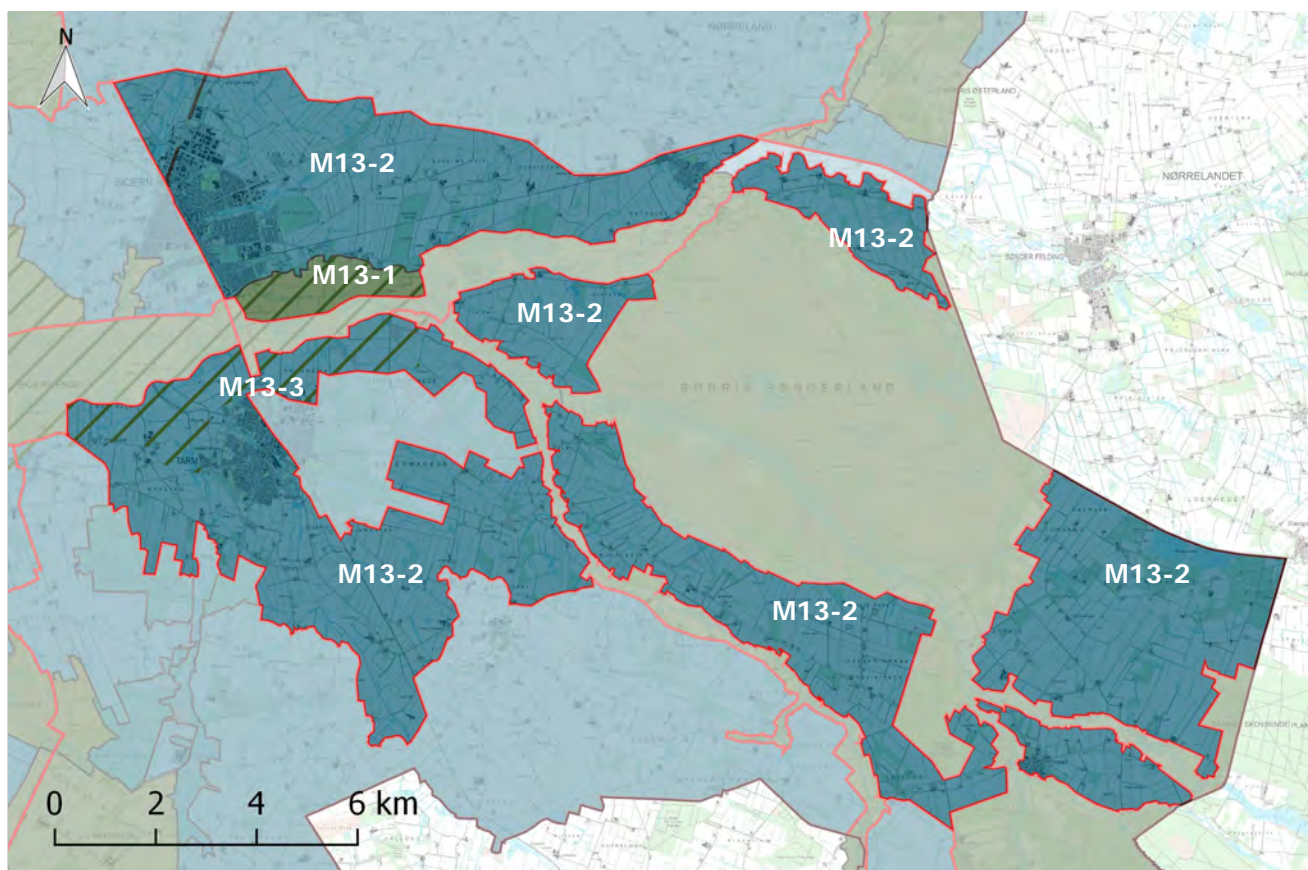
Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Landskabet fremstår med en overvejende landbrugs karakter med dyrkede marker, middelstore gårde og fladt terræn og har fået målsætningen vedligehold, som her vest for Borris.

Landskabet mellem Skjern og Tarm er vurderet sårbart over for ændringer og tiltag og har derfor fået målsætning beskyt. Terrænet fremstår med et særligt fladt terræn, der særligt knytter sig til den geologiske fortælling som en stor smeltevandslette.

Signaturforklaring

 Karakterområde	 Beskyt karakter	 Vedligehold og forbedr karakter
 Beskyt udsigt	 Beskyt og forbedr karakter	 Ændr karakter
 Beskyt karakter	 Vedligehold karakter	 Kommunegrænse

NATURENS RIGE

Dejbjerg Skovlandskab

Område 14

Område 14

Dejbjerg Skovlandskab

Område 14

Landskabets kendetegn

De store plantager og heder samt landbrugslandskabet skaber tilsammen Dejbjerg Skovlandskab, som ligger centralt i kommunen (billede 1)

Landskabsområdet er kendetegnet af en markant højderyg, hvorfra terrænet tydeligt falder mod Ringkøbing Fjord mod vest. Flere små terrænlanvninger ligger på tværs af landskabsområdet (billede 2).

Skovlandskabet består især af bevoksning i form af plantage og hegn. Bebyggelsesstrukturen omfatter gårde langs vejene. Heder ligger på højderyggen, og i terrænlanvninger findes der afgræssede enge. Det øvrige landskab består af dyrkede marker (billede 3).

Vidtrækkende udsigter kan opleves i store dele af landskabet, især fra højderyggen mod vest. De store plantager skaber rammer om de dyrkede marker, og mod øst begrænser plantagerne udsigterne.

Landskabsområdet rummer få tekniske anlæg, men har generelt en visuel påvirkning fra de omgivende landskabsområder (billede 3).

Dette landskabsområde ligger centralt i kommunen, og i sammenhæng med landskabsområderne mod nord og øst udgør det en del af *Skovbjerg Bakkeø*.

Afgrænsningen er især bestemt af terrænet, som omfatter en markant højderyg i nord-sydlig retning, samt udbredelsen af hede og plantager.

Mod vest og syd ligger afgrænsningen mod et fladt slettelandskab. Afgrænsningen er i øvrigt lagt i jernbanen, der ligger i overgangen mellem det stigende terræn mod øst og lavtliggende terræn mod vest, *Skjern Landbrugsslette*. Mod øst og nord er afgrænsningen bestemt af bevoksningsstrukturen, som især omfatter plantager og hegn i dette landskabsområde, mens det tilstødende *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab* er overvejende friholdt for bevoksning.

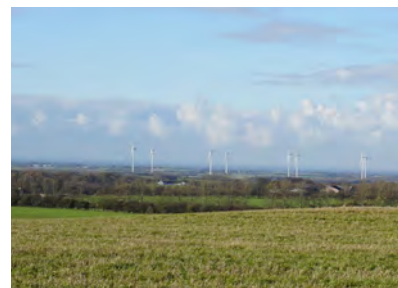

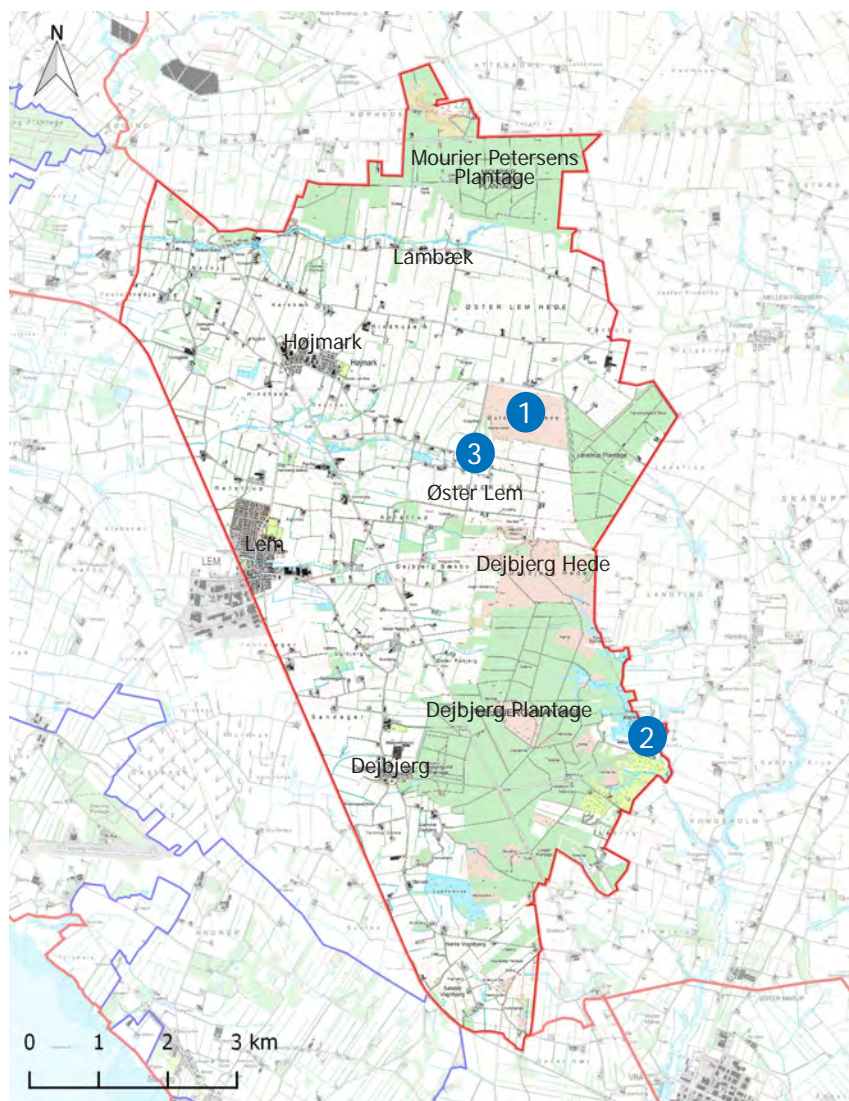
Fra Øster Lem Hede er der udsigt over hede og plantager samt landbrugslandskab (billede 1).

I terrænlavninger ses vandløb, som her ved Bjørnmose (billede 2).

Udsigt fra højderyggen mod vest over marker og hegn, samt til vindmøllerne ved Lem Kær, som står i det tilstødende landskabsområde (billede 3).

Signaturforklaring

Karakterområde

Billederreferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Landskabet fremstår med bløde bakker på en højtliggende højderyg, her omkring Øster Lem. Terrænlavninger skaber bakker orienteret øst-vest.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af en højderyg med et tydeligt skrånende terræn mod vest og svagt skrånende terræn mod øst.

Landskabsområdet er kun i mindre grad præget af små smeltevandsdale med vandløb og få lavbundsområder.

Geologisk dannelse og terræn

De geologiske karaktertræk omfatter en tydelig højderyg, der ligger i nord-sydgående retning.

Landskabsområdet er en del af Danmarks største bakkeø, *Skovbjerg Bakkeø*, som blev skabt i næstsidste istid (Saale). Landskabet var i denne periode dækket af is, og bakkeøen var oprindeligt et storbakked og mere kuperet terræn og havde karakter af det landskab, Østjylland har i dag. I sidste istid (Weichsel) ændrede karakteren sig, fordi bakkeøen lå fri for

is, og terrænet blev nedbrudt af vind og vejr (se billede øverst på denne side). Samtidig blev bakkeøen afgrænset af smeltevandsletter og -dale mod syd og vest (se billede nederst på denne side). Smeltevandsdalene blev skabt, da smeltevand kom strømmende fra Østjylland. Mindre smeltevandsdale blev også skabt på tværs af bakkeøen (se billede på højre side). Smeltevandet blev ledt mod de lavere liggende arealer mod vest.

Højderyggen opleves særligt fra Øster Lem Hede mod vest med et slettelandskab i baggrunden.

Den markante højderyg er et væsentligt geologisk karaktertræk med toppunkter omkring 80 meter over havets vandoverflade (se billede nederst på denne side). Terrænet falder mod vest og i mindre grad mod øst. Mod øst relaterer terrænet sig til *Skovbjerg Bakkeø*, mens det vestlige og sydlige terræn knytter sig til smeltevandsletterne.

Jordart

Smeltevands sand og morænesand dominerer landskabsområdet.

I de mindre terrænlavninger og i overgangen til de store lavbundsflader består jordarten af ferskvandssand og -tørv.

Hydrologiske forhold

Få mindre vandløb forløber fra højderyggen mod vest. I den sydøstlige del af området findes et større vådområde. I overgangen til slettelandskabet findes flere områder med lavbund.

Små smeltevandsdale går på tværs af store dele af landskabsområdet. Fra højderyggen forløber flere mod det flade, lavtliggende terræn mod vest som her ved Øster Lem.

Kulturbetingede karaktertræk

Nær Karsbæk i den nordlige del landskabet står hegn overvejende struktureret i en nord-sydgående retning. Bebyggelsen kan ses spredt i landskabsområdet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af store heder og plantager samt dyrkede marker og spredt beliggende gårde. Eng og vandløb ligger i terrænlavninger, og i landskabsområdet står få tekniske anlæg.

Karaktertrækkene har oprindelse i opdyrkning og tilplantning af heden.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakterens oprindelse i *Dejbjerg Skovlandskab* udspringer af opdyrkning og samt tilplantningen af heden, hvilket i dette område startede i midten af 1800-tallet men for alvor tog fart i 1930. Opdyrkning har betydning for både den arealanvendelse og bebyggelsesstruktur, der i dag præger området.

I dag fremstår landskabsområdet med flere større heder, plantager

og dyrkede marker.

Dyrkningsmønster

Dyrkningsmønsteret varierer i landskabsområdet. Terrænlavningerne udnyttes til afgræsning, hvilket eksempelvis ses tydeligt ved Lundemose, der er et større lavbundsområde med afgræsning. På de højereliggende områder består landskabet af dyrkede marker.

Der findes flere større heder

tilbage i landskabsområdet, eksempelvis Øster Lem Hede og Dejbjerg Hede, hvilket er et særligt kulturbetinget karaktertræk.

Bevokningsstruktur

Landskabsområdets bevokningsstruktur består hovedsagelig af store plantager, men er også suppleret af hegn og små bevoksninger.

Tilplantningen af heden tilføjede skov og plantage til et

I hovedparten af landskabet er hegnene ustrukturerede. Her ses landbrugslandskabet nær Dejbjerg.

Fra højderyggen ses Lem industribygninger.

ellers skovfrit landskab. Debjerg Plantage blev anlagt omkring år 1900. Mod nord findes Løvstrup Plantage tilgrænsende Øster Lem Hede.

Hegn og plantager afgrænser markerne og blev oprindeligt etableret som led i sandflugtsbekæmpelsen og for at beskytte markerne mod vind og vejr. Strukturen er særlig tydelig nær de små ådale, som er orienteret i øst-vestlig retning, hvor markerne ligger ned over det svagt skrånende terræn (se billede øverst på venstre side). I hovedparten af landskabsområdet er hegnene ustrukturerede (se billede nederst på venstre side).

Små bevoksninger ligger spredt, mens bevoksningen i ådalene og øvrige terrænlavninger omfatter lavt krat.

Bebyggelsesstruktur

L a n d s k a b s o m r å d e t s

bebyggelsesstruktur omfatter spredt beliggende gårde og få landsbyer.

Bebyggelsen er domineret af små til middelstore gårde langs vejene. Dette ses eksempelvis nær smeltevandsdalen ved Øster Lem. Ved Øster Lem ses bebyggelsesstrukturen særligt tydeligt langs vejene parallelt med terrænlavningen. Dette er en struktur, der refererer til den tidligere udnyttelse af ådalen på den ene side og heden på den anden side af vejen. Ådalen blev brugt til afgræsning og hedens lyng til kreaturerne. Da opdyrkingen af heden tog fart, blev gårde etableret ude på heden og var ikke længere koncentreret omkring ådalene. Gårdene fremstår derved spredt i landskabet og ligger langs vejene, hvilket udgør en karakteristisk struktur i landskabet.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet rummer få,

men store tekniske anlæg.

Jernbanen danner grænsen til det tilstødende landskabsområde mod vest, *Skjern Landbrugsslette*, men er generelt skjult af bevoksning. Hovedvejen, der forbinder Skjern og Ringkøbing, forløber på højderyggen ned gennem området.

Der er få master i forskellige størrelser i landskabsområdet. De fleste står i den nordlige del af landskabsområdet. Desuden står enkelte vindmøller ved Højmark.

I Lem ligger store erhvervs- og industribygninger (se billede på denne side).

Rumlige og visuelle karaktertræk

Fra højderyggen nord for Dejbjerg Hede ses vidtrækkende udsigter mod vest over Lem.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et sammensat udtryk og en middel skala. Det varierer, om landskabet har en åben eller lukket karakter, som skyldes terræn og bevoksning.

Fra højderyggen er der vidtrækkende udsigter mod vest.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdet har generelt en middel skala og en sammensat karakter. Det afspejles i både de geologiske karaktertræk i form af terræn og de kulturbetingede karaktertræk i form af bevoksningens og markernes størrelser og struktur samt gårdenes placering.

Skalaen er generelt middel, men varierer i landskabsområdet. Dette skyldes, at gårde er i lille til middelstor skala, og at hegnene og den øvrige bevoksning afgrænser marker i middel skala. Nord for Dejbjerg Hede er

skalaen større, da hegn i dette område er fragmenterede og markerne fremstår derfor større (se billede øverst på højre side). Hederne og især plantagerne er af middel til stor skala, mens skalaen i terrænlavningerne, især ved Lambæk og Gammel Mølle, er lille.

I hovedparten af landskabsområdet har landskabet en sammensat karakter, der er resultat af et varieret terræn, skiftende dyrkningsmønster med store og små marker samt afgræssede enge og ustruktureret mønster af hegn og bebyggelse (se billede nederst på denne side).

I de tydelige terrænlavninger og ådale, som Lambæk og Gammelmølle Bæk, har karakteren et mere enkelt udtryk med en tydelig bebyggelsesstruktur og enkelte karaktertræk med afgræsset eng og vandløb. Ligeledes er der en enkel

karakter på de højtliggende områder med store heder og plantager samt velafgrænsede marker.

Rumlig afgrænsning

Den rumlige afgrænsning varierer fra åben til lukket, hvilket skyldes terrænet og bevoksningsstrukturen.

Hvor terrænet er jævnt med

Nær Dejbjerg opleves et sammensat landskab med dyrkede marker, ustrukturerede hegn, tekniske anlæg samt små plantager og heder.

Dejbjerg Hede ligger på et højtliggende terræn og er friholdt for bevoksning, hvilket skaber en stor skala med et åbent og enkelt landskab.

hegn og plantager, skabes der en mere eller mindre lukket karakter. Dette opleves eksempelvis ved Bjørnmose og Nørre Vognbjerg, hvor bevoksningen skaber en ramme om landskabet og begrænser udsigterne (se billede nederst på denne side).

Andre steder opleves landskabets karakter åben, fordi det højtliggende terræn betyder, at det flere steder er muligt at se ud over landskabet og bevoksningen. Den åbne karakter forstærkes de steder, hvor bevoksning er næsten fraværende.

Udsigter

I en stor del af landskabsområdet er der vidtrækkende udsigter, som dermed er en væsentlig del af landskabsområdets karakter.

Fra de store heder, Øster Lem Hede og Dejbjerg Hede, er der vidtrækkende udsigter mod øst og vest, da hederne generelt er

fri for bevoksning og ligger højt i terrænet. Landskabets bakkede og skrånende terræn betyder også, at udsigterne rækker forbi hederne og over bevoksning og det øvrige landskab.

På højderyggen ligger hovedvejen fra Ringkøbing til Skjern. Herfra kan flere steder opleves udsigter mod vest til Ringkøbing Fjord og de omkringliggende landskabsområder (se billede øverst på venstre side).

Visuel påvirkning

Den visuelle påvirkning vurderes væsentlig flere steder. Inden for landskabsområdet er der få tekniske anlæg, men vindmøllerne ved eksempelvis Lem Kær, Gestenge og Nørhede til Hjortmose, højspændingsledninger og industriområder i de omkringliggende landskabsområder påvirker mange steder dette landskabsområde visuelt (se billede øverst på venstre side).

Her skaber plantagerne en baggrund for den rumlige oplevelse ved Dejbjerg Bækbo.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk.
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse.
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Særligt karakteristisk

K14-1: Dejbjerg Plantage, Hederne og de små marker

Dejbjerg Plantage omfatter en væsentlig del af landskabsområdet, og sammen med Dejbjerg Hede, Øster Lem Hede, Løvstrup Plantage, bebyggelses- og markstrukturerne ved Øster Lem samt højderyggens terræn skabes der et område med en særlig karakteristik og tydelige bærende karaktertræk. Både Øster Lem og Dejbjerg Hede er store sammenhængende heder og ligger på toppen af højderyggen og er derfor tydelige i hovedparten af landskabsområdet.

Den kulturbetingede oprindelse ses i tilplantningen og opdyrkningen af heden. Større heder ligger tilbage i landskabet og skaber sammen med dyrkede marker og små plantager en tydelighed af oprindelsen, da hedens tilstedeværelse indikerer, hvordan landskabet så ud, før den store hedeopdyrkning og

tilplantning fandt sted. Dejbjerg Plantage er et stort sammenhængende skovareal med store og små heder. Oprindelsen i opdyrkningen af heden ses også i bebyggelsesstrukturen ved især Øster Lem, hvor bebyggelsen langs vejene og i overgangen mellem ådalen og landbrugslandskabet ses tydeligt.

Afgræssede enge ligger i terrænlavningerne, hvor våde områder præger landskabet, som ville kræve dræning, hvis det skulle udnyttes til dyrkede marker. Plantager og heder ligger på de højereliggende, tørre, områder, og de dyrkede marker er beliggende på det let skrånede terræn. Dette viser et fint samspil mellem de kulturbetingede og geologiske karaktertræk.

Karakteristisk

K14-2: Øvrigt landskab

Det øvrige landskab er samlet vurderet karakteristisk. Dyrkede marker er et bærende

karaktertræk og præger landskabet generelt. Plantager og heder er mindre fremtrædende i denne del af landskabsområdet, ligesom hegn kun i nogen grad fremstår strukturerede.

Den kulturbetingede oprindelse knytter sig til den landbrugsmæssige udnyttelse af det tidligere hedelandskab. Oprindelsen ses i hegns- og markstrukturerne samt bebyggelsens placering langs vejene og i tilknytning til terrænlavningerne med græsningsarealer. Gårdene i den nordlige del af landskabet ved Lambæk ligger særligt struktureret langs vejene, men generelt er landskabskarakterens intakthed i forhold til oprindelsen svækket af den fragmenterede hegnsstruktur og få referencer til det tidligere hedelandskab. Mourier Petersens Plantage ligger som en reference til tilplantningen af heden, men denne plantage opleves i mindre grad i landskabet.

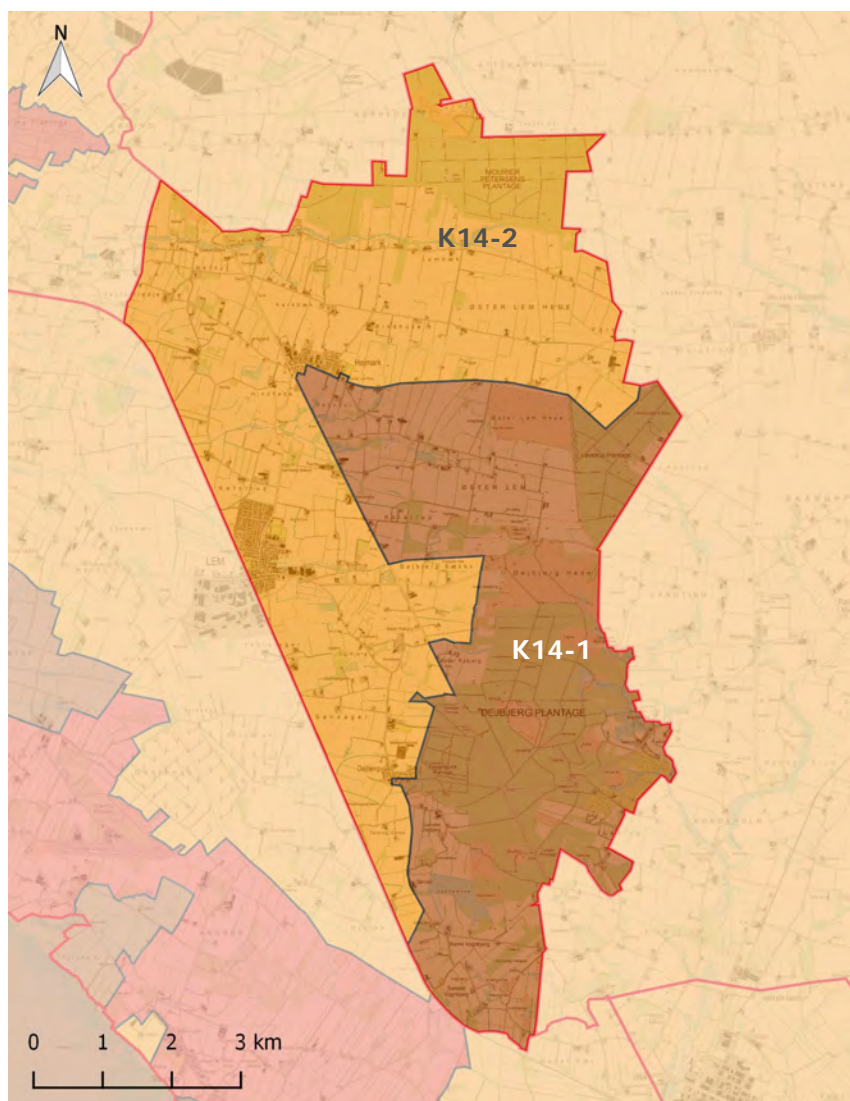

Gårdene ligger spredt i landskabet med en varieret hegns- og markstruktur, som har sin kulturbetingede oprindelse i opdyrkning af heden.

Den landbrugsmæssige udnyttelse viser et fint samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk. Det er dog svækket de steder, hvor de dyrkede marker strækker sig ned i terrænlavninger med lavbundsområder, hvor det naturlige samspil ville være græsningsarealer/eng.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Særligt karakteristisk
- Karakteristisk
- Karaktersvag
- Kontrasterende
- Kommunegrænse

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse.
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk.
- Graden af visuel påvirkning.

God tilstand

T14-1: Dejbjerg Plantage, hederne og de tilstødende marker

De kulturbetingede karaktertræks intakthed vurderes *god* i Dejbjerg Plantage, de store heder samt i det landbrugsprægede landskab omkring Øster Lem. Intaktheden i forhold til landskabskarakterens oprindelse er *god*, da plantagerne og hederne fremstår sammenhængende. Hederne refererer til landskabet inden tilplantningen, mens plantagerne repræsenterer tilplantningen. I den østlige del af Dejbjerg Plantage er intaktheden svækket af en golfbane.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *god*, hvilket gælder for både de geologiske karaktertræk og kulturbetingede karaktertræk. Strukturernes af hegn, markeres størrelse og afgræssede enge i lavbunden skaber en *god*

vedligeholdelsesmæssig tilstand, ligesom det store plantageområde er sammenhængende, og heder fremstår uden at være tilvokset af krat (se billede øverst s. 398). Den mindre smeltedalsdal ved Øster Lem samt højderyggen er i vedligeholdelsesmæssig *god* tilstand.

Dette område vurderes i *moderat* grad visuelt påvirket af tekniske anlæg, som hovedsagelig står i de omkringliggende landskabsområder. Det er især vindmøllerne ved Lem Kær og Gestenge mod vest og industri i Lem, der påvirker landskabsområdet. I terrænlavningerne er den visuelle påvirkning *mindre*. Mod øst præger tekniske anlæg i *mindre* grad landskabet, da udsigterne her i højere grad er begrænset af bevoksning (se billede på højre side).

Middel tilstand

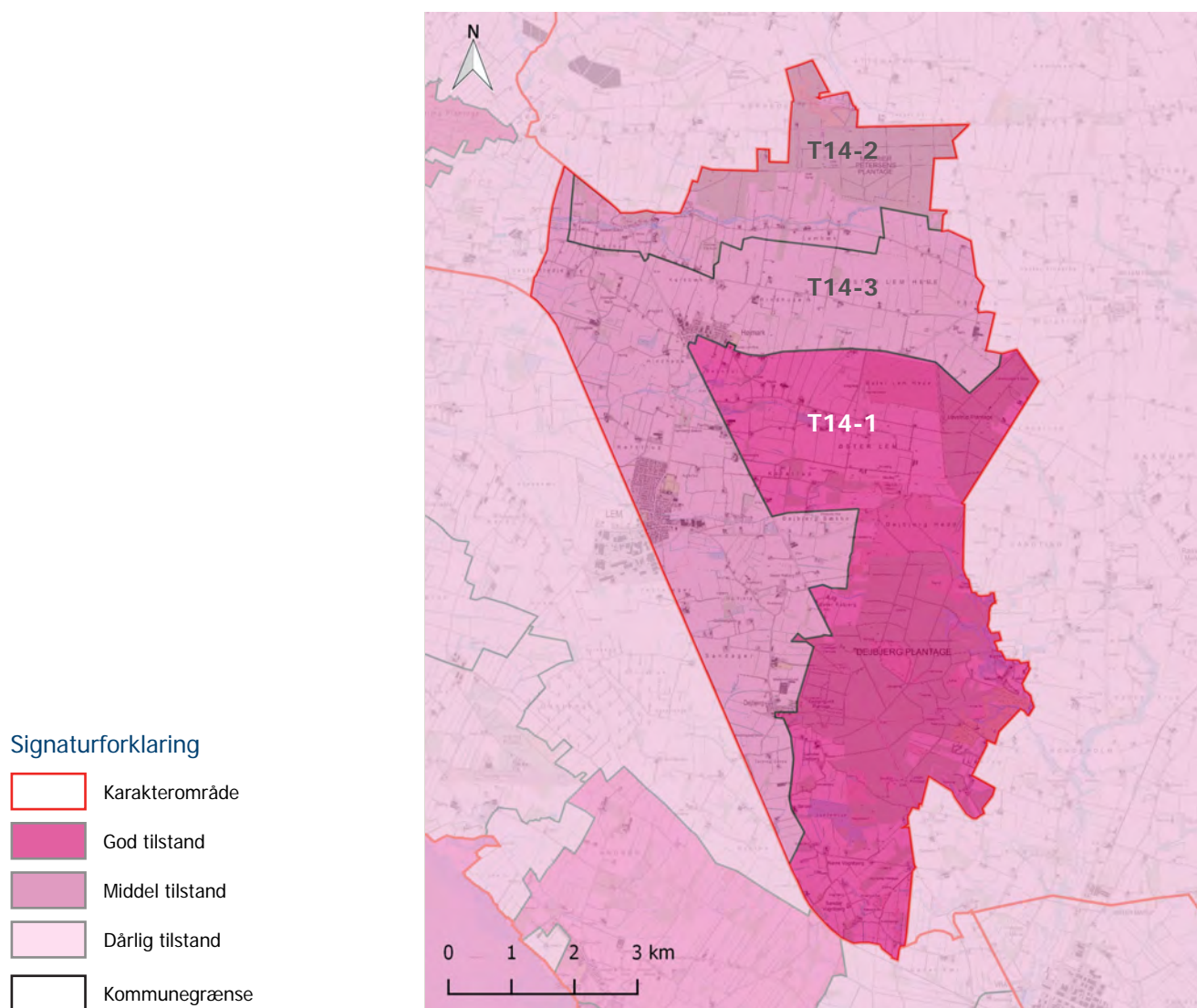
T14-2: Nørby- og Lambækområdet

I den nordlige del af landskabsområdet er terrænlavningen med Lambæk og Gammelmølle Bæk vurderet at være *middel* i forhold til de kulturbetingede karaktertræks intakthed. Området er i højere grad end det øvrige landbrugslandskab præget af bevoksning, og hegnstrukturene afgrænser små marker ned til afgræssede enge.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk, herunder bebyggelses- og hegnstrukturene, vurderes *middel* til *god*. Den kulturbetingede vedligeholdelsesmæssige tilstand er dog svækket af dyrkede marker, som ligger helt ned til vandløbet, hvor der burde være eng. For at muliggøre dyrkede marker har dræningen svækket de geologiske karaktertræk, hvor lavbundsområderne i dalene burde være våde.

Landskabsområdet er moderat påvirket af tekniske anlæg, især fra de omgivende landskabsområder mod vest. Her ses vindmøllerne ved Lem Kær fra Øster Lem Hede.

Hederne fremstår hovedsagelig uden meget tilgroning og flere steder som større sammenhængende områder som ved Dejbjerg Hede.

Området er i *mindre* grad påvirket visuelt, da bevoksningen og terrænet begrænser udsigterne.

T14-3: Øvrigt landbrugslandskab

Det øvrige landbrugslandskabs kulturbetingede karaktertræks intakthed vurderes *middel*. Markerne er afgrænset af hegn, og bebyggelsen ligger langs vejene, hvor begge varierer i skala. Disse karaktertræk er i nogen grad tydelige, og markerne skala vurderes nogenlunde som på opdyrkningstidspunktet, hvor skalaen enkelte steder er forøget.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk fremstår i *middel* tilstand. Vurderingen grunder blandt andet i, at hegnene flere steder fremstår fragmenterede, og bebyggelsen nogle steder fremstår ustruktureret. Dette svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de kulturbetingede karaktertræk.

De geologiske karaktertræks vedligeholdelsesmæssige tilstand i form af lavbundsområder er i nogen grad svækket på grund af dræning.

Visuelt er landskabet *moderat* påvirket af tekniske anlæg, som står i dette landskabsområde og i de omgivende landskabsområder mod vest. Her er det især vindmøllerne ved Gestenge og Lem Kær samt industri i Lem, der

påvirker landskabsoplevelsen.

Mange steder kan hegnene fremstå fragmenterede eller næsten ikke tilstede. Gårdene står her spredt nær Ledding.

Landbrugslandskabet ses afgrænset af hegn og plantager. Her ses Dejbjerg Plantage fra Vognbjerg i den sydlige del af landskabsområdet.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V14-1: Dejbjerg Plantage og Øster Lem Hede, samt Øster Lem kulturmiljø

Dejbjerg Plantage er sammen med Løvstrup Plantage, de store heder, Øster Lem samt højderyggen vurderet at have en *landskabelig oplevelsesværdi*.

Oplevelsesværdien knytter sig blandt andet til de kulturbetingede fortællinger i form af gravhøje, studevolde, heder og plantager. Gravhøjene går tilbage til oldtiden og ligger i klynger langs oldtidsvejen, som forløber i nord-sydgående retning. Gravhøjene kan særligt opleves i dette landskab. Studevolde er med deres karakteristiske cirkulære forhøjninger stadig tydelige i Øster Lem Hede og forstærker oplevelsesværdien og fortællingen om oldtids- og drivvejen (se billede på denne side). Dejbjerg Plantage blev tilplantet omkring år 1900, og der findes stadig heder spredt i dette område.

Særligt fra hederne er der vidtrækkende udsigter over hedelandskabet, der er med til at styrke landskabsoplevelsen (se billede øverst s. 403).

Øster Lem og det omgivende landbrugslandskab formidler en kulturhistorisk fortælling om opdyrkning af heden, der vurderes at have *landskabelig oplevelsesværdi*. Bebyggelsen langs vejen fremstår som den oprindelige struktur.

Kulturmiljøet ligger på begge sider af lavbundsområdet, hvor hegnsstrukturen i høj grad er bevaret og ligger vinkelret på terrænlavningen.

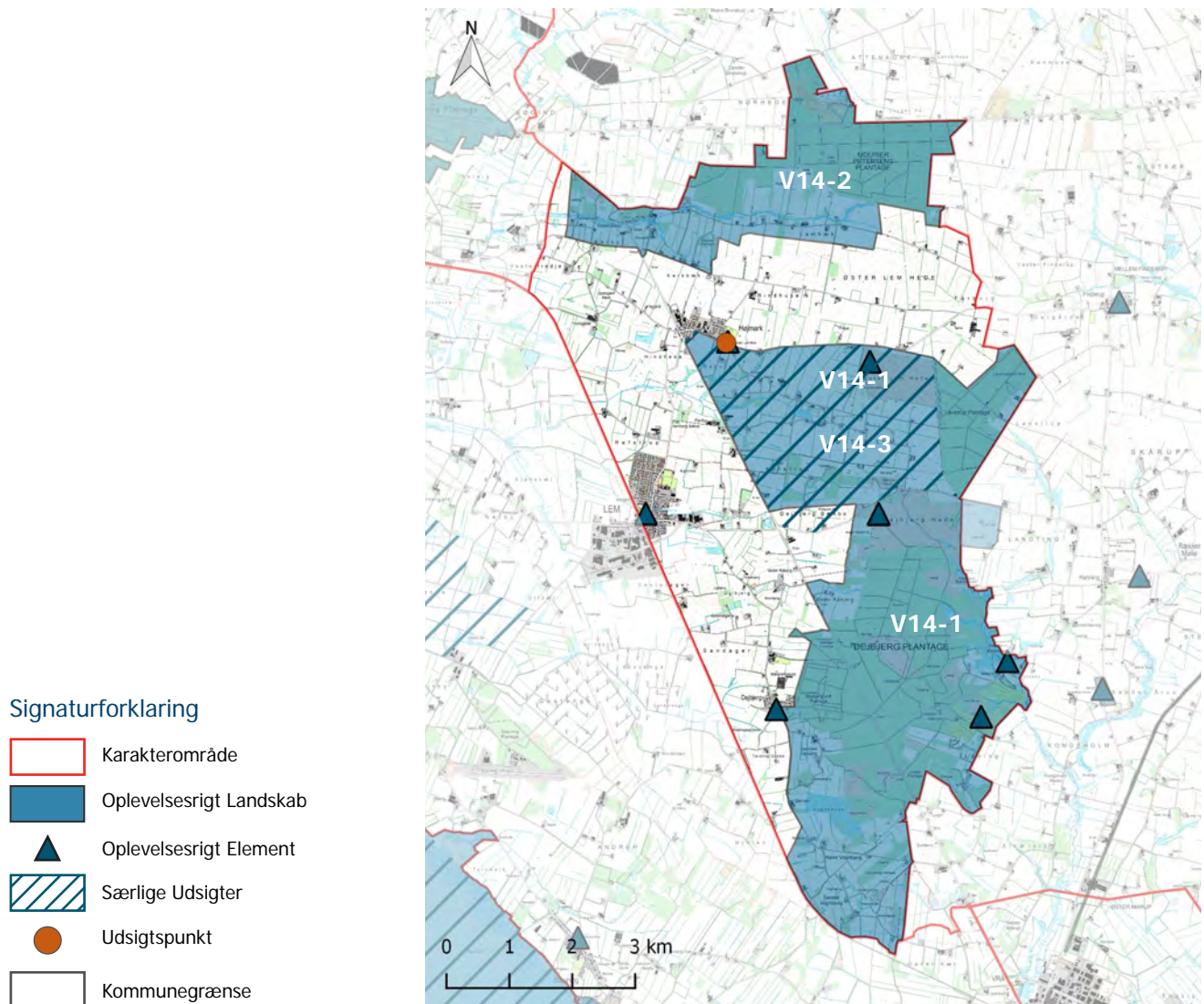
V14-2: Mourier Petersens Plantage og Lambæk bebyggelse
Mourier Petersens Plantage, samt Lambæk og Nørby vurderes at have en *landskabelig oplevelsesværdi*, der formidler landskabskarakterens kulturbetingede oprindelse, men også

På Øster Lem Hede kan flere gravhøje og studevolde opleves. En studevold ses her, nær "Oldtidsvejen".

Omkring Øster Lem opleves et særligt oplevelsesrigt landskab med afgrænsede marker, et opdyrket hedelandskab, samt gårde som ligger langs vejene.

Ved Øster Lem og Øster Lem Hede er der vidtrækkede og særlige udsigter over et varieret terræn og bærende karaktertræk.

den geologiske fortælling som smeltevandsdal.

Lambæk har en landsbystruktur, der forløber langs Gammelmølle Bæk og Lambæk Å. Bebyggelsen ligger karakteristisk langs vejene med tilknytning til de afgrænsede engarealer langs åen på den ene side og landbrugslandskab på den anden side. De oprindelige markstrukturer og hegn mellem gårdene kan stadig opleves i landskabet. Mourier Petersens Plantage er et eksempel på tilplantningen af heden.

Særlige udsigter

V14-3: Øster Lem

Landskabet er særligt karakteriseret ved højderyggen, hvor terrænet falder mod vest og giver mulighed for vidtrækkende udsigter. Terrænlavninger og plantager kan dog skabe begrænsninger af udsigterne. Over Øster Lem er udsigten vurderet særlig. Her er landskabet mere åbent, og terrænet varierer

på grund af de mindre ådale i området, der skaber *særlige udsigter*.

Enkeltelementer

Gravhøje

De mest iøjnefaldende kulturhistoriske spor i landskabet er de mange gravhøje. De ses på de dyrkede marker, hederne og skjult i plantagerne enten enkeltvis eller i klynger. De ligger i et tydeligt mønster ned igennem landskabet og refererer til Oldtidsvejen, der forløber sydnord i landskabet og fortsætter mod nord gennem de omgivende landskabsområder (se billede nederst på højre side).

Vandmøller

I kommunen findes gamle vandmøller, som i varierende grad stadig er en del af landskabsbilledet. De har i løbet af deres levetid haft forskellig brug fra maling af mel til elektricitet. Bundsbæk Mølle er i dag en del af Ringkøbing-Skjern Museum,

og andre møller er i dag udnyttet til dambrug.

Kirker

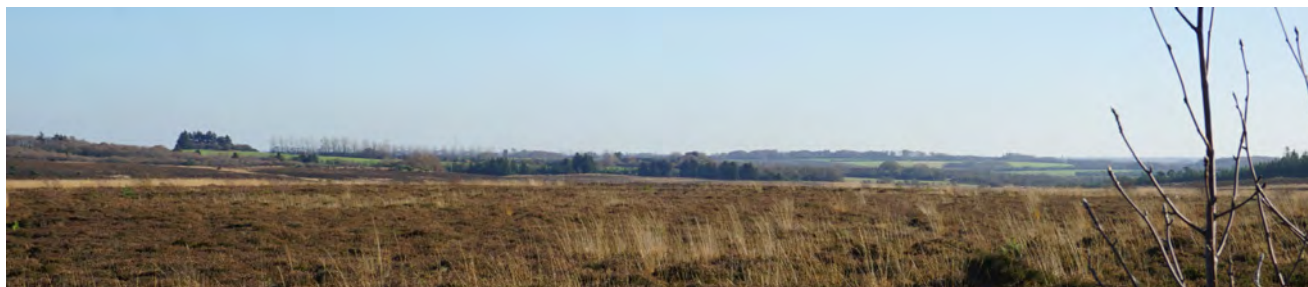
Området rummer flere kirker. De fleste ligger i udkanten af landsbyerne, og i Højmark og Dejbjerg ligger de også højt i terrænet. Placeringen i landskabet gør dem synlige fra det omgivende landskab. Især Sønder Lem Kirke i Højmark er synlig fra lange afstande. Kirkerne virker derfor som orienteringspunkter og repræsenterer kulturhistoriske elementer i landskabet.

Udsigtspunkter

Sønder Lem Kirke

Sønder Lem Kirke ligger højt i terrænet og er et særligt udsigtspunkt med udsigter mod syd og vest. Der er udsigter over Ringkøbing Fjord og det omgivende landskab. Mod syd er der vid udsigt over landbrugslandskabet.

Mod øst begrænses udsigterne delvist af hegn og plantager. Her ved Debjerg Hede kan det omgivende område mod øst delvist ses.

På Debjerg Hede er flere gravhøje synlige og skaber en særlig oplevelsesværdi især i hedelandskabet.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren vurderes generelt ikke sårbar over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensyn til landskabsområdets bærende karaktertræk og varierende skala.

I og omkring de *særligt karakteristiske og oplevelsesrige landskaber* er vurderingen forudsat, at der her tages særlige hensyn til at tilpasse ændringer i landskabets bærende karaktertræk.

Både udsigterne og *de oplevelsesrige landskaber* kan blive påvirket negativt af ændringer, der sker i området og i andre dele af landskabet.

Skovrejsning

Det vurderes muligt at indpasse ny skov i landskabsområdet, da skov og plantage er et bærende karaktertræk. Det er væsentligt, at den skiftende skala bliver

opretholdt, da landskabsområdet rummer både store og små skovområder og dermed har kapacitet til ny skov i alle skala.

Der bør være opmærksomhed på, at ny skov ikke slører oplevelsen af landskabets kulturspor og kulturmiljøer, herunder gravhøje, kirker, heder samt bebyggelses- og hegnstrukturer. Dermed bør landskabet omkring disse elementer eller miljøer betragtes som sårbart over for skovrejsning.

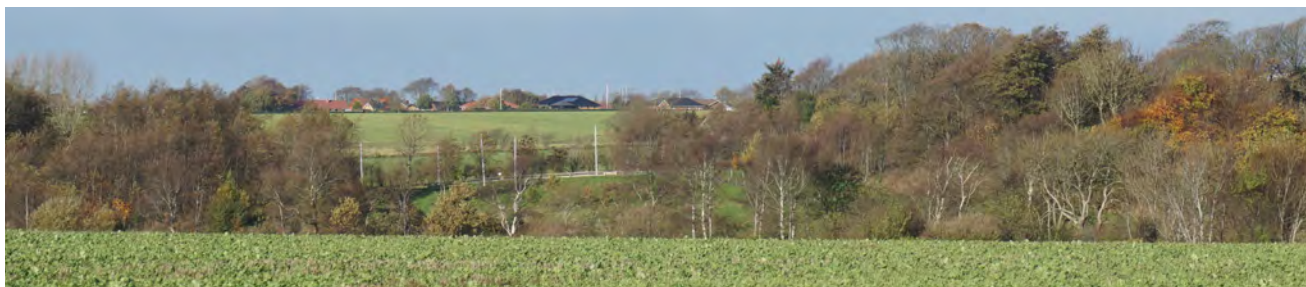
Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabets og bebyggelsens varierende skala giver forskellige muligheder for at indpasse nyt landbrugsbyggeri. I områder, hvor landskabet er vurderet *særligt karakteristisk* eller *oplevelsesrigt*, er det væsentligt, at nyt byggeri i særlig grad tilpasses landskabets karakter. Landskabet kan disse steder være sårbart over for nyt byggeri.

Generelt er de dele af landskabet, der er kendetegnet ved en overvejende lille skala eller naturholdig karakter, sårbare over for nyt og især stort byggeri, da det kan dominere landskabet. Kapaciteten til nyt byggeri er derfor større uden for disse områder, hvor skalaen er større, og landskabet opleves mere åbent. Områderne med plantage og hede er friholdt for bebyggelse og er derfor særligt sårbart over for landbrugsbyggeri.

Byrand

I landskabsområdet findes landsbyerne Højmark, Lem og Dejbjerg. Det er karakteristisk, at landsbyerne fremstår med en fragmenteret beplantning i byranden eller grænser op til en plantage, så byranden er helt eller delvist grøn. Ofte er byrandens synlighed også nedtonet af det skiftende terræn. Det er derfor væsentligt, at byernes byrand stadig fremstår overvejende grøn eller skjult i terrænet.

Byrande fremstår med fragmenteret beplantning, men er overvejende skjult af terræn eller plantager. Her ligger Højmarks byrand forholdsvis skjult i baggrunden af billedet.

Landsbyerne indgår i forskellig grad i udsigterne og er en vigtig del af den kulturhistoriske fortælling. Landsbyerne Lem og Højmark indgår i udsigterne, og det er det væsentligt, at byggeri er indpasset i landskabet, da landskabet er sårbart over for byudvikling, hvis der ikke i høj grad tages hensyn til de visuelle oplevelsesmuligheder, der især præger den vestlige del af højderyggen.

Det er væsentligt, at ny eller ombygget bebyggelse både i byranden og inde i byerne ikke virker markant i landskabet, og at byen fremstår harmonisk i forhold til byens udtryk set fra landskabet.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurderes sårbart over for nye tekniske anlæg, da skala og karakter generelt ikke vurderes til at kunne rumme større tekniske anlæg. Desuden rummer landskabet

kun få større tekniske anlæg, men opleves at have en *moderat* teknisk påvirkning fra de omkringliggende landskabsområder blandt andet *Skjern Landbrugsslette* og *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab*. Det betyder, at tilføjelse af selv få tekniske anlæg kan medvirke til en betydelig merpåvirkning.

Landskabsområdet vurderes ikke at have kapacitet til vindmølleområder ud over dem, der allerede er i området eller er planlagt, da det vil medføre en betydelig kumulativ effekt.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M14-1: Dejbjerg Plantage, hederne og de tilstødende marker

Det plantageprægede landskab og de tilstødende marker, heder og øvrige plantager, Løvstrupgård Skov, Løvstrup Plantage, Dejbjerg Lund Plantage og Lyager Plantage, har fået målsætningen *beskyt*. Her er landskabet vurderet *særligt karakteristisk og særligt oplevelsesrigt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, når det bevarer eller styrker de bærende karaktertræk, særligt som en sammenhængende enhed, samt de kulturbetingede karaktertræk. Hedekarakteren bør styrkes, og plantagen bør fremstå som en sammenhængende enhed. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel

påvirkning både i og uden for området.

M14-2: Mourier Petersens Plantage og Lambæk Ådal

Landskabet omkring Mourier Petersens Plantage og Lambæk Ådal har fået målsætningen *beskyt*, da landskabet er vurderet *særligt oplevelsesrigt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer/tiltag i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk. Der bør være særlig opmærksomhed på at styrke lavbundskarakteren og kulturmiljøet nær ådalen. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning fra elementer i og uden for området.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M14-3: Øvrigt landbrugslandskab

Den øvrige del af landbrugslandskabet har fået målsætningen *vedligehold*. Denne del af landskabsområdet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesmuligheder, da området i højere grad end den øvrige del af landskabsområdet fremstår dyrket med en ustruktureret hegnsstruktur.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at de bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk. Det er ligeledes væsentligt, at der lægges vægt på, at yderligere visuel påvirkning i mindst muligt omfang bliver tilført fra elementer i og uden for området.

Mål: Beskyt udsigt

M14-4: Udsigt over Øster Lem landbrugslandskab

I den centrale del af

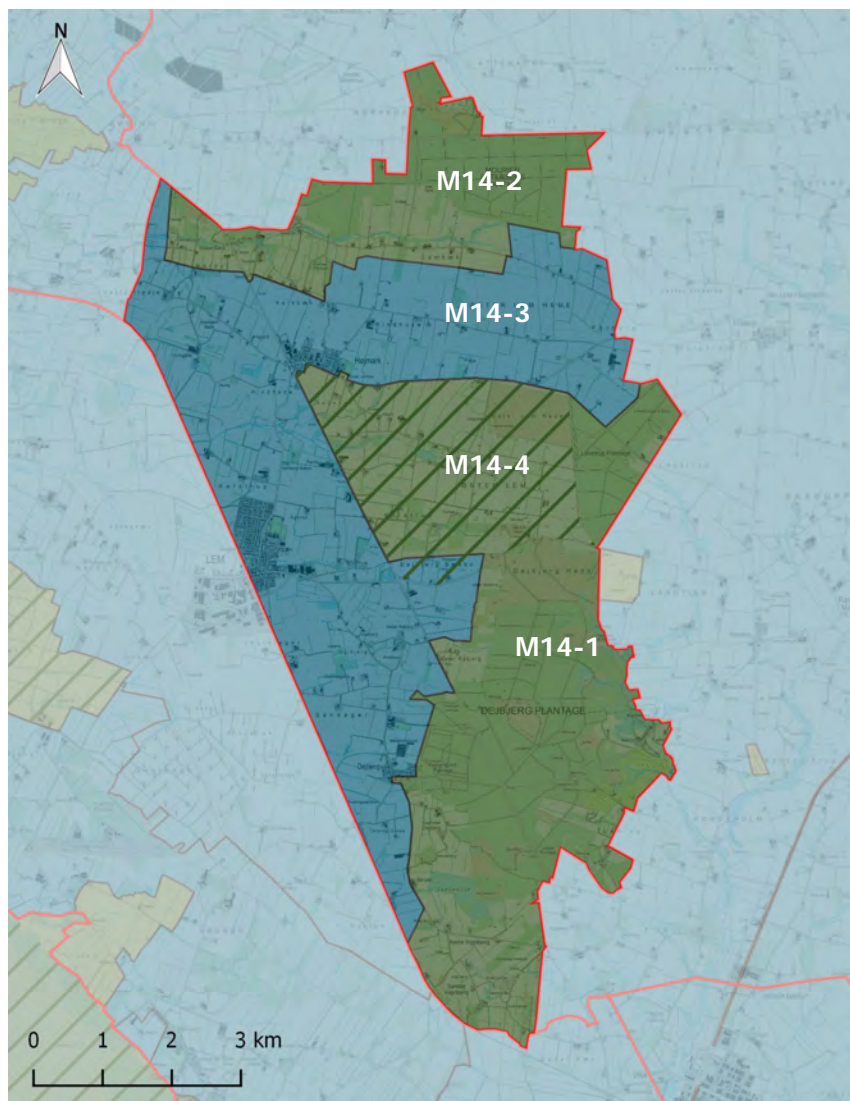
Her ses landskabet nær Øster Lem fra Øster Lemvej, hvor Øster Lem er en del af den beskyttede landskabskarakter.

landskabsområdet er der *særlige udsigter* over landbrugslandskabet til fjorden. Udsigterne har fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der ikke bør ske ændringer, der begrænser eller forringer udsigterne eller udsigtsmulighederne.

Signaturforklaring

	Karakterområde
	Beskyt udsigt
	Beskyt karakter
	Beskyt og forbedr karakter
	Vedligehold karakter
	Vedligehold og forbedr karakter
	Ændr karakter
	Kommunegrænse

NATURENS RIGE

Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab

Område 15

Område 15

Skovbjerg Bakkeø Landbrugs- landskab

Område 15

Landskabets kendetegn

Landskabsområdet ligger i den østlige del af kommunen og er kendetegnet af et landbrugslandskab på et bakket terræn. Landskabsområdet er en del af en større bakkeø, Skovbjerg Bakkeø, og der findes små terrænlavninger på tværs af det højtliggende terræn (billede 1).

Bebyggelsen ligger som spredte gårde, og stort landbrugsbyggeri er en væsentlig del af bebyggelsesstrukturen (billede 3). Landskabsområdet rummer få bevoksninger, og hegn er hovedsageligt enkeltrækkede og fragmenterede.

Terrænet og mangel på bevoksning skaber middelstore landskabsrum og stedvist landskabsrum af stor skala. Området er også visse steder præget af udsigter over et intensivt landbrugslandskab (billede 1).

Åbne afgræssede enge uden megen bevoksning ses i terrænlavningerne (billede 2).

Landskabet er generelt påvirket af tekniske anlæg i form af vindmøller, højspændingsledninger og industri (billede 1 og 3).

Beliggenhed og afgrænsning

Området ligger centralt i kommunen på et højtliggende terræn og er en del af Danmarks største bakkeø, Skovbjerg Bakkeø.

Mod nord afgrænses området af Hover Ådal. I nordvest er afgrænsningen terrænbestemt mod et fladere landskabsområde, *Ringkøbing Landbrugslandskab*. Mod vest er afgrænsningen lagt ved *Dejbjerg Skovlandskab* og bestemt af terræn og bevoksning. Mod syd er afgrænsningen bestemt af det flade landbrugslandskab omkring Skjern, *Skjern Enge Landbrugslandskab*. Den østlige afgrænsning følger et mere bevoksningspræget landskab og dermed erkendelige strukturer som hegn, plantager og ådale.

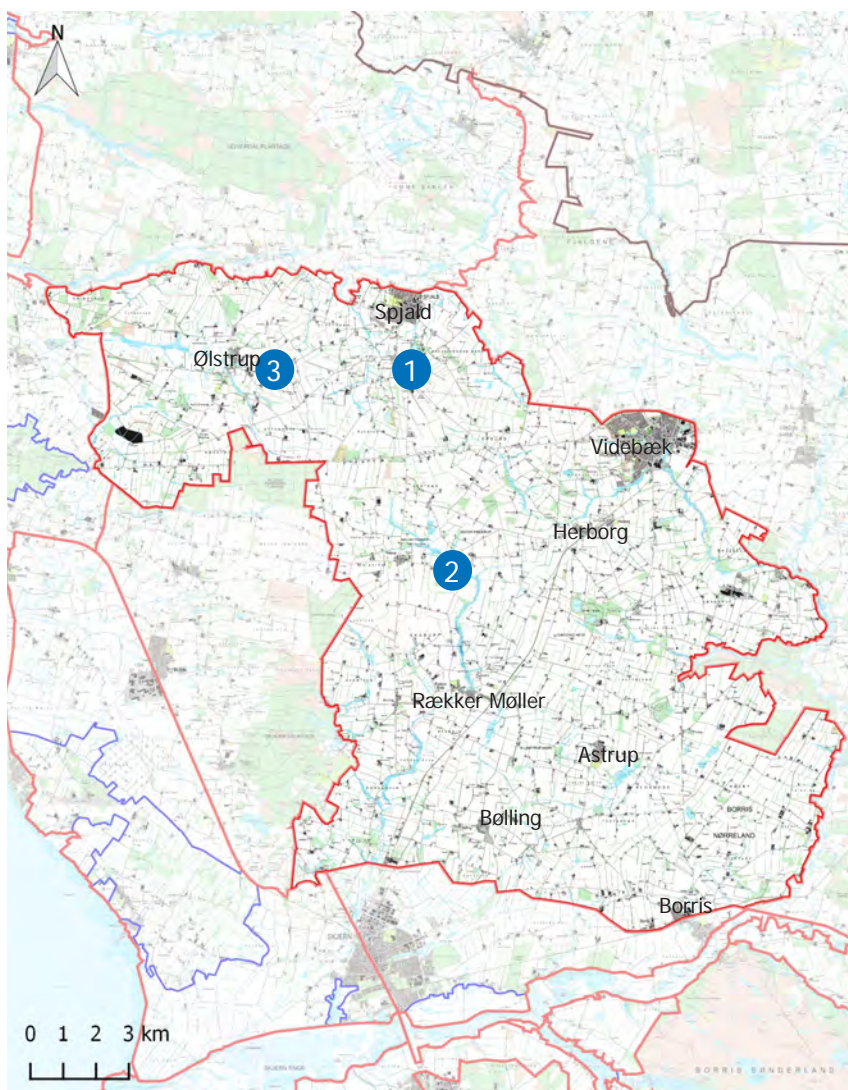
Udsigt over et småbakket og højtliggende landskab syd for Spjald mod nordøst (billede 1).

Ganer Å ses her med de tilstødende afgræsede enge (billede 2).

Stort landbrugsbyggeri og vindmøller ses øst for Ølstrup (billede 3).

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Kommunegrænse
- Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Øst for Rækker Mølle ses bløde bakker udjævnet fra sidste istid og ses med smeltevandsdale på tværs af landskabet i baggrunden af billedet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et højtliggende terræn med bløde bakker. Flere små terrænlavninger med vandløb og lavbundsområder findes på kryds og tværs i landskabet.

Mod nord og syd er det højtliggende terræn afgrænset af smeltevandsdale.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabsområdet er en del af Danmarks største bakkeø, *Skovbjerg Bakkeø*, og er et højtliggende og småbakket morænelandskab.

Den geologiske dannelse af landskabsområdet går tilbage til næstsidste istid (Saale). Her var landskabet dækket af is, som skabte den store bakkeø, landskabsområdet er en del af. Oprindeligt havde bakkeøen et storbakked og mere kuperet terræn, som i dag kendetegner Østjylland, men det ændrede

sig under sidste istid (Weichsel). Her lå bakkeøen fri for is, og terrænet blev nedbrudt af vind og vejr. De kraftige processer, især permafrost, har udjævnet terrænet og skabt det bløde bakkelandskab, som ses i dag (se billede på denne side og nederst på højre side).

Jordart

Landskabsområdet er domineret af jordarterne smeltevandssand og morænesand og afspejler det morænelandskab, bakkeøen består af.

I terrænlavningerne består jordarten af ferskvandssand og ferskvandstørv, der er tilknyttet den geologiske dannelse af smeltevandsdale og lavbundsområder.

Hydrologiske forhold

Bakkeøen er et højtliggende landskab, og denne del af bakkeøen er afgrænset mod nord og syd af lavbundsområder

og større smeltevandsdale. Landskabsområdet omfatter også mange mindre smeltevandsdale og øvrige terrænlavninger.

I terrænlavningerne ligger vandløb, som flere steder er omgivet af vådområder. Ganer Å løber som et større vandløb igennem landskabsområdet fra Finderup ned gennem Skjern og har sit udløb i Skjern Enge (se billede øverst på højre side).

Små terrænlavninger ligger på tværs af landskabsområdet. Her ses Ganer Å øst for Finderup.

Fra Kratvej sydøst for Spjald ses et småbakket landskab tydeligt. Hegnsstrukturer ses vinkelret på vejen.

Kulturbetingede karaktertræk

Gårdene ligger spredt i landskabet langs med eller trukket tilbage fra vejene, som her nordvest for Videbæk.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af dyrkede marker, fragmenterede hegn og fravær af øvrig bevoksning. Landsbyer og anden bebyggelse ligger spredt og langs veje. Landskabsområdet indeholder mange tekniske anlæg.

Landskabstrækkene har oprindelse i opdyrkningen af heden.

Landskabskarakterens oprindelse

De kulturbetingede landskabstræk stammer fra den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet i form af dyrkede marker.

Inden opdyrkningen af heden tog fart i 1800-tallet, dækkede heden størstedelen af denne del af Jylland. Gårdene lå nær ådalene, som blev brugt til afgræsning, og der fandtes ingen skov eller anden form for bevoksning i landskabet. Da

udnyttelsen af de næringsfattige heder blev nemmere med udvikling af forskellige landbrugsværktøjer, blev det mere attraktivt at flytte til denne type landskab, og heden begyndte at blive erstattet af dyrkede marker.

I dag er der stort set ingen rester af hede tilbage i landskabsområdet, og gårde ligger spredt i hele landskabet.

Dyrkningsmønster

Landskabsområdet er domineret af dyrkede marker, der ofte grænser helt ned til vandløbene i terrænlavningerne.

Græsningsarealer er ikke en del af landskabsbilledet og findes hovedsagelig i mindre terrænlavninger.

Bevoksningsstruktur

I forbindelse med opdyrkning af heden ændrede bevoksningen sig i landskabsområdet. Den ellers bevoksningsfrie hede blev

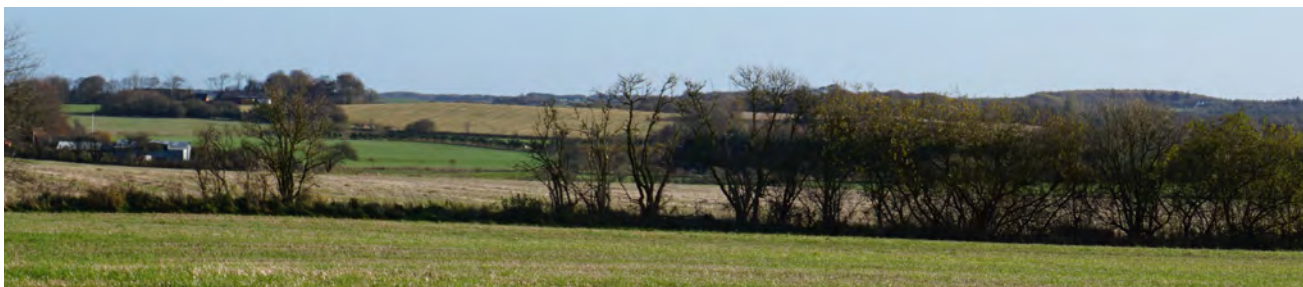
som led i opdyrkning af heden tilplantet med læhegn. Hegn lå oprindeligt tæt, så markerne kunne beskyttes fra vind på det bevoksningsfrie landskab.

Hegnene fremstår enkeltrækkede og ofte fragmenterede, og få steder står hegnene vinkelret på vejene og terrænlavningerne. Dette ses blandt andet omkring Borris Nørreland og Lærkedalen. Hegnsstrukturen er dog overvejende ustruktureret (se billede øverst på højre side).

Foruden hegn tegnes bevoksningen kun af få mindre skovområder eller anden lav bevoksning og krat i terrænlavningerne.

Bebyggelsesstruktur

Oprindeligt lå gårdene langs ådalene, så engarealerne kunne udnyttes til græsning af kreaturer, men da heden blev opdyrket, blev flere gårde etableret væk fra ådalene.

Hegnene fremstår enkeltrækkede eller fragmenterede. Det gør, at landskabet hovedsagelig fremstår med en åben karakter. Her nær Spjald ses et enkeltrækket og fragmenteret hegn, som gør det muligt at se de bagvedliggende landskabsrum.

Bebyggelse ligger stadig langs ådalene og er ligeledes en struktur langs vejene, som er særlig tydelig ved Astrup, Finderup og langs Herningvej. Andre steder ses statshusmandsbrug som ved Slumstrup Mark, hvor gårde ligger som 'perler på en snor'.

I dag ligger flere små og store landsbyer i området, herunder Spjald, Videbæk, Ølstrup, Herborg, Astrup, Bølling, Borris og Faster, hvor der inden hedeopdyrkningen ingen landsbyer fandtes. Landsbyerne har blandt andet udviklet sig omkring kirker, vandmøller og togstationer.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet rummer flere tekniske anlæg. Fire højspændingsledninger forløber på tværs af landskabsområdet, og tre af dem samles i en transformerstation vest for Videbæk. (Se billede nederst på denne side)

Der står mange vindmøller

spredt i hele landskabet. Én stor gruppe vindmøller står i den nordvestlige del af landskabsområdet ved Nørhede og Hjortmose (se billede s. 411). Her er også et større solcelleanlæg placeret. De tekniske anlæg i dette område skaber tilsammen et 'energilandskab' og har et besøgscenter tilknyttet. Vindmøllerne ved Rudmose, Fuglehøj, Faster-Astrup, Ejstrup samt flere husstands vindmøller står i landskabsområdet.

I landskabet findes også større industribygninger. I Spjald og Videbæk er større industri anlæg placeret. Et industriområde findes også øst for Videbæk og et andet nær Sønderup øst i landskabsområdet.

Store gårde ligger spredt i landskabet.

To gamle jernbaner forløber igennem området, men er kun synlige ved overskæringer.

Flere højspændingsledninger løber på tværs af landskabet som her ved Astrup.

Rumlige og visuelle karaktertræk

Terræn og bevoksning skaber en åben karakter, hvor lange kig præger landskabet, som eksempelvis her øst for Finderup.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har en sammensat karakter og en middel til stor skala, som skyldes gårdenes og markernes varierende skala, ustrukturerede hegn, tekniske anlæg og lavbundsområder. Landskabet har en åben karakter.

Terræn og fragmenterede eller helt fraværende hegn skaber stedvis vidtrækkende udsigter. Den visuelle påvirkning fra tekniske anlæg og stort landbrugsbyggeri er høj.

Skala og kompleksitet

Landskabsområdets bærende karaktertræk skaber et landskab med en middel til stor skala og en sammensat karakter. Skalaen og kompleksiteten er et resultat af landskabets varierende hegnsstruktur, bebyggelse, anlæg og terræn.

Landskabsområdets skala er stor til middel. Skalaen er bestemt

af bebyggelsens størrelse og størrelsen af markerne, som hegnsstrukturen danner.

Der er små gårde i området, men de er ikke karaktergivende for landskabsområdet og ligger ofte tilstødende terrænlavninger og præger kun landskabet lokalt. I overgangen til de omkringliggende landskabsområder, nær større vandløb og plantager, opleves skalaen mindre end hovedparten af landskabsområdet. Dette ses eksempelvis ved Borris Nørreland/Borris Plantage og Hover Ådal. Hegnene står også tættere nær de omkringliggende landskabsområder, og det medvirker til en mindre skala.

Den sammensatte karakter ses i form af de forskellige former for bebyggelse, udnyttelsen af landskabet samt hegnsstrukturen, der kan fremstå fragmenteret. Terrænlavningerne er både præget af lavbund og dyrkede

marker. De mange tekniske anlæg bidrager også til den sammensatte karakter. Terrænet gør det muligt at opleve flere landskabselementer, som bevoksning, marker og tekniske anlæg (Se billede øverst på højre side).

Rumlig afgrænsning

De fleste steder fremstår landskabets rumlige afgrænsning med fragmenteret bevoksning, som skaber delvist åbne rum, der er forbundet med hinanden. Højt i terrænet åbner landskabet sig op over bevoksningen. Det betyder, at landskabet har en overvejende åben karakter, som i begrænset omfang brydes af tættere hegn. Dette skaber udsigter på tværs af landskabsområdet. (se billede på denne side).

Hegnene har derved en stor betydning for den rumlige oplevelse af landskabet, da de både kan skabe store åbne rum eller mindre delvist afgrænset rum. Den rumlige afgrænsning af

Landskabet påvirkes generelt af tekniske anlæg. Flere større industribygninger kan ses i store dele af landskabet. Her ses et større mejeri nær Videbæk.

landskabet varierer derfor. Det højtliggende terræn medvirker også til den åbne karakter, da de bløde bakker nogle steder kan åbne landskabet op, som gør det muligt at se over bevoksning (se billede nederst på denne side).

Bevoksning, tættere hegn og terrænet kan derfor også enkelte steder skabe en mere lukket karakter som eksempelvis i den sydøstlige del af landskabet nær Ganer Å (se billede øverst s. 413).

Udsigter

Landskabsområdet er generelt præget af vidtrækkende udsigter på tværs af et produktionspræget landbrugslandskab. Terrænet og de åbne landskabsrum er især grunden til udsigterne (se billede på denne side).

Visuel påvirkning

Landskabet er generelt præget af elementer, der visuelt påvirker oplevelsen af landskabet. Vindmøller og flere større

industriområder og gårde optræder især synlige i landskabsområdet. Eksempelvis er Sønderup og et stort mejeri nær Videbæk tydelige i landskabet. (se billede øverst på denne side)

Eksempelvis kan vindmøllerne ved Nørhede til Hjortmose opleves i store dele af landskabsområdet. Den nordlige del af landskabet er også præget af en anden større vindmøllegruppe ved Fjaldene. Flere enkelte eller

mindre grupper af vindmøller påvirker også visuelt landskabsområdet væsentligt.

Det er muligt at se over bevoksningen flere steder, her sydøst for Spjald. Kirker er kun synlige få steder, men her ses Væggerskilde Kirke over bevoksningen i Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab i højre side af billedet.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk

Karakteristisk

K15-1: Hele landbrugslandskabet

I hele landbrugslandskabet er de bærende karaktertræk tydelige i form af dyrkede marker, gårde langs veje, husmandssteder og landsbyer. Hegnsstrukturen fremstår ustruktureret og fragmenteret, hvilket skaber et åbent landskab. De geologiske bærende karaktertræks tilstedeværelse i form af bølgede bakker og terrænlavninger er tydelig. Nogle steder er lavbundsområder dog ikke tilstede på grund af dræning.

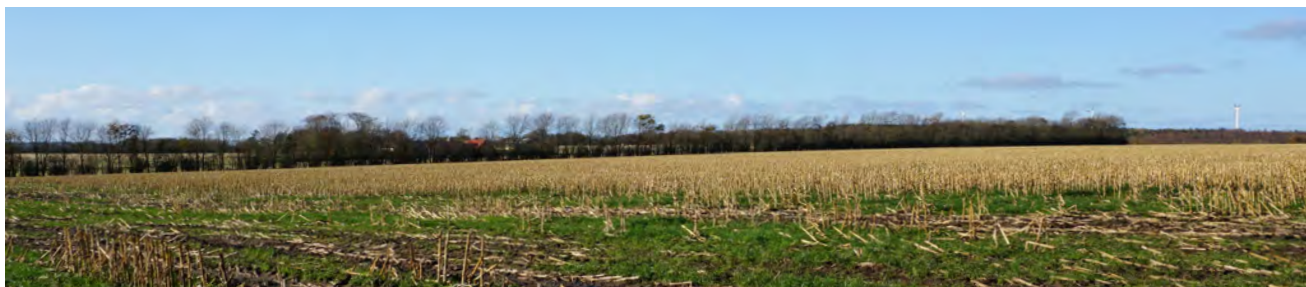
Det landbrugsdominerede landskab viser en intensiveret opdyrkning af hede op igennem tiden. Hegnsstrukturene fremstår ikke tydelige i landskabet og er ustrukturerede, og det svækker tydeligheden af den kulturbetingede oprindelse, da hegn oprindeligt var etableret for at beskytte markerne mod vind og vejr i det gølle hedelandskab.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er afspejlet i de dyrkede marker, som ligger på de højtliggende arealer og i terrænlavningerne, som hovedsagelig henligger som eng. Samspillet er nogle steder svækket omkring vandløb, hvor de naturlige lavbundsområder er afvandet og opdyrket.

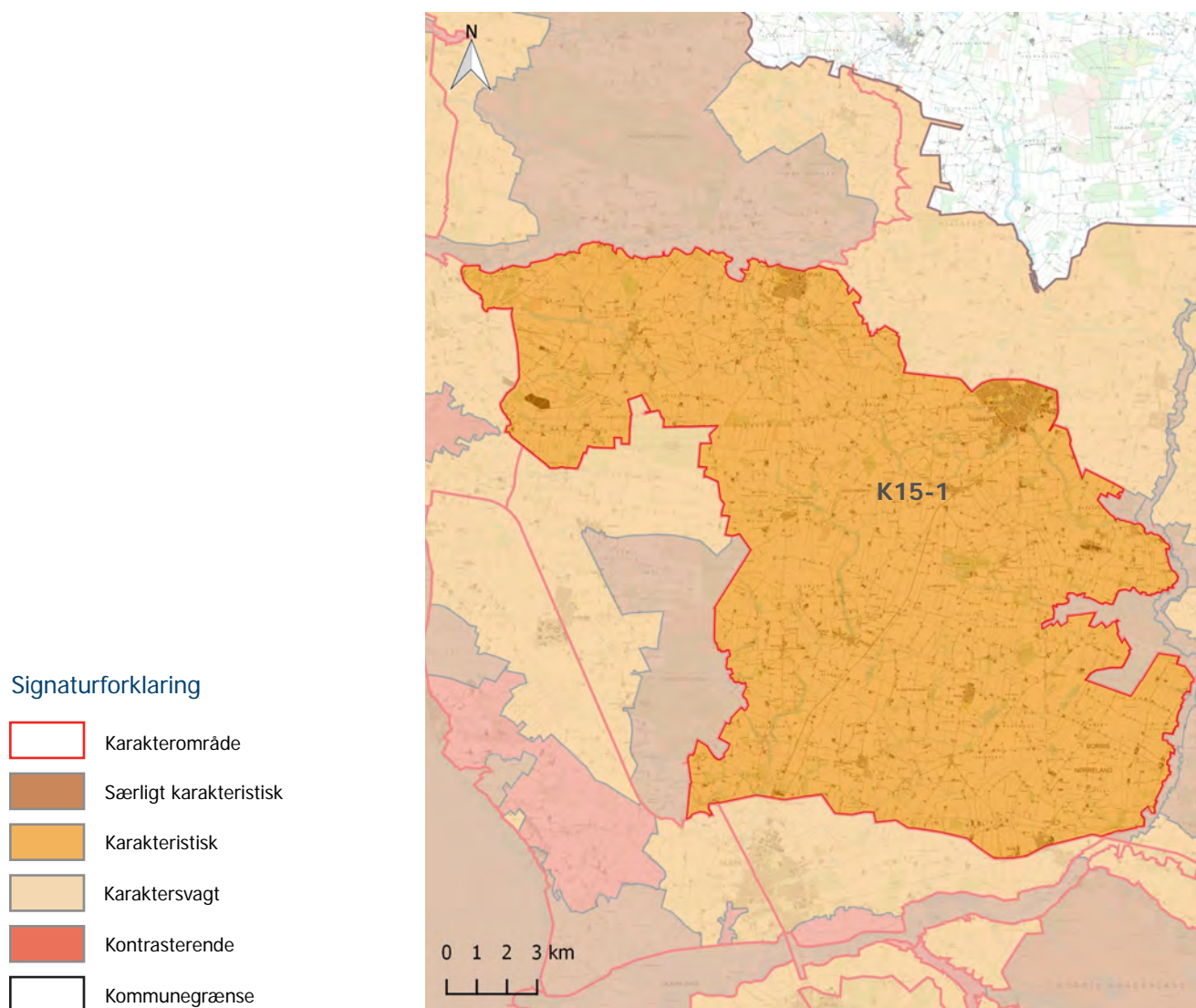

Hegn fremstår ustrukturerede, hvilket kan svække karakterstyrken. Ved Hanning er der udsigt over dyrkede marker med enkeltrækkede hegn.

Landbrugslandskabet er præget af store dyrkede marker og bevoksning i form af enkeltrækkede og fragmenterede hegn og små bevoksninger spredt i landskabet. Her er udsigt over et dyrket landskab vest for Herborg.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk
- Graden af visuel påvirkning

Middel tilstand

T15-1: Hele landbrugslandskabet
Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk vurderes generelt *middel* i forhold til landskabskarakterens oprindelse. Hegnene var oprindeligt mere udbredte og strukturerede. I dag er hegnene fragmenterede, hvilket svækker karaktertrækkenes intakthed. Tilstedeværelsen af hede skaber en reference til, hvordan landskabet fremstod, inden opdyrkningen tog fart. I dag er hede ikke tydelig i landbrugslandskabet. Bebyggelsesstrukturen er tydelig langs vejene, da bebyggelsen blev etableret væk fra ådalene under opdyrkningen af heden (se billede på denne side).

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes *middel* både for de geologiske og kulturbetingede karaktertræk. Bebyggelsen fremstår generelt i *god* tilstand, mens hegnenes

vedligeholdelsesmæssige tilstand er svækket af at være fragmenterede. De geologiske karaktertræk er vedligeholdelsesmæssigt i *middel* til *god* tilstand, da terrænlavningerne få steder er drænet.

Landskabsområdet har en *væsentlig* visuel påvirkning fra især vindmøller. Det højtliggende terræn og åbne karakter betyder, at man ser langt på tværs af landskabet, og de mange tekniske anlæg i området resulterer derfor i en *væsentlig* visuel

påvirkning (se billede s. 411). Landsbyerne har en overordnet grøn byrand og en *mindre* visuel påvirkning af landskabet.

Her øst for Rækker Mølle ses bebyggelsen i den oprindelige struktur langs vejene.

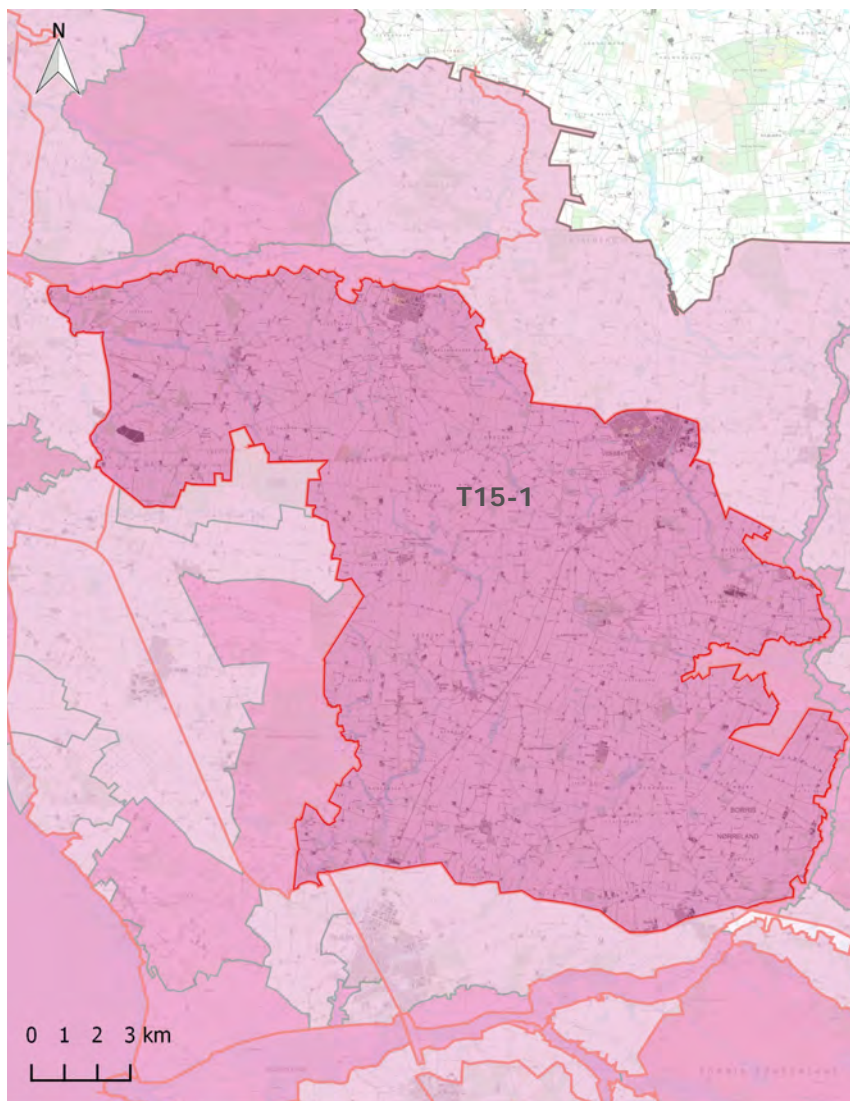
Bebyggelsesstrukturen fremstår i god tilstand, og landskabet har en moderat visuel påvirkning. En højspændingsledning ses her ved Astrup.

Ved Videbæk ligger en transformerstation, hvor fire højspændingsledninger udløber fra.

Signaturforklaring

- Karakterområde
- God tilstand
- Middel tilstand
- Dårlig tilstand
- Kommunegrænse

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V15-1: Videbækbanen

Jernbanen mellem Videbæk og Skjern opleves stadig i landskabet på flere strækninger og især lokalt, når jernbanen krydser vejene. Nær Herborg er det muligt at følge jernbanen ved hjælp af skinnecykler. Banen blev anlagt i 1920 og nedlagt igen i 1981 (se billede s. 424).

V15-2: Ørnhøjbanen

Ørnhøjbanen er en gammel jernbane, som ligger i den nordvestlige del af landskabsområdet. Banens strukturer ses i dag som vejstrukturer, stier og hegn. Jernbanens første strækning – mellem Ringkøbing og Ørnhøj – blev opført omkring 1911 i et ellers tyndt befolket område, og omkring 1930 blev brunkultransport også en væsentlig brug af banen. Jernbanen blev nedlagt i 1961, da biler blev det foretrukne transportmiddel.

V15-3: Herborg Bakker

Herborg Bakker ligger i den sydvestlige udkant af Videbæk og er markante bakker i landskabsområdet. Området er vurderet til at have en *særlig oplevelsesværdi*, der knytter sig til de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

De geologiske karaktertræk knytter sig til bakkerne, som er blevet udjævnet af vind og vejr. Bakkerne er dog stadig markante i landskabet, og fra toppen er der vide udsigter over byen og det omgivende landskab.

Den kulturbetingede oplevelse knytter sig til de to gravhøje på toppen af bakken. På bakken findes også hede, som refererer til, hvordan landskabet så ud inden opdyrkningen.

V15-4: Brejninggård Herregård

Syd for Spjald ligger Brejninggård Herregård og brænderi. Dette område vurderes at have en *landskabelig oplevelsesværdi*.

Herregården er en af de få herregårdsanlæg, som stadig findes i Vestjylland. Herregården har siden middelalderen været hovedgård og har derefter været under forskellig brug til i dag (se billede på højre side).

Herregården ligger øst for en oldtidsvej og har eksisteret siden før middelalderen, da herregården var under Ribe bispestol. Den fredede hovedbygning er omgivet af voldgrave og løvskov med gamle egetræer. Selve bebyggelsen hører også til oplevelsen af herregården med imponerende bygningsværker og gård. Herregården har med sin tilknytning til Brejning Bæk i århundreder haft vandmøller i brug, der formidler især hovedgårdens samspil med det landskab, den ligger i.

I 1926 blev Herregårdens jord udstykket til statshusmandsbrug, der kan opleves i det omgivende landskab.

Brejninggård Herregård har en lang række historiske fortællinger, der går langt tilbage i tiden.

Der løber to jernbaner igennem landskabet. Her ses Ørnhøjbanen ved Stensig, som i dag bruges rekreativt.

Enkeltelement

Vandmøller

Vandmøller har i høj grad været en del af det landskab, der har været tilknyttet de større vandløb. Rækker Mølle er én mølle, der stadig opleves tydeligt i landskabsområdet.

Rækker Mølle er tilknyttet Ganer Å, der er et af de større vandløb, der løber igennem landskabsområdet. Møllen blev først nævnt i 1638 og ligger til grund for landsbyen, der opstod i slutningen af 1800-tallet. Landsbyen omkranser nu møllen med et særligt landsbymiljø.

Kirkerne

I landskabsområdet optræder flere landsbykirker, der oprindeligt lå markant placeret i landskabet. Nogle kirker ligger i byranden, mens de fleste ligger helt uden for landsbyen og derved markeres særligt i landbrugslandskabet. Andre steder ligger kirkerne omgivet af

bymæssig bebyggelse eller i bunden af ådale, der dermed skjuler kirkerne helt eller delvist fra det omgivende landskab.

Gravhøje og oldtidsvej

Landskabet er rigt på gravhøje fra oldtiden, og de er et af de mest markante kulturhistoriske spor i landskabsområdet (se billede på højre side). De ligger i rækker eller samlet i klynger på markerne og giver en særlig oplevelse i landskabet. Gravhøjene er især koncentreret langs en gammel vejføring, Oldtidsvejen, og forløber i nord-sydgående retning igennem det tilgrænsende landskabsområde i vest.

Gravhøjene er en del af et 20 km langt bælte med mere end 150 gravhøje fra bondestenalderen og bronzealderen. Gravhøjene blev placeret højt i terrænet og kunne derfor ses over store afstande. I den sydlige del af området ved Kongshøj og i den

nordvestlige del af landskabsområdet er gravhøjene særlig tydelige på markerne, hvor de ligger i rækker.

Udsigtpunkter

Herborg Bakker

Fra Herborg Bakker er der vidtrækkende udsigter mod nord, øst og syd over Videbæk og landbrugslandskabet. Udsigterne indeholder dermed by, store gårde, industri og tekniske anlæg (se billede på højre side).

På Herborg Bakker er et udsigtspunkt med udsigt over Videbæk og de omkringliggende landbrugslandskaber. På Herborg Bakker er der to gravhøje.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren vurderes generelt ikke sårbar over for ændringer og udviklingstiltag, når det sker med hensyn til landskabets bærende karaktertræk i form af et bakket terræn med vidtrækkende udsigter samt dyrkede marker.

Landskabsområdet vurderes robust over for ændringer, men ændringer i området kan medføre en betydelig visuel påvirkning af de omgivende landskabsområder. Landskabets højtliggende terræn kan medvirke til at fremhæve nye elementer, så de er synlige over meget store afstande - også fra de omgivende landskabsområder.

Skovrejsning

Skov er ikke et bærende karaktertræk i landskabsområdet, og landskabskarakteren vurderes derfor sårbar over for skovrejsning.

Landskabsområdet rummer få småbevoksninger og har en overvejende åben karakter. Hvis der rejses skov, vil karakteren gradvist ændre sig og tilnærme sig den bevoksningsstruktur, der i dag kendetegner de omgivende landskabsområder mod øst og vest. Skovrejsning vil derfor medføre en betydelig ændring i landskabskarakteren.

På Herborg Bakker er området særligt sårbart over for skovrejsning, da det både kan begrænse

udsigterne og gravhøjenes synlighed i landskabet.

I dag er den bærende bevoksningsstruktur især defineret af ustrukturerede og fragmenterede hegn. Ny bevoksning bør derfor have karakter af hegn, der styrker landskabets bevoksningsstruktur.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Det vurderes muligt at indpasse landbrugsbyggeri i alle skala.

Ved Spjald ses en delvist grøn byrand med en velafgrænset bebyggelsesstruktur.

Hele landbrugslandskabet fremstår med gårde i lille til stor skala. Her nordøst for Borris er et eksempel på en større gård.

Vurderingen er begrundet i, at landskabets sammensatte karakter giver flere muligheder for at indpasse nyt byggeri, når der tages hensyn til den lokale skala og karakter omkring det fremtidige projekt. Generelt er bebyggelsesstrukturen nær terrænlavninger af lille skala, mens hovedparten af området bebyggelsesstruktur er kendetegnet af en middel til stor skala.

Det er væsentligt, at der tages hensyn til den samlede bygningsmasses visuelle udtryk, og placering af markant byggeri skal ske med særlige hensyn til de omkringliggende landskabsområder med stor oplevelsesværdi.

Landskabets åbne karakter og fragmenterede hegn betyder, at gårdene og stort byggeri i varierende grad vil indgå i udsigter på tværs af landskabet.

Byrand

Landskabet vurderes generelt

ikke sårbart over for ændringer i byerne, hvis der skabes en harmonisk overgang mellem by og landskab. Det vurderes derfor muligt, at byudvikling eller omdannelser omkring byranden kan tilpasses det omgivende landskab i både skala og karakter.

Byerne og landsbyerne fremstår generelt med en velafgrænset byrand uden bevoksning eller delvist grøn karakter. Byggeri i byranden vil derfor ikke ligge skjult, og det stiller krav til en tilpasning af byggeri i byranden til det tilstødende landskab.

Der kan introduceres mere beplantning i byrandene uden at påvirke landskabskarakteren.

Tekniske anlæg

Landskabet vurderes at have kapacitet til indpasning af større anlæg. Landskabets sammensatte karakter med et bakket terræn, fragmenteret bevoksningsstruktur og spredte

bebyggelsesstruktur gør det muligt at indpasse nye elementer uden en betydelig påvirkning.

Der skal dog være opmærksomhed på den mulige kumulative effekt, flere tekniske anlæg kan skabe. Det gælder især de steder, hvor antallet af tekniske anlæg i og uden for landskabsområdet i forvejen er højt.

Mindre tekniske anlæg som husstandsvindmøller og master kan medvirke til en øget teknisk påvirkning af landskabet og dermed skabe en kumulativ effekt. Det er derfor væsentligt, at nye mindre tekniske anlæg passer ind i landskabsområdet.

Der skal ligeledes være varsomhed med placering af tekniske anlæg i overgangen til Hover Ådal og det tilstødende landskabsområde, da det kan påvirke de særlige udsigter og oplevelsesværdier tilknyttet ådalen.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M15-1: De oplevelsesrige landskaber

De *oplevelsesrige landskaber* har fået målsætningen *beskyt*. Landskaberne er Herborg Bakker, Brejning Gård, jernebanerne samt gravhøjene.

Målsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer i området, der medvirker til at beskytte eller styrke de bærende karaktertræk. Målsætningen betyder også, at der bør lægges vægt på, at landskabet i mindst muligt omfang tilføres visuel påvirkning fra elementer både i og uden for området.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M15-2: Øvrigt landbrugslandskab
Hele landbrugslandskabet er vurderet *karakteristisk* og hovedparten foruden de oplevelsesrige områder har fået målsætningen *vedligehold*.

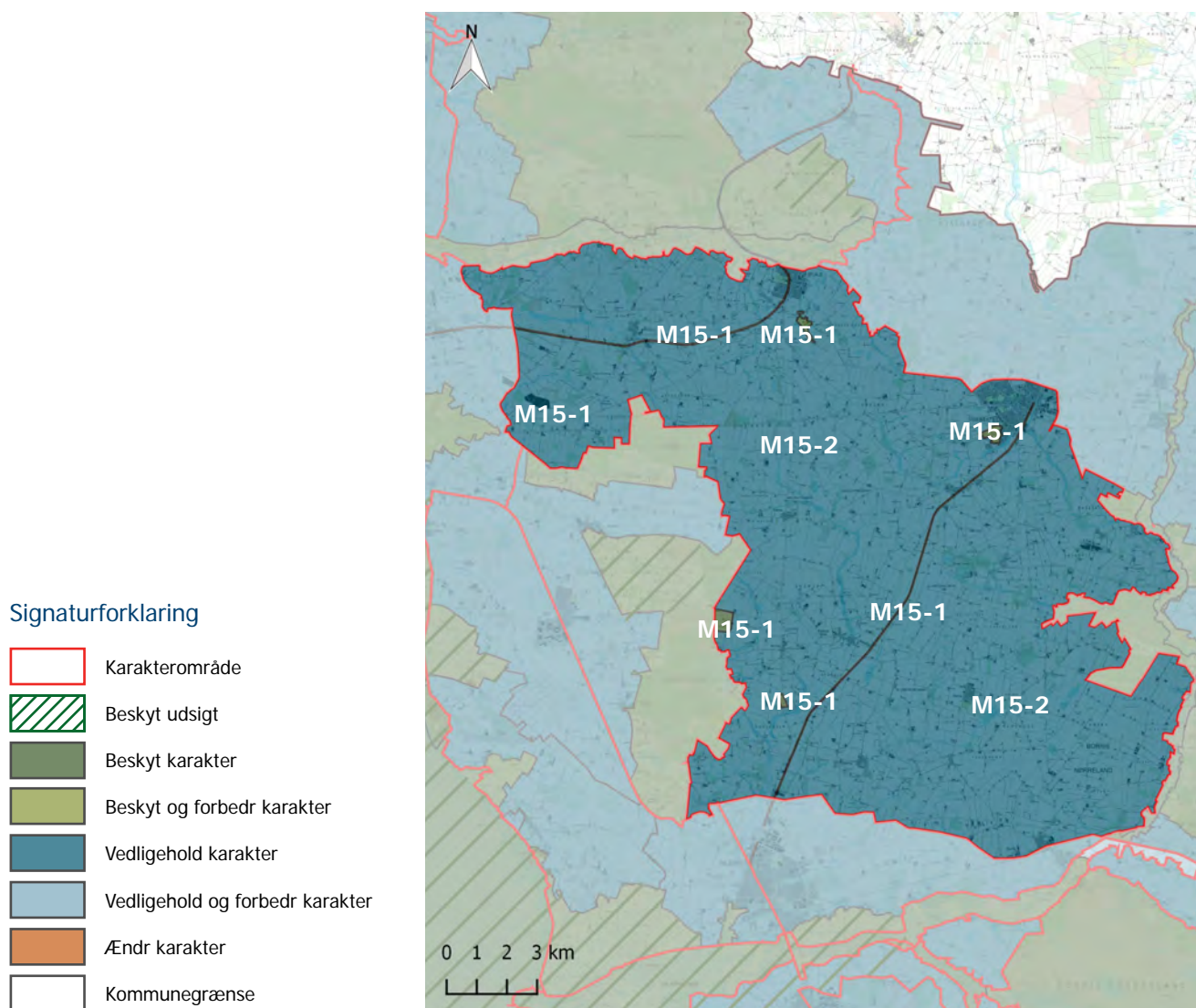
Vedligeholdelsesmålsætningen betyder, at der kan ske ændringer og udvikling i området, men ændringerne bør ske med hensyn til landskabets bærende karaktertræk og skala.

Udsigt over landbrugslandskabet nær Hanning Kirke.

Ved Kongshøj er gravhøje tydelige i landskabet. Gravhøje er en del af de oplevelsesrige landskaber og har sammen med Herborg Bakker, Rækker Mølle, herregårde og jernbanerne fået målsætningen beskyt

**NATURENS
RIGE**

**Skovbjerg Bakkeø
Mosaiklandskab**

Område 16

Område 16

Skovbjerg Bakkeø Mosaiklandskab

Område 16

Landskabets kendetegn

Dette landskabsområde ligger i den østlige del af kommunen på et højtliggende terræn, der er en del af Skovbjerg Bakkeø. Langt de fleste steder er landskabet kendetegnet ved et småbakket terræn med flere smeltevandsdale (billede 1).

Området indeholder mange landskabselementer i forskellige skala, som derved har skabt et mosaiklandskab (billede 1-3).

Landskabsområdet er præget af opdyrkning og tilplantning af heden. Plantager er derfor nogle af de bærende karaktertræk sammen med hegn, der afgrænser marker i middelstor skala. Heder findes spredt i landskabet som en reference til landskabet inden opdyrkingen og tilplantningen.

Terræn og bevoksning begrænser udsigterne på tværs af landskabet og skaber lukkede landskabsrum. Landskabsværdierne knytter sig især til de store plantager og heder samt Vorgod Ådal, der har en lille skala og afgræssede enge omkring Vorgod Å (billede 2).

Landskabsområdet rummer få tekniske anlæg, men tekniske anlæg i omkringliggende landskabsområder påvirker hovedparten af dette landskabsområde (billede 3). Få steder i Vorgod Ådal og ved Momhøje er landskabet frit for visuel påvirkning (billede 2).

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabsområdet ligger i den østlige del af kommunen og strækker sig fra Skjern Å mod nord. Mod øst følger afgrænsningen kommunegrænsen mod Herning Kommune. Mod nord strækker afgrænsningen sig fra Fjaldene og følger Feldbæk terrænlavning. Landskabsområdet adskiller sig fra de omgivende landskabsområder med sin karakter af småbakket mosaiklandskab.

Den sydvestlige del af landskabsområdet følger Vorgod Ådal og det større plantage- og hedeområde ved Borris og Bjørslev Plantage. Den nordvestlige afgrænsning er lagt mod et åbent og mindre bevoksningspræget landskab, *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab*.

Landskabet er kendetegnet af et blødt bakkelandskab, som her i den nordlige del ved Vester Barde (billede 1).

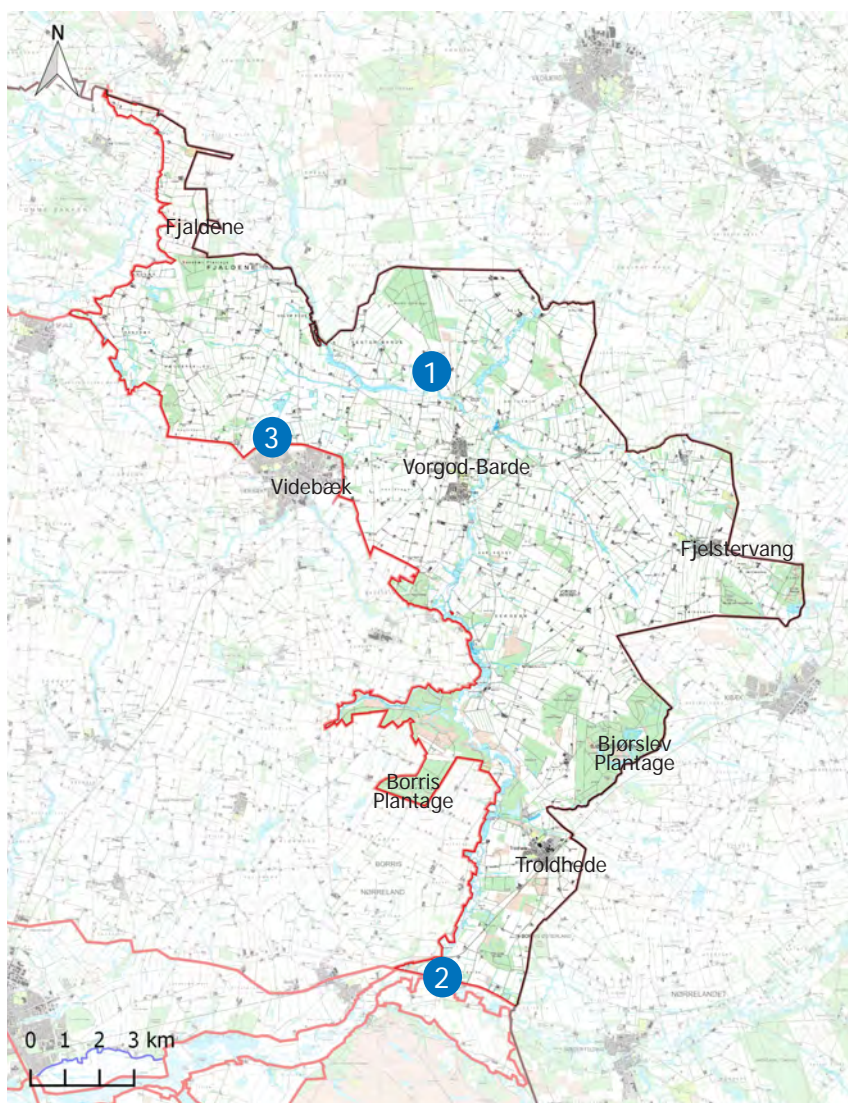
Vorgod Ådal varierer i bredden. I den sydlige del af landskabsområdet er den bred (billede 2).

Landskabsområdet er generelt præget af tekniske anlæg i udsigterne, eksempelvis her nord for Videbæk (billede 3).

Signaturforklaring

- Karakterområde
- Delområde
- Kommunegrænse
- Billedereferencer

Analyse

Geologiske karaktertræk

Landskabsområdet fremstår med udjævnede bakker på et højtliggende terræn. Her ses de bløde bakker ved Vester Barde i den nordlige del af landskabsområdet.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet omfatter et højtliggende terræn med udjævnede bakker og et markant bakkedrag mod nord. Små vandløb og lavbundsområder ligger i terrænlavningerne.

En markant ådal løber centralt i nord-sydgående retning.

Geologisk dannelse og terræn

Landskabets geologiske karaktertræk omfatter et småbakked terræn med udjævnede bakker og flere smeltevandsdale.

Mosaiklandskabet er en del af *Skovbjerg Bakkeø*, der blev dannet i forrige istid (Saale). Her var området dækket af is, der dannede et bakkedlandskab med karakter af det Østjylland, man ser i dag. I sidste istid lå den vestlige del af Jylland, herunder *Skovbjerg Bakkeø*, frit for is, og kraftige processer som erosion, permafrost og vind udjævnede det ellers markante terræn. De

sidste to istider har derfor skabt det landskab, der ses i dag (se billede på denne side).

I den nordlige del af landskabsområdet ses en bakkeryg i området kaldet *Fjaldene*. Bakkeryggen er en randmoræne, der i forrige istid blev skubbet sammen af isen. Ligesom resten af bakkeøen er den efterfølgende blevet eroderet og udjævnet og fremstår mindre markant.

Terrænet er præget af et højtliggende plateau med småbakked terræn, som falder mod den store smeltevandsdal Skjern Ådal mod syd. Små og store ådale går på kryds og tværs af landskabsområdet. Vorgod Ådal løber som én større smeltevandsdal centralt igennem landskabet i nord-sydgående retning.

Jordart

Landskabsområdet er domineret af smeltevandssand. I de små vandløb og lavbundsområder

består jordarten af en blanding af ferskvandstørv og ferskvandssand. Stedvist er der morænesand og smeltevandsgrus.

I den nordvestlige del af landskabsområdet ligger lukkede råstofområder. Her findes glimmerler og glimmersand, som er uspecificerede glimmerholdige marine aflejringer. Andre små lukkede råstofområder findes spredt i landskabet.

Hydrologiske forhold

Skovbjerg Bakkeø er et morænelandskab, hvor smeltevand har eroderet terrænet og dannet terrænlavninger, der har ledt vandet væk fra isen. Området præges af flere vandløb, hvoraf Vorgod Å er en af de største. Åen løber fra Barde mod syd og har sin naturlige slyngning. I den sydlige del af området løber Vorgod Å til Skjern Å. Der ligger flere små vandløb i området, som er en del af landskabets bærende

Smeltevandsdale løber på kryds og tværs i landbrugslandskabet som her i den nordlige del af landskabet sydøst for Fjaldene.

karakter (se billede nederst på denne side).

Vorgod Ådal løber centralt igennem landskabsområdet som en større smeltevandsdal. Her ses den sydlige del af ådalen, hvor Vorgod Å løber til Skjern Å.

Kulturbetingede karaktertræk

I Vorgod Ådal er lavbundsområdet særligt præget af afgræssede enge, som er en del af landskabets kulturbetingede oprindelse.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet er kendetegnet af en mosaik af dyrkede marker, bebyggelse langs veje samt bevoksning af plantager og strukturerede hegn. Flere tekniske anlæg findes i landskabsområdet.

Karaktertrækkene har oprindelse i opdyrkning af heden og anvendelse af lavbundsområder som afgræssede enge.

Landskabskarakterens oprindelse

De bærende kulturbetingede karaktertræk stammer fra den landbrugsmæssige udnyttelse af landskabet med opdyrkning og tilplantning af heden.

Denne del af *Skovbjerg Bakkeø* er opdyrket senere end den vestlige del af kommunen. I dette landskabsområde var der ingen tilknytning til havet eller fjorden, og det gjorde området mindre attraktivt for blandt andet

herregårde. Her lå gårdene derfor spredt i landskabet og særligt nær ådale, da opdyrkingen af heden begyndte at tage fart i 1800-tallet. Inden opdyrkingen lå de fleste gårde nær ådale og terrænfladninger, som blev brugt til græssende kreaturer.

I samme periode som opdyrkingen af det gamle hedelandskab skete der tilplantning af heden med plantager, blandt andet i et forsøg på at bekæmpe sandfygning og beskytte de dyrkede marker mod vind.

Dyrkningsmønster

Den sene opdyrkning af heden har skabt et landskab med små til middelstore dyrkede marker, der bliver brudt af mange hegn og småbevoksninger. På historiske kort ses, at der omkring 1930'erne stadig var en dominans af hede, og at opdyrkning af heden først for alvor gik i gang senere end mod vest.

Heder findes stadig, men er

mere udbredt i den sydlige del af landskabsområdet. De findes ofte i tilknytning til plantager. Størrelsen af hederne varierer fra små 'rester' til sammenhængende områder. Hederne er derfor et af de bærende karaktertræk og skaber en reference til, hvordan landskabet så ud inden opdyrkingen tog fart.

Ådale og terrænfladninger er

Afgræssede enge er en del af mosaiklandskabet, som særligt opleves ved Vorgod Ådal. Her ligger et bredt lavbundsområde i den nordlige del af ådalen ved Alhe.

Mange hegn præger landskabets bevoksningsstruktur som her sydvest for Fjelsestervang. Plantager og andre småbevoksninger er også en del af bevoksningen i landskabet.

præget af afgræssede enge (se billeder på venstre side).

Bevoksningsstruktur

Bevoksningen består af mange hegn, store og små plantager samt en spredt forekomst af bevoksninger på marker og i terrænlavningerne.

Læhegn blev etableret i det ellers beplantningsfrie landskab, da heden blev opdyrket. Hegnene er ofte flerrækkede og står generelt vinkelret på ådalene, så de tegner linjer ned over dalsiderne. Hegnene danner flere steder en tydelig struktur i landskabet.

Plantagerne er små til middelstore og står spredt i området uden et bestemt mønster og findes især i den sydlige del af landskabsområdet.

Småbevoksninger findes i høj grad spredt i hele landskabet og afgrænser de dyrkede marker (se billede på denne side).

Bebyggelsesstruktur

Bebyggelsesstrukturen tegnes af små til middelstore gårde, der de fleste steder ligger langs vejene.

Oprindeligt lå bebyggelsen langs ådale med engarealer i det ellers golde hedelandskab, men gårde blev langsomt etableret langs vejene, da heden blev opdyrket. I forbindelse med opdyrkningen begyndte landsbyer at udvikle sig i landskabet. Bebyggelsens placering langs vejene ses eksempelvis ved Vorgod og Fjelsestervang.

Landsbyerne Fjelsestervang og Vorgod-Barde ligger centralt i landskabsområdet nær ådale. Troldehede ligger i den sydlige del af landskabet og har udviklet sig som en stationsby siden 1880'erne, da jernbanen blev indviet.

Tekniske anlæg

Området indeholder flere tekniske anlæg, men de er

overvejende koncentreret omkring Videbæk i den nordvestlige del af landskabsområdet.

Nær Videbæk findes én større transformerstation, hvor seks højspændingsledninger fordeler sig ud fra. To højspændingsledninger forløber umiddelbart nord for Troldehede og øst for Fjelsestervang nær Momhøje.

I hele landskabet står flere vindmøllegrupper, master og enkelte husstands vindmøller. Vindmøllegrupperne står ved Fjaldene, Vester Barde, Videbæk Mose, Fjelsestrup og Troldehede.

I Vorgod Ådal findes dambrug, som har karakter af teknisk anlæg.

Rumlige og visuelle karaktertræk

De dyrkede marker har overvejende en middelstor skala, mens landskabet omkring terrænlavningerne opleves i lille skala. Her nær Skærbæk skaber terrænet en åben karakter, hvor terrænet andre steder kan skabe mere lukkede rum.

Bærende karaktertræk:

Landskabsområdet har et sammensat udtryk, som skyldes bevoksning, et varieret terræn og marker af en lille til middel skala. Landskabet optræder med en overvejende lukket karakter.

Der findes udsigter over landbrugslandskabet, som varierer på grund af terrænet og bevoksningen. Den visuelle påvirkningsgrad opleves moderat.

Skala og kompleksitet

Landskabet opleves at have en lille til middel skala og en sammensat karakter, da de bærende karaktertræk består af mange landskabselementer, der knytter sig til landbruget, plantagerne, hederne og terrænlavningerne.

Den sammensatte karakter er et resultat af et landbrugslandskab med mange hegn, der på grund af en overvejende orientering

mod ådalene på kryds og tværs af området skaber en varieret struktur. De øvrige karaktertræk som bevoksninger, plantager, heder og terrænlavninger med afgræssede enge varierer i skala og skaber sammen med hegnene en i høj grad sammensat karakter.

Skalaen varierer fra en middel skala omfattende de dyrkede marker til en lille skala, hvilket overvejende opleves nær terrænlavningerne.

Alle de bærende karaktertræk skaber tilsammen et mosaiklandskab, som er karakteristisk for landskabsområdet (se billede på denne side).

Rumlig afgrænsning

Den rumlige afgrænsning varierer og bestemmes af strukturen af hegn og plantager samt det småbakkede terræn (se billede øverst på højre side).

Det bakkede terræn skaber til dels mere lukkede og til dels mere åbne rum. I terrænlavningerne lukker landskabet sig om rummene, og bevoksningen ligger mange steder ved grænsen til de lavereliggende områder. Derved opleves rummene lukkede i terrænlavningerne. Terrænet kan også skabe mere åbne rum, da små bakker gør det muligt at se over bevoksning og landskab.

En lukket karakter dominerer den sydlige del af landskabsområdet, da plantagerne indrammer de små og middelstore rum og påvirker oplevelsen af landskabet i dette område.

Den nordvestlige del af landskabsområdet fremstår mere åbent end landskabet i den øvrige del af landskabsområdet. Her optræder hegnene mere ustrukturerede, og bakkerygens terræn er i højere grad den

Hegn og plantager skaber her en tydelig afgrænsning af de dyrkede marker ved Borris Østerland.

rumskabende faktor.

Udsigter

I landskabsområdet er der ikke mange udsigter på grund af bevoksninger, der begrænser udsigterne på tværs af landskabet. På grund af det bakkede terræn til landbrugspræget landskab er der mulighed for udsigter enkelte steder. Ved Fjaldene kan der opleves lange kig over Feldbæk mod Omme Bakker.

I den nordøstlige del af landskabsområdet ligger et stort lavbundsområde. Her findes der langstrakte udsigter over et fladt terræn.

Vorgod Ådals terrænlavning gør det muligt at opleve kig på tværs af landskabsområdet mod vest.

Visuel påvirkning

Landskabsområdet er generelt præget af tekniske anlæg, der står i dette og i de omkringliggende landskabsområde.

Det er overvejende industri i det tilstødende landskabsområde mod vest, *Skovbjerg Bakkeø Landbrugslandskab*, der påvirker dette landskabsområde visuelt. Eksempelvis kan et større industriområde ved Videbæk og et stort anlæg ved Sønderup vest for Vorgod Ådal opleves fra større dele af dette landskabsområde (se billede nederst på denne side.)

Der er ét sted i landskabet, hvor der ikke kan opleves visuelle påvirkninger. Det er i området omkring Mombjerger.

Her ses Videbæk som en større by samt industriområde i det tilgrænsende landskabsområde, hvilket visuelt påvirker dette landskabsområde. Andre landsbyer i landskabsområdet har en overvejende grøn byrandskarakter og præger landskabet i mindre grad end Videbæk.

Vurdering

Landskabskarakterens styrke

Vurderingsparametre

- Tilstedeværelse og tydelighed af bærende karaktertræk.
- Tydelighed af den kulturbetingede oprindelse.
- Samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk.

Særligt karakteristisk

K16-1: Vorgod Ådal

Vorgod Ådal er landskabsområdets største ådal, som er særlig tydelig i landskabsområdet. Det skyldes dalens markante dalsider og mange steder lysåbne karakter præget af afgræssede enge med sparsom lav bevoksning. Dét får dalen til at fremstå særligt karakteristisk. Dalen er afgrænset af omkringliggende landbrugslandskaber mod nord og plantager mod syd. Derfor opleves den sydlige del af ådalen lukket, mens den nordlige del opleves mere åben og synlig fra længere afstande (se billede på denne side).

Den kulturbetingede oprindelse er knyttet til dalens funktion som græsningslandskab præget af eng og overdrev. Dette karaktertræk er fortsat tydeligt i hovedparten af ådalen. Brede afgræssede enge optræder især, hvor Vorgod Ådal løber ud i Skjern Å samt, hvor ådalen ligger

tilstødende Nørre Vium.

Området har et fint samspil mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk med afgræssede enge på de våde jorde og marker på de tørre.

K16-2: Bjørslev og Borris Plantager

De større sammenhængende plantager i den sydlige del af landskabsområdet er samlet

vurderet særligt karakteristisk. Her er den bærende mosaikkarakter omfattende skov, plantager, hede og dyrkede marker i høj grad tilstede og tydelig. (se billede s. 443).

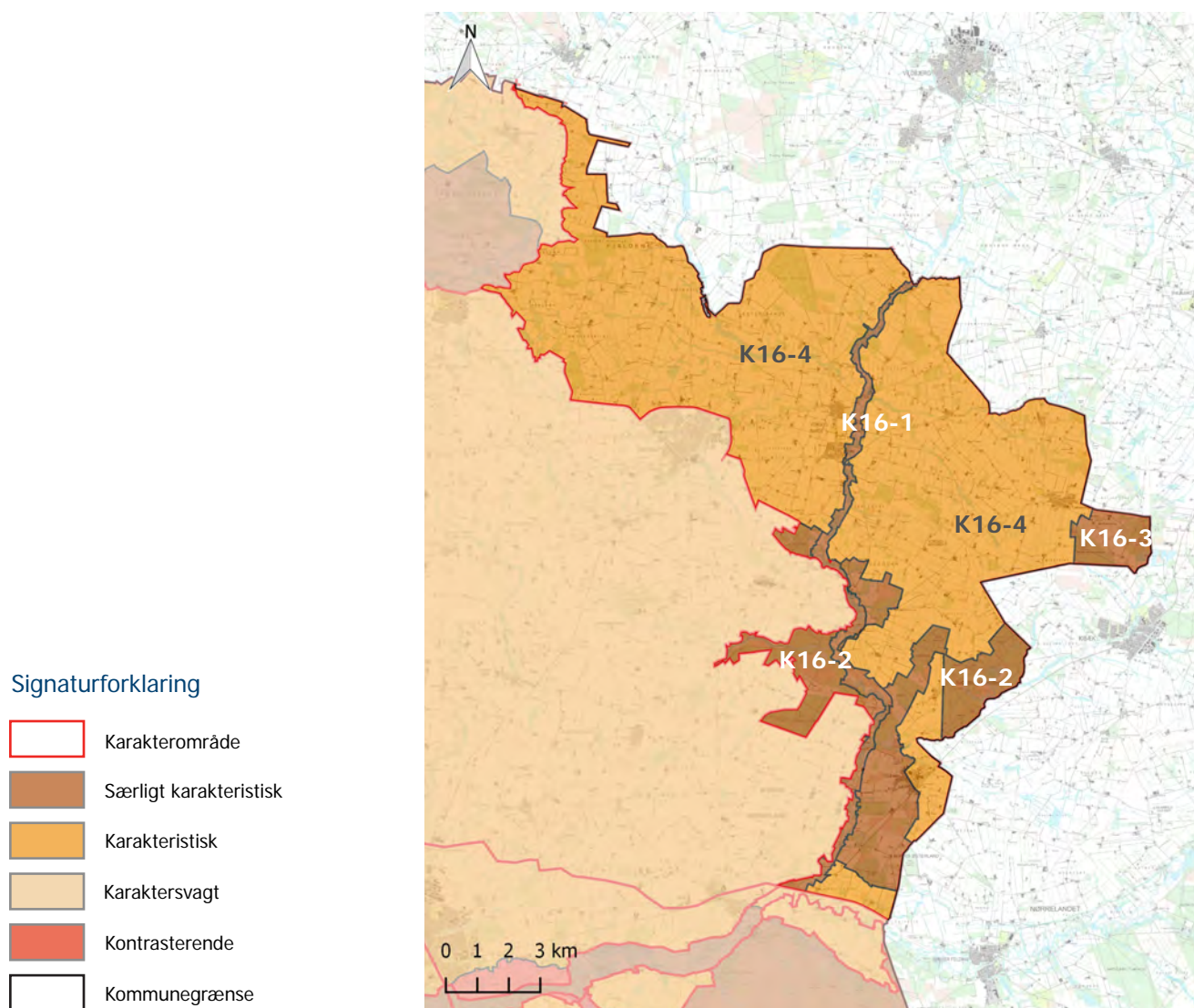
Plantagerne viser tydeligt landskabskarakterens oprindelse som tilplantet hede, og de små heder skaber en reference til landskabet inden tilplantningen. (se billede på højre side).

Vorgod Ådal ses her ved Vorgod-Barde med afgræssede enge, som er en del af den kulturbetingede oprindelse.

Både store og små plantager er tilstede i landskabsområdet og præger særligt den sydlige del. Her ses Aner Gårde Plantage, som er en mindre plantage ved Borris Østerland.

Nær Vorgod Østerby ses middelstore marker og flerrækkede hegn.

Samspillet mellem de geologiske og kulturbetingede karaktertræk er tydeligt, da plantager og heder er tilstede på den tørre sandjord, mens enge ses i de naturlige lavbundsområder i terrænlavningerne (se billede på højre side).

K16-3: Mombjerge

Mombjerge betegner et bakke-
drag, der ligger i den østlige del
af landskabsområdet på tværs af
kommunegrænsen til Herning
Kommune. De bærende karakter-
træk i form af en mosaik af
hede, plantager samt dyrkede
marker, der afgrænses af hegn,
fremstår tydelige og giver land-
skabet en lukket karakter.

Den kulturbetingede oprin-
delse af landskabskarakteren
som et opdyrket hedelandskab
er tydelig i hele Mombjerge, idet
plantager og dyrkede marker
præger området med små heder
som reference.

Plantager, marker og rester
af heder viser et fint samspil
mellem de geologiske og kul-
turbetingede karaktertræk.
Området har tidligere været
udnyttet til råstofindvinding af
brunkul.

Karakteristisk

K16-4: Landbrugslandskabet

I det mere landbrugsprægede
landskab er mosaikkarakteren til
stede men mindre markant, og
denne del af landskabsområdet
er derfor vurderet karakteristisk.
Her er det især middelstore
marker, flerrækkede hegn samt
spredt bevoksning og bebyg-
gelse af gårde og landsbyer, der
kendetegner landskabet (se bil-
lede på denne side).

Den kulturbetingede oprindelse
knytter sig til den sene opdyrk-
ning af heden, der har resulteret
i et mosaiklandskab med spredt
bevoksning og små områder
med hede. Oprindelsen er der-
for fortsat afspejlet i landskabets

karakter.

Samspillet mellem de geologiske
og kulturbetingede karakter-
træk er tydelig, da de mere tørre
arealer er opdyrkede, og de lav-
bundsprægede områder er
præget af eng. Der findes sted-
vise brunkulslejer i landskabet.

Mosaikkarakteren ses her med dyrkede marker spredt mellem plantagerne samt afgræssede enge i terrænlavninger. I terrænlavninger ses lav bevoksning i varierende grad som her vest for Troldhede.

Landskabskarakterens tilstand

Vurderingsparametre

- De kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse.
- Vedligeholdelsesmæssig tilstand af de bærende karaktertræk.
- Graden af visuel påvirkning.

God tilstand

T16-1: Vorgod Ådal

Ådalens kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *god*. Det afspejles i de afgræssede enge i lavbunden.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes overvejende *god*, da ådalen fremstår som et græsningslandskab med en lysåben karakter. Især i den sydlige del af ådalen er lavbunden friholdt for bevoksning og præget af brede afgræssede enge. Mod nord snævrer ådalen ind og er præget af spredt, lav bevoksning, der i nogen grad svækker den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de kulturbetingede karaktertræk. De geologiske karaktertræk i form af smeltedalsdal og vandløb vurderes i *god* vedligeholdelsesmæssig tilstand, da ådalen i hovedparten af landskabsområdet er en tydelig

struktur og åens forløb er naturlig uden væsentlig udretning (se billede s. 447).

Vorgod Ådal vurderes kun i *mindre* grad visuelt påvirket af tekniske anlæg. Få veje og anlæg krydser ådalen, og nær landsbyen Vorgod-Barde er få master synlige. Den visuelle påvirkning fra de omkringliggende landskabsområder er ligeledes *mindre*, da ådalens lave placering i terrænet og omkringliggende bevoksning skjuler anlæggene.

T16-2: Mombjerger

De kulturbetingede karaktertræks intakthed ved Mombjerger er vurderet *god*. Det er afspejlet i de små heder, tilplantning med plantager og markstrukturen, der markeres af hegn.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk vurderes hovedsagelig *god*. Det skyldes, at heder hovedsagelig er ubevoksede, hele hegn

afgrænser markerne, og bakke-
draget kan opleves fra de åbne
heder.

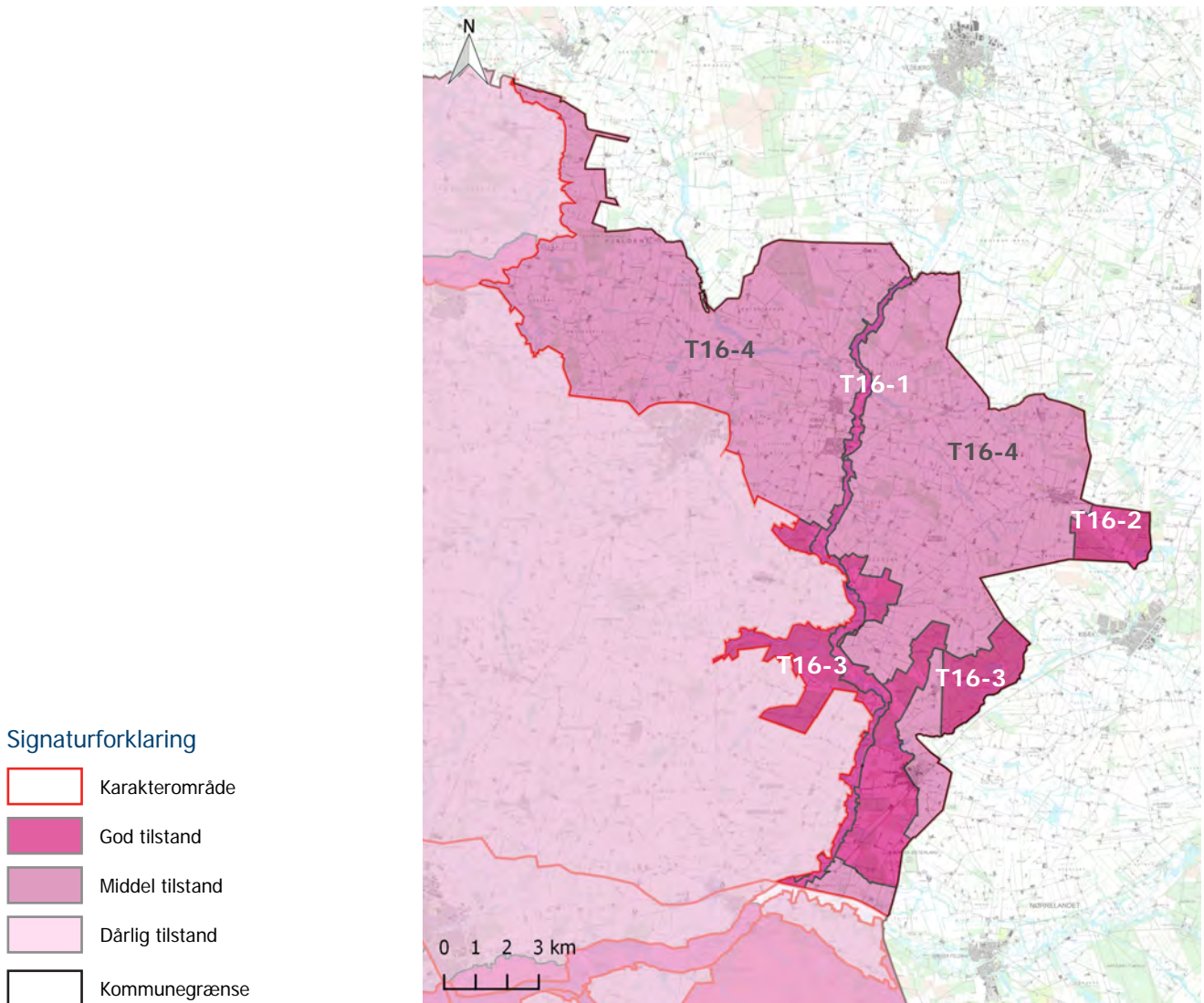
Denne del af landskabsområdet er et af de få steder, som er særligt upåvirket af tekniske anlæg. En del højspændingsledninger krydser området, men er i høj grad skjult af beplantningen og terrænet. Mombjerger og Kommuneplantagen skjuler de tekniske anlæg i de omkringliggende landskabsområder. Graden af den visuelle påvirkning er derfor *mindre*.

T16-3: Bjørslev og Borris Plantage og øvrige plantager

Intaktheden af de kulturbetingede karaktertræk ved de sydlige plantager vurderes *god*, da mosaikkarakteren er tydelig. Plantagerne er i nogen grad brudt af dyrkede marker og mindre heder. Hederne optræder i lysninger og skaber en reference til landskabet, inden det blev opdyrket (se billede til højre).

Bevoksningen fremstår som hegn, plantager og småbevoksninger spredt i landskabet, og disse elementer er medvirkende til at skabe et mosaiklandskab. Her fremstår plantage og småbevoksning ved Nørre Vium.

Hegn fremstår overordnet struktureret og vedligeholdt rundt om dyrkede marker. De dyrkede marker er en del af hele landskabsområdet. Her ses dyrkede marker øst for Vorgod-Barde.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand vurderes *middel* til *god*. Dette skyldes til dels, at de tilbageværende heder fremstår overvejende uden tilgroning og særlig karakteristiske som hede.

I dette område er den visuelle påvirkning vurderet *moderat*. Flere tekniske anlæg i form af højspændingsledninger, vindmøller samt tekniske anlæg fra industri påvirker området.

Middel tilstand

T16-4: Landbrugslandskab

Landbrugslandskabets kulturbetingede karaktertræks intakthed i forhold til landskabskarakterens oprindelse er vurderet *middel*. Intaktheden knytter sig til opdyrkningen af heden og er afspejlet i spredt beliggende gårde, marker afgrænset af hegn, samt afgræssede enge og moser i terrænlavninger (se billede øverst på denne side). Der er kun få små heder tilbage, som referer til landskabet inden

opdyrkningen.

Den vedligeholdelsesmæssige tilstand af de bærende karaktertræk varierer i landbrugslandskabet, men vurderes hovedsagelig *middel*. Hegnene fremstår strukturerede og hele, mens terrænlavningerne kan være tilgroet af krat eller dyrkede marker helt ned til vandløbet (se billede nederst på denne side).

Landbrugslandskabet er visuelt påvirket af tekniske anlæg som står både i dette landskabsområde og de tilstødende landskabsområder, og den visuelle påvirkning vurderes *moderat*.

I de mindre terrænlavninger i landbrugslandskabet kan områderne fremstå tilgroet som her i den nordlige del af området nær Bolsø Hede.

Vorgod Ådal har sit naturlige forløb og er overvejende fri for bevoksning. Her i den sydlige del ses ådalen bred og fri for bevoksning.

Landskabskarakterens oplevelsesmuligheder

Oplevelsesparametre

- Stedbunden: Oplevelsen knytter sig til et afgrænset landskab.
- Udsigt: Områder præget af udsigter ud over det sædvanlige.
- Enkeltelement: Oplevelsen består af et element i landskabet.
- Udsigtspunkt: Punkter med en særlig udsigtsmulighed.

Oplevelsen har typisk reference til landskabets geologiske eller kulturhistoriske fortælling eller særlige naturindhold.

Stedbunden

V16-1: Plantager

Plantagerne giver landskabet en *særlig karakter og landskabsværdi*, da plantagerne er en stor del af de kulturbetingede landskabstræk og ses i hovedparten af landskabsområdet.

Den kulturhistoriske fortælling om tilplantning af heden kan opleves, da flere heder stadig er tilstede i landskabsbilledet, som viser, hvordan landskabet så ud inden tilplantningen.

Bjørnslev Plantage er én af de større plantager i området, og tilplantningen startede her i slutningen af 1800-tallet som led i det danske hedeselskabs motto "Hvad udad tabes, skal indad vindes". Plantagerne er derfor en del af den nationale historie (se billede nederst s. 451). Imellem plantager ses eng i lavbundsområderne, som længe har været brugt til græsning. Tørv og brunkul har også været en del

af ressourcebrugen i området. Plantagen er rig på fortidsminder, der ligesom engarealerne skaber en oplevelsesværdi, der er knyttet til områdets brug langt tilbage i tiden.

I Borris Plantage og omkringliggende skovområder ligger lavbundsområder nær Vium Bæk og skaber en særlig oplevelse. Her er en tidligere råstofudgravning, som afspejler forholdet mellem de kulturbetingede og geologiske karaktertræk.

V16-2: Vorgod Ådal

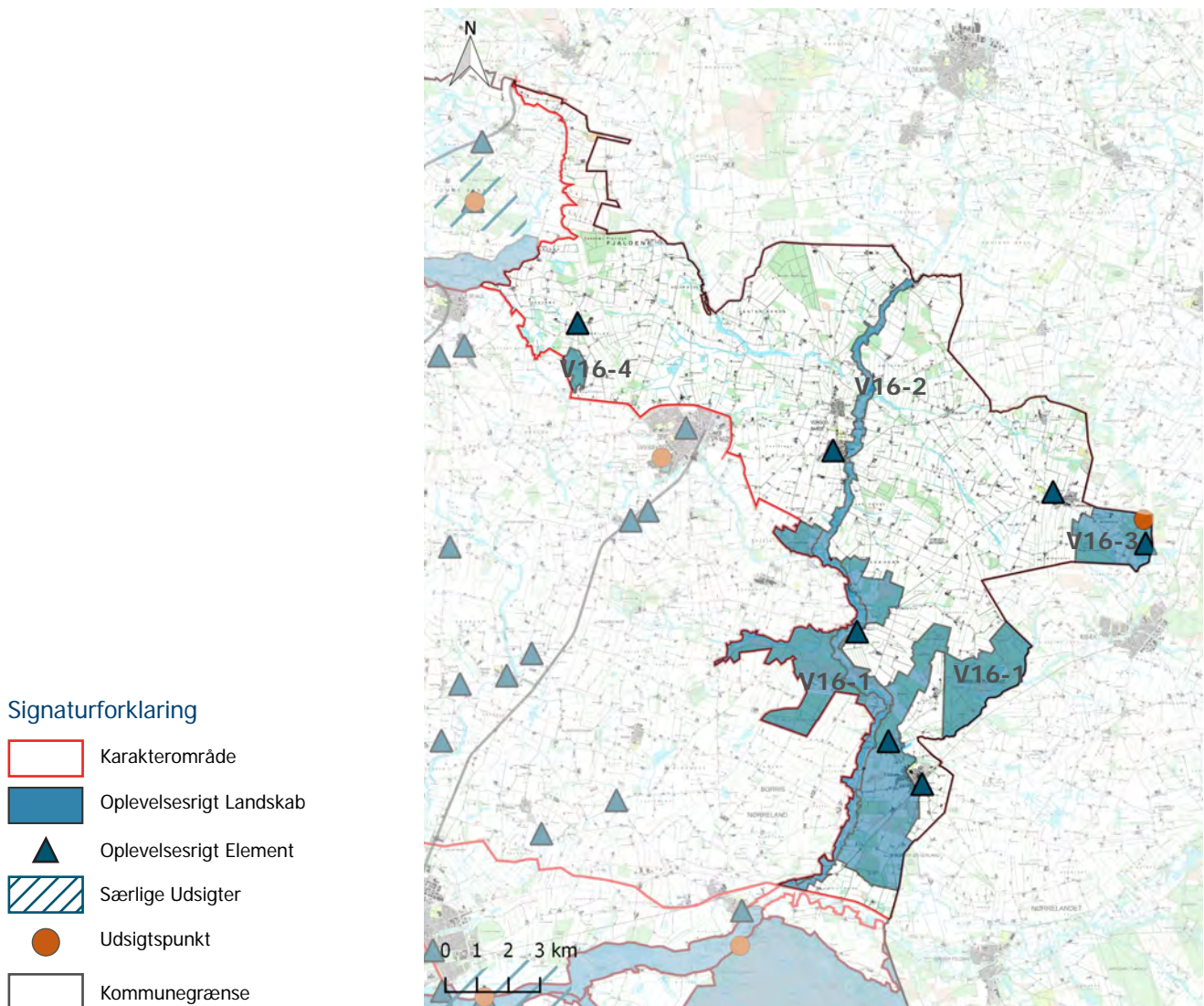
Vorgod Ådal er vurderet *særligt karakteristisk* og har en *særlig oplevelsesværdi*, som knytter sig til den kulturhistoriske fortælling om afgræsset engareal og geologisk fortælling om smeltevandsdal. Vorgod Ådal løber markant igennem landskabsområdet og slynger sig ned gennem det bakkede landskab og munder ud i Skjern Å. I terrænlavningen er de afgræssede enge en del af den kulturbetingede fortælling, som har fundet sted, inden

Ved Momhøje er en gammel plantage og brunkulsleje taget i brug som et naturcenter.

Den nordlige del af Vorgod Ådal opleves overvejende med afgræssede enge, som skaber en særlig oplevelsesværdi tilknyttet den kulturbetingede oprindelse. De våde områder i terrænlavninger har længe været brugt til kreaturer, især da heden var udbredt i landskabet.

Kirker er en del af landskabets oplevelse, men de opleves dog overvejende lokalt. Her ses Fjelsestervang Kirke i venstre side af billedet set fra vest.

heden blev opdyrket. Sammen skaber smeltevandsdalen og de afgræssede enge en særlig oplevelse af ådalen (se billede s. 449).

V16-3: Mombjerge

Mombjerge og de tilknyttede plantager er vurderet *særlig karakteristiske* med en stor *oplevelsesværdi*. De kulturbetingede karaktertræk bestående af tilplantet hede giver området sin karakter, og små heder skaber en reference til området inden tilplantningen. På det højeste punkt er flere fortidsminder beliggende på hede, og hedens ubevoksede præg medvirker til mulighed for vidtrækkende udsigter. I Momhøje Plantage findes der rester af brunkulslejer, der forbinder geologien med den kulturbetingede udnyttelse af ressourcerne. Bakkeøens småbakkede terræn opleves særligt tydeligt, og dermed er de geologiske karaktertræk synlige. Oplevelsesværdien i Mombjerge understreges af rekreative ruter

samt naturcentret. Her findes der naturlegeplads og andre faciliteter (se billede s. 448).

V16-4: Egekrattene

Syd for Væggerskilde ligger Brejning Egekrat. Dette område er vurderet at have en *særlig oplevelsesværdi*, der knytter sig til den kulturbetingede fortælling, da egekrattene er en rest af Danmarks urskove, som idag er fredede. Denne type skov er gennem tiderne blevet brugt til græsning og skovhugst. Dette har påvirket skovens udseende, der derfor adskiller sig fra plantagerne, som er blevet plantet på hederne. Der ligger to oldtidshøje i krattet, som fortæller, at stedet har været beboet i flere tusinde år.

Enkeltelementer

Kirker

I landskabsområdet står flere kirker, men disse er generelt kun synlige lokalt og i de landsby-nære landskaber. Kirkerne

er dog stadig en vigtig del af landskabets oplevelse og kulturbetingede fortælling (se billede på denne side og øverst på højre side).

I Vorgod har byens udvikling omkranset kirken, og bebyggelsen begrænser synligheden i det omgivende landskab. I Fjelsestervang og Troldhede er kirkerne placeret i byranden, og bevoksning begrænser kirkernes synlighed. Nørre Vium Kirke ligger grænsende ned til Vorgod Ådal og er tydelig i det engprægede landskab, men dog kun lokalt. Kirken er uden kirketårn og er derfor mindre markant. Væggerskilde ligger som den eneste kirke i landskabsområdet højt i landskabet. Kirken er omkranset af beplantning, som gør den mindre synlig i landskabet.

Brunkulslejer

Gamle brunkulslejer findes spredt i landskabet, men er

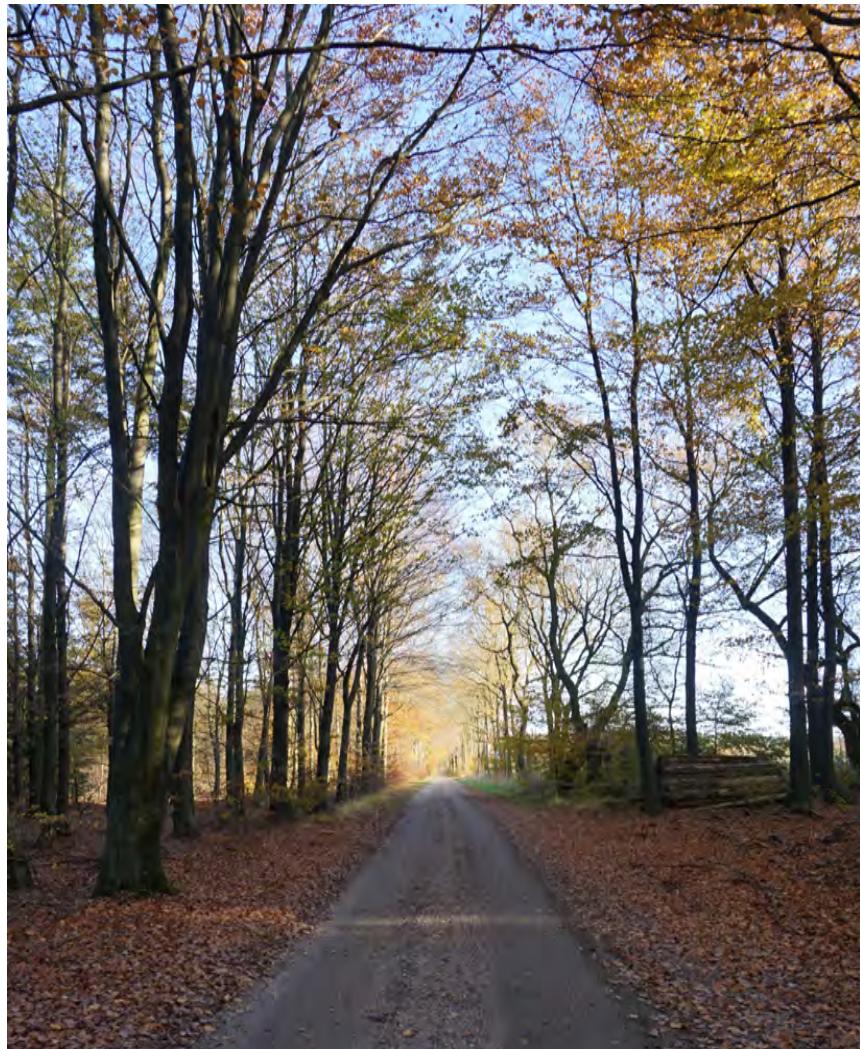
Nørre Vium Kirke ses ved Vorgod Ådal. Uden kirketårn er kirken stadig synlig i smeltevandsdalen lokalt.

ikke tydelige i landskabsbilledet i dag. Lejerne blev etableret under verdenskrigene. De ligger eksempelvis nær Nr. Vium, Troldhede og Ahlergårde og har stadig en væsentlig betydning for den kulturbetingede fortælling. Brunkulslejet nær Troldhede har været en af grundene til, at landsbyen blev til. Landsbyen udviklede sig fra jernbanen, der blev etableret som led i transport af brunkul fra det, der i dag er kendt som Kulsøen. Området var indtil 1948 præget af hede, hvorefter tilplantningen begyndte.

Udsigtspunkter

Store Momhøj

Store Momhøj ligger som det højeste punkt på Mombjergerne. Her er et væsentligt udsigtspunkt, som skaber udsigter over trætoppene.

Plantagerne har en særlig oplevelsesværdi, som knytter sig til tilplantningen af heden. Her ses Bjørslev Plantage.

Landskabskarakterens sårbarhed

Vurderingsemner

- Landskabskarakteren
- Skovrejsning
- Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land
- Byrand
- Tekniske anlæg

Landskabskarakteren

Det vurderes generelt muligt at indpasse ændringer/tiltag i landskabets mosaikkarakter. I det landskabet indeholder mange forskellige karaktertræk i form af plantage, hegn, dyrkede marker og afgræssede områder, skabes der i kombination med det småbakkede terræn flere muligheder for at indpasse ændringer og tiltag i landskabsområdet.

Landskabet rummer flere værdier og karakteristika, der især knytter sig til ådalene og de store sammenhængende plantage- og hedeområder. Disse områder er *særligt karakteristiske* og rummer ofte *landskabelige oplevelsesværdier* og er derfor sårbare over for ændringer.

Skovrejsning

Skov og plantage er et centralt karaktertræk, der især er udbredt i den sydlige del af landskabsområdet. Det vurderes muligt fortsat at indpasse ny skov i

området, der understøtter og forstærker mosaikkarakteren. Lavbundsområderne bør indgå i mosaiklandskabet med en lysåben karakter og derfor friholdes for skovrejsning.

Landskabsområdet rummer i dag både små og store plantager og har dermed kapacitet til ny skov i alle skala.

Vorgod Ådal vurderes sårbar

over for skovrejsning, da skov i dalen, herunder på dalsiderne, vil sløre dalens geologiske karaktertræk og dermed geologiske fortællinger. Det vil samtidig sløre den kulturbetingede oprindelse om dalens funktion som græsningslandskab.

De steder, hvor landskabet vurderes at have en *særlig oplevelsesværdi*, er landskabet sårbart over for skovrejsning,

Gårde ligger skjult af terræn og bevoksning eller højtliggende i terrænet og er dermed synlige. Her i den sydøstlige del af landskabsområdet nær Bjørsløv Plantage ses en middelstor gård lavt i terrænet.

En visuel påvirkning fra tekniske anlæg opleves i hovedparten af landskabet. Påvirkningen opleves også over bevoksningen som her, hvor vindmøllerne ved Troldhede ses syd for Nørre Vium.

da skov begrænser synligheden eller særlige indsigtskiler. Det gælder eksempelvis udsigten til Omme Bakker i den nordlige del af landskabsområdet samt udsigter til heder og gravhøje, der er væsentlige kulturbetingede karaktertræk og *oplevelsesværdier* i landskabsområdet.

Landbrugsbyggeri/stort byggeri i det åbne land

Landskabsområdets varierende skala giver forskellige muligheder for at indpasse landbrugsbyggeri i forskellige skala.

Landskabet er kendetegnet af byggeri i middel skala, og derfor er landskabsområdet sårbart over for stort eller på anden måde markant byggeri.

Bedst egnet til landbrugsbyggeri eller andet stort byggeri er landbrugslandskabet i den nordlige halvdel af landskabsområdet. Her er landskabet i middelstor skala med relativ

lukket karakter på grund af hegn og anden bevoksning. Det giver mulighed for at skærme for stort byggeri, men stort byggeri kan også virke meget dominerende i de lukkede landskabsrum. Landskabets kapacitet til stort byggeri forudsætter en konkret vurdering og opmærksomhed på at indpasse byggeriet i landskabet.

De små landskabsrum, som især findes nær lavbundsområderne, er sårbare over for middelstort eller stort byggeri, da det let kommer til at dominere landskabet.

Det bakkede terræn bør i samspil med bevoksning i høj grad udnyttes til landskabelig indpassning af landbrugsbyggeri uanset skala og placering.

De dele af området, hvor landskabet fremstår *særligt karakteristisk*, vurderes områderne sårbare over for

landbrugsbyggeri som i Vorgod Ådal, plantagerne samt hederne.

Byrand

I landskabsområdet findes byerne Fjelsevang, Vorgod-Barde og Troldhede, mens Videbæk, der er en større by, ligger tilstødende dette landskabsområde. Byudvikling i landsbyernes byrand vurderes ikke at påvirke landskabet væsentligt. Landskabsområdet vurderes derfor ikke sårbart over for udvikling i byranden, hvis der tages hensyn til det omgivende landskab.

Byrandene i de eksisterende landsbyer er overvejende grønne og opleves lukkede. I Troldhede er byranden ikke velafgrænset som i Fjelsevang og Vorgod-Barde. Det er derfor væsentligt, at byudvikling her medvirker til at skabe en velafgrænset og grøn byrand.

Det er vigtigt, at byudvikling

Landsbyernes byrand er overvejende grøn som her vest for Fjelsevang, hvor kirketårnet ses over bevoksningen.

ikke finder sted i terrænlavnin-
ger og ikke virker markant set
fra ådalene.

Videbæk ligger grænsende
op til mosaiklandskabet i
det tilstødende landskabs-
område, *Skovbjerg Bakkeø
Landbrugslandskab*. Her er land-
skabskarakteren sårbar over for
byudvikling eller ændringer
i Videbæk, da det kan med-
føre yderligere påvirkning af
mosaiklandskabet, hvis der
ikke i høj grad tages hensyn til
mosaiklandskabet.

Det er væsentligt, at ny eller
ombygget bebyggelse i byran-
den ikke virker markant, og at
byen møder landskabet og i sit
udtryk fremstår harmonisk i for-
hold hertil.

Tekniske anlæg

Landskabsområdet vurde-
res generelt sårbart over for
tekniske anlæg på grund af
landskabets skala og rumlige

karakter. Høje tekniske anlæg
vil dominere de enkelte land-
skabsrum og vil samtidig være
markant synlige fra øvrige dele
af landskabsområdet, hvis høj-
den overstiger bevoksningen.
Det vurderes muligt at indpasse
lave anlæg som eksempelvis sol-
celleanlæg. Det er væsentligt, at
bevoksningsstrukturen medvir-
ker til at afskærme de lave anlæg,
så de ikke er synlige i landskabet.
De dele af området, hvor land-
skabet er vurderet *særligt
karakteristisk og oplevelsesrigt*,
er særligt sårbare over for en
teknisk påvirkning.

Vorgod Ådal ses her i den sydlige del af landskabsområdet, hvor Skjern Å og Vorgod Å mødes. Her er landskabet særligt sårbart over for ændringer og tiltag.

Samlet vurdering

Mål for landskabets karakter

Målsætningen af landskabets karakter

- er udtryk for en sammenvejning af de gennemførte vurderinger.
- peger på, om landskabets karakter bør vedligeholdes, beskyttes, ændres og/eller forbedres for at opretholde landskabets kvaliteter, herunder særlige karaktertræk og oplevelsesværdier.

Mål: Beskyt landskabskarakter

M16-1: Vorgod Ådal

Vorgod Ådal vurderes at være *særlig karakteristisk* og have *landskabelig oplevelsesværdi*, der både viser de geologiske karaktertræk i form af smeltevandsdal og de kulturbetingede fortællinger med afgræssede engarealer. Derfor har området fået målsætningen *beskyt*.

Målsætningen betyder, at der skal lægges vægt på, at de bærende karaktertræk bevares og om muligt styrkes. Dette er eksempelvis at friholde dalen for bevoksning og opretholde åens naturlige forløb. Ændringer i ådalen bør derfor kun ske, hvis de i særlig grad er tilpasset landskabet eller på anden måde understøtter landskabets karaktertræk eller værdi som oplevelsesrigt landskab.

M16-2: Mombjerge

Mombjerge er vurderet *særligt karakteristisk* og *oplevelsesrigt*.

Dette landskab har derfor fået målsætningen *beskyt*.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer, der medvirker til at bevare eller styrke Mombjerge og dets nærmeste omgivelser ved at friholde højen og dens omgivelser for bevoksning, som kan sløre både højens synlighed i landskabet og udsigterne fra højen. Der bør lægges vægt på at bevare

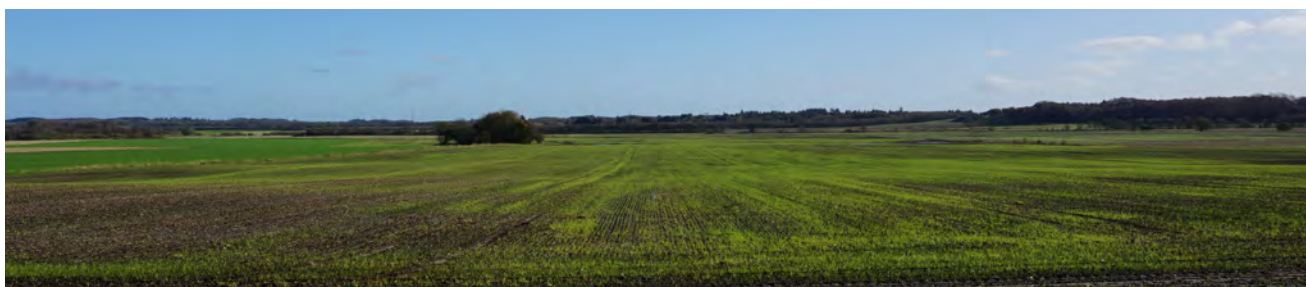
og styrke landskabets særlige karaktertræk og oplevelsesrige kvaliteter, herunder de bærende karaktertræk, der er med til at formidle landskabets geologiske og kulturhistoriske fortællinger.

M16-3: Egekrattene

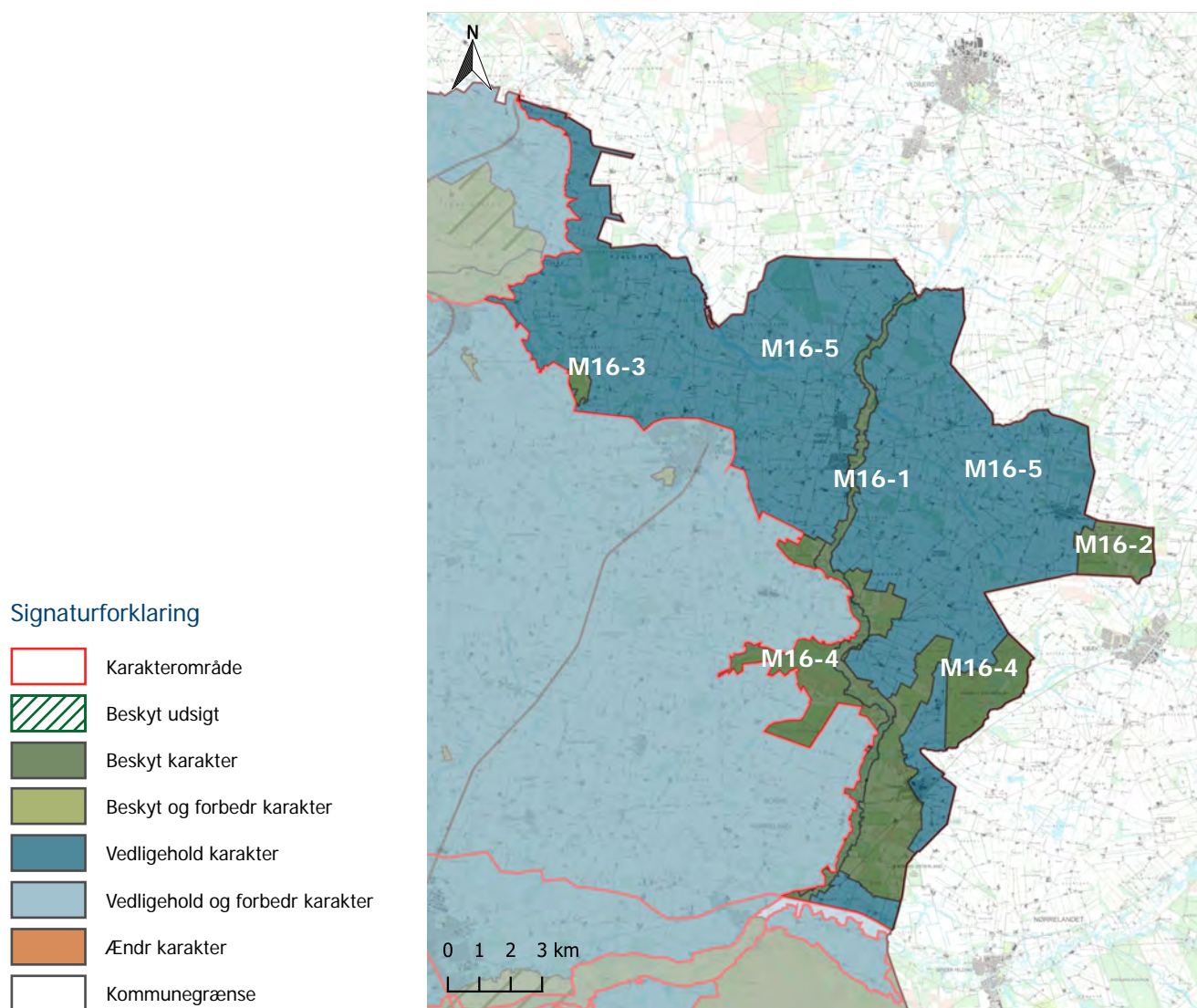
Egekrattene er vurderet *særligt oplevelsesrigt* og har derfor fået målsætningen *beskyt*.

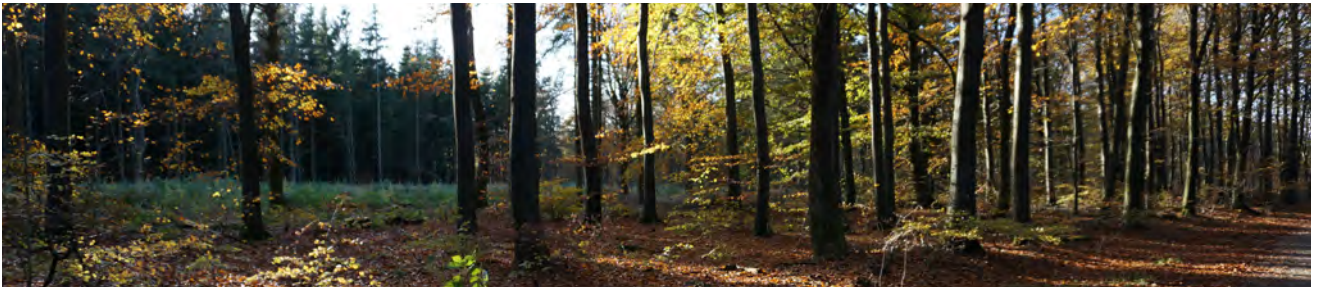

Landskabet fremstår med forskellige skala gårde og landbrug. Bevoksning og terrøn medvirker i forskellige grad til gårdenes indpasning i landskabet. Her vest for Troldhede ligger gårdene delvist skjult af bevoksning.

Landbrugslandskabet fremstår i varierende størrelser i overvejende middel tilstand og er karakteristisk. Her i den nordlige del af landskabet nord for Abildtrup fremstår landskabet i stor skala.

Bjørnslev Plantage er særligt karakteristisk og har en særlig oplevelsesværdi. Dette er tilknyttet tilplantningen af heden.

Beskyttelsesmålsætningen betyder, at der kun bør ske ændringer, der medvirker til at bevare eller styrke området.

M16-4: Borris og Bjørnslev Plantage

Borris og Bjørnslev Plantage har fået målsætningen *beskyt*, fordi landskabet er vurderet *særligt karakteristisk, oplevelsesrigt* og i god tilstand.

Målsætningen betyder, at ændringer i området kun bør ske, hvis de medvirker til at styrke landskabets særligt karaktergivende elementer. Særlig opmærksomhed bør være på at styrke hedekarakteren. Det er også væsentligt, at det sikres, at ingen yderligere visuel påvirkning sker i området.

Mål: Vedligehold landskabskarakter

M16-5: Landbrugslandskabet

I den nordlige del af området har landbrugslandskabet

fået målsætningen *vedligehold*, da landskabet er vurderet *karakteristisk* uden særlige oplevelsesværdier.

Målsætningen betyder, at der kan ske ændringer i landskabet, men at det bør ske med hensyn til landskabets karakter. En landskabelig tilpasning af elementer bør således understøtte landskabets karaktertræk.

Vorgod Ådal ses her nær Troldhede. Ådalen slynger sig i sit naturlige forløb i smeltevandsdalen og er præget af sparsom bevoksning.

Begreber

Forklaring af begreber og ord

Metode

Landskabskaraktermetode (LKM)

Metode med fire faser: Karakterkortlægning, landskabsvurdering, målsætning og anbefalinger, implementering i planlægning og sagsbehandling. Metoden afdækker landskabernes karakteristika og særlige oplevelsesmuligheder samt vurderer landskabernes sårbarhed over for ændringer. Dette anvendes til at styrke hensynet til landskabet i den kommunale planlægning og sagsbehandling.

Landskabsområde (landskabskarakterområde)

Et specifikt, unikt landskabsområde, der er kendetegnet ved en veldefineret landskabskarakter. Inden for landskabsområdet er den definerede landskabskarakter kendetegnende for landskabet og adskiller landskabsområdet fra de omgivende landskaber.

Delområde

Et afgrænset område inden for landskabsområdet, hvor landskabets bærende karaktertræk adskiller sig væsentligt fra det øvrige landskabsområde, men hvor området vurderes for lille til at være et selvstændigt landskabsområde. Forskellen i landskabskarakteren kan eksempelvis være bestemt af landskabets terræn, skala, arealanvendelse eller rumlige visuelle forhold.

Landskabskarakter

Udtryk for det særlige samspil mellem landskabets naturgrundlag (geologisk betingede karaktertræk), kulturgrundlag (kulturbetingsede karaktertræk), samt rumlige og visuelle forhold, der kendetegner landskabet i ét område og adskiller det fra de omkringliggende landskaber.

Bærende karaktertræk / landskabselementer

Forskellige natur- og menneskeskabte enkeltdele i landskabet, f.eks. terrænformationer, vandområder, skove, naturområder, hegn, markfelter, bebyggelse, veje og tekniske anlæg. Landskabselementerne kan betragtes som landskabelige byggesten, der tilsammen danner landskabets strukturer og definerer landskabets bærende karaktertræk.

Oprindelse

Landskabskarakterens oprindelse knytter sig til den kulturhistoriske periode eller begivenhed, der senest har sat et afgørende præg på landskabets karakter. Ofte er det landboreformernes gennemførelse eller omfattende opdyrkning af heden, men det kan også være store landvindingsprojekter omfattende skovrejsningsprojekter eller store vådområdeprojekter.

Intakthed

Landskabskarakterens intakthed er udtryk for, hvor intakte de bærende karaktertræk fremstår i landskabet. Intaktheden vurderes i forhold til landskabskarakterens oprindelse.

Samspil mellem naturgrundlag og kulturbetingede strukturer

Samspillet er, hvor de kulturbetingede karaktertræk er en afspejling af eller betinget af naturgrundlaget. Eksempelvis landsbyens placering ovenfor dalsiden, græsningsarealer i dalen og dyrkede marker omkring landsbyen (landsbyens drift er betinget af naturressourcen omkring landsbyen). Eller små gårde, der på de store hedesletter ligger langs vejene, parallelle hegnstrukturer omkring smalle markstriber og en mosaik af hede og plantage (opdyrkning af hede på slettens sandede jord).

Rumlige visuelle forhold

Rumlige visuelle forhold skabes af de karaktergivende landskabselementer og den måde, de påvirker det synsmæssige indtryk af landskabet. De rumlige visuelle forhold beskrives med skala, kompleksitet og struktur, rumlig afgrænsning og udsigtsforhold, samt visuel påvirkning fra byggeri og tekniske anlæg.

Skala

Et relativt mål for dimensionerne af de karaktergivende landskabselementer og de rumlige forhold. Stor, middel eller lille skala angiver det samlede indtryk af størrelsesforholdene i området, for så vidt angår landskabsrummene og vigtige rumdannende elementer. Eksempelvis terrænformer, skove, levende hegn, dyrkningsfelter og enkeltelementer som bygninger, landsbyer og lignende.

Kompleksitet

Et relativt mål for landskabets grad af sammensathed. Landskabets karakter kan være meget sammensat, let sammensat eller enkelt afhængig af, hvor mange forskellige elementer landskabskarakteren er sammensat af.

Struktur

Et relativt mål for hvor tydeligt de karaktergivende landskabselementer skaber en struktur i landskabet. Eksempelvis kan beliggenhed af gårde langs vejen, en parallel struktur af levende hegn og ensartede markfelter skabe en meget entydig struktur i landskabet, mens fragmenterede hegn og marker med varierende størrelse og orientering i landskabet ikke tegner en entydig struktur, der let kan aflæses i landskabet.

Rumlig afgrænsning og udsigter

Relativt mål for landskabets grad af åbenhed. En åben, delvis åben eller lukket karakter angiver det samlede indtryk af landskabets rumlige afgrænsning. Et åbent landskab er kendetegnet ved vide udsigter på tværs af landskabet. Et lukket landskab er f.eks. afgrænset af bevoksning, der lukker landskabsrummet af. Et delvist åbent landskab er et delvist afgrænset landskab, hvor der kan være udsigter på tværs af landskabet, men udsigterne begrænses i nogen grad af eksempelvis fragmenterede hegnstrukturer.

Visuel påvirkning

Et relativt mål for, i hvor høj grad markant byggeri eller tekniske anlæg indgår i landskabsbilledet og påvirker oplevelsen af landskabet. Den visuelle påvirkning kan også være udtrykt i bevægelse fra eksempelvis roterende vindmøller eller fra trafik.

Vurdering af landskabskarakteren

Vurderingerne er afsæt for målsætning af landskabskarakteren samt formulering af anbefalinger til planlægning og sagsbehandling. Vurderingerne laves inden for hvert landskabsområde og tager afsæt i den landskabskarakter, der er defineret for det pågældende landskabsområde.

Landskabskarakterens styrke

Sammenvejning af, hvor stærkt landskabskarakterens naturgrundlag, kulturbetingede oprindelse samt dets elementer og indbyrdes samspil fremstår i landskabet. Vurderingen tager altid udgangspunkt i de bærende karaktertræk, der er defineret for det enkelte landskabsområde. Landskabet kan vurderes særligt karakteristisk, karakteristisk, karaktersvagt eller kontrasterende.

Landskabskarakterens tilstand

Sammenvejning af, hvor stærkt landskabets kulturbetingede oprindelse fremstår, den vedligeholdelsesmæssige tilstand af landskabskarakterens geologiske og kulturbetingede bærende karaktertræk samt, hvor påvirket landskabet er af tekniske anlæg, herunder eksempelvis vindmøller, vejanlæg, højspændingsanlæg mv. Vurderingen tager altid udgangspunkt i de bærende karaktertræk, der er defineret for det enkelte landskabsområde. Tilstanden kan vurderes god, middel eller dårlig.

Landskabskarakterens oplevelsesværdi

Dele af landskabet kan på grund af landskabets karakter rumme en særlig fortælling om landskabet og deraf en særlig oplevelsesværdi. Oplevelsen kan knytte sig til et afgrænset landskab (være stedbunden, f.eks. plantagelandskab, vådområde, ådal eller lign.), til et element i landskabet (f.eks. en kirke, kystklint eller lign.) eller til udsigter ud over det sædvanlige. Oplevelsen kan således være betinget af landskabets geologi, kulturhistorie, natur, rumlige og visuelle forhold eller en kombination af disse.

Landskabskarakterens sårbarhed

Udtryk for, hvor påvirkelig landskabsområdet bærende karaktertræk er over for ændringer. Sårbarheden tager derfor afsæt i, hvilke funktioner eller rumlige visuelle forhold, der er nødvendige for at opretholde landskabets bærende karaktertræk eller oplevelsesmæssige kvaliteter.

Anbefalinger til håndtering af landskabshensyn og landskabskarakter

Anbefalingen er baseret på landskabets værdier, sårbarhed og muligheder, så de nødvendige hensyn kan tages, når vi ønsker at placere nye elementer eller skabe forandringer i landskabet.

Harmonisk udtryk

Når et tiltag skal fremstå harmonisk og ensartet kan det eksempelvis gøres ved at bruge samme materialer, farver og bygningstypologier som ved det eksisterende byggeri.

Målsætning af landskabskarakteren

Målsætningen er resultat af vurderingen af landskabskarakterens styrke, tilstand og oplevelsesværdi.

Målsætningen peger på, i hvilke landskaber der bør lægges særlig vægt på at understøtte og bevare den karakter, der er i dag, hvilke landskaber der er mere robuste over for ændringer, og i hvilke landskaber der er mulighed for at definere en ny landskabskarakter. Landskabskarakteren kan få målsætningen beskyt, vedligehold eller ændr. Landskaber med dårlig tilstand får desuden en målsætning om at forbedre landskabskarakterens tilstand.

Geologi

Den geologiske tidsalder

Tidsalder for geologi. Denne bliver opdelt i æra, periode og epoke, hvor dyrelivet eller aflejringerne har været nogenlunde ens. Grænsen mellem de forskellige tidsaldre er derfor tidspunkter, hvor der er sket markante ændringer indenfor det biologiske eller fysiske forhold.

Istiden

Betegner kuldeperioder i Kvartær. Kvartærtiden betegner perioden omfattende de seneste 2,6 mio. år. Kvartærtidens istider var meget lange, mens mellemistiderne var betydeligt kortere, måske kun 10-15.000 år.

Saale Istid

Saale istid betegner næstsidste istid. Den varede ca. 100.000 år og sluttede for ca. 128.000 år siden. Saaleistiden var formentlig den koldeste af kvartærtidens istider. Mindst tre gange bredte gletsjeris sig fra Den Skandinaviske Halvø ind over Danmark, der ellers var isfrit og havde arktisk klima.

Weichsel Istid

Weichsel istid betegner sidste istid, der begyndte for ca. 80-70.000 år siden og sluttede for ca. 15.000 år siden omkring jægerstenalderens begyndelse. Istiden har sat afgørende spor i Danmarks landskab, men Danmark var langt fra dækket af is i hele istiden. Perioden er kendetegnet ved, at isens udbredelse varierede, og at israndslinjer derfor har opholdt sig over forskellige dele af landskabet i forskellige perioder. Israndslinjer er bl.a. markeret med randmoræner i landskabet.

Istidslandskab

Betegner det forhold, at det danske landskab i høj grad er formet af kvartærtidens istider og de fysiske påvirkninger, de medførte.

Israndslinje

En markant israndslinje er udtryk for, at isen har stået over et afgrænset område i en periode på grund af en ligevægt mellem tilførsel af is og afsmeltning af is. Isrande er ofte afspejlet i landskabet af mere eller mindre markante randmoræner, der er opbygget under isen nær isranden.

Hovedopholdslinje/israndslinjen

I denne rapport bliver hovedopholdslinjen kaldt israndslinjen. Den betegner grænsen for nordøstisens (også

betegnet den skandinaviske gletsjer) maksimale udbredelse i Danmark. Hovedopholdslinjen eksisterede for ca. 18.000 år siden og er i dag markeret i landskabet af det højtliggende terræn ned gennem Jylland (den jyske højderyg) samt terrænets forskellighed øst og vest for opholdslinjen. Hovedopholdslinjen er afspejlet i terrænet af en linje i landskabet, der kan følges fra Bovbjerg ved vestkysten til Viborg egnen og herfra til grænsen.

Moræne og morænelandskab

Moræne betegner sedimenter, der er aflejret af gletsjere. Morænelandskab er en geologisk betegnelse for en landskabstype bestående af moræne. Morænelandskaber kan være meget forskellige afhængig af den dominerende aflejningsproces.

Bundmoræne

Aflejringer under isen. Bundmorænelandskab er kendetegnet ved et næsten fladt terræn (bundmoræneflader).

Randmoræne / israndsbakke

Aflang bakke, der er dannet langs en gletsjers isrand. Randmoræner blev dannet ved forskellige processer, der over en lang periode med en stagneret isrand skubbede morænen sammen under gletsjeren. Da gletsjeren smeltede tilbage, efterlod den en velformet randmoræne foran isranden. I landskabet afspejler mere eller mindre sammenhængende strøg af randmoræner, hvor istidens gletsjere i kortere eller længere perioder har haft en isrand.

Randmoræner optræder ofte med relation til et dødispræget landskab, der lige som randmorænerne er relateret til en isrand.

Geologisk betingede elementer og strukturer / naturgrundlag

Naturskabte landskabselementer og strukturer. Indgår som én af de tre parametre i definitionen af landskabskarakteren og er i beskrivelsen af landskabet inddelt i tre kategorier: terrænformer, jordart og hydrologiske forhold.

Terrænformer

Beskriver med afsæt i den geologiske dannelse de terrænformer, der kendetegner landskabet, eksempelvis storbakket eller småbakket terræn, ådale, terrænlavninger og lignende. Terrænformerne har betydning for landskabets karakter samt rumlige og visuelle forhold.

Jordart

Beskriver den eller de jordarter, der især findes i landskabsområdet. Jordarten er en afspejling af landskabets geologiske dannelse, og ofte er der sammenhæng mellem jordart og den kulturbetingede anvendelse af landskabet. Eksempelvis dominans af hede og plantager i områder domineret af sand og stor forekomst af store gårde/hovedgårde i områder domineret af moræneler.

Hydrologiske forhold

Beskriver forekomsten af naturlige lavbundsområder, vådområder, vandløb, søer og lignende, der har betydning for landskabets karakter og kulturbetingede anvendelse af landskabet.

Terræn

Fladt

Kan eksempelvis betegne en flade af hævet havbund eller et inddæmmede areal i lav kote men også et plateau i høj kote. Afgørende er, at terrænet er så jævnt, at det fremstår helt eller næsten helt fladt.

Skrånende

Kan være stejlt skrånende eller jævnt skrånende. Eksempelvis dalsider, kystforland, hvor terrænet skråner mod kysten, eller kystskrænter fra stenalderhavet, der står bag ved nutidens kystlinje.

Småbakket

Grænsen mellem småbakket og storbakket terræn er ikke eksakt. Ved småbakket terræn er der på kortet kort afstand mellem kotekurverne, og de har varierende orientering. I landskabet kan det både være små bløde bakketoppe med mange små terrænlavninger, men det kan også være mere kuperet, hvor de små bakker er kendetegnet ved stejle bakkeskrånninger. Småbakket terræn kendetegner et dødispræget terræn.

Storbakket

Grænsen mellem småbakket og storbakket terræn er ikke eksakt. Ved et storbakket terræn kan der på kortet være kort eller længere afstand mellem kotekurverne, men de vil over en strækning have samme orientering. I landskabet ses det i store bakkeformer, der kan være lave og næsten give en storbølget karakter, eller bakkerne kan være højere og være skrånende bakkesider, der tydeligt giver oplevelsen af et storbakket terræn.

Kyst

Stenalderhavet / Lihorinahavet

Betegner havet i stenalderen for ca. 6.000 år siden. Havstanden var væsentligt højere end i dag, og vandet trængte ind i mange østjyske dale. I Vendsyssel var store dele af landskabet oversvømmet. Siden har landet i Norddanmark hævet sig. I Vendsyssel er landet hævet ca. 15 meter i forhold til havet. Her ses kystskrænterne bag den nuværende kyst. I samme periode har Sydvestdanmark sænket sig et par meter, og her er kysterne i dag ofte præget af kystklinter.

Lavbundsområde

Et område, der ligger lavt i terrænet, nogle steder under havoverfladen. Områderne er ofte våde, hvorfor de ofte også kaldes vådområder.

Sedimenter

Aflejringer af usammenhængende materialer som f.eks. ler, grus, sand osv.

Kulturhistorie

Historiske perioder

Oldtid (- ca. 1050 e.Kr.)

Omfatter de ældste tider indtil middelalderens begyndelse. ("old" = tidsalder, gammel tid). Den nordiske oldtid svarer til forhistorisk tid fra de ældste spor af menneskets tilstedeværelse indtil middelalderens begyndelse i ca. 1050 e.Kr. Synlige spor fra oldtiden i landskabet er især gravhøje, men også landsbyer/bebyggelser kan dateres til vikingetiden.

Middelalder (ca. 1050-1536)

Omfatter overgangsperioden mellem oldtid og nyere tid. I Danmark betegner middelalderen perioden fra ca. 1050, hvor Danmark blev et kristent kongerige, til 1536, hvor den lutherske reformation gjorde op med den pavestyrede romersk-katolske kirke. Middelalderen havde afgørende betydning for samfundsudviklingen. I landskabet kan middelalderen aflæses i form af kirker, klostre, landsbyer og byer, der har afsæt i middelalderen.

Nyere tid (1536-nu)

Omfatter i Danmark tiden efter middelalderen frem til i dag. Perioden kan inddeles i følgende perioder: reformation og adelsvælde (1536-1660), enevælde og oplysningstid (1660-1848), stat og industrialisering (1848-1915), verdenskrige og velfærdssamfund (1915-1945), efterkrigstid og kold krig (1945-1990), Danmark efter 1990 (1990-nu). Nyere tid har sat afgørende spor i landskabet og medfører til stadighed dynamik i landskabet med betydning for landskabets karakter.

Kulturbetingede elementer og strukturer /kulturgrundlag

Menneskeskabte landskabselementer og strukturer. Indgår som én af de tre parametre i definitionen af landskabskarakteren og er i beskrivelsen af landskabet inddelt i fire kategorier: dyrkningsmønster, bevoksningsstruktur, bebyggelsesstruktur og tekniske anlæg.

Dyrkningsmønster

Beskriver arealanvendelsen, herunder angivelse af intensiv og ekstensiv drift, naturindhold mv., herunder de strukturer, dyrkningsstrukturen evt. tegner i landskabet.

Bevoksningsstruktur

Beskriver indhold af levende hegn, krat og skov, herunder de strukturer, bevoksningen evt. tegner i landskabet.

Bebyggelsesstruktur

Beskriver bebyggelsens karakter og fordeling i landskabet, herunder evt. strukturer, som bebyggelsen tegner i landskabet.

Tekniske anlæg

Beskriver fordelingen af typer af tekniske anlæg, der indgår i landskabet og har betydning for landskabets karakter.

Udflytning

Udflytningen af gårdene betegner den tid, hvor bønderne flyttede fra gårdene ved ådalene "ud" i landskabet for at udnytte heden til landbrug. Opdyrkningen af heden startede fra midt 1700-tallet og fortsatte indtil 1950'erne i dette landskab.

Ejendomsstruktur

Hovedgård og gods

En hovedgård betegner den centrale gård i et gods, hvor godsejeren (herremanden) havde sin stadsmæssige bolig. Godssystemet opstod i senmiddelalderen, og i løbet af 1500-tallet skete en betydelig godssamling. Meget rige hovedgårde kunne eje et helt sogns jord. Hovedgårdene fremtår ofte som markante ejendomme i landskabet, der i skala og karakter adskiller sig fra det omgivende landsbylandskab.

Husmandssted/-udstyknings og statshusmandsbrug

Betegnelse for de mindste landbrugsejendomme. Husmandsudstyknings lå i landsbyerne, men i forbindelse med udskiftningen blev nogen flyttet ud og fik et lille jordlod på tre til fem tønder land (> ca. 2,5 ha). Omkring 1900 var jordtilliggende højst 15 tønder land (ca. 8 ha).

Statshusmandsbrug betegner husmandsbrug oprettet med statsstøtte. Første husmandslov blev vedtaget i 1899 og statshusmandsloven blev vedtaget i 1921, hvorefter udstyknings af husmandsbrug blev fremskyndet betydeligt. I landskabet ses husmandsudstyknings afspejlet i en perlerække af husmandssteder, der ligger langs en vej med kort indbyrdes afstand.

Kilder

Arkitektfirmaet C. F. Møller LANDSKAB, Sammenslutningen af grundejerforeninger på Holmsland Klit, Ringkøbing - Skjern Kommune (april 2011). Sommerhuse på Klitten, Ringkøbing Skjern Kommune

Amtsfredningsinspektoratet (1979). Hederne på Skovbjerg Bakkeø, Ringkøbing Amtsråd

Amtsfredningsinspektoratet (1980). De vestjyske fjorde, Ringkøbing Amtsråd

Baadsgaard, Christian (2018, 24. april) Nyt hæfte fortæller historien om Hemmet Vandmølle, Jysk Vestkysten. Hentet 5. juni 2018 fra <https://www.jv.dk/tarm/Nyt-haefte-fortaeller-historien-om-Hemmet-Vandmoelle/artikel/2605542>

Bent Hasholt, Lars Serritslev: Skjern Å i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 17. marts 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=160149>

Carsten Hunding, Lars Clemmensen: sedimenter i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 15. november 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=156979>

Christian Kronborg, Gunnar Larsen: Geologisk set, Det melleste Jylland (1994). Geografforlaget.

Christensen, Thomas H. (1987). Momhøje Plantage, Ringkøbing Amtskommune – Teknik og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen

Claus Bjørn: jordlove (Jordlovgivningen i Danmark) i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 6. december 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=102073>

Claus Bjørn: statshusmandsbrug i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 5. december 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=164340>

Danmarks Naturfredningsforening: Fredninger, Danmarks Naturfredningsforening. Hentet den 6. juni 2018 fra <http://www.fredninger.dk/>

Destination Ringkøbing Fjord: Hvide Sande Sluseanlæg, Mærk Vesterhavet Hvide Sande. Hentet 6. april 2018 fra <https://www.hvidesande.dk/hvide-sande-sluseanlaeg-gdk603076>

Destination Ringkøbing Fjord: Slusen i Hvide Sande, Mærk Vesterhavet Hvide Sande. Hentet 6. april 2018 fra <https://www.hvidesande.dk/hvide-sande/slusen-i-hvide-sande>

Fodgaard, Søren (2004). Dejbjerg, Jylland: Vandreture i private skove. Skov- og Naturstyrelsen. Hentet 5. marts 2018 fra <https://www.skovforeningen.dk/media/Dejbjerg1.pdf>

Fredningsplanudvalgets sekretariat (1972). Landskabsanalyse 1972, Ringkøbing Amt – Fredningsplanudvalget

Gunnar Larsen: hovedstilstandslinjen i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 13. november 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=93392>

Hansen, Kjeld (2008). Det tabte land: hundrede års pokerspil om Vest Stadil Fjord er slut.

Inger Kappel Schmidt, Torben Riis-Nielsen: Skovbjerg Bakkeø i Naturen i Danmark, Fenchel, Larsen, Vestergaard, Friis Møller og Sand-Jensen (red.), 2006-13, Gyldendal. Hentet 13. november 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=484427>

Johannes Krüger: Bakkeøerne - det ældste istidslandskab i Naturen i Danmark, Fenchel, Larsen, Vestergaard, Friis Møller og Sand-Jensen (red.), 2006-13, Gyldendal. Hentet 6. april 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=483822>

Jørgen Nielsen, Kai Larsen, Horst Meesenburg: marsk i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 6. april 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=487729>

Lyng, Eigil: Lønborggaards Historie. Hentet 15. maj 2018 fra <http://loenborggaard-feriecenter.dk/DK/Om%20L%C3%B8nborggaard/L%C3%B8nborggaards%20historie.aspx>

Michael Houmark-Nielsen: Saale-istid i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 12. november 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=154129>

Michael Houmark-Nielsen: Weichsel-istid i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 12. november 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=182160>

Mærk Vesterhavet Skjern Å: Skjern Å, Ringkøbing-Skjern Kommune – Skjern Å Naturturisme. Hentet 15. marts 2018 fra <http://skjerna.info/>

Ringkøbing-Skjern Kommune, Regionmidtjylland, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter (N/A): Skjern Å Guide, Hvide Sande - Mærk Vesterhavet

Nationalmuseet <http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/> besøgt 05-06-2018
Naturstyrelsen: Historie – Skjern Ådal, Miljø- og Fødevarerministeriet. Hentet 5. marts 2018 fra <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/skjern-aadal/historie/>

Naturstyrelsen: Tipperne, Miljø- og Fødevarerministeriet. Hentet 5. marts 2018 fra <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/tipperne/>

Naturstyrelsen (N/A): Skjern Enge, Miljøministeriet.

Ole Humlum: Danmark - landskabets dannelse i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 5. oktober 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=61185>

Ole Humlum: morænelandskab i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 6. november 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=492683>

Olesen, Jens E. & Boysen, Benny (1985). Herregårdslandskaber i Ringkøbing Amt, Ringkøbing Amtsråd – Amtsfredningsinspektoret

Poul Otto Nielsen: oldtiden i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 6. september fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=134987>

Ringkøbing Museum (1986). Hover Ådal, Ringkøbing Amtskommune – Teknik- og miljøforvaltningen

Ringkøbing-Skjern Kommune (september 2008): Vandreture - Dejbjerg Bakker, Ringkøbing Skjern Kommune, Miljø og Natur

Ringkøbing-Skjern Kommune (maj 2009): Vandreture - Ulvedalen i Bjørslev Plantage, Ringkøbing Skjern Kommune, Miljø og Natur

Ringkøbing-Skjern Kommune (juni 2013): Momhøje Naturcenter, Ringkøbing-Skjern Kommune - Land, By og Kultur

Ringkøbing-Skjern Kommune & Ringkøbing-Skjern Museum (maj 2015): Lyngmose - fæstningen og Hover Ådal, Ringkøbing-Skjern Kommune - Land, By og Kultur

Ringkøbing-Skjern Kommune (September 2016): Værneengene ved Ringkøbing Fjord, Ringkøbing-Skjern Kommune, Land, By og Kultur

Ringkøbing-Skjern Kommune, Regionmidtjylland, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter (N/A): Skjern Å Guide, Hvide Sande - Mærk Vesterhavet

Troels Dahlerup: hovedgård i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 5. december 2017 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=93361>

